

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chiang Mai Rajabhat University

ISSN 1686-7467 (Print)
ISSN 2651-141X (Online)

พินนศวรรษสาร

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

CMRU

CMRU

GANESHA JOURNAL

พินนศวรรษสาร

Vol. 17 No. 2 July - December 2021

พินเนศวร์สาร

วารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

ข้อมูลวารสาร

ชื่อวารสาร	(ภาษาไทย) พินเนศวร์สาร (ภาษาอังกฤษ) Ganesha Journal
ISSN	1686-7467 (ตีพิมพ์)
ISSN	2651-141X (อิเล็กทรอนิกส์)
หน่วยงานเจ้าของวารสาร	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
บรรณาธิการ	อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกียรติชัย สายตาคำ
สถานที่ติดต่อ	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถ.ช้างเผือก ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์	09-7263-9181
เว็บไซต์ของวารสาร	https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pikanasan

วัตถุประสงค์

พินเนศวร์สาร ตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในสาขาภาษาและภาษาศาสตร์ การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ และสหวิทยาการด้านภาษาและสังคมศาสตร์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เผยแพร่ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ และก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและเกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ

ขอบเขตการตีพิมพ์ของวารสาร

ภาษาและภาษาศาสตร์ การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ และสหวิทยาการด้านภาษาและสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี มณีโกศล

รักษาราชการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลณัฐ พลวัน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

วารสารพินเนศวร์สาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองคุณภาพวารสารให้อยู่ในฐานข้อมูล Thai-Journal Citation Index (TCI)

กลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

บรรณาธิการ

อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกียรติชัย สายตาคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์รจนกร แบ่งทิศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต

มหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์

ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์สนธิ สัตโยภาส

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ศิริณา จิตต์จรัส

มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา แสงเงิน

มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล กาญจนวงศ์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร

นางวิไลพัทธ์ จริงไธสง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

นางกษามาศ ยาสมุทร

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

นางสาวอรกมล สุวรรณประเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

นางสาววีรนุช ดรอุณสนธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

นายณัฐวัฒน์ โรจนวุฒิศรรม

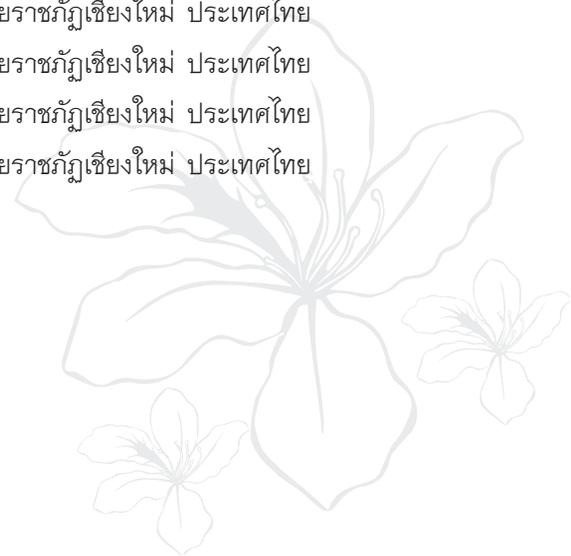
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

นางสาวกมลรัตน์ เชื้อเสื่อน้อย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

นางศิริพร ประณต

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

กำหนดออก

พืชนศาสตร์มีกำหนดออกเป็นราย 6 เดือน (2 ฉบับ/ปี) ดังนี้

ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) กำหนดออกสัปดาห์สุดท้ายของเดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) กำหนดออกสัปดาห์สุดท้ายของเดือนธันวาคม

วิธีการส่งบทความ

ส่งต้นฉบับบทความในรูปแบบไฟล์เวิร์ด (Microsoft Word) ผ่านระบบจัดการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (ThaiJo) ที่ Website: <https://tci-thaijo.org/index.php/pikanasan> พร้อมทั้งส่งแบบนําส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ หนังสือรับรองก่อนการตีพิมพ์ตามที่วารสารกำหนดและหลักฐานการโอนค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ ทางอีเมล phikanatesan@gmail.com และส่งเอกสารฉบับจริงทางไปรษณีย์

หมายเหตุ นักศึกษาที่ส่งบทความวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระ จะต้องให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระ ลงนามรับรองในแบบฟอร์มนําส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่

ค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ

ตั้งแต่ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน)

3,500 บาท / เรื่อง

วิธีการชำระค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ

ชำระผ่านธนาคาร ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (กองทุนบัณฑิตวิทยาลัย) ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เลขที่บัญชี 821-289065-5 ประเภทบัญชี ออมทรัพย์

นโยบาย

บทความที่นำมาตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบเป็นขั้นแรก แล้วจัดให้มีคณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ท่าน โดยใช้ระบบผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double-blind Peer Review) และประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนด ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการพิจารณาบทความประมาณ 90 วัน นับจากวันที่บทความได้แก้ไขตามคำแนะนำของกองบรรณาธิการก่อนที่จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Reviewer) พิจารณา ผู้นิพนธ์ต้องแก้ไขบทความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และบทความอาจถูกตัดแปลง แก้ไขคำ สำนวน และรูปแบบการนำเสนอตามที่กองบรรณาธิการเห็นสมควร ภายหลังจากการพิจารณาบทความเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะส่งหนังสือตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่ให้แก่ผู้นิพนธ์บทความ บทความที่ผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่าหนึ่งท่านพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่สมควรตีพิมพ์เผยแพร่ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์บทความทราบแต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนและผู้นิพนธ์บทความจะไม่ได้รับเงินคืน ไม่ว่ากรณีใด ๆ ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการถือเป็นสิ้นสุด

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความประจำฉบับ (Peer Review)

บทความวิจัย บทความวิทยานิพนธ์และบทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารพิษเนศวร์สาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้รับการตรวจอ่านและแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ดร.พลภัทร บุราคม

รองศาสตราจารย์ ดร.โกสุมภ์ สายจันทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

รองศาสตราจารย์ ดร.ณิรดา เวชญาติเกษม

รองศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ชีระภูธร

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นำเจริญ

รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น

รองศาสตราจารย์ ดร.วรารภรณ์ บุญเชียง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมนึก ปัญญาสิงห์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ สุดหนองบัว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัญ แสนราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา กาวีระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณวัฒน์ หลาวทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐธัญย์ อรุณศิริโรจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา ชีฆประเสริฐกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เปรม สวนสมุท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประเทศไทย

ข้าราชการเกษียณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิจิตร ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยพะเยา ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยพะเยา ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

ข้าราชการเกษียณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

บทบรรณาธิการ

พจนานุกรมฉบับที่ 17 ฉบับที่ 2 นี้ เป็นฉบับส่งท้ายปี พ.ศ. 2564 ซึ่งประกอบด้วยบทความที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ และถูกต้องตามหลักวิชาการ จำนวนทั้งหมด 11 บทความ เป็นบทความวิชาการ จำนวน 3 บทความ และบทความวิจัย จำนวน 8 บทความ ซึ่งผู้อ่านจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากศาสตร์แขนงต่าง ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทั้งตัวเองและสังคม รวมถึงการต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาอีกด้วย

กองบรรณาธิการขอขอบคุณคณาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการทุกท่านที่ได้ส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์ในพจนานุกรม และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าพจนานุกรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จะเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่ดี มีคุณภาพต่อไป

อนึ่ง เพื่อส่งเสริมและเพิ่มคุณภาพของวารสาร วารสารพจนานุกรมได้ปรับเปลี่ยนขอบเขตการตีพิมพ์บทความเผยแพร่ในวารสารตั้งแต่ฉบับถัดไปคือ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565) กำหนดขอบเขตตีพิมพ์ในสาขาภาษาและภาษาศาสตร์ วรรณกรรมและทฤษฎีวรรณกรรม และการพัฒนาสังคม โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ จะได้รับการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Reviewer) ตรงตามสาขาวิชา จำนวน 3 ท่าน

อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกียรติชัย สายตาคำ
บรรณาธิการวารสารพจนานุกรม

บทความวิชาการ

กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชามนต์ สุวรรณ, สมาน พูแสง, ณรงค์พันธ์ อนุรัมย์, วรพล วัฒนเหลืออรุณ และ ชนม์ธนะ สุวรรณ	1
การศึกษาอาหารในประเทศไทยไปสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ นักสิทธิ์ ปัญญาใหญ่	15
แม่ฮ่องสอนเมืองชายแดนภาคเหนือด้านตะวันตก: ความท้าทายต่อการพัฒนาเป็นพื้นที่พิเศษ ศิวาพร มหาทำนุโชค และ นิพนธ์ คำพา	29

บทความวิจัย

ภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” สุพัชรินทร์ นาคคงคำ	43
การใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี พัฒนา ศรีสุรักษ์ และ เพ็ญพิสุทธิ์ ศิริ	61
การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ธัญลักษณ์ สังข์ลักษณ์ และ จุฑารัตน์ เกตุปาน	77
การศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะบ้านลุ่มแบนด์ ศรัณย์ ส่งทวน และ วีระ พันธุ์เสื่อ	89
การปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จกลับนครเชียงใหม่ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ณัฐวุฒิ อุ่อกแดง และ เทพิกา รอดสการ	99
แนวคิดกระบวนการสร้างชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจกรี มงคล วรปรัชญ์ ทองหล่อ และ เทพิกา รอดสการ	115
ภาพลักษณ์และประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่มีต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ศิรสา สอนศรี	129
พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ รินทร์ลภัส เกตุวีระพงศ์	143

กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา

STRATEGIES FOR SOLVING A PROBLEM OF PEOPLE'S POVERTY BASED ON KING'S SCIENCE

มนัส สุวรรณ^{1*}, สมาน พูแสง², ณรงค์พันธ์ อนุรมย์³, วรพล วัฒนเหลืออรุณ⁴ และ ชนม์ธน์ช สุวรรณ⁵
Manat Suwan^{1*}, Saman Foodaen², Narongphan Choonrum³, Worapol Wattanaluangarun⁴ and Chontanat Suwan⁵

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถ.ช้างเผือก ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300^{1,4}
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 119 หมู่ 9 ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100^{2,5}
ราชวิทยาลัยจุฬาราชมนตรี 906 ถ.กำแพงเพชร 6 แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210³
Chiang Mai Rajabhat University, 202 Chang Puak Road, Chang Puak Sub-district, Mueang District, Chiang Mai Province 50300^{1,4}
Lampang Rajabhat University, 119 Moo 9, Chompoo Sub-district, Mueang District, Lampang Province 52100^{2,5}
Chulaphorn Royal Academy, 906 Kamphaeng phet Rd., Thung Song Hong, Lak Si, Bangkok 10210³

*Corresponding author E-mail: manatsuwan@gmail.com

(Received: 28 Sep, 2021; Revised: 27 Dec, 2021; Accepted: 27 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

ในบรรดาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ความยากจนของประชาชนอาจถูกพิจารณาได้ว่าเป็นอุปสรรคที่มีความสำคัญมากที่สุด ความยากจนที่ตัวเงิน (Income Poverty) เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจเพราะคนขาดกำลังซื้อ ในขณะที่ความยากจนที่ตัวคน (Human Poverty) เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการผลิตเพราะคนขาดทักษะ ความรู้ความสามารถ และมีปัญหาด้านสุขภาพเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของรัฐทุกรัฐบาลที่ผ่านมามีพยายามหาและใช้มาตรการต่าง ๆ นานา ในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน แต่ผลการแก้ปัญหากลับกลายเป็นการเพิ่มปัญหา กล่าวคือ คนรวยยิ่งรวยขึ้น ในขณะที่คนจนกลับจนลง

สิ่งที่นำเสนอในบทความนี้ คือบทวิเคราะห์บริบทความยากจนในประเทศไทย เริ่มต้นด้วยการทบทวนสถานการณ์ความยากจนและสาเหตุของความยากจน จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ความสำเร็จ/ความล้มเหลวของการแก้ปัญหาและเหตุปัจจัย ผลการวิเคราะห์สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเพราะ (1) ความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าสาเหตุแห่งความยากจนคืออะไร (2) มาตรการในการแก้ปัญหาไม่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย (3) ประชาชนขาดการมีส่วนร่วม และ (4) ยึดติดทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ

การจะแก้ปัญหาความยากจนให้ประสบผลสำเร็จต้องมีการปรับเปลี่ยนมาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวให้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้มากที่สุด ผลจากการศึกษานี้ได้พัฒนากลยุทธ์ในการแก้ปัญหาความยากจนบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา 8 กลยุทธ์ ดังนี้ (1) กลยุทธ์ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” (2) กลยุทธ์การพัฒนาด้วยการบูรณาการ “ศาสตร์ชาวบ้าน” กับ “ศาสตร์สากล” (3) กลยุทธ์การสร้างสมดุลระหว่าง “ภูมิกายภาพ” และ “ภูมิสังคม” ในพื้นที่ (4) กลยุทธ์การแก้ปัญหาด้วยการมองแบบองค์รวม (5) กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนด้วยการแก้ปัญหา “ความยากจนที่ตัวคน” มากกว่า “ความยากจนที่ตัวเงิน” (6) กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (7) กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนโดยให้ประชาชนในชุมชนเป็นเสาหลัก และ (8) กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม

คำสำคัญ: ความยากจน, ศาสตร์พระราชา, ความสุขที่ยั่งยืน

¹ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. บัณฑิตวิทยาลัย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์

³ อาจารย์ ดร. สำนักพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเจ้าฟ้าจุฬาราชมนตรี

⁴ อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ABSTRACT

Among various factors as obstacles for the country development, people's poverty may be considered to be the most significant one. Income poverty is a major barrier for economic stimulation due to the lack of purchasing power. Meanwhile, human poverty can cause the production processes because of the shortage of working knowledge and skills, as well as health problems due to the lack of accessing to public welfare. Every government in the past has tried to put efforts to find and implement various measures to solve such problems of people's poverty. But it seemed like the situations have been even worst, because the rich keep getting richer and the poor keep getting poorer.

This article is presented the analysis of poverty context in Thailand. It begins with reviewing of the poverty situations and causal factors, then follows by the analysis of success and/or failure of the problem solution and its causal factors. The analysis results can be collectively concluded that the governments' efforts to solve problems of the people's poverty are not succeeded as there should be as follows: (1) there is not thoroughly understand what are the real causes of the poverty, (2) the problem solution measures are inappropriate with the context of the Thai society, (3) a lack of people's participation, and (4) too much rigorously adherence with theories rather than practicality.

It is the suggestion from this study that there is possible success to solve the people's poverty, the problem solution measures must be improved to be the most accuracy, suitability, and possibility. There are 8 strategies recommended based on King Rama IX Work Principles namely: (1) emphasizing on the Principle of "Systematic Study of Information"; (2) applying of "Local Wisdom" with "Modern Technology"; (3) balancing between "Topography" and "Sociology"; (4) using "Holistic Approach"; (5) emphasizing on "Human Poverty" rather than "Monetary Poverty"; (6) practicing of "Sufficiency Economy Principle"; (7) applying "People Participation" Principle; and (8) applying of "Appropriate Technology".

KEYWORDS: Poverty, King's Work Principles, Sustainable Happiness

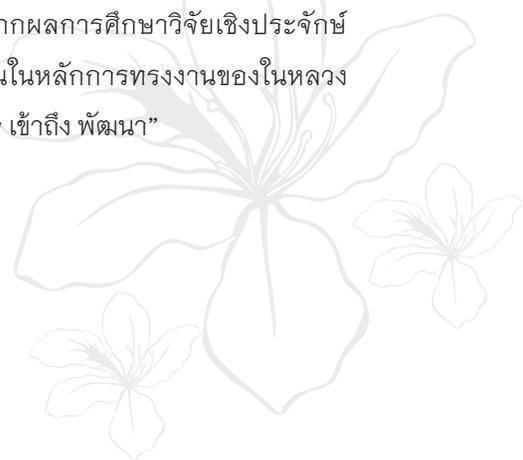

บทนำ

ในบรรดาปัญหาวิกฤติของโลกในปัจจุบัน นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของโลก ความร่อยหลอของทรัพยากรธรรมชาติและ การเกิดภาวะมลพิษ (Pollution) แล้ว ความยากจนและความอดอยากของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา ก็ถูกจัดว่าเป็นปัญหาที่อยู่ในชั้นวิกฤติเช่นเดียวกัน องค์การต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศต่างพยายามหาวิธีการและ/หรือมาตรการในการแก้ปัญหา โดยตลอดถึงปัจจุบันพบว่า มีบางพื้นที่ที่ปัญหาความยากจนลดความรุนแรงลงอันเป็นผลมาจากมาตรการดังกล่าว แต่บางพื้นที่ที่ปัญหาความยากจนยังคงปรากฏอยู่ ประเทศจีนเคยมีประชาชนที่ประสบกับความยากจนถึง 770 ล้านคน เมื่อปี พ.ศ. 2521 แต่ด้วยมาตรการที่เข้มแข็งในการแก้ปัญหาของระบอบการปกครองส่งผลให้ประชาชนที่ประสบปัญหาความยากจนจริงลดลงเหลือเพียง 6 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2564) ประเทศเมียนมาซึ่งถูกจัดว่าเป็นประเทศที่มีอัตราความยากจนสูงสุดในกลุ่มประเทศอาเซียนมีสัดส่วนของคนยากจนร้อยละ 38.3 ของประชากรทั้งประเทศหรือราว 20.8 ล้านคนเมื่อปี พ.ศ. 2562 สัดส่วนของคนยากจนยังไม่ลดลงเนื่องจากยังมีปัญหาอย่างอื่นภายในประเทศที่ต้องแก้ไขก่อน (ลัทธิ เณรทัศน์, 2563) กรณีของประเทศไทยพิจารณาจากระดับการพัฒนาด้วยสายตาของคนภายนอก อาจมองว่าประเทศเราไม่ประสบกับภาวะวิกฤติด้านความยากจน แท้จริงแล้วสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.) รายงานว่าเมื่อปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีประชากรราว 4.8 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศที่ยังประสบกับปัญหาความยากจน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.), 2564) ประชาชนเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท แม้จะมีความพยายามอย่างมากจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทำการแก้ไขแล้วก็ตาม แต่ภาวะความยากจนของชาวชนบทก็ยังไม่หมดสิ้นไป

ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาความยากจนที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร บ่งบอกถึงความไม่เข้าใจธรรมชาติของความยากจนอย่างถ่องแท้ จนนำมาซึ่งหลักการและหลักปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ (1) แนวคิดในการแก้ปัญหา (การวางแผนจากส่วนกลาง การใช้แบบจำลองประเภทครอบจักรวาล และการยึดแนวคิดและทฤษฎีมากเกินไป เป็นต้น) และ (2) วิธีการในการปฏิบัติ (ให้หน่วยงาน/องค์กรของรัฐทำหน้าที่ โดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเจ้าของปัญหามีส่วนร่วม และเน้นการให้และการแจกแถมมากกว่าการสร้างทักษะความรู้ให้ประชาชน รู้จักช่วยตัวเอง เป็นต้น) ด้วยเหตุดังกล่าว การแก้ปัญหาความยากจนสมควรจะได้มีการพิจารณาทบทวนแนวคิดและแนวปฏิบัติกันใหม่ เพื่อหาวิธีการหรือมาตรการที่มีความเหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาได้จริง อย่างเป็นรูปธรรม การแก้ไขความยากจนของประชาชนให้เกิดประสิทธิผลมิใช่จะทำได้โดยง่ายเพียงรู้ว่าเขาจน เพราะไม่มีเงินก็เอาเงินให้ เขาจนเพราะไม่มีที่ดินทำกิน ก็หาที่ดินให้เขา การแก้ไขความยากจนเช่นว่านี้จะบรรเทาปัญหาได้ชั่วคราวช่วยยามไม่มีความยั่งยืน

เป็นที่น่าตระหนกอย่างยิ่งว่า แนวคิดตามหลัก “ศาสตร์พระราชา” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร น่าจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยสาระของแนวคิดดังกล่าวเห็นว่าความเป็นธรรมชาติ (Nature) ย่อมก่อให้เกิดความพอเหมาะพอดีหรือที่เรียกว่า ความสมดุล (Balance) ระบบใดก็ตามที่มีความสมดุล ระบบนั้นย่อมมีความยั่งยืน (Sustainability) หลักการในการแก้ปัญหาความยากจนตามแนวคิดนี้จึงเน้นความสัมพันธ์ตามธรรมชาติระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บทความนี้เขียนขึ้นจากผลการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ในพื้นที่จริงโดยยึดมั่นในหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 คือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

ธรรมชาติของความยากจน และบริบทความยากจนในประเทศไทย

ธรรมชาติของความยากจน

“ความยากจน” โดยธรรมชาติหรือโดยเนื้อแท้ ไม่มีการกำหนดความหมายไว้เป็นกฎเกณฑ์ที่แน่ชัดตายตัว แต่เป็นวลีที่กล่าวและใช้กันในความหมายกว้าง ๆ ว่า หมายถึงสภาวะการณ์ของการไม่มีทรัพย์สินของมนุษย์ (มนัส สุวรรณ, 2549) ใครก็ตามที่ไม่มีทรัพย์สิน มีความอดัดขัดขิ้น เขาผู้นั้นจะถูกเรียกขานว่าเป็น “คนยากจน” อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามที่จะทำให้ “ความยากจน” มีความหมายที่แน่นอนและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เริ่มต้นด้วยหลักการและแนวคิดของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งมีการนำเกณฑ์กำหนดความยากจนที่เรียกว่า “เส้นความยากจน” (Poverty Line) มาใช้ ทั้งนี้ เส้นความยากจนเป็นเกณฑ์ที่คำนวณจากมาตรฐานความต้องการอาหารและสินค้าขั้นต่ำที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของแต่ละคน มีหน่วยเป็นบาท/คน/เดือน เส้นความยากจนที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคำนวณล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2563 คือ 2,762 บาท/คน/เดือน (สศช., 2564) ตามเกณฑ์กำหนดดังกล่าว ใครก็ตามที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าระดับเส้นความยากจนจะถูกจัดว่าเป็น “คนจน” หรือ “คนยากจน”

อีกความพยายามหนึ่งในการที่จะให้ความหมายของ “ความยากจน” เป็นที่ชัดเจนมากขึ้นคือ ความพยายามของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program – UNDP) หน่วยงานดังกล่าวได้แบ่งความยากจนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (1) ความยากจนที่ตัวเงิน (Income Poverty) และความยากจนที่ตัวคน (Human Poverty) ทั้งนี้ ความยากจนที่ตัวเงิน UNDP ยังได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภทย่อย คือ ความยากจนขั้นแค้น (Extreme Poverty) ซึ่งหมายถึงการไม่มีรายได้เพียงพอเพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็น โดยอ้างอิงระดับความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของร่างกาย และ (2) ความยากจนโดยรวม (Overall Poverty) ซึ่งหมายถึง การไม่มีรายได้

เพียงพอที่จะซื้อหรือจัดหาสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตที่มีใช้อาหาร เช่น ที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น กรณีของความยากจนที่ตัวคน หมายถึง การที่บุคคลไม่มีทักษะความสามารถขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพที่ดี เช่น การไม่รู้หนังสือ ทักษะการ และ ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความยากจนที่ตัวคนมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความไม่สามารถในการเข้าถึงสวัสดิการและบริการพื้นฐานที่จำเป็นของรัฐ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล และบริการสาธารณสุข/สาธารณสุขการ

บริบทความยากจนในประเทศไทย

โดยสภาพการณ์ ของความยากจนในประเทศไทยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงสำหรับแผนการพัฒนาประเทศได้จัดทำรายการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยเป็นประจำอยู่แล้ว เพียงแต่การนำเสนอเป็นไปในรูปแบบของข้อมูลเชิงปริมาณในระดับมหภาคหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แสดงให้เห็นบริบทความยากจนของประเทศโดยรวมในรูปแบบของตารางและแผนภาพ ข้อมูลตัวเลขเป็นส่วนใหญ่ การนำเสนอดังกล่าวอาจเป็นข้อจำกัดสำหรับผู้ที่มีเวลาน้อย และมีความจำกัดในเรื่องของการอ่านค่าและการตีความเชิงตัวเลข ทำให้ไม่สามารถเข้าใจสถานการณ์ความยากจนอย่างถ่องแท้ได้ ยิ่งไปกว่านี้คือ การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบดังกล่าวยังอาจนำไปสู่ข้อโต้แย้งทางวิชาการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ด้วย ด้วยเหตุดังกล่าว บริบทของความยากจนในประเทศไทยที่จะกล่าวถึงในที่นี้จึงขอนำเสนอในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงพรรณนา แม้จะไม่บ่งบอกการกระจุกและ/หรือการกระจายตัวของความยากจนของประชาชนในประเทศดังเช่นการนำเสนอของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ก็เชื่อว่า น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงไปหาสภาพความเป็นไปที่แท้จริงได้โดยไมยาก

สถานการณ์ความยากจนของประชาชนในประเทศไทยเมื่อพิจารณาจากเส้นความยากจนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมาบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าเส้น

ความยากจนถูกกำหนดสูงขึ้นไปตามลำดับจาก 2,285 บาท/คน/เดือนในปี พ.ศ. 2553 เป็น 2,762 บาท/คน/เดือนในปี พ.ศ. 2563 ในทางกลับกันพบว่า สัดส่วนของคนยากจนลดลงจากร้อยละ 16.3 หรือ 10.8 ล้านคนในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 6.8 หรือ 4.8 ล้านคนในปี พ.ศ. 2563 (ศสช., 2564) ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงมาตรการในการแก้ปัญหาของภาคส่วนต่าง ๆ ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงเป็น 2 ภูมิภาคที่พบว่ามีสัดส่วนของคนจนมากที่สุดในประเทศ (ศุภเจตน์ จันทร์สาสน์, 2555)

บริบทความยากจนของประเทศไทยสามารถพรรณนาวิเคราะห์ได้เป็น 2 ระยะ ตามมิติของเวลา กล่าวคือ ระยะแรกเป็นระยะของ “ความยากจนเทียม” ซึ่งหมายความว่าสภาพของความยากจนที่แท้จริงยังไม่เกิดกับประชาชน ระยะที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่ประชาชนคนไทยประสบกับสภาพการณ์ของ “ความยากจนแท้” ที่กล่าวว่าความยากจนแท้ยังไม่เกิดขึ้นในระยะแรก ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ที่ประสบกับความยากจนยังเป็นความยากจนเทียม หมายความว่า ชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นชนบทยังไม่ถึงขั้นของความยากจนขั้นแค้น ขาดแคลนไปเสียสิ้นทุกอย่าง (ความยากจนที่ตัวเงิน) แม้แต่คุณภาพด้านการศึกษาและปัญหาด้านสุขภาพอนามัย (ความยากจนที่ตัวคน) จะอยู่ในสภาพที่เลวร้ายหรือก็เปล่า ด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของประชาชนซึ่งเป็นไปอย่างผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรม พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการแสวงหาประโยชน์จากการทำไร่ทำนาในที่ไร่ที่นาซึ่งเป็นทรัพย์สินของพวกเขาเอง การเรียนรู้โดยการไม่เอาเปรียบธรรมชาติด้วยการทำนาเพียงครั้งเดียว ในฤดูการทำนา การใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์เป็นหลัก รวมไปถึงการใช้เครื่องมือพื้นบ้านในการทำมาหากิน สามารถทำให้พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรม จะอนุมานเอาว่าประชาชนที่ยากจนซึ่งส่วนใหญ่

คือผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทมีการศึกษาน้อยและประสบกับปัญหาทุพโภชนาการ และ/หรือขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตแล้วทำให้พวกเขาต้องทุกข์ยากก็คงไม่ใช่ การดำเนินชีวิตด้วยระบบเครือญาติทำให้สังคมของประชาชนเต็มไปด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสังคมที่มีแต่การแบ่งปันกัน เป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับน้ำใจมากกว่าเงินตรา แม้จะมีการศึกษาน้อยแต่ประชาชนผู้ยากจนโดยเฉพาะในชนบทก็ไม่เคยประสบปัญหาความอดอยากหรือประสบความทุกข์เช่นจากภาวะทุพโภชนาการ การพึ่งพาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำให้พบน้อยมากที่ว่าคนยากจนในชนบทตายเพราะขาดอาหารหรือตายเพราะความอดอยาก หรือแม้แต่ตายเพราะโรคระบาดเหมือนกับสังคมของผู้มีอันจะกิน นอกเหนือไปจากนี้ ยังสามารถวิเคราะห์เชิงอนุมานพรรณนาต่อไปได้อีกว่า ในสังคมของคนยากจนซึ่งส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบทและเป็นสังคมของชาวไร่ชาวนามีความได้เปรียบคนในสังคมเมืองซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสังคมของผู้มีอันจะกินอยู่หลายประการ ประการแรกความยากจนทำให้ประชาชนต้องดิ้นรนทำมาหากินเพื่อการอยู่รอด พวกเขาเหล่านี้โดยปกติจะมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงเนื่องจากการออกกำลังกายเป็นประจำ ประการที่สอง การไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทสิ่งสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา และถนน ทำให้คนยากจนเหล่านี้ไม่มีหนี้สิน เพราะไม่ต้องดิ้นรนเพื่อให้มีเครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ กรณีเช่นที่กล่าวนี้ ยืนยันให้เห็นว่าความยากจนที่ตัวเงินมิใช่อุปสรรคสำคัญที่ทำให้ชีวิตต้องทุกข์เช่น สุดท้ายคือ การที่คนยากจนในชนบทต้องมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติโดยตรงทำให้พวกเขาได้รับโภชนาการประเภทพืชผักและเนื้อสัตว์ที่สดและปลอดจากสารเคมี ได้ธาตุอาหารครบ 5 หมู่ ปลอดจากโรคภัยต่าง ๆ เนื่องจากได้ภูมิคุ้มกันตามธรรมชาติ

เข้าสู่ระยะที่สองซึ่งเป็นระยะที่ความยากจนแท้ได้เกิดขึ้นจริงกับประชาชน พิจารณาตามมิติของเวลากรณีของประเทศไทยอาจกำหนดได้ตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาประเทศครั้งแรกตั้งแต่

ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา รูปแบบของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคือ การนำโครงการพัฒนาลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งสาธารณูปโภค/สาธารณูปการลงไปในพื้นที่เป้าหมาย นักเศรษฐศาสตร์ นักพัฒนาชุมชน และนักปกครองมองว่าเป็นคือแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องและเหมาะสม เพราะสามารถทำให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ในทางกลับกันอาจมีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักอนุรักษ์นิยมและนักนิเวศวิทยาไม่เห็นด้วยกับรูปแบบของการพัฒนาดังกล่าว นักวิชาการสองกลุ่มหลังมีความเชื่อว่าการแนะนำโครงการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าวแล้วเข้าไปในพื้นที่คือ การทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างภูมิกายภาพและภูมิสังคมขึ้นได้ในพื้นที่ ความไม่สมดุลนี้เองที่หลักนิเวศวิทยาถือว่าเป็นตัวการที่ทำให้เกิดความไม่ยั่งยืน (Sustainability) สภาวะการณ์ที่ประชาชนเคยอยู่อย่างผสมกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรมต้องลดความเข้มข้นลง ที่ชัดเจนและสำคัญมากไปกว่านี้คือ ผลพวงที่ตามมาจากรูปแบบการพัฒนาสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และระบบโทรคมนาคม คือ การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของประชาชน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ถูกแนะนำเข้าไปในพื้นที่ทำให้ประชาชนต้องดิ้นรนมากขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่บ่งบอกถึงความทันสมัย เช่น รถจักรยานยนต์ รถยนต์ อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ การได้มาซึ่งสิ่งดังกล่าวสำหรับประชาชนผู้มีทรัพยากรน้อยอยู่แล้วคือการกู้หนี้ยืมสินเมื่ออยากมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับชีวิตมากก็จำเป็นต้องกู้ยืมมาก ยิ่งกู้ยืมมาก ภาวะการณ์เป็นหนี้สินก็ยิ่งทวีความเข้มข้นมากขึ้น และนี่เองที่เป็นต้นเหตุทำให้เกิด “ความยากจนแท้”

สาเหตุของความยากจนในประเทศไทย

มองครุ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาประเทศและนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้วิเคราะห์เหตุปัจจัยของความยากจนที่เกิดขึ้นกับประชาชนในประเทศไทยไว้อย่างหลากหลาย สำนักงานคณะกรรมการ

พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติวิเคราะห์และสรุปว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจน ได้แก่ อาชีพของผู้ครัวเรือนที่ไม่มั่นคง สมาชิกในครอบครัวมีระดับการศึกษาต่ำ การขาดแคลนที่ดินทำกินและโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานต่ำ (สศช., 2564) ในขณะที่นักวิชาการ เช่น ธนพล สราญจิตร (2558) กล่าวว่าความยากจนในสังคมไทยเกิดขึ้นเพราะคนไทยโดยเฉพาะในชนบท ขาดต้นทุนการผลิต ขาดความรู้ความสามารถ มีพฤติกรรมที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตที่มั่นคง เช่น ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ติดอบายมุข และสิ่งเสพติดสุดท้ายคือปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ในขณะที่สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2564) ระบุว่าสาเหตุของความยากจนของคนไทยมาจากขาดโอกาสเข้าถึงบริการด้านการศึกษาและการสาธารณสุข

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องเรื่องนี้ มนัส สุวรรณ (2549) เสนอไว้ในบทความเรื่อง “ชนบทกับปัญหาความยากจน: มุมมองเชิงนิเวศวิทยามนุษย์” ว่าปัญหาความยากจนในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมชนบทเกิดจากเหตุปัจจัย 3 กลุ่ม คือ (1) ตัวประชาชนเอง (2) ระบบการผลิต และ (3) นโยบายและแนวทางการพัฒนาประเทศ กรณีของตัวประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาเป็นส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการและบริการแห่งรัฐ ขาดทักษะความรู้ในการทำงานเพราะขาดโอกาสทางการศึกษา มีปัญหาสุขภาพเพราะขาดโอกาสในการเข้าถึงสถานพยาบาล ที่เป็นเหตุปัจจัยของความยากจนในกลุ่มนี้ด้วยคือ การทำงานไม่เต็มศักยภาพ เช่น ใช้เวลาในการทำไร่หรือทำนาประมาณ 4 เดือนในหนึ่งปี ที่เหลืออีกประมาณ 8 เดือน ไม่สามารถทำงานอย่างอื่นได้ เพราะขาดทักษะความรู้ ระบบการผลิตเป็นอีกเหตุปัจจัยหนึ่งของความยากจน เกษตรกรส่วนใหญ่มีต้นทุนการผลิตต่ำทั้งในรูปขนาดและความเป็นเจ้าของที่ดิน และในรูปของต้นทุนที่เป็นเงิน ผลผลิตที่ผลิตและขายได้ไม่คุ้มกับค่าใส่หุ่ยที่ใช้จ่ายไปในกระบวนการเพาะปลูก การเป็นหนี้ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในชนบทจึงสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป สุดท้ายคือนโยบายและแนวทางการพัฒนาของรัฐยังไม่สามารถ

ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยังไม่สามารถสร้างความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท นโยบายการพัฒนาที่เน้นและให้ความสำคัญกับสังคมเมืองมากเกินไปทำให้ สังคมชนบทไม่มีโอกาสลืมตาอ้าปาก เข้าทำนอง “คนรวยก็รวยขึ้น ในขณะที่คนจนก็จนลง” ในส่วนของแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดความยากจนได้เช่นกัน ที่ผ่านมามีการแก้ปัญหาโดยใช้บุคลากรจากส่วนกลางซึ่งไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน แนวทางการปฏิบัติมีลักษณะเป็นการสั่งและส่งตรงมาจากกระทรวงหรือจากกรม โดยที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่เป็นผู้ประสบปัญหาและมีความต้องการความช่วยเหลือ ไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมแม้แต่การแสดงความคิดเห็น

มนัส สุวรรณ, สมาน พูแสง, ณรงค์ฤทธิ์ ฉุนรัมย์, วรพล วัฒนเหลืออรุณ และชนม์ธนะ สุวรรณ (2562) ได้ทำการศึกษาบริบทความยากจนเพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงประจักษ์ในพื้นที่ชุมชนยากจน 4 แห่ง ประกอบด้วยชุมชนในเขตเมือง 2 แห่ง คือ ชุมชนป่าแพ่ง-คลองเงิน ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และชุมชนบ้านโห่่งกาด ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน และในเขตชนบท 2 แห่ง คือชุมชนบ้านโป่งแพก อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนบ้านแม่อยู่ดอหลวง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ข้อค้นพบจากการศึกษาสามารถยืนยันเหตุแห่งความยากจนดังที่กล่าวแล้วได้หลายประการ ประการแรกความยากจนของคนใน 4 ชุมชน เกิดจากการไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ตามมาด้วยการขาดโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐ ทั้งโรงเรียน สถานพยาบาล และสาธารณูปโภค เหตุปัจจัยของความยากจนอีกประการหนึ่งคือ ประชาชนขาดทักษะและความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ รวมไปถึงการขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา สุดท้าย คือ ชุมชนยากจนเหล่านี้ถูกมองจากภาครัฐว่าเป็นคนชายขอบ การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านชีวิตและความเป็นอยู่จึงมักอยู่ในลำดับท้าย ๆ เมื่อเทียบเคียงกับชุมชนลักษณะอื่น

แนวทางในการแก้ปัญหาความยากจน

มีการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนไว้ค่อนข้างหลากหลายทั้งโดยองค์ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและกระทรวงมหาดไทย และโดยนักวิชาการ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสังเกต คือ แนวทางที่เสนอจะเป็นแนวทางกว้าง ๆ ในระดับมหภาคที่พิเคราะห์ได้ว่า การแก้ปัญหาให้บรรลุผลจริงเป็นไปได้ยากด้วยข้อจำกัดหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นมาตรการซึ่งเสนอแนะการแก้ปัญหาความยากจนที่ปลายเหตุ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอว่าการแก้ปัญหาความยากจนต้องเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจน ต้องส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจโดยรวมให้เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจน ต้องมีระบบคุ้มครองคนจนและผู้ด้อยโอกาส ต้องมีระบบการจัดการสวัสดิการโดยชุมชน และต้องมีระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ชาติชาย รูปงาม, 2555) ในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตรเสนอการแก้ปัญหาความยากจนซึ่งเน้นเป็นการเฉพาะไปที่กลุ่มชาวไร่ชาวนาว่า ต้องใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นกระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของเกษตรกร บูรณาการการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานทุกระดับ และจัดให้มีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรประจำตำบลเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ (ศสช., 2561) กรณีเดียวกันนี้ มนัส สุวรรณ (2549) ได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนบนพื้นฐานของหลักนิเวศวิทยามนุษย์ว่า (1) การแก้ปัญหาความยากจนในชนบทต้องไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชน (2) การแนะนำสาธารณูปโภค/สาธารณูปการเข้าไปในพื้นที่ต้องคำนึงถึงความพร้อมของชุมชนเป็นสำคัญ (3) แนวนโยบายการแก้ปัญหาของรัฐต้องแก้ปัญหาความยากจนที่ตัวคนมากกว่าการแก้ที่ตัวเงินด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษามีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง และมีความมานะอดทน (4) เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหา (5) รูปแบบการแก้ปัญหาต้องเปลี่ยนจาก “ให้เขา” มาเป็น “ช่วยให้เขาสามารถ

ช่วยตัวเอง” และ (6) หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต้องน้อมนำสู่การปฏิบัติ

ศาสตร์พระราชฯ: หลักการและแนวคิดเพื่อการแก้ปัญหาความยากจน

การได้ มาซึ่งหลักการและแนวคิดไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไรก็ตามโดยส่วนใหญ่มีที่มาจาก 4 แหล่ง คือ จากการคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) จากการอนุมาน (Deduction) จากการอุปมาน (Induction) และจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ความถูกต้องเชื่อถือได้ และความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของแต่ละหลักการและแนวคิดมีความแตกต่างกันไปตามแหล่งที่มา หลักการและแนวคิดที่ได้มาจากการคิดแบบเพื่อฝันหรือการหยั่งรู้ เป็นหลักการและแนวคิดของนักคิดซึ่งโดยทั่วไปมักไม่มีเหตุผลหรือเหตุปัจจัยรองรับ แต่เป็นเพราะความรู้สึกกดดัน (ทางการเมือง เศรษฐกิจ และ/หรือทางสังคมวัฒนธรรม) และเกิดสภาพการณ์ที่ไม่ตรงกับสิ่งที่ตนเองคิด หลักการและแนวคิดประเภทนี้ ความเป็นไปได้ยากที่จะบรรลุผลสำเร็จเมื่อนำไปปฏิบัติ กรณีของหลักการและแนวคิดที่เกิดจากการอนุมาน อาจมีความน่าเชื่อถือมากกว่าหลักการและแนวคิดจากแหล่งแรก อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นจากการนำไปปฏิบัติมีความเป็นไปได้ แต่จะไม่มีผลสมบูรณ์ครบถ้วน เป็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ไม่มีความยั่งยืน ตัวอย่างเช่น อนุมานว่า คนที่ยากจนเหตุเพราะเขาไม่มีเงิน ดังนั้นการแก้ปัญหาความยากจนคือการให้เงินแก่คนจนเหล่านั้น หรืออนุมานว่าเกษตรกรยากจนเพราะไม่มีที่ดินทำกิน เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรคือการมอบที่ดินให้กับพวกเขา ประเด็นที่ต้องวิเคราะห์คือ ที่ว่าเขาจนเพราะไม่มีเงินเมื่อให้เงินแก่เขาแล้วเขาจะหายจน ถ้ามองว่าเมื่อเงินที่ให้ไปหมดแล้วเขาจะไม่กลับมาจนเช่นเดิมหรือ? ถ้าเป็นเช่นนี้ ปัญหาความยากจนไม่สามารถที่จะแก้ไขให้หมดไปได้ เมื่อเงินที่ให้ไปหมดก็ขอใหม่เป็นวัฏจักรอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ในทำนองคล้ายกัน การให้ที่ดินแก่เกษตรกรผู้ยากจนเพียงเพราะเขาไม่มีที่ดินก็เชื่อว่า จะเป็นการแก้ปัญหาได้สำเร็จ ต้องพิจารณาด้วยว่า

กายภาพของที่ดินที่ให้เป็นอย่างไร มีความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดินเพียงพอหรือไม่ สภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณน้ำฝนเพียงพอต่อการปลูกพืชเฉพาะอย่างหรือไม่ รวมไปถึงตัวเกษตรกรเองว่ามีความรู้ความสามารถ และความมานะ อดทน และตั้งใจในการทำมาหากินมากน้อยเพียงไร เหล่านี้เป็นต้น

หลักการและแนวคิดที่ได้จากการอุปมานจะเป็นหลักการและแนวคิดที่ให้ผลเชิงปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างสมบูรณ์เมื่อเปรียบเทียบกับหลักการและแนวคิดจากสองแหล่งแรก ที่กล่าวไว้เช่นนี้เพราะการอุปมานเป็นกระบวนการได้มาซึ่งความรู้รวมถึงไปถึงหลักการและแนวคิดที่จำเป็นต้องรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของสภาพการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ก่อนสรุปและเสนอแนะสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่นกรณีของความยากจนดังที่ยกตัวอย่างแล้วข้างต้น ถ้าเป็นการอนุมานจะสรุปเอาเลยว่าเป็นเพราะเขาไม่มีเงิน เขาจึงยากจน แต่กรณีของการอุปมานต้องสืบเสาะหาเหตุปัจจัยให้ครบถ้วนก่อนที่จะทำการสรุปว่าคน ๆ หนึ่งเป็นคนจนหรือไม่ มีเหตุปัจจัยหลายประการที่ทำให้เกิดความยากจน ถ้าเริ่มคิดจากความยากจนเพราะไม่มีเงินวิธีการอุปมานจะพิจารณาในรายละเอียดลึกลงไปว่าที่คนไม่มีเงินเป็นเพราะเขาไม่มีงานทำ หรือมีงานทำแต่รายได้ต่ำไม่เพียงพอ? ถ้าจนและไม่มีเงินเพราะไม่มีงานทำ ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่าที่ไม่มีงานทำเพราะเสื่องานหรือเป็นเพราะขาดทักษะความรู้ และความสามารถ หรือเป็นเพราะเป็นผู้ที่มีความพิการทางร่างกาย วิธีการอุปมานโดยการนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องมาประมวลและวิเคราะห์ก่อนสรุปและเสนอเป็นหลักการและแนวคิด ดังเช่นที่กล่าวมาข้างต้นจึงมีความเป็นไปได้ที่จะทำการแก้ไขอุปสรรคและ/หรือปัญหาใด ๆ ประสบความสำเร็จ

สุดท้ายคือ หลักการและแนวคิดที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และทดลอง หรือที่เรียกเป็นภาษาวិชาการว่า “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” (Scientific Method) เป็นที่ทราบกันดีว่านักวิทยาศาสตร์จะไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ หากมิได้มีการพิสูจน์ก่อน นักวิทยาศาสตร์จะไม่เชื่อถือในความรู้อื่นไปถึงไปถึงหลักการและแนวคิดที่เกิดจากการหยั่งรู้หรือเพื่อฝัน จากการอนุมาน หรือแม้แต่จากการอุปมาน ก่อนสรุปเป็นข้อค้นพบใด ๆ ที่สามารถ

พิสูจน์ได้ วิธีการทางวิทยาศาสตร์มีการดำเนินการตามขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนแรกเริ่มต้นด้วยประเด็น “ปัญหา” ว่าอะไรคือสิ่งที่อยากได้ คำตอบ ขั้นตอนที่สองตามมาก็คือ การคาดเดาคำตอบที่คิดว่าน่าจะเป็นสำหรับประเด็นปัญหาที่กำหนด ที่เรียกว่า “สมมติฐาน” เพื่อท้าทายให้ทำการศึกษาค้นคว้า และทดลอง การทดสอบว่าคำตอบที่คาดคิดตามสมมติฐานจะเป็นจริงหรือเป็นเท็จต้องดำเนินการต่อไปในขั้นตอนที่ 3 คือ ขั้นตอนของ “การเก็บรวบรวมข้อมูล” จากนั้นจึงนำเอาข้อมูลที่รวบรวมได้ไม่ว่าจะด้วยเครื่องมือและวิธีการใดก็ตามไปทำการ “วิเคราะห์” จะด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการอื่น ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำไปสู่การ “สรุปและตีความ” ว่าตกลงแล้วสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นจริงหรือเป็นเท็จ ผลจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวทำให้ได้ข้อค้นพบที่จัดว่าเป็นความรู้ที่มีความถูกต้องเชื่อถือได้ สามารถพิสูจน์ได้ ที่เรียกในทางวิชาการว่าเป็น “องค์ความรู้” (Body of

Knowledge) หรือ “ศาสตร์” (Science)

“ศาสตร์พระราชา” จัดว่าเป็นศาสตร์หรือเป็นองค์ความรู้เพราะผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า และทดลองตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ที่น่าสังเกตมากไปกว่าความเป็นศาสตร์โดยทั่วไปคือ ศาสตร์พระราชา ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 กว่าสี่พันโครงการไม่ว่าโครงการนั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สังคม เศรษฐกิจ ศิลปะ หรือวัฒนธรรม ล้วนเป็นพระราชอัจฉริยภาพของพระองค์ท่านในการบูรณาการอย่างลงตัวระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือจะเรียกว่าเป็น “ศาสตร์ชาวบ้าน” เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ที่เรียกว่าเป็น “ศาสตร์สากล” จนได้เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) ครอบคลุมไว้โดยชุมชนหรือสังคมใดที่นำมาเอาศาสตร์พระราชามาไปปฏิบัติ ครอบคลุมนั้น ชุมชนหรือสังคมนั้นสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุข พอเพียง และยั่งยืน

ภาพที่ 1 ศาสตร์พระราชา ศาสตร์แห่งแผ่นดิน

ที่มา: พอเพียง, ม.ป.ป.

“ศาสตร์พระราชา” มีอรรถาธิบาย (Attributes) หลายอย่างที่สามารถพิสูจน์และยืนยันได้ว่าผลสัมฤทธิ์ ซึ่งหมายถึงความสุขตามอรรถาธิบายอย่างยั่งยืนเกิดได้จริง เมื่อได้มีการน้อมนำไปปฏิบัติ ตัวอย่างของอรรถาธิบายที่สามารถนำมากล่าวอ้างได้ คือ (1) การพัฒนาตามหลักการและแนวคิดศาสตร์พระราชาเป็นหลักการและ

แนวคิดที่เน้นหลักแห่ง “ความสมดุล” ขององค์ประกอบหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ที่เห็นประจักษ์คือ การพัฒนาที่คำนึงถึงศักยภาพ ความพอเหมาะพอดีและความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ทั้งในส่วนของภูมิกายภาพ เช่น ดิน น้ำ และอากาศ และในส่วนของภูมิสังคม เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม

ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น (2) ศาสตร์พระราชาก็เป็นหลักการและแนวคิดที่เน้นความ “พอประมาณ” ซึ่งหมายถึงความพอเหมาะพอดี ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ทั้งนี้การปฏิบัติใด ๆ ต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองและต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (3) การสร้างความสุขอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชุมชนตามหลักการและแนวคิดของศาสตร์พระราชาก็ให้ประสบผลสำเร็จต้องให้ความสำคัญกับหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” “เข้าใจ” หมายถึง การรู้บริบทความเป็นมา เป็นไปของสังคมท้องถิ่นที่จะพัฒนาอย่างถ่วงเท้านี่ไม่ว่าจะเป็นสภาพปัญหา สภาพแวดล้อม สภาพสังคม-เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน “เข้าถึง” หมายถึง การสื่อสารและการทำความเข้าใจกับชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการของชุมชนสร้างความไว้วางใจและการยอมรับเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนา “พัฒนา” หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นโดยอาศัยผลพวงที่เกิดจากการเข้าใจและการเข้าถึง การพัฒนาจำเป็นต้องดำเนินการตามลำดับขั้นตอนบนพื้นฐานของความพอมี พอกิน และพอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อสามารถสร้างพื้นฐานและความมั่นคงได้แล้วระดับหนึ่งจากการปฏิบัติจึงค่อยเสริมสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงขึ้น (4) อรรถาธิบายประการสุดท้ายที่เชื่อและแน่ใจว่าสามารถนำพาให้ผู้น้อมนำไปปฏิบัติมีความสุขตามอัตภาพที่ยั่งยืนได้คือ การพัฒนาที่เน้นและให้ความสำคัญกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ อัตลักษณ์พิเศษเฉพาะของการพัฒนาตามหลักการและแนวคิด “ศาสตร์พระราชาก็ที่แตกต่างไปจากหลักการและแนวคิดอื่นคือ ไม่ใช่แบบจำลองการพัฒนาเดียวกับทุกพื้นที่ (One Model for Any Area) แต่ละพื้นที่ย่อมมีภูมิกายภาพและภูมิสังคมดังที่กล่าวแล้วข้างต้นที่ต่างกัน ดังนั้น แบบจำลองการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลต้องมีความเหมาะสมและเป็นไปได้เฉพาะพื้นที่ด้วยเหตุนี้เองที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาขึ้นเพื่อหาแบบจำลอง

การพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการนำไปขยายผลต่อไป เช่น กรณีของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทราในบริบทของพื้นที่ที่เป็นดินทราย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานของจังหวัดนครราชสีมาในบริบทของพื้นที่ที่เป็นดินพรุหรือดินเปรี้ยว และกรณีของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรีในบริบทของพื้นที่ที่เป็นป่าชายเลน เป็นต้น

กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาความยากจนบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชาก็

การศึกษาบริบทของความยากจนด้วยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารของหน่วยงานภาครัฐและเอกสารที่เผยแพร่โดยนักวิชาการดังที่ได้นำเสนอแล้วก่อนหน้านี้ ผนวกกับการศึกษาวิจัยภาคสนามในพื้นที่ของคณะผู้วิจัยโครงการ “การศึกษาเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผ่านเทคนิคและกระบวนการวิจัยชุมชน (Community-based Research) และการจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม (SWOT Analysis) ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชาก็ ดังนี้

1. กลยุทธ์ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 การแก้ปัญหาความยากจน (รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ) ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจสภาพความยากจน (ทุกข์) อย่างถ่วงเท้านี่ก่อนว่าเป็นอย่างไร และอะไรคือสาเหตุแห่งความยากจนนั้น (สมุทัย) จากนั้นค่อยศึกษาวิเคราะห์กำหนดแนวทางแก้ไข (นิโรธ/มรรค) การแก้ปัญหาความยากจนที่ผ่านมามากไม่พยายามที่จะทำความเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาว่าคืออะไร และเกิดจากอะไร แต่ใช้การอนุมานเอาว่าเขาจนเพราะไม่มีเงิน หรือเขาจนเพราะไม่มีที่ดินทำกินแล้วก็มีนโยบายแจกเงิน แจกโฉนดที่ดินให้เขา การแก้ปัญหาหลักขณะนี้ไม่มีทางทำให้ชาวบ้านหายจน

เพราะเมื่อเงินหมดก็จนเช่นเดิม ที่ดินที่ได้รับไปก็ไม่สามารถใช้ทำมาหากินได้เพราะสภาพไม่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก

2. กลยุทธ์การพัฒนาด้วยการบูรณาการ “ศาสตร์ชาวบ้าน” กับ “ศาสตร์สากล” ตามหลัก “ศาสตร์พระราชา” การแก้ปัญหาความยากจนตามกลยุทธ์นี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการที่จะทำให้วิถีชีวิตของประชาชนที่ยากจนต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมน้อยที่สุด วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งปลูกฝังมานาน เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย การส่งเสริมหรือการพัฒนาใด ๆ ที่มุ่งแก้ไขความยากจนต้องให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาดั้งเดิมให้มากที่สุด สำหรับองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นศาสตร์สากลให้เลือกมาใช้เท่าที่จำเป็น

3. กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง “ภูมิกายภาพ” และ “ภูมิสังคม” ในพื้นที่ โครงการพัฒนาใด ๆ ที่มีเป้าประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงศักยภาพและความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคมของพื้นที่เป็นสำคัญ การพัฒนานั้น ๆ ต้องไม่ใช่ทรัพยากรทั้งจากธรรมชาติและทางสังคมเกินศักยภาพที่จะรองรับได้ (Carrying Capacity) และต้องไม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางกายภาพและทางสังคมเสียสมดุล ที่สำคัญที่สุดคือ ความแตกต่างเชิงพื้นที่ซึ่งหมายความว่าภูมิกายภาพและภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นรูปแบบและวิธีการแก้ปัญหาความยากจนที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่หนึ่งอาจไม่สามารถนำไปแก้ปัญหาความยากจนในอีกพื้นที่หนึ่งได้ (Not one Model for All)

4. กลยุทธ์การแก้ปัญหาด้วยการมองแบบองค์รวม ความยากจนเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาสาเหตุและผลที่ตามมาจากปัญหา การแก้ไขปัญหามีประสิทธิผลต้องมองแบบองค์รวมซึ่งหมายถึงการพิจารณาในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง จะพิจารณาแบบแยกส่วนไม่ได้ เช่น จะสรุปว่าความยากจนของประชาชนเกิดขึ้นเพราะพวกเขาไม่มีงานทำเพียงเท่านั้นไม่ได้ ต้องพิจารณาว่าที่เขาไม่มีงานทำ

เพราะเขาขาดความรู้ ขาดทักษะความสามารถ หรือเป็นเพราะสุขภาพร่างกายไม่เหมาะสมกับงาน ยิ่งไปกว่านั้นต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าถ้าเขามีงานทำ งานนั้นมี ความมั่นคงและให้ค่าตอบแทนเพียงพอกับการดำรงชีพหรือไม่ เป็นต้น การทำความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาคือความยากจนต้องอาศัยการบูรณาการความรู้จากหลากหลายสาขา บุคลากรจากหลากหลายหน่วยงาน และวิธีการหลากหลายรูปแบบ

5. กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนด้วยการแก้ปัญหา “ความยากจนที่ตัวคน” มากกว่า “ความยากจนที่ตัวเงิน” การแก้ปัญหาที่ตัวคนคือการทำให้คนมีคุณภาพด้วยการทำให้พวกเขามีความรู้ มีทักษะและความสามารถ มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง มีความมานะอดทน ขยันหมั่นเพียร เหล่านี้คือพื้นฐานสำคัญของการมีงานที่ดีมีความมั่นคง เป็นที่มาของรายได้สำหรับการดำรงชีพที่ยั่งยืน ต่างจากการแก้ปัญหาความยากจนที่ตัวเงิน ประหนึ่งการทำให้คนไม่มีทรัพย์สินกลับมีทรัพย์สิน ทำให้คนจนเป็นคนรวยหรือทำให้คนที่รวยแล้วรวยขึ้นไปอีก การกระทำเช่นนี้มีใช้การแก้ปัญหาความยากจนที่แท้จริง หรือถ้าแก้ปัญหาความยากจนได้ก็เป็นการแก้ไขที่ไม่ยั่งยืน สำหรับคนจนที่ไม่มีทรัพย์สิน พอให้ทรัพย์สินแล้วทรัพย์สินหมดก็จะกลับไปเป็นคนจนเหมือนเดิม และก็ต้องให้ทรัพย์สินกันอีก กรณีของคนจนที่ทำให้เขารวยหรือคนรวยแล้วทำให้เขารวยขึ้นไปอีก เขาจะยังเป็นคนจนตลอดไปตราบดีที่เขาไม่รู้จักพอ

6. กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนซึ่งหมายความว่าเขามีความสุขตามอัตภาพอย่างยาวนาน ไม่มีแนวทางปฏิบัติใดที่ดีไปกว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างเสริมและสนับสนุนให้คนสามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงโดยรู้จักคำว่า พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันบนพื้นฐานของความรู้คู่คุณธรรม เทียบได้กับการปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญามัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลางแล้ว ชีวิตย่อมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุขเหมาะสมกับศักยภาพและฐานะและ

เป็นความสุขที่ยั่งยืน ประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนต้องตระหนักในส่วนของกลยุทธ์นี้คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนยากคนจนเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักปรัชญาและพร้อมน้อมนำไปสู่การปฏิบัติจริง

7. กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนโดยให้ประชาชนในชุมชนเป็นเสาหลัก ต้องยอมรับว่าการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยภาครัฐที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรด้วยสาเหตุหลายประการ และในบรรดาสาเหตุเหล่านั้นมีสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โครงการและ/หรือกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ โดยทั่วไปจะเป็นไปในรูปแบบของการกำหนดมาจากส่วนกลาง (Top-down Policy) โดยไม่คำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หลายกรณีพบว่าชุมชนต้องการสิ่งหนึ่ง แต่ส่วนกลางกลับให้อีกสิ่งหนึ่งซึ่งไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาตั้งแต่ต้น เริ่มด้วยการแสดงความคิดเห็น การวางแผน การปฏิบัติ การติดตามประเมินผลการดำเนินการ และการได้รับประโยชน์ ในลักษณะของการกำหนดจากชุมชนท้องถิ่น (Bottom-up Policy) จะทำให้การแก้ปัญหาความยากจนสำเร็จสมบูรณ์ได้

8. กลยุทธ์การแก้ปัญหาความยากจนด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) คล้ายกับกลยุทธ์ที่ 7 ที่กล่าวแล้วข้างต้น ความล้มเหลวของการแก้ปัญหาความยากจน (รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ) เกิดจากการใช้เทคนิคและวิธีการที่ไม่เหมาะสมกับบริบททางกายภาพและทางสังคม-วัฒนธรรมของท้องถิ่น การแนะนำเทคโนโลยีและ/หรือวิธีการสมัยใหม่เข้าไปในพื้นที่เพื่อการแก้ปัญหาในขณะที่ประชาชนยังไม่มีความพร้อมที่จะรับ และสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมกับเทคโนโลยีและ/วิธีการนั้น การแก้ปัญหานอกจากจะไม่ประสบความสำเร็จแล้วยังถือว่าการดำเนินการที่สูญเปล่า ตัวอย่างเช่น เกษตรกรที่เป็นชาวนามีที่นาขนาดเล็ก และไม่มีความรู้ ไม่มีทักษะในการใช้เครื่องจักรกลใน

การไถนา การใช้แรงงานสัตว์จากวัวหรือควายก็น่าจะเหมาะสม กลยุทธ์นี้ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีท้องถิ่นหรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นลำดับแรก จากนั้นค่อยพิจารณาเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาสากล” มาบูรณาการตามความเหมาะสม

บทวิเคราะห์และสรุป

ความสำเร็จของการแก้ปัญหาความยากจนตามหลักการและแนวคิด “ศาสตร์พระราชา” มีความเป็นไปได้และสามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะ “ศาสตร์พระราชา” มิใช่หลักการหรือแนวคิดแบบเพ้อฝัน แต่เป็นหลักการและแนวคิดที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า และทดลองบนพื้นฐานของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ความสำเร็จของการแก้ปัญหาความยากจนตามหลักการและแนวคิดดังกล่าวซึ่งหมายถึงการสร้างสังคมให้ เป็นสังคมที่ยั่งยืนจึงสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน เนื่องจาก

“ศาสตร์พระราชา” เป็นหลักการและแนวคิดที่ไม่มีความลึกลับซับซ้อน/เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นที่น่าสังเกตว่าในจำนวนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่าสี่พันโครงการล้วนเป็นโครงการซึ่งรวมกันเป็นศาสตร์พระราชา เป็นโครงการที่สามารถน้อมนำไปปฏิบัติได้โดยง่ายเนื่องจากมีขั้นตอนที่ไม่ลึกลับซับซ้อน ขั้นตอนการปฏิบัติได้ถูกกำหนดขึ้นอย่างรอบคอบเหมาะสมจากการศึกษา ค้นคว้าและทดลองโดยในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นเวลาหลายสิบปี

“ศาสตร์พระราชา” เป็นหลักการและแนวคิดที่ไม่เน้นการเปลี่ยนแปลงวิถีดั้งเดิมของท้องถิ่น เสนอตัวอย่างหนึ่งที่ใช้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้และการยอมรับในการน้อมนำสู่การปฏิบัติคือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นหลัก ด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าวิถีชุมชนที่เป็นมาและเป็นอยู่ เกิดจากการที่บรรพบุรุษของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เรียนรู้และปรับตัวเข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้วอย่างเหมาะสม ดังนั้น การพัฒนาตามหลักการและแนวคิดศาสตร์พระราชาก็มุ่งเน้นเฉพาะการปรับกระบวนการให้เหมาะสมกับบริบทของภูมิกายภาพและภูมิสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

“ศาสตร์พระราชา” เป็นหลักการและแนวคิด การพัฒนาที่เริ่มต้นจากระดับล่างคือครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นระดับสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด จากนั้นจึงขยาย ขอบข่ายการพัฒนาให้ใหญ่ขึ้น เมื่อการพัฒนาในระดับล่าง ประสบความสำเร็จแล้ว การพัฒนาจากระดับล่าง ซึ่งมีขนาดเล็กย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่า การพัฒนาในระดับใหญ่ ถ้าจะมีความล้มเหลวจากการพัฒนา การเริ่มต้นจากระดับล่างย่อมได้รับผลกระทบ น้อยกว่าการพัฒนาในระดับที่ใหญ่กว่า เข้าทำนอง คิดใหญ่ แต่เริ่มต้นทำจากเล็ก ๆ ไปก่อน” (Think Globally, Act Locally)

“ศาสตร์พระราชา” เป็นหลักการและแนวคิด ที่ไม่เน้นการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ความสำเร็จของโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริภายใต้หลักการและแนวคิด ศาสตร์พระราชานิยมไม่เน้นการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย หายาก และมีราคาแพง ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยใช้สิ่งที่มิในท้องถิ่น เป็นหลักไม่ว่าจะเป็นเรื่องทักษะความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา ท้องถิ่น หรือแม้แต่วัสดุอุปกรณ์ที่เช่นเดียวกัน พระองค์ ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่าการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย อาจไม่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ทรงเกรงว่า เมื่อนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาแล้ว อาจจะไม่ทำให้

การดำรงชีวิตของประชาชนดีขึ้นแต่กลับจะสร้างปัญหา หนี้สินและปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาก็เป็นได้

“ศาสตร์พระราชา” เป็นหลักการและแนวคิด ที่มุ่งเน้นการสร้าง ความความสมดุล ความเป็นสังคม ที่ยั่งยืนซึ่งหมายถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ที่เป็นสุขอย่างต่อเนื่องยาวนานจะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้เลย ถ้ากระบวนการพัฒนานั้นไม่คำนึงถึงหลักสมดุลของ ธรรมชาติ (Balance of Nature) การดำรงอยู่ได้ของสรรพสิ่ง ในระบบนิเวศโลก (Global Ecosystems) ไม่ว่าจะมีความเล็ก หรือใหญ่ขนาดไหนก็ตามอยู่ที่การทำหน้าที่ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบนิเวศคือสรรพสิ่ง ทั้งปวงเหล่านั้น ในระบบนิเวศใดก็ตามถ้ามีพืชทำหน้าที่ เป็นผู้ผลิต มีสัตว์เป็นผู้บริโภค มีจุลินทรีย์ทั้งหลายทำหน้าที่ เป็นผู้ย่อยสลาย และมีองค์ประกอบทางกายภาพ สารเคมี และพลังงานทำหน้าที่สนับสนุน ระบบนิเวศนั้นจะมีความมั่นคงและยั่งยืน หลักการและแนวคิด “ศาสตร์ พระราชา” ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เน้นความสมดุล ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเน้นอยู่เสมอว่าในกระบวนการพัฒนาพื้นที่ใด ๆ ก็ตามต้องพิจารณา และให้ ให้ความสำคัญกับภูมิกายภาพและภูมิสังคม ของพื้นที่นั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชาติชาย รูปงาม. (2555). *แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน*. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/327036>
- ธนพล สราญจิตร. (2558). *ปัญหาคความยากจนในสังคมไทย*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(2), 12-21.
- พอเพียง. (ม.ป.ป.). *ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นจาก <https://www.porpeang.org/blog>
- มนัส สุวรรณ. (2549). *ชนบทกับปัญหาคความยากจน: มุมมองเชิงนิเวศวิทยาชุมชน*. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 31 (ตุลาคม-ธันวาคม), 1137-1149.
- มนัส สุวรรณ, สมาน พูแสง, ณรงค์พันธ์ ฉุนรัมย์, วรพล วัฒนเหลืออรุณ และชนม์ธัช สุวรรณ. (2562). *กลยุทธ์ ในการแก้ปัญหาคความยากจนของประชาชนบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ลัฐกา เนตรทัศน์. (2563). *อาเซียนกับการขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ: อุปสรรคจากโควิด-19*. สืบค้นจาก https://lawforasean.krisdika.go.th/File/files/article_1_May_ASEANpovertyissue.pdf
- ศุภเจตน์ จันทร์สาสน. (2555). *สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในประเทศไทย*. *วารสาร นักบริหาร*, 32(1), 1-8. สืบค้นจาก https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_12/pdf/aw01.pdf

พืชมเนศวรสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจ ป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2564). *ลดความเหลื่อมล้ำ นำไทยสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก <https://www.pier.or.th/dbridged/2021/06/>

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2564). *รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนแบบพุ่งเป้า*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/document/Ext26018/26018104_0003.PDF

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.). (2561). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.). (2564). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

การศึกษาอาหารในประเทศไทยไปสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่ FOOD EDUCATION IN THAILAND TOWARDS NEW NORMAL

นักษิณี ปัญญใหญ่^{1*}

Naksit Panyoyai^{1*}

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์แม่ริม ต.สะลวง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ 50330¹
Chiang Mai Rajabhat University, Mae-Rim Campus, Saluang Sub-district, Mae-Rim District, Chiang Mai 50330¹

*Corresponding author E-mail: naksit_pan@cmru.ac.th

(Received: 29 Jun, 2021; Revised: 13 Dec, 2021; Accepted: 21 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

อาหาร เป็นปัจจัยพื้นฐานหนึ่งในการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และ วัฒนธรรม รวมไปถึง วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม การศึกษาอาหารในประเทศไทยให้ความสำคัญกับพฤติกรรม การบริโภคอาหารที่ถูกต้องเป็นลำดับแรกและการผลิตในห่วงโซ่อาหารเป็นลำดับที่สอง การศึกษาอาหารไทยในปัจจุบัน มีการนำเนื้อหาสาระ ทักษะและการปฏิบัติผ่านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปได้เลือกศึกษา การศึกษาอาหารในมุมมองใหม่เกี่ยวข้องกับมิติการดูแลสุขภาพ มิติการผลิตอาหาร มิติการกระจายอาหาร มิติสังคม วัฒนธรรม นันทนาการ และมิติการวิจัย นวัตกรรมอาหาร อย่างไรก็ตามผลของการระบาดไวรัสโคโรนากระทบต่อสถานการณ์อาหารและการศึกษาอาหารในประเทศไทยที่ต้องปรับ ฐานการเรียนรู้เดิมไปสู่ฐานการเรียนรู้ใหม่เพื่อให้รองรับการเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตใหม่ที่ดำรงได้ด้วยการศึกษาอาหาร ในประเทศไทยตลอดชีวิต บทความนี้อธิบายการศึกษาอาหารในประเทศไทยในปัจจุบันที่มีเนื้อหาสาระเน้นตามช่วงวัย ของผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงการศึกษาอาหารไปสู่มุมมองอาหารในมิติต่าง ๆ จากผลของโควิด แล้วนำเสนอแนวทางการ ศึกษาอาหารในประเทศไทยภายหลังปรับเข้าสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นแนวทางในการนำไปใช้ปรับการศึกษา และประกอบอาชีพตามอัธยาศัยมากขึ้น

คำสำคัญ: การศึกษาอาหาร, ประเทศไทย, ฐานวิถีชีวิตใหม่

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการวิสาหกิจการเกษตรและอาหาร คณะเทคโนโลยีการเกษตร

ABSTRACT

Food is one of the fundamental factors for living in health, economy, environment, society, and culture, including science, research, and innovation. Food education in Thailand focuses on correct food consumption behaviour first and food chain product as a second. The current food education delivers content, skill and practical through diverse modes, formal education, non-formal education, and informal education for students, undergrads, and public to choose food studies. The food education from a new perspective relates to healthcare dimension, food distribution dimension, social, culture, and recreation dimension, and food research and innovation dimension. However, the effects of coronavirus outbreak affect the food situation and food education in Thailand that has reshape the food learning on a basis of new normal for change supports. Adapting to a new way of life that can be sustained by lifelong food education. This article describes the current food education in Thailand with a focus on the age range of learners. A shift in food education to a food perspective in different dimensions from the effects of COVID. Then, present guidelines for food education in Thailand after adjusting to new normal for readers to transform to more informal education and career.

KEYWORDS: Food Education, Thailand, New Normal

บทนำ

อาหาร เป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตามนิยามของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 (พระราชบัญญัติอาหาร, 2522) ระบุว่า “อาหาร คือ ของกินหรือเครื่องค้ำจุนชีวิต” การที่อาหารมีบทบาทต่อคุณภาพชีวิตอย่างมาก ทั้งในประเด็นสุขภาพโดยตรง การประกอบอาชีพด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมอาหาร เกี่ยวโยงภูมิปัญญา ศาสตร์ สังคม ศิลปะและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร การท่องเที่ยว กีฬา นันทนาการ สิ่งแวดล้อม ไปจนถึงวิทยาศาสตร์การวิจัย นวัตกรรมอาหาร อาหารจึงเป็นปัจจัยการดำรงชีพที่ใกล้ตัวของคนไทย และเชื่อมโยงสังคมไทยในหลายมิติ ดังนั้น การศึกษาให้เข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ด้านอาหารอย่างต่อเนื่อง จึงช่วยให้บุคคลและสังคมมีความมุ่งมั่น เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ และต่อยอดองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้

“อาหารศึกษา” เป็นคำที่ระบุในพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 (พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2551) กล่าวถึง กระบวนการส่งเสริม พัฒนาและวิจัยเพื่อให้ความรู้ ความตระหนักในพฤติกรรมที่ถูกต้องในการบริโภคอาหาร และห่วงโซ่อาหาร ซึ่งขยายความไปถึง การศึกษาตั้งแต่ แหล่งวัตถุดิบอาหารที่มีการเพาะปลูกพืช การเพาะเลี้ยงสัตว์เป็นแหล่งอาหาร การตัดแต่ง การปรุงและประกอบอาหาร การแปรรูป การบรรจุ การเก็บรักษา การจัดจำหน่าย การกระจาย จนถึงมือผู้บริโภค รวมทั้งการนำเข้าและการส่งออกสินค้าอาหาร หากนำอาหารศึกษาหรือในที่นี้ใช้คำว่า การศึกษาอาหารมาพิจารณา ก็พบว่าการศึกษาประเด็นนี้ตลอดช่วงชีวิตมนุษย์จะเกี่ยวข้องในด้าน พฤติกรรมการบริโภคอาหารและห่วงโซ่อาหาร โดยให้ความสำคัญมากในประเด็นการบริโภคและรองลงมาในส่วนห่วงโซ่อาหารตามลำดับ

การศึกษาในประเทศไทยมีการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) แบ่งการศึกษา

ตามระดับการศึกษาออกเป็น การศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประเทศไทยมีรูปแบบจัดการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ การจัดการศึกษาในระบบ ที่มีเงื่อนไขการจัดการศึกษาที่เป็นแบบแผน การจัดการศึกษานอกระบบที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของแต่ละบุคคล และ การศึกษาตามอัธยาศัยให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสจากบุคคล ประสบการณ์ สังคมสภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งความรู้ต่าง ๆ หากนำประเด็นด้านอาหารศึกษาที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและห่วงโซ่อาหารมาจัดการศึกษาในบริบทไทย ก็สามารถจัดได้ทุกระดับชั้นการศึกษาทุกรูปแบบ และตลอดต่อเนื่องตลอดชีวิตผู้เรียนได้ โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนได้หลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ฐานวิถีชีวิตใหม่เป็นคำที่ใช้เรียกในช่วงที่มีการเปลี่ยนจากสถานการณ์แต่เดิมเป็นปกติ แต่เมื่อมีสิ่งไม่ปกติเช่น ภาวะการถดถอยทางเศรษฐกิจจนไม่อาจกลับมาเติบโตได้เหมือนเดิม มีการระบาดของโรคเข้ามาทำให้วิถีชีวิตและเศรษฐกิจเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนทั่วไปไม่คุ้นเคยและไม่เป็นมาตรฐานในสังคม แต่เหตุการณ์เหล่านั้นไม่อาจหมดสิ้นไปได้ ดังนั้น จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ให้เป็นปกติและมาตรฐานใหม่ (ราชบัณฑิตยสภา, 2563) ซึ่งฐานวิถีชีวิตใหม่นี้มีผลต่อรูปแบบการจัดการศึกษาและรายละเอียดลึกลงไปถึงอาหารศึกษาเพราะว่าอาหารเกี่ยวข้องกับดำรงชีวิต ซึ่งในอนาคตอันใกล้นี้ กระแสการศึกษาอาหารมีความเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพ เช่น การลดภาวะโลกร้อนด้วยการลดการบริโภคเนื้อสัตว์ (Reductarianism) โดยใช้เทคโนโลยีการสกัดโปรตีนจากพืชและไบโอฟีมา ประกอบ การเพิ่มการเกษตรที่ช่วยฟื้นฟูดินและสิ่งแวดล้อม ลดการปลดปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ (Regenerative Agriculture) ส่วนวัตถุดิบอาหารที่จะได้รับความนิยม ได้แก่ ขมิ้น มะรุม เมล็ดทานตะวัน (ForbesThailand, 2021) เพื่อส่งเสริมแนวโน้มการบริโภคอาหารแบบใหม่ เช่น การใช้วัตถุดิบอาหารท้องถิ่นที่มีประวัติแหล่งที่มา

อาหารชุด และฉลากอาหารที่ให้ข้อมูลส่วนผสมชัดเจน (Clean Label) โดยการจัดส่งสินค้าจะเป็นแบบส่งล่วงหน้าผ่านทางออนไลน์เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์พรีเมียมในเศรษฐกิจที่การค้าจะผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก (Food Pack Asia, 2021)

ในบทความนี้จะได้แสดงเนื้อหา 3 ตอนที่เกี่ยวข้องกัน ตอนที่ 1 ผู้เขียนจะอธิบายการศึกษาอาหารในประเทศไทยระดับต่าง ๆ และความหลากหลายของรูปแบบการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การบริโภคอาหารและกิจกรรมในห่วงโซ่อาหาร ซึ่งเป็นฐานวิถีชีวิตที่มีมาก่อน ตอนที่ 2 ผู้เขียนจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงการศึกษาอาหารในประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตใน 5 มิติ ได้แก่ มิติการดูแลสุขภาพ มิติการผลิตอาหาร มิติการกระจายอาหาร มิติสังคม วัฒนธรรม นันทนาการ และมิติการวิจัย นวัตกรรม และอิทธิพลของภาวะการระบาดของไวรัสโคโรนาต่อมิติที่กล่าวมาที่นำไปสู่ ตอนที่ 3 การศึกษาอาหารในฐานะวิถีชีวิตใหม่ไทยเพื่อเป็นแนวทางรูปแบบการศึกษาให้สอดคล้องกับการคงอยู่ที่ยั่งยืนของสถานการณ์โควิด โดยกล่าวถึง แนวทางอาหารศึกษาตลอดชีวิตที่มีการพัฒนาสาระ กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษานำไปใช้ในชีวิตได้

การศึกษาอาหารในประเทศไทย

การศึกษาอาหารในประเทศไทยเป็นการศึกษาที่มีความต่อเนื่องตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา และขยายไปจนถึงตลอดชีวิต (ตารางที่ 1) มีรูปแบบการเรียนในระบบของสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา จนถึงการศึกษามากที่สุดที่บุคคลนั้นสนใจเฉพาะ โดยมีความมุ่งหวังให้อาหารศึกษาเกิดผลต่อตนเองและอาชีพ ดังนี้

ปฐมวัยเป็นการศึกษาอาหารในเบื้องต้น กล่าวคือ ผู้เรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการบริโภคอาหารและการดูแลทำความสะอาดช่องปาก สุขนิสัยที่ดีส่งผลต่อไปยังชั้นประถมศึกษา องค์ความรู้ที่จำเป็นในขั้นนี้ เช่น โภชนบัญญัติ 9 ข้อ ชงโภชนาการ ของสำนักโภชนาการ กระทรวงสาธารณสุข สร้างภาวะโภชนาการเด็กไม่ให้เกิดโปรตีนและบริโภคน้ำมันไม่มาก เด็กวัยนี้จึงต้องออกกำลังกาย ควบคุมน้ำหนักและเร่งการเจริญเติบโต ด้วยการบริโภคน้ำนม ไข่ และวิตามินจากผักและผลไม้ลดการบริโภคน้ำตาล เมื่ออายุมากขึ้นจนถึงระดับประถมศึกษาต้องเริ่มการพัฒนาทักษะในการเตรียมและประกอบอาหารเบื้องต้น เช่น การคัดเลือกวัตถุดิบอาหาร การล้าง การหั่น การปอกผัก และผลไม้ และการจัดโต๊ะอาหาร มารยาทในการรับประทานอาหารได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ตารางที่ 1 รูปแบบและเนื้อหาสาระของการศึกษาอาหารในประเทศไทย

ระดับ	เนื้อหา	สถานที่
ปฐมวัย	พฤติกรรมการบริโภคอาหารให้ครบถ้วนและเพียงพอ ภาวะโภชนาการ น้ำหนัก ส่วนสูงของเด็กรายบุคคล สุขนิสัยรับประทานอาหาร การทำความสะอาดช่องปาก	สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (ทารกแรกเกิดถึง 6 ปี)
ประถมศึกษา	อาหารหลัก 5 หมู่ ชงโภชนาการ สารอาหาร การรับประทานอาหารให้เหมาะสมกับเพศ วัย และความปลอดภัย ระบบการย่อยอาหาร และการดูแล ฉลากอาหาร การช่วยครอบครัวเตรียม ประกอบและจัดอาหาร มารยาทการรับประทานอาหาร อาหารไทย ภาษาต่างประเทศ ในบริบทอาหาร คำศัพท์ การสนทนา การรับประทานอาหารหวาน และภาวะน้ำหนักตัวเกิน	โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับ	เนื้อหา	สถานที่
มัธยมศึกษา	โภชนาการกับสุขภาพ การควบคุมน้ำหนัก โภชนาการวัยต่าง ๆ การเลือกบริโภคอาหารอย่างฉลาด การเว้นคิมแอลกอฮอล์ การเตรียมประกอบ จัด ตกแต่งและบริการอาหาร เครื่องดื่ม การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การดำเนินธุรกิจ อาหารกับศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การถวายภัตตาหาร การถือศีลอด การรับประทานมังสวิรัตติ อาหารเจ วรรณกรรมอาหารไทย เช่น กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ภาษาต่างประเทศในบริบทอาหาร การทำอาหาร เครื่องดื่ม อาหารในเทศกาลวันสำคัญ ภาวะน้ำหนักตัวเกิน และการใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารควบคุมน้ำหนัก	โรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชน
อาชีวศึกษา	คหกรรมศาสตร์ (การประกอบอาหาร อาหารไทย อาหารนานาชาติ ขนมไทย ขนมอบ อาหารว่าง เครื่องดื่ม ไอศกรีม อาหารท้องถิ่น) การถนอมอาหาร การบริการอาหาร ศิลปะการจัดและตกแต่งอาหาร สุขากิจบาลอาหาร บริการอาหาร บรรจุภัณฑ์อาหาร การควบคุมคุณภาพอาหาร การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร ธุรกิจอาหาร การจัดเลี้ยง การจัดแสดงอาหาร การผสมผสานวัฒนธรรมอาหารไทยกับอาหารนานาชาติ (Transcultural Food)	วิทยาลัย/ สถานประกอบการ/ โรงเรียนสอนทำอาหาร
อุดมศึกษา	เกษตรศาสตร์ (การผลิตพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง) อุตสาหกรรมเกษตร คหกรรมศาสตร์ อาหารและโภชนาการ การบริการอาหาร นวัตกรรมอาหาร	มหาวิทยาลัย/วิทยาลัย/ สถาบันการศึกษา/ สถานประกอบการ
การศึกษานอกโรงเรียน	อาหารและโภชนาการ อาชีพผลิตและจำหน่ายอาหารสำเร็จรูปตามหลักสุขากิจบาล การบริการอาหาร	โรงเรียน/บ้าน/ชุมชน
การศึกษาตามอัธยาศัย	โภชนบัญญัติ ฉลากอาหาร ฉลากโภชนาการ อาหารวัยต่าง ๆ ความปลอดภัยอาหาร ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร อาหารกับโรคต่าง ๆ ภูมิปัญญาอาหาร และผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน (OTOP) ศิลปะการประกอบและตกแต่งอาหาร ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับอาหาร ธุรกิจและบริการอาหาร อาหารเฉพาะกลุ่ม เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ หญิงมีครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้ควบคุมน้ำหนัก นักกีฬา พระสงฆ์ นักบวช ทหาร มุสลิม	บ้าน/ชุมชน/ศาสนสถาน สถานประกอบการ/ วิสาหกิจชุมชน/ หน่วยงานราชการ และเอกชนด้านอาหาร/ เรียนทางไกล/ออนไลน์

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562; สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551; สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562; สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา, 2551

มัธยมศึกษาจัดเนื้อหาเกษตรและอาหารไว้ในสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพ กิจกรรมเพิ่มงานด้านคหกรรมศาสตร์มุ่งเน้นการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ หลักการใช้อุปกรณ์ทำครัวและวิธีการประกอบอาหาร การประกอบอาหารเบื้องต้น เช่น อาหารจานเดียว อาหารสำหรับ เครื่องดื่ม และการตกแต่งอาหาร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น กล้าวยตาก ไช้เค็ม ส่วนงานด้านการเกษตรให้เรียนและปฏิบัติการปลูกพืช ผัก ผลไม้ สมุนไพร การเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ไข่ ปลา กบ สถานศึกษาหลายแห่งมีพื้นที่กว้างจึงให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในสวนเกษตรแล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบอาหารกลางวัน หรือถนอมอาหารสร้างรายได้ และเป็นการบูรณาการงานเกษตรและอาหารโดยขยายผลไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ในสถานศึกษา

อาชีวศึกษา วางแนวทางในการประกอบอาชีพให้ผู้เรียนมีทักษะเฉพาะด้านอาหาร เช่น อาหารไทย อาหารนานาชาติ อาหารท้องถิ่น ขนม เครื่องดื่ม โดยเรียนและฝึกปฏิบัติไปพร้อมกันการทำงานหารายได้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักวางแผนการทำงาน การติดตามการทำงานและ ประเมินผลงาน เพิ่มสมรรถนะวิชาชีพผู้เรียนด้านอาหารมีแนวทางการบริหารและธุรกิจสามารถนำไปประกอบอาชีพด้านธุรกิจอาหารตามความถนัด เช่น ครัวในโรงแรม สายการบิน ร้านอาหาร ภัตตาคารหรือธุรกิจของตนเอง เช่น การจัดเลี้ยงอาหารในและนอกสถานที่ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562) เนื้อหาที่ต้องเสริมในระดับนี้คือการสุขาภิบาลอาหาร ซึ่งกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดหลักการไว้สำหรับผู้ประกอบการและผู้สัมผัสอาหาร ผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาในสายนี้จะได้คุณวุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพเทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงที่สามารถนำไปเรียนต่อในระดับปริญญาตรีให้สำเร็จการศึกษาได้ภายในเวลา 2-3 ปี

อุดมศึกษาให้ความสำคัญกับการศึกษาอาหารโดยถือว่าเป็นการเชื่อมต่อวิชาการกับอาชีพชั้นสูงที่มีการบูรณาการศาสตร์หลายแขนง ต่อยอดจากชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาขึ้นมาถึงปริญญา

ระดับปริญญาตรีมีการจัดรายวิชาศึกษาทั่วไป เช่น อาหารเพื่อสุขภาพให้นักศึกษาได้เรียนทบทวนและเพิ่มเติมจากชั้นมัธยมศึกษา ผู้เรียนได้วิเคราะห์ปัญหาการบริโภคเพื่อระบุปัญหา ประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ แนวทางการปรับพฤติกรรมการบริโภคของตนเองเป็นพื้นฐานก่อนนำไปสู่รายวิชาในสาขาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อาหาร ทางด้านวิทยาศาสตร์บัณฑิต (ตารางที่ 2) ได้แก่ เกษตรศาสตร์เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตจากพืชและสัตว์ในระบบการเกษตรที่ปลอดภัย การจัดการวัตถุดิบหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อนำไปแปรรูป การลดการสูญเสียวัตถุดิบโดยใช้เทคโนโลยี หลักสูตรด้านอุตสาหกรรมเกษตร เกี่ยวข้องกับการแปรรูปเพื่อยืดอายุการเก็บรักษาให้ได้ผลิตภัณฑ์อาหารใหม่การวางระบบการผลิตอาหารในระดับครัวเรือนไปจนถึงอุตสาหกรรมใหญ่เพื่อการส่งออก การตรวจสอบและประกันคุณภาพอาหารให้ปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับ การจัดระบบการขนส่งผลิตภัณฑ์อาหารให้เกิดประสิทธิภาพ ลดต้นทุน ลดเวลา ลดมลพิษ อาหารศึกษาในแบบของอุตสาหกรรมเกษตรจึงเป็นการผลิตระดับมหภาค (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, คณะเทคโนโลยีการเกษตร, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร, 2562) ในขณะที่คหกรรมศาสตร์รับนักศึกษาจากสายอาชีวศึกษามาเพิ่มคุณวุฒิ เปิดโอกาสในการประกอบอาชีพเฉพาะกลุ่มเช่น อาหารผู้สูงอายุ อาหารชะลอวัย อาหารเพิ่มสมรรถนะทางร่างกาย เป็นต้น ทำให้บัณฑิตประกอบอาชีพได้ในงานบริการและงานสุขภาพ นอกจากนี้การเรียนคหกรรมศาสตร์สามารถผลิตบัณฑิตสายวิทยาศาสตร์บัณฑิต หรือครุศาสตรบัณฑิต ศึกษา ศาสตรบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไปเป็นครูในโรงเรียนหรือวิทยาลัยได้

การศึกษาอาหารมีความเชื่อมโยงในส่วนของภาคธุรกิจและภาคสื่อสาร มีเนื้อหาด้านธุรกิจเกษตร ธุรกิจอาหารและการบริการ ธุรกิจสุขภาพ ความเป็นผู้ประกอบการ และนิเทศศาสตร์ การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ หลักสูตรการฝึกอบรมต่าง ๆ ผ่านสื่อสาธารณะ หลักสูตรอุดมศึกษาในปัจจุบันมีการเปิดรายวิชาด้านธุรกิจเสริมในหลักสูตรเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร และคหกรรมศาสตร์มากขึ้น รวมทั้งการจัดทำหลักสูตร

บูรณาการสองปริญญา หลักสูตรอนุปริญญา หลักสูตรนานาชาติ ให้ได้เลือกศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน

บัณฑิตศึกษาทางด้านอาหารเป็นการศึกษาเชิงลึกตามประเด็นที่ผู้เรียนสนใจผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประกอบการใช้สถิติและวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นพื้นฐานอธิบายปรากฏการณ์และประยุกต์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร การจัดรูปแบบการสอนควบคู่กับวิจัย มีการสัมมนา การฝึกปฏิบัติการ การนำเสนอผลงานวิจัยในที่ประชุมวิชาการหรือวารสารวิจัย อาหารศึกษาในระดับบัณฑิตนี้จึงมุ่งผลิตนักวิชาการ นักวิจัย ครู อาจารย์

การศึกษาอาหารเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเพิ่มเติมพร้อมกับการทำงานด้วย เช่น การศึกษานอกระบบที่ให้ผู้เรียนใช้เวลาว่างในการศึกษาเนื้อหา เช่นเดียวกับระดับชั้นมัธยมศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาต่อทางอาชีวศึกษาหรือปริญญาตรี ส่วนการศึกษา

ตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นมาก ผู้เรียนเรียนอาหารจากครอบครัว ผู้รู้ในชุมชน สถานประกอบการที่เข้าไปทำงาน การอบรมผ่านหน่วยงานราชการ และเอกชนทั้งแบบการอบรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการรับรองแล้วนำผลไปสมัครงาน หรือประกอบอาชีพ เช่น การเรียนกับผู้เชี่ยวชาญด้านอาหาร ในโรงเรียนสอนการทำอาหารผ่านการปฏิบัติ การสอนผ่านสื่อออนไลน์การทำตามคู่มือการทำอาหาร เป็นต้น ส่วนการเรียนอาหารในรูปแบบการลงทะเบียนเรียนเป็นรายวิชา การศึกษาด้วยตนเองผ่านเอกสารประกอบการสอน การทำงานส่งเพื่อรับคะแนน การเรียนทางไกล แล้วสอบให้ผ่านเก็บหน่วยกิตสะสมไว้มากพอจึงลงเรียนในระดับปริญญาตรีแล้วเทียบหน่วยกิตได้ทำให้ลดเวลาในการสำเร็จการศึกษาก็เป็นอีกทางเลือก (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา, 2551)

ตารางที่ 2 เนื้อหา สาระของการศึกษาอาหารในหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย

ระดับ	สาขาวิชา	การประกอบอาชีพ
ปริญญาตรี	เกษตรศาสตร์ เน้นการผลิตพืชไร่ พืชสวน สัตว์เศรษฐกิจ สัตว์น้ำ ระบบการผลิตทางการเกษตร วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรอินทรีย์	นักวิชาการเกษตร ครูเกษตร ผู้ประกอบการ
	อุตสาหกรรมเกษตร ได้แก่ สาขาวิชาที่เน้นการแปรรูปอาหาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร เทคโนโลยีชีวภาพทางอาหาร วิศวกรรมอาหาร การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร การบรรจุภัณฑ์อาหาร เกี่ยวข้องกับการแปรรูป การใช้เทคโนโลยีในการผลิตอาหาร การออกแบบเครื่องจักรในอุตสาหกรรมอาหาร การบรรจุผลิตภัณฑ์อาหาร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร การจัดการอุตสาหกรรมอาหาร การจัดการลوجิสติกส์อาหาร อาหารอินทรีย์	นักวิทยาศาสตร์ ฝ่ายผลิตและควบคุม คุณภาพอาหาร ฝ่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร วิศวกรอาหาร ผู้ประกอบการ วิสาหกิจ ชุมชน วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ระดับ	สาขาวิชา	การประกอบอาชีพ
ปริญญาตรี	คหกรรมศาสตร์ ได้แก่ อาหารและโภชนาการ เน้นการปรุงและประกอบอาหาร การจัดและตกแต่งอาหาร การจัดอาหารสำหรับบุคคลในภาวะพิเศษ การบริการอาหารในสถานที่กำหนดและประกอบอาหาร การเสริมสร้างสมรรถภาพและการชะลอวัย รูปแบบการจัดมื้ออาหาร อาหารเพื่อสุขภาพ เช่น เจ มังสวิรัต	โภชนาการ ฝ่ายบริการอาหาร ในโรงแรม โรงพยาบาล ร้านอาหาร นักออกแบบอาหาร ครูสอนทำอาหาร
	บริการ การประกอบอาหารและการจัดบริการอาหาร ธุรกิจอาหาร การสร้างรายได้จากการจำหน่าย ท่องเที่ยวอาหาร การคุ้มครองผู้บริโภค การขายออนไลน์	ฝ่ายจัดเลี้ยงอาหาร นักธุรกิจอาหาร
	สื่อและประชาสัมพันธ์ การทำสื่อออนไลน์ เอกสารวิชาการ ข้อมูลประชาสัมพันธ์ คลิป และบทเรียนออนไลน์	นักวารสารด้านอาหาร นักออกแบบสื่ออาหาร
บัณฑิตศึกษา	การวิจัยและสร้างนวัตกรรมทางเกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการอาหาร โภชนศาสตร์ การจัดการความปลอดภัยด้านอาหาร การจัดการระบบอาหารเพื่อโภชนาการ ความมั่นคงอาหาร อาหารอนาคต	นักวิจัย นักวิชาการ ครูโรงเรียนและอาจารย์ ในระดับอุดมศึกษา

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2564

การศึกษาอาหารของประเทศไทยในองค์รวม มิติต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์โควิด

การศึกษาอาหารของประเทศไทยมีระบบการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการผู้เรียนที่มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสุขภาพในระดับปฐมวัยและประถมศึกษาที่เป็นภาคบังคับ แล้วเพิ่มทักษะการเกษตร การประกอบอาหาร และแปรรูปอาหารในระดับมัธยมศึกษา มุ่งสู่สายอาชีพในระดับอาชีวศึกษา อุดมศึกษาและการศึกษานอกระบบซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนเสริมได้จากการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งการเรียนในสถานศึกษา ปกติและการเรียนทางไกลผ่านโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นจัดการศึกษาที่มีมาก่อนหน้านี้

การอุบัติขึ้นของโควิด ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตตามปกติของคนไทยมากขึ้น ก่อให้เกิดการนำคำว่า ฐานวิถีชีวิตใหม่ ความปกติใหม่ หรือ นิวนอร์มอล (New Normal) มาใช้มากขึ้น โดยราชบัณฑิตยสภา ได้นิยามไว้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติ และเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย ด้านอาหารศึกษาก็เริ่มให้ความสำคัญเนื้อหาและแนวทางในการปฏิบัติด้านมิติทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ (1) สุขภาพ (2) การผลิต (3) การกระจายอาหาร (4) สังคม วัฒนธรรม นันทนาการ และ (5) วิจัยและนวัตกรรม (ภาพที่ 1) ดังนี้

ภาพที่ 1 การศึกษาอาหารในองค์รวมมิติต่าง ๆ ของประเทศไทย

ที่มา: นกสิทธ์ ปัญญาใหญ่, 2564

มิติสุขภาพ การศึกษาด้านอาหารไทยเน้นการเลือกบริโภคอาหารให้เหมาะกับวัย การบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย และการฝึกนิสัยให้รักษาสุขภาพเพื่อหลีกเลี่ยงโรคไม่ติดต่อ (Non-communicable Diseases, NCDs) เช่น เบาหวาน หัวใจ ความดันโลหิตสูง อ้วนลงพุง ฟันผุและท้องผูก ปัญหาเด็กติดหวานแต่ไม่บริโภคผัก โรคกระดูกพรุนในผู้สูงอายุ พฤติกรรมคนไทยก่อนการระบาดโควิด เลือกซื้ออาหารจากความชอบ รสชาติ และความอยากรับประทานอาหารบ่อย รับประทานอาหารรสหวาน เค็ม แต่ไม่รับประทานผักและผลไม้ ไม่รับประทานอาหารเช้า รับประทานอาหารนอกบ้าน เน้นอาหารพร้อมรับประทานที่ซื้อจากร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหารบาวิติ แผงลอย

ร้านเครื่องดื่มชา กาแฟ อาหารที่นิยมบริโภคเช่น บุฟเฟต์ อาหารตามสั่ง อาหารจานด่วน

การอุปถัมภ์ของโควิดเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคและชนิดอาหารที่คนไทยรับประทานจากการรับประทานอาหารนอกบ้านมาเป็นการประกอบอาหารเองที่บ้าน การแบ่งอุปกรณ์รับประทานอาหารของสมาชิกแยกจากกัน และเน้นความสะดวกของวัตถุดิบ การปรุงอาหารให้สุก เน้นอาหารที่มีประโยชน์ ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร ลดการสังสรรค์ โดยบุคคลในครอบครัวช่วยกันให้ความรู้กับสมาชิกเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในช่วงโควิด

มิติการผลิต การประกอบอาหารรับประทานที่บ้านเป็นที่นิยมในช่วงโควิดเพราะการใช้ชีวิตส่วนใหญ่ได้รับ

ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้การเรียนรู้ทำอาหารผ่านคลิป YouTube และ Facebook นิยมมากขึ้น เน้นรายการอาหารที่ดีต่อสุขภาพมีส่วนผสมสมุนไพร เช่น ผักกะเพรา ต้มยำ ผักผัก ผักขิง เสริมภูมิคุ้มกันให้ร่างกาย ในส่วนของผลิตภัณฑ์อาหารไทยแปรรูปมีการส่งออกเพิ่มขึ้นในช่วงโควิด อาหารพร้อมรับประทาน อาหารกระป๋อง เครื่องปรุงรส ใกล้เคียงแปรรูป ผลไม้สด นอกจากนี้การผลิตอาหารที่ใช้วัตถุดิบอินทรีย์แม้มีราคาแพงแต่เป็นที่ต้องการสูง ความต้องการศึกษาต่อทั้งในด้านคหกรรมศาสตร์มากขึ้น รวมทั้งการต่อยอดการแปรรูปอาหาร ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายหนึ่ง (First S-Curve) ทำให้ความต้องการนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารและนักโภชนาการมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

มิติการกระจายอาหาร การกระจายอาหารก่อนโควิดมีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อเพิ่มความสะดวกในการซื้อขายผลิตภัณฑ์ โดยผู้ซื้อไม่จำเป็นต้องไปที่หน้าร้านแต่ก็ได้สินค้าที่ต้องการผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ได้เช่น ระบบการสั่งอาหารออนไลน์ (E-food System) ทั้งนี้ผู้ผลิตสินค้าสามารถนำเสนอรายละเอียดผลิตภัณฑ์ผ่านการอธิบายใน Facebook หรือ Line เป็นต้น และยังมีเปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นเกี่ยวกับการตลาดออนไลน์สำหรับผู้ขายรุ่นใหม่ ซึ่งการขายของออนไลน์กำลังเป็นที่นิยมมากในช่วงโควิดที่การเปิดหน้าร้าน การจำหน่ายในตลาด การจำหน่ายในห้างสรรพสินค้า ถูกจำกัด ผู้ซื้อทุกช่วงวัยศึกษาวิธีการสั่งซื้อออนไลน์จากโทรศัพท์และการสั่งอาหารที่มีระบบรองรับผ่านแอปพลิเคชันช่วยลดความเสี่ยงในการไปนั่งรับประทานอาหารนอกบ้าน โดยเฉพาะในช่วงมือกลางวันและมีเย็น วันศุกร์และวันหยุด โดยการรักษาระยะห่างและบริการส่งอาหาร ความสะอาดของสินค้าเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

มิติสังคม วัฒนธรรม นันทนาการ วัฒนธรรมของอาหารไทยเป็นเอกลักษณ์และภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่ามาแต่อดีต แม้ในช่วงโควิดระบอบอาหารไทยก็เป็นที่นิยมเพราะอาหารไทยเป็นยา เช่น เมี่ยงคำ แกงส้มมะรุม แกงส้มผักรวม ต้มโคล้ง น้ำพริกผักต้ม ผักสด เป็นอาหารที่สร้างภูมิคุ้มกันต้านทานร่างกาย และอาหารไทยบางชนิด

เป็นที่นิยมของต่างชาติ เช่น มัสมัน ต้มยำกุ้ง ส่วนรูปแบบการบริโภคอาหารเป็นกลุ่ม เช่น ชันโตกแบบล้านนา แม้ว่าจะเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมก็ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อการเว้นระยะห่าง นอกจากนี้ การท่องเที่ยวและนันทนาการในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) ต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นแบบนำเสนอแบบเสมือนจริง (Virtual Tour) เนื่องจากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนลดลงทำให้การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน และลิ้มลองอาหารพื้นถิ่นได้ชะงักงัน แต่เมื่อมาตรการโควิดผ่อนคลาย การท่องเที่ยวในรูปแบบไปสัมผัสประสบการณ์ตรงกับชุมชนนี้ จะได้รับการฟื้นฟูให้กลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง

มิติการวิจัยและนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์อาหารใหม่ๆ ได้นำเสนอผ่านประกวดนวัตกรรมอาหารของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา งานวิจัยบัณฑิตศึกษา การแสดงสินค้าอาหารต่าง ๆ และการร่วมมือพัฒนาผลิตภัณฑ์กับสถานประกอบการ โดยนวัตกรรมอาหารในยุคนี้คืออาหารแห่งอนาคต (Future Food) เช่น อาหารจากการเกษตรอินทรีย์ อาหารและเครื่องดื่มสุขภาพ (Functional Food) (ข้าวที่มีดัชนีน้ำตาลต่ำ ผักผงปรุงรสโรยข้าว น้ำมันงา) อาหารทางการแพทย์ (Medical Food) อาหารผู้สูงอายุ โปรตีนจากพืชนำมาขึ้นรูปคล้ายเนื้อสัตว์ โปรตีนจากแมลงที่จัดเป็นอาหารใหม่ (Novel Food) รวมไปถึงการวิจัยวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจากไม้ ไบโตะตึง ขึ้นรูปเป็นภาชนะ การใช้เทคโนโลยี 3D (3D Food Printing) ในการขึ้นรูปช็อกโกแลต ศิลปะการแต่งหน้ากาแฟ และการวิจัยเพื่อยกระดับสถานที่ผลิตอาหารในชุมชนให้ปลอดภัย การยกระดับการผลิตในอุตสาหกรรมอาหารโดยใช้หุ่นยนต์ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการจัดการวัตถุดิบอาหาร การจัดการห่วงโซ่อุปทาน เป็นต้น การวิจัยและสร้างนวัตกรรมอาหารใช้ความรู้ขั้นสูงและบูรณาการหลากหลายเพื่อให้ตรงกับการนำไปใช้งานจริง การขับเคลื่อนด้านนวัตกรรมอาหารนี้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันอาหาร สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร สถาบันวิจัยโภชนาการ ศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ เมืองนวัตกรรมอาหาร (Food Innopolis) เป็นต้น

แนวทางการศึกษาอาหารในฐานะวิถีชีวิตใหม่ ไทย

ฐานวิถีชีวิตใหม่ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อจากผลของโควิดที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาอาหารที่กล่าวมาแล้วเป็นเรื่องที่ผู้เขียนได้รวบรวมแนวทางในฐานะชีวิตใหม่ที่จะช่วยเสริมการศึกษาด้านอาหารในประเทศไทยให้พัฒนาต่อไปได้ ดังนี้

1. การเรียนรู้นอกห้องเรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลาผ่านออนไลน์ผสมผสานการเรียนในห้องที่มีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เปิดโอกาสผู้เรียนออกแบบการเรียนด้วยตนเอง (Tria, 2020) ได้รับความรู้และเป้าหมายการเรียนรู้ชัดเจนสามารถทำงานพร้อมกับเรียน และการเรียนในรูปแบบที่ต้องการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเฉพาะของตนเองได้ นอกจากนี้ การเรียนมีความยืดหยุ่นกับทุกช่วงวัย ผู้เรียนเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุสามารถเรียนร่วมกันได้อย่างเหมาะสม United Nations (2020) และการประเมินผู้เรียนขึ้นกับศักยภาพของเป็นรายบุคคล ส่วนผู้สอนที่มีศักยภาพมีประสบการณ์เฉพาะก็เป็นที่ต้องการของผู้เรียนมากขึ้น การเรียนลักษณะนี้อาจจะตรงกับลักษณะการเรียนแบบที่ไม่ต้องการปริญญา (Non-degree) ใช้เวลาเรียนสั้น ๆ แต่เน้นเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. มหาวิทยาลัยไทยต้องปรับตัวให้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์และฝึกปฏิบัติการ เพราะมหาวิทยาลัยมีต้นทุนทรัพยากรด้านห้องปฏิบัติการ เครื่องมือวิเคราะห์พื้นฐานและขั้นสูงหลากหลาย ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ดังนั้น การเปิดสอนในรายวิชาที่เน้นปฏิบัติการให้กับบุคคลภายนอกที่ต้องการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติจะตอบสนองกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ประกอบการที่ต้องการเพิ่มศักยภาพในสาขาอาชีพจากเดิม หรือผู้ที่ไม่มีงานทำจากผลกระทบโควิดทำให้ต้องเปลี่ยนอาชีพ United Nations (2020) ลักษณะการเรียน

ควบคู่กับการบริการวิชาการ และการวิจัยจึงบูรณาการ เช่น การเปิดหลักสูตรในการสร้างนวัตกรรมอาหารให้กับบุคลากรของสถานประกอบการช่วยลดภาระในการประชาสัมพันธ์ผู้เรียน ลดเวลาในการเรียน แต่เพิ่มความเชี่ยวชาญในการทำงานของอาจารย์ร่วมกับสถานประกอบการให้มากขึ้น หรือการประยุกต์ใช้แบบจำลองจากสื่อออนไลน์ด้านอาหารที่สืบค้นจากเครือข่ายอาหารศึกษาต่างประเทศจะช่วยเสริมการเรียนรู้ด้านเนื้อหาและภาษา เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารสากล (International Food Science and Technology: IFT) (Hingston, Garcia-Torres, and Mannan, 2021)

3. อาหารศึกษาไทยในเชิงบูรณาการที่เอื้อผู้เรียนทุกช่วงวัยสามารถศึกษาอาหารในลักษณะองค์รวมในมิติต่าง ๆ ดังภาพที่ 1 ซึ่งยึดที่สาระมากกว่าการเรียนรู้ตามชั้นปีในตารางที่ 1 คำนึงถึงความสนใจและความพร้อมของผู้เรียนเป็นหลัก ทำให้เรียนเนื้อหาต่าง ๆ ได้ครอบคลุมและเชื่อมโยงกันได้ เช่น การเรียนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารสามารถจัดให้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเรียนได้ และการทำวิจัยหรือนวัตกรรมอาหารผู้เรียนนำปัญหาหรือแนวทางการพัฒนาในงานที่ทำอยู่มาเป็นหัวข้อวิจัยได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดกับอาชีพได้ทันที Pacheco (2020) กล่าวเพิ่มเติมว่าการศึกษาในฐานะวิถีชีวิตใหม่ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพผ่านสื่อเทคโนโลยีกับผู้สอนให้มากขึ้น และยังคงรักษาเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นมนุษย์ อีกทั้งการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการศึกษาด้านอาหารด้วยดังแนวทางที่ได้แสดงในหลักสูตรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารเป็นตัวอย่างไปก่อนหน้านี้ (นักสิทธิ์ ปัญญาใหญ่ และคนอื่น ๆ, 2563) ก็จะเพิ่มหลักการดำรงชีวิตอย่างมีปัญญาในสถานการณ์โควิดและหลังจากนี้ไป

บทสรุป

อาหารศึกษาในประเทศไทยเป็นการศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาได้ตลอดชีวิต มีจุดมุ่งหมายในการสร้างพฤติกรรมที่ดีในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของตนเองและบุคคลอื่น ๆ การสร้างอาชีพเกี่ยวกับการผลิตตลอดห่วงโซ่อาหาร นอกจากนี้ประเทศไทยมีความโดดเด่นในด้านภูมิปัญญาอาหารเชื่อมโยงกับสังคมไทย วัฒนธรรม ศิลปะจึงส่งผลให้ประเทศไทยตั้งเป้าหมายเป็นครัวของโลกได้ การศึกษาอาหารในประเทศไทยจึงมีความเป็นองค์รวมในหลากหลายมิติ อย่างไรก็ตามในสถานการณ์ระบาดไวรัสโคโรนาที่กระทบต่อมิติด้านสุขภาพ การผลิต และการกระจายอาหารเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้กระแสด้านอาหารในปัจจุบันมุ่งเน้น

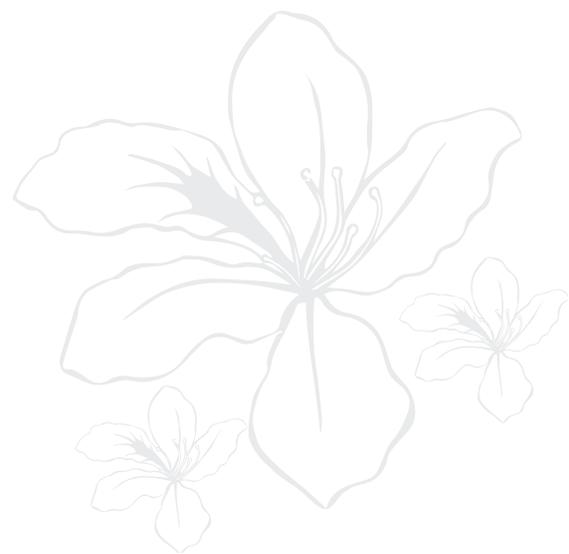
การศึกษาอาหารเพื่อสุขภาพ อาหารบำบัดจิตใจ โภชนาการเพื่อต้านโรคที่มีข้อมูลการวิจัยมารองรับและนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตและอาชีพ

การศึกษาอาหารในประเทศไทยควรปรับรูปแบบให้เข้าสู่ฐานวิถีชีวิตใหม่โดยใช้การวิจัยและนวัตกรรมอาหารในการปรับเปลี่ยนฐานคิดและการปฏิบัติ นำองค์ความรู้ใหม่ผ่านรูปแบบการศึกษาทั้งในระบบ นอกบบ และตามอัธยาศัย อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสาร ให้การเรียนรู้เกิดได้อย่างต่อเนื่อง ทุกที่ ทุกเวลาตรงตามความต้องการ หลากหลายวัย และมุ่งรองรับสู่อาชีพ ด้วยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเหมาะสมเป็นแนวทางหนึ่งทำให้คนไทยดำรงชีวิตในยุคโควิดและเข้าสู่ฐานวิถีชีวิตต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- นักสิทธิ์ ปัญญาใหญ่, สุพจน์ บุญแรง, วิศนีย์ สุประดิษฐ์อาภรณ์, กัญจน์พัชร์ บุญธรานุรักษ์, ภัทชนาวรรณ ฉันทรัตนโยธิน, อัยริณีย์ เจนเจริญโกโคย..., ปิณฑุสทธิ์ สุวรรณเลิศ. (2563). การบริหารจัดการหลักสูตรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาบัณฑิตและท้องถิ่น. *พืชมเนศวร์สาร*, 16(2), 11-26.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1-21.
- พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551. (2551). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 125 ตอนที่ 31 ก หน้า 39-46.
- พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522. (2522). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 96 ตอนที่ 79 ก ฉบับพิเศษ หน้า 1-28.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, คณะเทคโนโลยีการเกษตร, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร. (2562). *หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร หลักสูตรปรับปรุง 2563*. เชียงใหม่: คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2563). *ราชบัณฑิตยสภาบัญญัติศัพท์ new normal*. สืบค้นจาก <https://www.newtv.co.th/news/55081>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). *หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 ประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (2564). *ระบบฐานข้อมูลหลักสูตร CHECO*. สืบค้นจาก <http://202.44.139.57/checo/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา. (2551). *หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Forbes Thailand. (2021). *ส่อง เทรนด์สายสุขภาพ ปี 2022 ทียบอะไรลงตะกร้ากันบ้าง*. Retrieved from <https://forbesthailand.com/world/americaส่อง-เทรนด์สายสุขภาพ-ปี-2022.html-2022.html>
- Food Pack Asia. (2021). *เทรนด์สุขภาพด้านอาหารและโภชนาการที่น่าจับตามองในปี 2022*. Retrieved from <https://www.foodpackthailand.com/เทรนด์สุขภาพ-มาแรง/>
- Hingston, P., Garcia-Torres, R., and Mannan, V. (2021). Virtual and in-person learning and learning activities for core food science courses. *Journal of Food Science Education*, 20, 72-75.
- Pacheco, S. A. (2020). *The “new normal” in education. Prospects*. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s11125-020-09521-x>
- Tria, J. Z. (2020). The COVID-19 pandemic through the lens of education in the Philippines: The new normal. *International Journal of Pedagogical Development and Lifelong Learning*, 1(1), 1-4.
- United Nations. (2020). *Policy brief: Education during COVID-19 and beyond*. Retrieved from https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf

แม่ฮ่องสอนเมืองชายแดนภาคเหนือด้านตะวันตก:
ความท้าทายต่อการพัฒนาเป็นพื้นที่พิเศษ
MAE HONG SON, THE NORTHWEST BORDER PROVINCE:
A CHALLENGING TOWARD THE SPECIAL DEVELOPMENT AREA

ศิวาพร มหาทำนุโชค^{1*} และ นิพนธ์ คำพา²
Siwaporn Mahathamnuchock^{1*} and Nipondh Kampa²

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน, 236 หมู่ 3 ต.ปางหมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน 58000^{1,2}
Mae Hong Son Collage, Chiang Mai Rajabhat University, 236 Moo 3 Pang Mu Sub-district,
Mueang Mae Hong Son District, Mae Hong Son Province, 58000^{1,2}

*Corresponding author E-mail: Siwaporn_mah@cmru.ac.th

(Received: 22 Jun, 2021; Revised: 23 Dec, 2021; Accepted: 28 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ชายแดนของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางลักษณะภูมิประเทศ ประชากร สังคมและวัฒนธรรม บทความนี้มุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ข้อมูลพื้นฐาน บริบท ปัญหา และข้อจำกัดของ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ความมั่นคงชายแดน ความยากลำบากของการคมนาคม ความยากจน การขาดแคลน สาธารณูปโภค การศึกษา ความสุขของโรคภัยไข้เจ็บและการสาธารณสุข ที่ท้าทายต่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เพื่อขับเคลื่อนไปสู่การเป็นพื้นที่พิเศษ บทความนี้ยังได้นำเสนอการวิเคราะห์เรื่องความท้าทายต่อการเป็นพื้นที่พิเศษ ที่พัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งควรพัฒนาในเชิงความร่วมมือระหว่างประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่ากับประเทศไทย และพัฒนาปัจจัยภายในของประเทศไทย ควรส่งเสริมการค้าชายแดนโดยยกระดับการเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ขึ้นเป็นจุดผ่านแดนถาวร จังหวัดแม่ฮ่องสอนควรพยายามจัดความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับ วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งในวันนี้และต่อไปในอนาคต เพื่อช่วยลดการเผชิญความเสี่ยงที่มีสาเหตุจากปัญหา ยาเสพติด ความยากลำบากของการคมนาคม การขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ หรือปัจจัยพื้นฐาน ในการดำรงชีวิต การศึกษา ความสุขของโรคภัยไข้เจ็บและการสาธารณสุข อีกทั้ง ควรส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจ เชิงสุขภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อกรบรรเทาปัญหาความยากจนและลดภาวะความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนแม่ฮ่องสอนได้ ท้ายที่สุด ควรปรับปรุงนโยบายภาครัฐ สนับสนุนการจัดการเชิงบูรณาการให้สอดคล้องกับ มิติความต้องการของประชาชนและโอกาสของการพัฒนาได้อย่างเท่าเทียมและยั่งยืน

คำสำคัญ: แม่ฮ่องสอน, ชายแดน, พื้นที่พิเศษ, ความท้าทาย, การพัฒนา

¹ อาจารย์ ภาควิชาวิทยาศาสตร์

² กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ

ABSTRACT

Mae Hong Son Province, a border of Thailand, there were varied with the topography, population, and sociocultural. The current article aimed to declare a baseline data of context and the problems of Mae Hong Son Province, for the continuing drive to a special development area, were as follows: the border security, restriction on transportation, poverty, limitation of public utility, prevalence of disease, and public health problems. This article also presented contents analysis of challenging toward the special development area, that needed collaboration from both Republic of the Union of Myanmar, and Thailand to enhance Mae Hong Son's border trade in order to upgrade the checkpoint for border trade to the border checkpoint. The relationship between nature and folkway lives in Mae Hong Son Province should be balanced, it could minimize the risk among drugs, the restriction on transportation, the limitation of public utility, poor education, a prevalence of disease, and public health problems. In addition, it also needed to promote the wellness economy that could affect to against poverty, and decreasing a socio-economics' disparities among Mae Hong Son's population. Finally, reforming government's policy, and supporting integrated management in accordance with the residents needs and opportunities for equality and sustainable development were essential.

KEYWORDS: Mae Hong Son Province, Border, Special Area, Challenging Development

บทนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือ มีเนื้อที่ประมาณ 9,700,000 ไร่ เป็นจังหวัดใหญ่ลำดับที่ 8 ของประเทศ มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปาย ปางมะผ้า เมืองแม่ฮ่องสอน ขุนยวม แม่ลาน้อย แม่สะเรียง และสบเมย พื้นที่ของทุกอำเภอมีเขตชายแดนที่ติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า (พม่า หรือ เมียนมา) โดยอำเภอปาย และอำเภอปางมะผ้า ติดต่อกับ รัฐฉาน อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ติดต่อกับ รัฐฉาน รัฐคะยา อำเภอขุนยวม และอำเภอแม่ลาน้อย ติดต่อกับ รัฐคะยา อำเภอแม่สะเรียง ติดต่อกับ รัฐคะยา และรัฐกะเหรี่ยงและอำเภอสบเมย ติดต่อกับ รัฐกะเหรี่ยง ประชากรของจังหวัดมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ประกอบด้วย คนเมือง (ล้านนา) ลีซู กะเหรี่ยง (โปว์ปกากะญอ) ยูนนาน ปะโอ ละว้า หรือลัวะ ลาหู่ ม้งและไทใหญ่ และมีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในพื้นที่มากที่สุด ประมาณร้อยละ 78 ของจำนวนประชากรบนพื้นที่สูง จากข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ ปีพ.ศ. 2562 มีประชากร จำนวน 275,884 คน นอกจากนี้ยังมีประชากรผู้หนีภัยการสู้รบและผู้อพยพชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตศูนย์พักพิงชั่วคราว 4 แห่ง คือ ศูนย์พักพิงชั่วคราวบ้านใหม่ในสอย แม่สุริน แม่ลาหลวง และแม่ละอูน รวม 24,378 คน มีประชากรที่ถือบัตรบุคคลบนพื้นที่สูง จำนวน 30,401 คน นอกจากนี้ยังมีบุคคลจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ชายขอบในเขตชายแดนซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน นอกจากนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนหนาแน่นที่สุดของประเทศต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 -2557 และ พ.ศ. 2559-2560 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย ประมาณ 924 กิโลเมตร (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562) ในขณะเดียวกันมีระยะห่างจากจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม ถึงกรุงเนปิดอว์ เมืองหลวงของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า เพียง 220 กิโลเมตร

ใกล้เคียงกับระยะทางจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนถึงจังหวัดเชียงใหม่ โดยทางหลวงหมายเลข 1095 ที่มีระยะทาง 234.6 กิโลเมตร (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563) เมื่อพิจารณาจากลักษณะภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า มีหลากหลายมิติที่เป็นโอกาสที่สามารถเอื้อต่อการพัฒนา ในขณะที่ยังมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค หรือข้อจำกัดที่ท้าทายต่อการแก้ไขและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมจากภาครัฐบาล ภาคเอกชน ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

ปัญหาและข้อจำกัดที่ท้าทายต่อการเป็นพื้นที่พิเศษ

บทความนี้ได้ ประยุกต์ใช้ กรอบแนวคิด การกำหนดสำนักงานในพื้นที่พิเศษ (กองยุทธศาสตร์ และแผนงาน, 2563) เพื่อนำเสนอถึงข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา และข้อจำกัดที่แสดงถึงความจำเป็นและท้าทายต่อการพัฒนาเพื่อเป็นพื้นที่พิเศษของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในประเด็นต่อไปนี้ 1) ความมั่นคงชายแดน 2) ความยากลำบากของการคมนาคม 3) การขาดแคลน สาธารณูปโภค สาธารณูปการหรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต 4) ความยากจน 5) การศึกษา 6) ความซุกซมของโรคภัยไข้เจ็บและการสาธารณสุข โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความมั่นคงชายแดน

1.1 การปักปันเขตแดน: จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ยาว 453 กิโลเมตร แบ่งเป็นทางพื้นดิน 326 กิโลเมตร และทางน้ำสาละวิน 127 กิโลเมตร เส้นเขตแดนทางน้ำมีความชัดเจน เพราะกำหนดเส้นเขตแดนตามแนวสองฝั่งของแม่น้ำสาละวิน แต่เส้นเขตแดนทางบกใช้สันปันน้ำของทิวเขาถนนธงชัยเหนือ และทิวเขาถนนธงชัยตะวันตก รวมยาว 632 กิโลเมตร ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562; สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563) แนวเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐแห่ง

สหภาพพม่า อยู่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเกินกว่าครึ่งหนึ่ง เป็นเส้นแบ่งเขตที่ยังมีปัญหา เพราะยังไม่ได้ดำเนินการสำรวจภูมิประเทศร่วมกัน การปักปันเขตแดนที่ยังไม่เสร็จจึงส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพราะทางจังหวัดมีความต้องการยกระดับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าโดยเฉพาะจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-เมียนมา ช่องทางห้วยต้นนุ่นเป็นจุดผ่านแดนถาวรไปสู่รัฐคะยาของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

1.2 ยาเสพติด: สถานการณ์ปัญหาหายาเสพติดของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดจากการมีพื้นที่ติดต่อกับรัฐสามรัฐของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า มีชนกลุ่มน้อยบริเวณชายขอบชายแดนบางกลุ่มหารายได้จากการค้ายาเสพติดและมีช่องทางธรรมชาติเข้าสู่พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนหลายเส้นทาง จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 มีการลักลอบปลูกฝิ่นในพื้นที่อำเภอปางมะผ้า อำเภอแม่ลาน้อย และอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน รวมเนื้อที่ 7.65 ไร่ จับกุมมูลฝิ่นได้ 7.71 กิโลกรัม พิษฝิ่น 51.10 กิโลกรัม ลดลงจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ยาบ้าสามารถจับกุมได้ในพื้นที่อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอปาย และอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน สำหรับเฮโรอีนมีการจับกุมในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอปาย ตามลำดับ (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563)

1.3 การดูแลด้านมนุษยธรรมต่อผู้หนีภัยการสู้รบ: นับตั้งแต่ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าได้รับเอกราชจากการปกครองของประเทศอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2491 เหตุการณ์ในประเทศเกิดความไม่สงบ มีชนกลุ่มน้อยหลายรัฐออกมามต่อต้านรัฐบาลเมียนมา ส่งผลกระทบต่อบริเวณชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อมีการรบต่อสูระหว่างชนกลุ่มน้อยกับทหารรัฐบาลเมียนมา โดยสภาพการต่อสู้ฝ่ายชนกลุ่มน้อยจะเปลี่ยงพล้ำ จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงต้องรองรับกลุ่มหนีภัยจากการสู้รบทั้งหน่วยรบและครอบครัวเพื่อดูแลด้านมนุษยธรรมเป็นภาระมากทั้งการจัดพื้นที่ ความปลอดภัย สุขภาพอนามัย กำกับองค์กรนอกภาครัฐแจกจ่ายเครื่องอุปโภค

บริโภค การจัดส่งยาเวชภัณฑ์ทางการแพทย์ การดำเนินการส่งไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สามและส่งกลับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าตามความสมัครใจ ผู้หนีภัยการสู้รบเดิมอยู่กระจัดกระจาย กระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้คนจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดจึงจัดที่พักพิงชั่วคราว 4 พื้นที่ (ส่วนกิจการชายแดนและผู้อพยพ, 2564) คือ

1) พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านใหม่ในสอย อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2538 พิกัด LB775443 อยู่ในพื้นที่บ้านในสอย หมู่ที่ 4 ตำบลปางหมู อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 40 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2563 มีครัวเรือนและผู้หนีภัย การสู้รบที่มีสถานะทางทะเบียนอาศัยอยู่ จำนวน 2,155 ครัวเรือน (7,538 คน) และ 2,143 ครัวเรือน (7,429 คน) ตามลำดับ

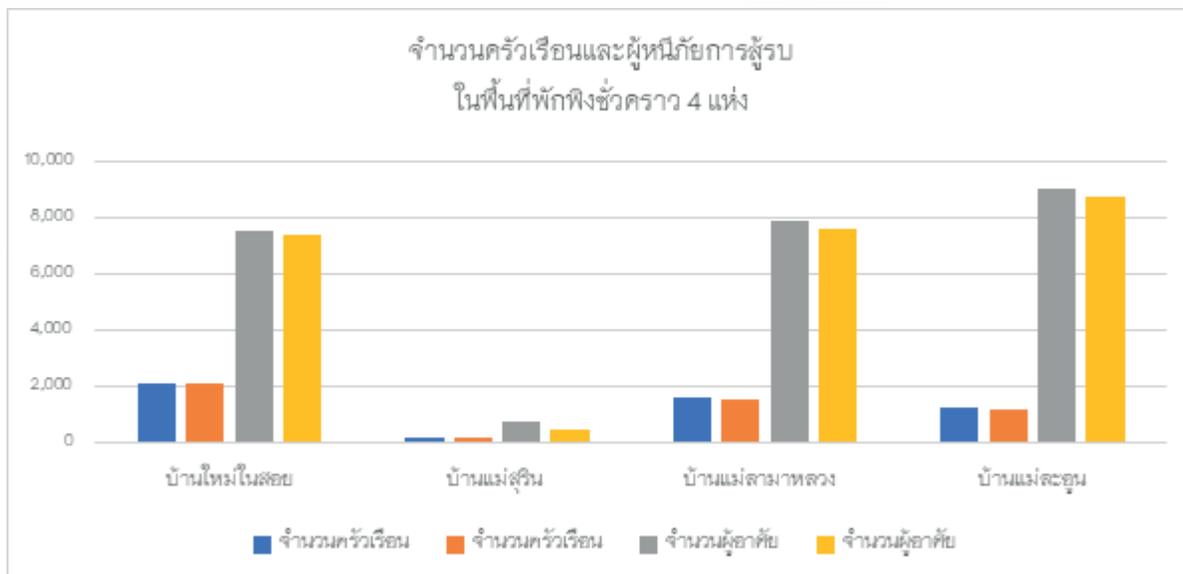
2) พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่สุริน อำเภอขุนยวม จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2535 พิกัด LB776038 อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านห้วยฟาน หมู่ที่ 5 ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 90 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2563 มีครัวเรือนและผู้หนีภัยการสู้รบที่มีสถานะทางทะเบียนอาศัยอยู่ จำนวน 201 ครัวเรือน (748 คน) และ 189 ครัวเรือน (518 คน) ตามลำดับ

3) พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่ลามาลหวง อำเภอสบเมย จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2538 พิกัด LB745665 อยู่ในพื้นที่บ้านแม่ลามาลหวง หมู่ที่ 7 ตำบลสบเมย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 200 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2563 มีครัวเรือนและผู้หนีภัยการสู้รบที่มีสถานะทางทะเบียนอาศัยอยู่ จำนวน 1,630 ครัวเรือน (7,910 คน) และ 1,558 ครัวเรือน (7,631 คน) ตามลำดับ

4) พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่ละอุน อำเภอสบเมย จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2546 พิกัด LB 715665 อยู่ในพื้นที่บ้านแม่ตอละ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 210 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2563 มีครัวเรือนและผู้หนีภัยการสู้รบที่มีสถานะทางทะเบียนอาศัยอยู่ จำนวน 1,281 ครัวเรือน (9,082 คน) และ 1,196 ครัวเรือน (8,800 คน) ตามลำดับ

ภาพรวมของ 4 พื้นที่ในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2563 มีครัวเรือนและผู้หนีภัยการสู้รบที่มีสถานะทางทะเบียนอาศัยอยู่ จำนวน 5,267 ครัวเรือน (25,278 คน) และ 5,386 ครัวเรือน (24,378 คน)

ตามลำดับ โดยมีการเปลี่ยนแปลงลดลงของจำนวน ครัวเรือนและผู้หนีภัยการสู้รบที่มีสถานะทางทะเบียน สรุปลงแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 จำนวนครัวเรือนและจำนวนผู้อาศัยในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ปี พ.ศ. 2561-2563

ถึงแม้ว่าในช่วง พ.ศ. 2561-2563 ที่พักพิงชั่วคราวทั้ง 4 แห่ง มีจำนวนครัวเรือนและผู้อาศัยที่หนีภัยจากการสู้รบลดลง เนื่องจากบางคนได้รับการคัดเลือกไปอยู่ประเทศที่สาม และสมัครใจกลับไปบ้านเดิมที่ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ตัดสินใจ อย่อย่างไรก็ตามในสถานการณ์ปัจจุบัน (พฤษภาคม พ.ศ. 2564) เกิดการสู้รบภายในประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าส่งผลให้ผู้หนีภัยจากการสู้รบข้ามแดนมาอาศัยอยู่ในแถบตะเข็บชายแดนเพิ่มขึ้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงต้องมีภาระด้านการดูแลช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมต่อไป จึงแสดงให้เห็นความท้าทายต่อการบริหารจัดการเพื่อป้องกันการเพิ่มจำนวนขึ้นของผู้ลักลอบข้ามดินแดน หรือหนีภัยการสู้รบเข้าสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างผิดกฎหมาย และการผลักดันกลุ่มบุคคลดังกล่าวกลับประเทศบ้านเกิดของตนเองหรือย้ายไปยังประเทศที่สาม

1.4 การค้าชายแดน: การเป็นเมืองหน้าด่านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2417 และความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการค้าชายแดนกับคนในพื้นที่ทั้ง 3 รัฐของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าก่อนการ

รวมเมืองต่าง ๆ ขึ้นเป็นจังหวัด กิจกรรมการค้าชายแดนช่องทางธรรมชาติ โดยเฉพาะแม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำปาย ลินค้าจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าที่มีการซื้อขายผ่านชายแดนในอดีตและยังคงพบเห็นการใช้ในบางหลังคาเรือน คือ ลังกะสิมูงหลังคาบ้านที่มีความหนา ดงหน จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดไว้ว่า “เมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เปิดประตูสู่ตะวันตก ยกกระดับคุณภาพชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืน บนพื้นฐานแห่งความพอเพียง” นิยามของคำว่า “เปิดประตูสู่ตะวันตก” หมายถึง การค้าชายแดนที่มีช่องทางไปยังประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับคนแม่ฮ่องสอน เดิมการค้าชายแดนไม่ได้กำหนดควบคุมช่องทางการค้าให้ชัดเจน แต่หลังจาก พ.ศ. 2537 มีการจัดระเบียบการค้าชายแดน โดยดำเนินการเป็นประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอนเรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน ซึ่งปัจจุบันมีจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า จำนวน 5 จุด (กระทรวงมหาดไทย, 2559) ดังนี้

1) ช่องทางห้วยต้นนุ่น หมู่ที่ 4 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกาศลงวันที่ 30

ธันวาคม พ.ศ. 2537 มีผลใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2538

2) ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกาศลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2539

3) ช่องทางบ้านเสาหิน หมู่ที่ 1 ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกาศลงวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2548 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2548

4) ช่องทางบ้านแม่สามแลบ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกาศลงวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2549 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2549

5) ช่องทางบ้านน้ำเพียงดิน (บริเวณบ้านห้วยเตือ) หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกาศลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2552 อย่างไรก็ตาม จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าดังกล่าว เป็นการเปิดเพื่อการค้าชายแลกเปลี่ยนสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า ในบริเวณพื้นที่ซึ่งกำหนดให้เป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าและห้ามเดินทางออกนอกพื้นที่ดังกล่าว (กระทรวงมหาดไทย, 2559) อีกทั้งต้องเดินทางกลับออกไปในวันเดียวกัน ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการค้าชายแดน ต่อมาปี พ.ศ. 2559 ได้มีการประชุมติดตามการยกระดับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่นเป็นจุดผ่านแดนถาวร ได้ข้อสรุปว่า 1) ประเทศไทยโดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนเสนอให้มีการยกระดับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่นเป็นจุดผ่านแดนถาวร แต่เมียนมาขอเป็นเพียงจุดผ่านแดนที่ได้รับอนุญาต (เทียบเท่าจุดผ่อนปรนพิเศษ) ก่อน 2) ฝ่ายไทยมีปัญหาเรื่องถนนผ่านเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ยังปรับปรุงไม่ได้ ในขณะที่เมียนมาได้ทำถนนมาถึงสันเขตกั้นไทยเรียบร้อยแล้ว 3) ความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายเป็นไปด้วยดี มีการค้าชายและเยี่ยมเยือนระหว่างกันเป็นประจำ 4) ให้มีการทำข้อตกลง

ความร่วมมือ (MOU) เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าให้คนสองประเทศเข้า-ออก ค้าขาย ท่องเที่ยวได้ในเร็ววัน ไม่ต้องรอปัญหาเรื่องถนน เพราะจะช่วยส่งเสริมการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) (หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2559) จนมาถึงวันนี้ (พ.ศ. 2564) เป็นเวลา 26 ปีแล้ว การยกระดับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้ายังไม่มีการพัฒนาเพื่อขยายมูลค่าเพิ่ม ผนวกเข้ากับสถานการณ์การสู้รบภายในประเทศของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า แต่หากสถานการณ์สงบลง ควรผลักดันให้เกิดการยกระดับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเป็นพิเศษขึ้นเพื่อให้บุคคลสัญชาติไทยสามารถเดินทางเข้าออกโดยใช้บัตรผ่านแดน

2. ความยากลำบากของการคมนาคม

2.1 การคมนาคมทั่วไปและเส้นทาง

ระหว่างจังหวัด: จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปที่เป็นพื้นที่ภูเขา มียอดเขาสูงสุด คือ ยอดเขาแม่ยะ อำเภอปาย สูงจากระดับน้ำทะเล 2,005 เมตร มีที่ราบระหว่างหุบเขาซึ่งมีพื้นที่ไม่กว้างมากนัก เช่น เขตอำเภอปายและอำเภอแม่สะเรียง มีการคมนาคมยากลำบาก ต้องเดินทางขึ้น-ลงข้ามภูเขาที่มีความสูงจึงสามารถเข้าถึงชุมชน บ้านเรือน สถานที่ราชการ และที่ทำกินของประชาชนซึ่งส่วนหนึ่งอยู่บนพื้นที่ราบที่อยู่ในแอ่งหุบเขา ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 200-400 เมตร (กรมทรัพยากรธรณี, 2564) ทางเลือกสำหรับผู้โดยสารที่ประสงค์เดินทางมายังจังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถเดินทางโดยทางบกผ่านเส้นทางหลวง 4 เส้นทางหลัก คือ 1) ทางหลวงหมายเลข 108 (เชียงใหม่ - ฮอด - แม่สะเรียง - แม่ฮ่องสอน) 2) ทางหลวงหมายเลข 1095 (เชียงใหม่ - แม่แตง - ปาย - แม่ฮ่องสอน) 3) ทางหลวงหมายเลข 105 (แม่สอ - แม่สะเรียง - แม่ฮ่องสอน) 4) ทางหลวงหมายเลข 1263 (เชียงใหม่ - แม่แจ่ม - ขุนยวม - แม่ฮ่องสอน) สำหรับการคมนาคมทางอากาศมีท่าอากาศยาน 2 แห่ง คือ ท่าอากาศยานแม่ฮ่องสอน และท่าอากาศยานปาย ที่รองรับการเดินทางเส้นทางเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่-ปาย และกรุงเทพฯ-แม่ฮ่องสอน ตามลำดับ (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562)

2.2 การคมนาคมในพื้นที่ชนบท: การคมนาคมของประชาชนในพื้นที่ชนบทอาศัยถนนสายรองเชื่อมระหว่างเส้นทางหลัก ได้แก่ ถนนเชื่อมโยงระหว่างตำบล หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีลักษณะแตกต่างกันไป โดยถนนที่อยู่ไม่ไกลจากถนนสายหลัก เชื่อมโยงระหว่างชุมชนสำคัญหรือแหล่งท่องเที่ยวจะมีสภาพถนนเป็นถนนลาดยางสำหรับชุมชนบนเขาสูงที่อยู่ห่างไกลอาจเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก บางช่วงเป็นถนนลูกรัง บางแห่งเป็นถนนลาลองที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม และคดเคี้ยวตลอดเส้นทาง (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562) บางเส้นทางเหมาะสำหรับการเดินเท้าที่ยานพาหนะยังไม่สามารถเข้าถึงได้ ถนนในพื้นที่ชนบทที่ยังห่างไกลและมีสภาพเป็นพื้นที่สูงมาก ส่วนใหญ่ไม่มีรถประจำทางวิ่งผ่าน หรือหากมีรถประจำทางวิ่งผ่านก็ไม่เกินวันละ 2 เที่ยว มีความไม่สม่ำเสมอ ในฤดูฝน ถนนลาลองลูกรังบางแห่งอาจไม่สามารถใช้งานได้ โดยรถยนต์โดยสารไม่สามารถใช้เส้นทางคมนาคมได้เฉลี่ยปีละ 15-29 วัน หรือมากกว่า (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2563)

2.3 การคมนาคมเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน: เส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงฝั่งไทยไปยังจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า 5 แห่ง ทั้งหมดมีสภาพชำรุดทรุดโทรม เป็นหลุม บ่อ คดเคี้ยวตามไหล่เขา มีชุมชนตั้งกระจายเป็นหย่อม ๆ ตามแนวเส้นทาง เป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการคมนาคมและขนส่งสินค้า โดยรถบรรทุกขนาดใหญ่ระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับเมืองใหญ่ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าสามารถแบ่งกลุ่มเส้นทางจากจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปตลาดของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่น เส้าหิน และแม่สามแลบ เส้นทางนี้เมื่อออกจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะไปเชื่อมกันที่บ้านผาของ อำเภอบอလာแค และเข้าสู่เมืองลอยก่อ เส้นทางที่มีลักษณะดีที่สุดในเส้นทางจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่น ที่ถนนไม่ขึ้นลงผ่านภูเขาสูงมากนัก วิ่งบนพื้นที่ราบสะดวกมากที่สุด และค่อนข้างมีความปลอดภัย ในขณะที่เส้นทางที่ออกจาก

จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเส้าหินและแม่สามแลบ ยังมีปัญหาและอุปสรรคจากสภาพเส้นทางที่ยังเป็นหลุมบ่อและขึ้นลงภูเขา ซึ่งไม่สะดวกต่อการคมนาคม การขนส่งสินค้าอาจได้รับความเสียหาย กลุ่มที่ 2) ด่านน้ำเพียงดินเข้าสู่เมืองลอยก่อ รัฐคะยา กลุ่มที่ 3) ด่านห้วยผึ้ง เข้าสู่พื้นที่รัฐฉานและเมืองตองยี รัฐฉาน (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563)

ถนนเข้าสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ถนนในเขตพื้นที่ชนบท และเส้นทางที่เชื่อมต่อไปถึงเขตชายแดนสู่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า 5 แห่ง มีความสำคัญต่อคนแม่ฮ่องสอน ควรได้รับการปรับปรุงต่อเนื่องให้อยู่ในสภาพดี โดยเฉพาะถนนเข้าสู่ตัวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำอย่างไรจะใช้เวลาให้น้อยลงในการเดินทางเพราะถนนทุกสายต้องวิ่งคดเคี้ยวอยู่บนภูเขา เช่น ถนนสาย 1095 จากเชียงใหม่-ปาย-แม่ฮ่องสอน ระยะทางประมาณ 243 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ถึง 5 ชั่วโมง

3. การขาดแคลนสาธารณูปโภคสาธารณูปการหรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

จังหวัดแม่ฮ่องสอนในภาพรวมมีการขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ หรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยระดับประเทศในปีเดียวกัน พบว่ามีค่าร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศทุกประเด็น อาทิ การมีไฟฟ้าระบบเสาสาย สำหรับให้บริการประชาชน จำนวน 312 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 75.18 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด อย่างไรก็ตามยังมีหมู่บ้านที่ไม่มีไฟฟ้าเสาสาย จำนวน 103 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 24.82 (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562) เมื่อพิจารณาในระดับครัวเรือน พบว่า มีครัวเรือนที่เข้าถึงไฟฟ้าร้อยละ 59.91 ซึ่งต่ำกว่าร้อยละการเข้าถึงไฟฟ้าระดับครัวเรือนของประเทศ (ร้อยละ 88.41) ด้านการเข้าถึงน้ำประปาของครัวเรือนพบว่า มีครัวเรือนที่เข้าถึงน้ำประปา ร้อยละ 11.00 เท่านั้น ซึ่งมีค่าต่ำกว่าร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงน้ำประปาในระดับประเทศ (15.77) เช่นเดียวกันกับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต พบว่ามีประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 25.10 ต่ำกว่าร้อยละการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชากรระดับประเทศ (ร้อยละ 32.73) (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563)

4. ความยากจน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังเป็นจังหวัดที่มีรายได้ต่ำหลังหรือมีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดในประเทศมาจนถึงทุกวันนี้ โดยพิจารณาจากเส้นความยากจน (Poverty Line) โดยสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ใช้เส้นความยากจนสะท้อนมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (Minimum Standard Living) ของสังคม โดยคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเฉลี่ยของปัจเจกบุคคลในระดับครัวเรือน ประกอบด้วยค่าอาหารและสินค้าบริการจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่ไม่ใช่อาหาร ที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งเส้นความยากจนมีหน่วยเป็น บาท/คน/เดือน เปรียบเทียบบุคคลใดที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจนจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นคนจน พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง และมีสัดส่วนคนจนอยู่ในลำดับสูงสุดเป็นอันดับแรกของประเทศ ต่อเนื่องกว่า 10 ปี ในช่วงปี พ.ศ. 2549 – 2559 ยกเว้นปี พ.ศ. 2558 เท่านั้น โดยในปี พ.ศ. 2559 คิดเป็นร้อยละ 39.21 ในขณะที่ภาคเหนือและประเทศมีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ 9.83 และ 8.61 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) อย่างไรก็ตาม จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2563 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดเป็นลำดับ 2 ของประเทศ คือ มีสัดส่วนคนจน ร้อยละ 29.31 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอนต้องพึ่งพาการเกษตร การท่องเที่ยวและการค้าชายแดน โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่อาศัยภาคเกษตรเป็นหลัก และด้วยข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกินจึงไม่มีเกษตรแปลงใหญ่ พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าว กระเทียม งาม ถั่วเหลือง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในเอกสารการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายใต้แนวคิดแม่ฮ่องสอน: มนต์เสน่ห์

แห่งขุนเขา (Mae Hong Son: The Valley of Charm) ระบุว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนประสบกับปัญหาความยากจนเรื้อรัง และมีสัดส่วนคนจนอยู่ในลำดับสูงสุดเป็นอันดับแรกของประเทศ ภาคการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักส่วนมากเป็นเกษตรขั้นต้นใช้แรงงานมากและมูลค่าเพิ่มต่ำ รายได้จึงค่อนข้างน้อยและไม่แน่นอน ต้นทุนการผลิตสูง การขนส่งลำบากมาก ประชาชนไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นหรืออาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

5. การศึกษา

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสถาบันที่จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญา และอุดมศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2562 มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 334 แห่ง นักเรียน 35,157 คน ครู 2,094 คน ในระดับมัศึกษามี 8 โรงเรียน นักเรียน 7,191 คน ครู 310 คน มีผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพจำนวน 1,173 คน ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงจำนวน 550 คน ปริญญาตรี 500 คน มีบุคลากรประมาณ 4,248 คน นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาเฉพาะ ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ดูแลจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนและศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 13 แห่ง และมีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อให้บริการศึกษาในรูปแบบการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่องประเภททางไกล การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช. ทางไกล) ประกาศนียบัตรอาชีพและการศึกษาเพื่อชุมชนบนพื้นที่สูง ตามลำดับในส่วนของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในระดับอนุปริญญา มี 3 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพพวนมินทราชนิแม่ฮ่องสอน วิทยาลัยการอาชีพแม่สะเรียง และวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนและมีสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562) เมื่อพิจารณาภาพรวมของจังหวัด

พบว่า ในปีการศึกษา 2563 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนนักเรียนสูงสุด คือ จำนวน 3,977 คน รองลงมา คือ ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3,640 คน อย่างไรก็ตาม จำนวนนักเรียนระดับอนุบาล 3 ประถมศึกษาปีที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ลดลงจากปีการศึกษา 2562 ในขณะที่จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 ประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3 และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 มีจำนวนเพิ่มขึ้น (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2564)

นักเรียนในแต่ละระดับมีร้อยละของการได้เรียนต่อ จำแนกตามปีการศึกษา 2560-2563 พบว่า จำนวนลดลงเล็กน้อยจากปีการศึกษา 2562 ในกลุ่มผู้เรียนอนุบาล 3 เข้าเรียนต่อระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และกลุ่มผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับกลุ่มผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตร

วิชาชีพปีที่ 3 เข้าเรียนต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 มีจำนวนเพิ่มขึ้น ระดับที่เข้าเรียนต่อสูงสุดเฉลี่ยระหว่างปีการศึกษา 2561-2563 คือ ระดับอนุบาล 3 ต่อประถมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 108.33 ทั้งนี้จำนวนหรือร้อยละของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยการเคลื่อนย้ายของนักเรียนทั้งในและต่างจังหวัด รวมถึงนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2564)

เมื่อพิจารณาผลการสอบตามเกณฑ์มาตรฐานของประเทศของผู้เรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปีการศึกษา 2562 พบว่า มีค่าร้อยละของผู้ที่สอบผ่านเกณฑ์คะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) รวมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ร้อยละ 50 ขึ้นไป จำนวนน้อยและลดลงจากปีการศึกษา 2561 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2564) ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนั้น ประเด็นความท้าทายจึงเป็นเรื่องการพัฒนาและยกระดับการเรียนรู้ที่ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้นในทุกระดับชั้น

ตารางที่ 1 จำนวนผู้สอบ O-NET และผลการสอบในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2561 และ 2562

ระดับชั้น/ ปีการศึกษา	จำนวนผู้เข้าสอบ ของ สพฐ.		จำนวน (ร้อยละ)		ร้อยละ
	แม่ฮ่องสอน (คน)		ผู้สอบผ่านเกณฑ์คะแนน 50% ขึ้น ไป ของ สพฐ. แม่ฮ่องสอน		
	2561	2562	2561	2562	2562
ประถมศึกษาปีที่ 6	3,324	3,325	717.25 (21.58)	418.00 (12.57)	37.99
มัธยมศึกษาปีที่ 3	2,960	3,097	475 (16.04)	480 (15.51)	36.30
มัธยมศึกษาปีที่ 6	1,562	1,642	146 (9.32)	92 (5.59)	32.34

ที่มา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2564

6. ความชุกชุมของโรคภัยไข้เจ็บ และการสาธารณสุข

จากรายงานพื้นที่ที่มีความชุกชุมของโรคภัยไข้เจ็บประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมี 31 ตำบล ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความชุกชุมของโรคภัยไข้เจ็บระดับน้อย (5 คะแนน) ยกเว้น ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย

ที่มีคะแนนความชุกชุมของโรคภัยไข้เจ็บ ระดับปานกลาง (10 คะแนน) ส่วนตำบลที่พบว่ามีค่าความชุกชุมของโรคภัยไข้เจ็บระดับมาก (15 คะแนน) คือ ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2563) โรคที่เป็นสาเหตุการตายสำคัญ ในปี พ.ศ. 2561 ได้แก่ โรคปอดบวม โรคติดเชื้อในกระแสเลือด โรคเลือดของระบบประสาท โรคมะเร็งปอด และโรคเลือดออก

ในสมอง ตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2563) นอกจากนี้ประชากรส่วนหนึ่งเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (โรค NCDs) เช่น โรคเบาหวาน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีอัตราผู้ป่วยเบาหวานที่ขึ้นทะเบียนและมารับการรักษาในเขตพื้นที่รับผิดชอบสูงเป็นอันดับ 5 ของเขตสุขภาพเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 54.16 โรคความดันโลหิตสูง มีอัตราผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ขึ้นทะเบียนและมารับการรักษาในเขตพื้นที่รับผิดชอบสูงเป็นอันดับ 2 ของเขตสุขภาพเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 53.64 และโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด (กระทรวงสาธารณสุข, 2563) นอกจากนี้ ประชากรจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังประสบกับปัญหาสุขภาพที่สำคัญเมื่อทบทวนรายงาน 5 ปีย้อนหลัง คือ ปัญหาการฆ่าตัวตายที่พบว่ามีอัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรหนึ่งแสนคน เป็น 1 ใน 10 ลำดับแรกของไทยที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงเกินค่าเฉลี่ยที่กระทรวงสาธารณสุขและองค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ คือ ไม่เกิน 6.3 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน อย่างต่อเนื่อง โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เป็นอันดับที่ 6 ของประเทศ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2561 เป็นอันดับที่ 1 ของประเทศ มีอัตราการฆ่าตัวตายเท่ากับ 11.26, 14.55 และ 17.26 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน ตามลำดับ

ด้านการจัดบริการสุขภาพของหน่วยงานผู้ให้บริการด้านสุขภาพ พบว่า สามารถจัดบริการสุขภาพได้ตามศักยภาพและต้นทุนของทรัพยากรที่มีอยู่ แต่ยังไม่ตรงกับปัญหาอุปสรรค โดยในปี พ.ศ. 2563 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสถานพยาบาลที่ได้รับการรับรองคุณภาพด้านบริการสุขภาพ (HA) ร้อยละ 42.86 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ (74.76) สะท้อนถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ รวมถึงระบบที่ให้บริการยังคงมีจุดอ่อน เช่น การขาดพยาบาลและบุคลากรเฉพาะบางสาขา และบางส่วนปฏิบัติงานไม่ตรงสายงาน ซึ่งติดขัดด้วยกรอบอัตรากำลังที่กฎหมายกำหนดส่งผลให้มีข้อจำกัดในการเพิ่มจำนวนบุคลากร ระบบสารสนเทศไม่เสถียร การลงข้อมูลไม่ครบถ้วน ส่งผลให้การบริการล่าช้า และเรียกเก็บค่าบริการต่าง ๆ ได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็น มีเครื่องมือ อุปกรณ์บางอย่างไม่เพียงพอ

ไม่ทันสมัย เช่น เครื่องเอกซเรย์ (ระบบ Picture Archiving and Communication System: PACS) ที่ใช้ในการจัดเก็บรูปภาพทางการแพทย์ (Medical Images) หรือภาพถ่ายทางรังสี โดยมีการรับส่งข้อมูลภาพในรูปแบบดิจิทัล PACS ใช้การจัดการรับส่งข้อมูลผ่านทางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ จะช่วยให้แพทย์ได้รับภาพถ่ายทางรังสีและผลวิเคราะห์จากรังสีแพทย์อย่างรวดเร็ว ทำให้แพทย์วินิจฉัยโรคและให้การรักษาผู้ป่วยได้เร็วยิ่งขึ้นโดยเฉพาะผู้ป่วยหนัก เครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ 16 สไลด์ (CT Scan 16 Slice) ที่สามารถเอกซเรย์ได้ทุกส่วนของร่างกายในเวลาที่รวดเร็ว วินิจฉัยได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ ชุดเครื่องมือผ่าตัดมีอายุมากกว่า 20 ปี ขาดการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง สถานบริการบางแห่งมีสถานะทางการเงินติดลบ มีหนี้สินมาก มีรายได้น้อย ซึ่งอาจเป็นผลจากหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณตามรายหัวของประชากรของกองทุนหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และผู้รับบริการแนวชายแดนส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย บางส่วนเป็นประชากรแฝงและประชากรไร้สัญชาติอีกเป็นจำนวนมากเมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลหน่วยบริการสุขภาพจึงเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น (โรงพยาบาลศรีสังวาลย์, 2564) ทั้งนี้ จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) กล่าวว่า คนไทยทุกกลุ่มรายได้มีการเข้าถึงสวัสดิการด้านสุขภาพสูงกว่าร้อยละ 90 อย่างไรก็ตาม คนที่มีรายได้น้อยที่สุดยังมีสัดส่วนรายจ่ายด้านสุขภาพสูงกว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูง สะท้อนให้เห็นว่าแม้คนจนจะเข้าถึงนโยบายและหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในอัตราส่วนที่สูง แต่ก็ยังเป็นกลุ่มที่มีภาระค่าใช้จ่ายสูงสุดเช่นกัน

ความท้าทายต่อการเป็นพื้นที่พิเศษที่พัฒนาเชิงบูรณาการได้อย่างยั่งยืน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเผชิญกับความท้าทายที่ต้องการพัฒนาเป็นจังหวัดพื้นที่พิเศษ ที่ต้องได้รับการเตรียมความพร้อมในเชิงบูรณาการในทุกมิติ เพื่อก้าวไปสู่ความยั่งยืนและความเท่าเทียมกัน สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาที่สำคัญได้ 2 แนวทางหลัก

ซึ่งควรดำเนินการคู่ขนานไปพร้อม ๆ กัน คือ 1) การพัฒนาในเชิงความร่วมมือระหว่างประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่ากับประเทศไทย และ 2) การพัฒนาปัจจัยภายในของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาในเชิงความร่วมมือระหว่างประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่ากับประเทศไทย

ปัญหาความมั่นคงชายแดน ควรพัฒนาภายใต้ความร่วมมือระหว่างสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่ากับไทยในการสำรวจภูมิประเทศร่วมกันและดำเนินการปักปันเขตแดนระหว่างประเทศให้เสร็จสิ้นซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดบางประการของการบริหารจัดการระหว่างประเทศและภายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ต่อไปในอนาคต จากนั้นควรสนับสนุนการเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า หรือสนับสนุนการเปิดจุดผ่านแดนถาวรเพื่อยกระดับการค้าชายแดนผ่าน 5 ช่องทาง คือ 1) จุดผ่อนปรนฯ ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง 2) จุดผ่อนปรนฯ ช่องทางบ้านน้ำเพียงดิน 3) จุดผ่อนปรนฯ ช่องทางบ้านห้วยต้นมุ่น 4) จุดผ่อนปรนฯ ช่องทางบ้านเสาหิน 5) จุดผ่อนปรนฯ ช่องทางบ้านแม่สามแลบ ทั้งนี้ควรพิจารณากำหนดให้เป็นนโยบายระดับประเทศ และผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายในระดับจังหวัดควรผลักดันขับเคลื่อนให้มีการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องซึ่งอาจอาศัยกลไกการเจรจา ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า และพิจารณาทบทวนปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยเพื่อเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายเชิงสังคม พัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจภายในจังหวัด รวมถึงการระดมกำลังและศักยภาพจากจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมเป็นภาคีเพื่อการพัฒนา อย่างไรก็ตาม กระบวนการดำเนินงานในระดับประเทศควรเพิ่มมาตรการเพื่อเฝ้าระวังการขนส่งยาเสพติดผ่านช่องทางธรรมชาติ และป้องกันการหลบหนีเข้าสู่ประเทศไทยอย่างผิดกฎหมายของผู้หนีภัยการสู้รบซึ่งในระยะแรกควรเริ่มดำเนินการในรัฐที่อยู่ตามเขตแนวชายแดน ได้แก่ รัฐฉาน รัฐคะยา รัฐกะเหรี่ยง และกรุงเนปิดอว์ซึ่งเป็นเมืองหลวงเป็นหลัก

2. การพัฒนาปัจจัยภายในของประเทศไทย

ควรมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อลดการเผชิญความเสี่ยงที่มี

สาเหตุจากปัญหายาเสพติด ความยากลำบากของการคมนาคม การขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการ หรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต การศึกษา ความสุขุมของโรคภัยไข้เจ็บและการสาธารณสุข ซึ่งจะส่งผลให้บรรเทาปัญหาความยากจนและลดภาวะความเหลื่อมล้ำของประชาชนในจังหวัดได้ในที่สุด ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายต่อการดำเนินงานของหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติการ ในการวิเคราะห์ศึกษาหรือดำเนินการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลในเชิงประจักษ์มาวางแผน ดำเนินการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ปัญหายาเสพติด ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดส่วนที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว ได้แก่ การกำหนดระดับเฝ้าระวังของหมู่บ้านเป็นระดับทั่วไป ระดับปานกลาง และระดับรุนแรง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานฝ่ายความมั่นคงของภาครัฐ รวมถึงควรเฝ้าระวังการปลูกพืชเสพติดในทุกเขตพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้หนีภัยการสู้รบที่เป็นการปฏิบัติตามแนวมนุษยธรรมนั้นมีความท้าทายต่อการบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ และก่อให้เกิดผลกระทบทางลบน้อยที่สุด จึงเป็นคำถามที่น่าสนใจว่า “ทำอย่างไรจึงจะสามารถช่วยให้บุคคลกลุ่มนี้ รวมทั้งชุมชนในพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ได้รับการพัฒนาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีไปพร้อม ๆ กัน” ดังนั้น ควรพัฒนาระบบและกลไกเพื่อดูแล ควบคุม จำนวนไม่ให้เป็นเพิ่มขึ้น สนับสนุนการส่งต่อไปยังประเทศที่สามและการส่งกลับประเทศต้นทางเพื่อลดภาระของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน สนับสนุนให้การดำเนินการบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป

ในส่วนของการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค และปัจจัยพื้นฐาน ควรเร่งรัดปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ หรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ การพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีระบบไฟฟ้า ประปาและระบบอินเทอร์เน็ตใช้อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง พร้อมกับการพัฒนาด้านการคมนาคม เพื่อให้การเดินทาง

เข้าและออกจังหวัดแม่ฮ่องสอนสะดวกสบายและลดระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางเชียงใหม่-ปาย-แม่ฮ่องสอนให้เหลือไม่เกิน 3 ชั่วโมง ด้วยการขยายถนนให้กว้าง ตัดโค้งออกให้มากหรือมีอุโมงค์เป็นบางช่วง อย่างไรก็ตาม บริการเดินทางโดยเครื่องบินยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้มีเวลาจำกัดสำหรับการเดินทาง เนื่องจากเวลาที่ใช้ในการบินจากเชียงใหม่ถึงแม่ฮ่องสอนจะใช้เวลาในการเดินทางเพียง 35 นาทีเท่านั้น ถ้าขาดเครื่องบินโดยสารจะสร้างความยากลำบากมาก ในขณะที่ถนนเชื่อมหมู่บ้านต่าง ๆ ภายในชนบทก็จำเป็นต่อการสัญจรในชีวิตประจำวันของชุมชน การนำสินค้าเกษตรออกมาจำหน่าย นำสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีคุณภาพเข้าถึงชุมชน รวมถึงการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจตามสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญต่าง ๆ เช่น บ้านรักไทย ปางอุ๋ง ทุ่งดอกบัวตอง เป็นต้น ดังนั้น ในระยะยาวจึงควรพัฒนาถนนเชื่อมเพื่อเข้าสู่จังหวัดและถนนภายในชุมชนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการยกระดับเศรษฐกิจภายในจังหวัดและพัฒนาการค้าชายแดน อีกทั้งมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน รวมถึงเพิ่มโอกาสทางการศึกษาที่หลากหลายและมีคุณภาพ ได้รับโอกาสด้านการรักษาพยาบาลที่ต้องอาศัยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเป็นแรงจูงใจให้แพทย์และบุคลากรด้านสาธารณสุขต้องการเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกลตามชนบทมากขึ้น ช่วยลดความชุกชุมด้านโรคภัยไข้เจ็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมกันของประชาชนในจังหวัดได้

ทั้งนี้ นอกจากด้านการเกษตร การท่องเที่ยวและการค้าชายตามแนวชายแดนแล้ว เศรษฐกิจเชิงสุขภาพ (Wellness Economy) เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีความเป็นไปได้ เนื่องจากประเทศไทยมีระบบสาธารณสุขที่มีคุณภาพได้รับยอมรับจากนานาชาติ โดยในปี พ.ศ. 2563 องค์การอนามัยโลกได้จัดให้เป็นประเทศที่มีระบบสาธารณสุขที่มีคุณภาพลำดับที่ 47 จากจำนวน 191 ประเทศ ที่ได้รับการจัดลำดับทั่วโลก (World Health Organization, 2020)

โดยปัจจัยหลักที่ทำให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติคือ การมีราคาเหมาะสม การให้บริการมีคุณภาพที่ได้มาตรฐานสากล มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง มีเทคโนโลยีทันสมัย มีการต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี และมีสถานที่ท่องเที่ยวอันสวยงาม (นพพร คนไว, 2563) จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีฐานทรัพยากรทางระบบบริการสาธารณสุข ประกอบด้วย สถานบริการมีโรงพยาบาลทั่วไปขนาด 150 เตียง (ระดับ S) จำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 72 แห่ง มีสถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สช.) เปิดบริการทั้งหมด 63 แห่ง ศูนย์ควบคุมโรคติดต่ออำเภอโดยแมลง (ศตม.ที่ 1 แม่ฮ่องสอน) เป็นหน่วยงานระดับจังหวัด และมีหน่วยควบคุมโรคติดต่อที่นำโดยแมลง (นคม.) เป็นหน่วยงานระดับอำเภอ จำนวน 10 แห่ง และมีมาลาเรียคลินิก จำนวน 15 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสถานบริการสาธารณสุขในสังกัดกรมการแพทย์ ได้แก่ โรงพยาบาลธัญญารักษ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 1 แห่ง ขนาด 75 เตียง เปิดให้บริการบำบัดรักษาผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดทั้งในลักษณะการบำบัดแบบผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยในและบำบัดในชุมชน (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562) ภาครัฐบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำจุดเด่นของจังหวัด ด้านการมีทรัพยากรป่าไม้ ระบบนิเวศวิทยาที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ การนำความเป็นสังคมที่มีความสุขในระดับประเทศมารองรับและขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพ (Medical Hub) เพื่อรองรับความต้องการด้านบริการสุขภาพของสาธารณสุขแห่งสหภาพพม่าซึ่งได้รับการจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีระบบสาธารณสุขที่มีคุณภาพในระดับที่ 190 จากจำนวน 191 ประเทศ (World Health Organization, 2020) การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวอย่างต่อเนื่องภายใต้การมีส่วนร่วมจะมีส่วนช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ประชากร ลดจำนวนผู้มีความยากจนลง สนับสนุนการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรในภาพรวมต่อไป

บทสรุป

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีต้นทุนทางระบบนิเวศป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว และมีลักษณะทางสังคมที่ได้รับการจัดอันดับเป็นเมืองที่ผู้อาศัยอยู่มีความสุขที่สุดของประเทศหลายปีต่อเนื่อง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความมั่นคงชายแดน ความยากลำบากของการคมนาคม ความยากจน การขาดแคลนสาธารณสุข การศึกษา ความสุขของโรคภัยไข้เจ็บและการสาธารณสุขที่ท้าทายต่อการพัฒนาเป็นพื้นที่พิเศษที่มีความยั่งยืนที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ความยากจนของประชากร มีการบูรณาการในทุกมิติสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่อย่างสมดุล อย่างไรก็ตามการพัฒนาเป็นพื้นที่พิเศษในระยะแรก ควรมุ่งเน้น

การพัฒนาโครงสร้างระบบสาธารณสุขภาคพื้นฐาน การควบคุมป้องกันและจัดการภัยเสี่ยงต่อชีวิตและภาวะสุขภาพ เพื่อรองรับการขยายตัวเชิงเศรษฐกิจและสังคม โดยอาจดำเนินการควบคู่ไปกับการวางแผนและดำเนินการในระดับนโยบายเพื่อผลักดันการยกระดับจุดอ่อนปรนเพื่อการดำเนินจุดผ่านแดนถาวรและการพัฒนาเป็นเมืองเศรษฐกิจเชิงสุขภาพ ซึ่งจำเป็นต้องสนับสนุนการบริหารจัดการพื้นที่เขตชายแดนระหว่างสองประเทศอย่างเป็นรูปธรรม และขยายตัวการเป็นศูนย์กลางการบริการสุขภาพและการแพทย์รองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นของประชากรภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรธรณี. (2564). *ธรณีวิทยาและทรัพยากรและทรัพยากรธรณี จังหวัดแม่ฮ่องสอน “การจำแนกเขตและแนวทางการบริหารจัดการ”*. สืบค้นจาก <http://www.dmr.go.th/download/digest/%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%AE%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%99.pdf>
- กระทรวงมหาดไทย. (2559). *การหารือเรื่องการขออนุญาตเดินทางออกนอกราชอาณาจักรของบุคคลสัญชาติไทยทางช่องทางจุดผ่อนปรนการค้า*. กรุงเทพฯ: กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัด กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *ข้อมูลเพื่อตอบสนอง Service Plan สาขาโรคไม่ติดต่อ (NCD DM, HT, CVD)*. สืบค้นจาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/page.php?cat_id=b2b59e64c4e6c92d4b1ec16a599d882b
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2563). *หลักเกณฑ์การพิจารณากำหนดสำนักงานในพื้นที่พิเศษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562*. สืบค้นจาก https://bps.moph.go.th/new_bps/SpecialAreas2562
- นพกร คนใจ. (2563). *Thailand 4.0 สู่การเป็น Medical Hub ของอาเซียน*. สืบค้นจาก <https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/Thailand-Medical-Hub>
- โรงพยาบาลศรีสังวาลย์. (2564). *สรุปประเด็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก โรงพยาบาลศรีสังวาลย์ ประจำปี 2560*. แม่ฮ่องสอน: โรงพยาบาลศรีสังวาลย์.
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2563). *สถานการณ์ยาเสพติด และสถิติการจับกุมยาเสพติด จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. แม่ฮ่องสอน: ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- ส่วนกิจการชายแดนและผู้อพยพ. (2564). *ข้อมูลการบริหารจัดการพื้นที่พักพิงชั่วคราว ในภารกิจของกรมการปกครอง และข้อมูลทั่วไปของผู้หนีภัยการสู้รบในพื้นที่พื้นที่พักพิงชั่วคราว 9 แห่ง ประจำเดือนพฤษภาคม 2563*. สืบค้นจาก <https://multi.dopa.go.th/bdpad/news/cate7/view65>

พืชมงคลสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?filename=social&nid=10855
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). การพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนภายใต้แนวคิด แม่ฮ่องสอน: มนต์เสน่ห์แห่งขุนเขา (Mae Hong Son: The valley of charm). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7784
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2563. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11972&filename=social
- สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2562). สรุปรายงานประจำปี จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2562. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2564). ข้อมูลผู้เรียนจังหวัดแม่ฮ่องสอน. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2563). เอกสารสรุปตรวจราชการและนิเทศงานกรณีปกติ จ.แม่ฮ่องสอน รอบที่ 2 ปีงบประมาณ 2562. สืบค้นจาก <http://pdc.mhso.moph.go.th/m58/frontend/web/index.php?r=freelance%2Fview&id=530>
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2563). เอกสารประกอบยุทธศาสตร์ เป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน (วิสัยทัศน์) ปี พ.ศ. 2560-2564 (ฉบับทบทวนปีงบประมาณ พ.ศ. 2563). สืบค้นจาก <http://www.industry.go.th/maehongson/index.php/about/faqs>
- หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2559). รายงานการประชุมติดตามการยกระดับจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่นเป็นจุดผ่านแดนถาวร. แม่ฮ่องสอน: หอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- World Health Organization. (2020). *Measuring overall health system performance for 191 countries*. Retrieved from <https://www.who.int/healthinfo/paper30.pdf>

ภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน”
THE REPRESENTATION OF WOMEN IN THAI LITERATURE ENTITLED
“KHUN CHANG KHUN PHAEN”

สุพัชรินทร์ นาคคงคำ¹
Suputcharin Nakkongkom¹

71/4 หมู่ 11 ต.หัวรอ อ.เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก 65000¹
71/4, Hua Ro Sub-district, Mueang District, Phitsanulok Province 65000¹
*Corresponding author E-mail: Kim1969@outlook.co.th
(Received: 8 Jun, 2021; Revised: 22 Nov, 2021; Accepted: 27 Nov, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” การศึกษานี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดภาพแทนมาใช้ในการศึกษาและเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์สร้างภาพแทนสตรี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) สตรีกับความเป็นแม่ นำเสนอให้สตรีแสดงบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่ที่ดีตามขนบของสังคม 2) สตรีกับความเป็นเมีย นำเสนอให้สตรีมีคุณลักษณะเป็นเมียที่ดีและเมียที่ผิดไปจากขนบของสังคม 3) สตรีในฐานะเป็นวัตถุทางเพศ นำเสนอให้สตรีเป็นวัตถุทางเพศผ่านสรีระความเป็นหญิง และเป็นเครื่องบำบัดความใคร่ของผู้ชายภายใต้โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ 4) สตรีกับความเป็นอื่นในสังคม นำเสนอให้สตรีมีความสัมพันธ์ที่ผิดไปจากขนบของสังคมและความเป็นหญิง และนำเสนอให้สตรีเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ การสร้างภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” เป็นการสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันระหว่างเพศ ทำให้สตรีมีสถานะที่ด้อยกว่าผู้ชายทั้งในด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ภาพแทน, สตรี, วรรณคดีไทย, ขุนช้างขุนแผน

¹ นักวิจัยอิสระ

ABSTRACT

This article aimed to study the representation of women in Thai literature entitled “KhunChang KhunPhaen”. In this study, the researcher applied the concept of representation in the study and the research was conducted through Descriptive Analysis. The results of this study revealed that the authors created the representation of women into 4 types as follows: 1) women and motherhood, that is, women played their role as good mothers in accordance with social norms, 2) women and wives, that is, women had the qualities of being good wives and wives that deviated from social norms, 3) women as sexual objects, that is, women were viewed as sexual objects through their feminine physique and as a treatment for men’s libido under the masculine socio-cultural structure, and 4) women and being others in society, that is, women had relationships that deviated from social norms and femininity, and women were viewed as ethnic marginalized ones. Creating the representation of women in Thai literature entitled “KhunChang KhunPhaen” was built on the basis of unequal power relations between male and female. This made women inferior to men in social, political, and cultural aspects.

KEYWORDS: Representation, Women, Thai literature, KhunChang KhunPhaen

บทนำ

ในโลกวรรณคดี ขุนช้างขุนแผนถือเป็นวรรณคดีเอก เรื่องหนึ่งที่คนไทยต่างรู้จักเป็นอย่างดี เพราะได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีไทยที่สมบูรณ์ด้วยเนื้อหาไพเราะ ด้วยถ้อยคำโวหารและกระบวนกลอน และที่สำคัญสะท้อนภาพชีวิตของคนในสังคม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณีไว้อย่างถูกต้องงดงาม จึงได้รับการยกย่องตามพระราชบัญญัติวรรณคดีสโมสรในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าเป็นยอดของหนังสือประเภทกลอนเสภา (วิเชียร เกษประทุม, 2558) ด้วยความวิจิตรไพเราะ วรรณคดีเรื่องนี้จึงกลายเป็นมรดกทางวรรณศิลป์อันทรงคุณค่าของไทย

เหตุที่ขุนช้างขุนแผนได้รับยกย่องให้เป็นวรรณคดีที่มีชื่อเสียง เนื่องจากตัวละครเอกเป็นสามัญชน โครงเรื่องเป็นเรื่องราวรักสามเส้าระหว่างชายสองหญิงหนึ่ง ที่มีจุดจบแบบโศกนาฏกรรมความตาย และเนื้อหาสอดแทรกความรู้ในด้านต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่ศึกษาจากได้รับสุนทรียรสแห่งวรรณคดีจากภาษาที่มีวรรณศิลป์แล้ว ยังได้ความรู้ที่กว้างขวางและลุ่มลึกอีกด้วย ดังนั้น ขุนช้างขุนแผนจึงเป็นวรรณคดีไทยที่ทรงคุณค่าทางวรรณศิลป์ คุณค่าทางด้านอารมณ์ และคุณค่าทางด้านสังคมอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม แม้ขุนช้างขุนแผนจะมีเค้ามูลมาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น และเป็นวรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวบ้านสามัญที่ไม่ใช่พระมหากษัตริย์โดยตรง แต่เนื่องจากโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์เป็นชนชั้นผู้ปกครอง คือ เป็นกษัตริย์และขุนนาง ฉะนั้น เนื้อหาจึงปรากฏให้เห็นสภาพสังคม การเมือง และการปกครอง ซึ่งดวงมน จิตรจำนงค์ (2528, น. 111-141) ได้กล่าวถึงการเมืองการปกครองที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนไว้อย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน คงจะแต่งกันตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้วแต่ไม่มีต้นฉบับเหลืออยู่ถึงกระนั้นชาวรัตนโกสินทร์ซึ่งสืบทอดวัฒนธรรมอยุธยา ก็ได้จดจำเนื้อเรื่อง กระทั่งมีการแต่งฉบับปัจจุบันขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 กวีผู้นิพนธ์ล้วนแต่เป็นกวีในราชสำนัก และในบรรดากวีก็มีพระมหากษัตริย์ถึงสองพระองค์

ที่ร่วมนิพนธ์ คือ สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้น เนื้อหาของเรื่องจึงปรากฏให้เห็นระบบการปกครองไทย คือแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งผู้ปกครองมีอำนาจสิทธิขาดโดยสมบูรณ์ กษัตริย์มีความใกล้ชิดกับขุนนางมากกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ประชาชนตกอยู่ในสภาพไม่มั่นคงทั้งการดำเนินชีวิตและจิตใจ ไม่ว่าจะระดับขุนนางหรือไพร่ ทั้งนี้เพราะสังคมขาดหลักการที่รัดกุมแน่นอน ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของรัฐน้อยมาก ไม่ตระหนักถึงความสำคัญในฐานะพลเมืองว่ามีต่อรัฐอย่างไร ความสำคัญทั้งหมดอยู่ที่ผู้ปกครองเพียงผู้เดียว ขุนนางจะอยู่ได้ หากไม่ฝ่าฝืนความพอใจหรือคำสั่งของผู้ปกครอง” จะเห็นได้ว่าในขณะที่ผู้อ่านชื่นชมอรรถรสของวรรณคดี ได้เห็นวิถีชีวิตของตัวละคร ความเชื่อ และประเพณีต่าง ๆ ผู้อ่านยังได้เห็นสภาพสังคม การเมือง และการปกครองในยุคหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดผ่านวรรณคดีเรื่องนี้อีกด้วย

ปัจจุบันวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ไม่เพียงปรากฏอยู่ในหนังสือแบบเรียนเท่านั้น แต่ได้ถูกนำไปผลิตซ้ำผ่านสื่อบันเทิงประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อการ์ตูน สื่อละครโทรทัศน์ หรือแม้กระทั่งสื่อภาพยนตร์ที่สร้างความสนุกสนานและความบันเทิงให้แก่ผู้ชม นอกจากนี้ในแวดวงวิชาการ นักวิชาการหลายสาขาไม่ว่าจะเป็นนักมานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือแม้กระทั่งมนุษยศาสตร์ต่างก็ให้ความสนใจศึกษาวรรณคดีไทยเรื่องนี้ และศึกษาในประเด็นที่หลากหลายที่ไม่เพียงจำกัดอยู่ในกรอบของการศึกษาสุนทรียภาพ หรือการวิเคราะห์องค์ประกอบโครงสร้างขนานนามและความคิดริเริ่มใหม่ ๆ แต่ได้นำทฤษฎีวรรณคดีร่วมสมัยมาวิเคราะห์ตีความตัวบท และหรือนำแนวคิดด้านสังคมมาศึกษา ซึ่งทำให้ได้องค์ความรู้และแนวคิดที่หลากหลาย นับว่าเป็นการขยายมุมมองเกี่ยวกับวรรณคดีไทยให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ผลงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ของนักวิจัยในประเทศไทย มีผู้ศึกษาไว้มากมาย และหลายประเด็น เช่น งานวิจัยของพิระพันธุ์ บุญโพธิ์แก้ว (2532) เรื่อง “วิเคราะห์พฤติกรรมของพระเวสสันดร

พระลอ ขุนแผน และอิเหนาตามแนวจริยศาสตร์” ศึกษาในเชิงปรัชญาที่เน้นศึกษาความคิดด้านศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณคดี งานวิจัยของชุมสาย สุวรรณชมพู (2534) เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณสำนักพระนครกับฉบับสำนวนอื่น” ศึกษาเชิงเปรียบเทียบที่เน้นศึกษาวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีหลายสำนวนเพื่อพิจารณาความแตกต่างของเนื้อเรื่อง การใช้คำ และสำนวนโวหาร งานวิจัยของสุรรัตน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2541) เรื่อง “การควบคุมทางสังคมด้วยการให้รางวัลและการลงโทษในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน” งานวิจัยของอภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ (2544) เรื่อง “สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน” งานวิจัยของณรงค์ศักดิ์ สอนใจ (2545) เรื่อง “การเปรียบเทียบวรรณกรรมดัดแปลงเรื่องขุนช้างขุนแผน” และงานวิจัยของกิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ (2552) เรื่อง “นัยทางการเมืองในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน”

ในส่วนของบริษัทความ มีผู้ศึกษาไว้นำสนใจและหลายประเด็นเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากบทความของนัทธนัย ประสานนาม (2551) เรื่อง “ศิลปะแห่งการสร้างอารมณ์โศกในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน” บทความของชลธิชา หอมพุง (2556) เรื่อง “สามนางพลัดถิ่นในเรื่องขุนช้างขุนแผน” บทความของธนกร เพชรสินจร (2557) เรื่อง “วิเคราะห์ตัวละครชายขอบในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน: อำนาจ พื้นที่ และการเมืองในวรรณกรรมไทย” บทความของวรรณธิรา วิระวรรณ (2560) เรื่อง “ภาพเชิงบวกและภาพเชิงลบของขุนแผน : ค่านิยมกับความจริง กรณีศึกษาเสภา เรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” สำนวนรัชกาลที่ 2” และบทความของอรทัย เพ็ญยุระ (2563) เรื่อง “เพศสภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน” ศึกษาเชิงสังคมโดยใช้ทฤษฎีสังคมวิทยาพิจารณาวรรณคดีในบางประเด็น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนในประเด็นที่หลากหลาย แต่ความน่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยพบในวรรณคดีไทยเรื่องนี้ คือ “ภาพแทน”

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2548) ได้อธิบายแนวคิดภาพแทนว่า “ภาพแทน หรือ Representation เป็นแนวคิดหนึ่งที่นักวิชาการทั้งสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในปัจจุบันนำมาใช้ศึกษาวรรณกรรม บริบททางสังคม และหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ภาพแทนเป็นการสร้างความหมายผ่านภาษา ผ่านความคิด และผ่านอุดมการณ์ของผู้สร้าง เป็นการให้ความหมายสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งแตกต่างจากภาพสะท้อน และมักเกี่ยวข้องกับกรอบงำทางอำนาจระหว่างผู้นำเสนอกับผู้ถูกนำเสนอ” ดังนั้น ภาพแทนจึงเป็นภาพจากมุมมองของผู้สร้าง ที่มักเลือกสรรความจริงเพียงบางส่วนนำมาเสนอ ทำให้ภาพที่ถูกสร้างนั้นมีลักษณะไม่โปร่งใส ไม่บริสุทธิ์ ไม่ยุติธรรม และมีลักษณะบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ในกรณีของวรรณกรรม ภาพแทนในวรรณกรรมไม่ใช่ภาพในอุดมคติ หากแต่เป็นภาพจากมุมมองของผู้สร้างโดยเฉพาะ และเกี่ยวพันกับวาทกรรมอย่างเลี่ยงไม่ได้

สำหรับวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ฉบับชำระใหม่ (2559) ที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้ประพันธ์สร้างให้สตรีมีภาพแทนในมิติต่าง ๆ ผ่านอำนาจ วาทกรรม และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เช่น การสร้างภาพของความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิง กล่าวคือ ผู้ประพันธ์สร้างให้สตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้างขุนแผน มีบทบาทและสถานภาพทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมด้อยกว่าผู้ชาย อาทิ สร้างให้สตรีแสดงบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่ที่ดีตามอุดมคติของสังคม ทำให้สตรีไม่สามารถพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ให้ทัดเทียมชายได้ สร้างให้สตรีมีสถานะเป็นเพียงวัตถุทางเพศของผู้ชาย ผ่านอำนาจและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่ฉาบด้วยมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิง และหรือสร้างให้สตรีมีสภาวะเป็นคนชายขอบในปริมนทลของอำนาจในสังคม การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้คุณค่าของความเป็นหญิงถูกลดทอนลง เพราะในมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศชายและเพศหญิง สังคมไทยมีค่านิยมที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่มากกว่าหญิง กล่าวคือ ผู้ชายอยู่ในฐานะทางสังคมที่สูงกว่า เป็นผู้นำ และเป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง ส่วนผู้หญิงเป็นผู้ตาม และเป็นผู้อยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง ค่านิยมดังกล่าว

ถูกสืบทอดมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นวาทกรรม กระแสหลักของสังคม ซึ่งได้เสริมสร้างและสนับสนุน ให้บทบาทสถานภาพของเพศชายเหนือกว่าเพศหญิง ทั้งในด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรม เหล่านี้ไม่เพียง ปรากฏให้เห็นในบริบทสังคมเท่านั้น หากยังปรากฏ ในวรรณคดีไทยด้วย ซึ่งขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทย เรื่องหนึ่งที่ปรากฏการนำเสนอภาพแทนสตรีในลักษณะ ดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาพแทน สตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ซึ่งยังไม่มี ผู้ใดศึกษามาก่อน สาเหตุที่เลือกศึกษาประเด็นดังกล่าว เนื่องจากวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน ผู้ประพันธ์ ได้นำเสนอภาพแทนสตรีในลักษณะที่หลากหลายภายใต้ บริบทสังคมปิตาธิปไตย ทั้งยังสร้างภาพแทนอันเป็นภาพ เหนารวมของสตรีผ่านมุมมองของผู้ประพันธ์ด้วย ดังนั้น การศึกษานี้ นอกจากจะทำให้เห็นถึงการสร้างภาพแทน สตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ซึ่งแฝง อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศใน ด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรมแล้ว ยังช่วยเพิ่มพูน องค์ความรู้ในวรรณคดี อันจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวง การศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน”

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

ศึกษาวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ฉบับชำระใหม่ โดยจะเลือกศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสตรี เป็นหลัก

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องภาพแทนสตรีในวรรณคดี ไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ฉบับชำระใหม่

1.2 ศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับภาพแทน

1.3 ศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน”

1.4 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและ ทฤษฎีที่นำมาใช้ ได้แก่ แนวคิดภาพแทน แนวคิดปิตา ธิปไตย แนวคิดเพศสภาพและเพศวิถี แนวคิดความเป็น ชายขอบ และทฤษฎีสตรีนิยม

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทย เรื่อง “ขุนช้างขุนแผน”

2.2 นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ ตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยมาสรุปผล อภิปรายผล และให้ ข้อเสนอแนะ

3. ขั้นสรุปผลการวิจัย

เสนอผลงานการศึกษาวិเคราะห์แบบพรรณนา วิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้ประพันธ์นำเสนอให้สตรีใน วรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” มีภาพแทนในมิติ ต่าง ๆ ได้แก่ สตรีกับความเป็นแม่ สตรีกับความเป็นเมีย สตรีในฐานะเป็นวัตถุทางเพศ และสตรีกับความเป็นอื่น ในสังคม ดังนี้

1. สตรีกับความเป็นแม่

เสนาะ เจริญพร (2546, น. 38) กล่าวว่า “ความเป็นแม่เป็นคุณลักษณะที่สังคมนำไปเชื่อมโยง กับเพศสถานะของผู้หญิง ไม่เพียงแต่บทบาทนี้จะ เกี่ยวข้องกับร่างกายอันเป็นตัวตนพื้นฐานของมนุษย์ หากยังเกี่ยวเนื่องกับการสืบพันธุ์ให้ดำรงอยู่ต่อไป สรีระ ของเพศหญิงจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการหล่อหลอม ทางสังคม ซึ่งเข้ามาขบขัน แต่งเติม เสริมสร้างคุณสมบัติ ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้หญิงมีศักยภาพที่จะเป็นแม่ที่ดีต่อไป” ดังนั้น คุณสมบัตินี้ความเป็นแม่ จึงเป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับ ผู้หญิงที่ฝังรากลึกมานานในสังคมไทย และบทบาทของแม่ ที่สังคมคาดหวังจะต้องกระทำ คือ การอบรมเลี้ยงดูบุตร และเป็นที่พักของบุตร

จากการศึกษา ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพแทนสตรีกับความเป็นแม่ ดังนี้

1.1 แม่ผู้ปกป้องบุตร

ปกป้อง หมายถึง ดูแล ค้ำครอง ป้องกันอันตราย และระแวดระวัง ในที่นี้แม่ผู้ปกป้องบุตร คือการนำเสนอให้สตรีในฐานะแม่ทำหน้าที่ปกป้องบุตรจากภัยอันตราย จากการศึกษ สตรีที่ถูกนำเสนอให้มีภาพแทนแม่ผู้ปกป้องบุตร ได้แก่ นางเทพทอง เมื่อนายจันทร์โจรแห่งบ้านโป่งแดงบุกปล้นบ้านขุนศรีวิชัยเศรษฐีแห่งเมืองสุพรรณบุรี พวกโจรได้ยิงปืน ดีฟ้า และเคาะไม้เสียงดังสนั่น จนทำให้ปาวไพรและขุนศรีวิชัยตกใจกลัวหลบหนีไปแต่นางเทพทองและขุนช้างบุตรชายหลบหนีไม่ทันจึงถูกพวกโจรจับและถูกผูกคอลากมาลงบ้านดังข้อความที่ว่า

“พวกโจรสืบสนอยู่กลั่นเกลื่อน
ดีฟ้าเคาะเรือนทุบโองโง
ให้ฉาวกรราวเกรียวเที่ยวค้นไป
ครั้นจับได้แม่ลูกให้ผูกคอ
เทพทองร้องขอชีวิตฉัน
ขุนช้างกลัวตัวสั่นตาปอดล
ย่นกือเฒ่าเอาให้พอ
เทพทองร้องขอแต่โทษตัว
พวกขโมยจูงมาที่กลางบ้าน
อ้ายหัวล้านนี่ฤาคือเจ้าผัว
เทพทองร้องว่านี่ลูกตัว
ผัวกลัวเขาทิ้งวิ่งหนีไป”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 132)

จากข้อความข้างต้น การปฏิบัติหน้าที่แม่ของนางเทพทอง ผู้ประพันธ์ได้พยายามนำเสนอให้เห็นถึงภาพแทนสตรีในฐานะแม่ที่ดี คือ แม่ผู้ปกป้องบุตร แม่ผู้เป็นพ่อจะหลบหนีเอาตัวรอด และตนจะรู้สึกหวาดกลัวกับเหตุการณ์ที่เผชิญอยู่ แต่ด้วยสัญชาตญาณความเป็นแม่ ความรักของแม่ที่มีต่อลูก และการตระหนักถึงบทบาทความเป็นแม่ที่ไม่อาจทอดทิ้งลูกได้ เมื่อนางเทพทองเห็นบุตรชายตกอยู่ในสถานการณ์อันตราย สตรีในฐานะแม่

จึงทำหน้าที่ปกป้องชีวิตลูกทันที การนำเสนอในลักษณะนี้เป็นการสร้างผ่านแนวคิดและอุดมการณ์ของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้สตรีในฐานะแม่มีลักษณะเป็นไปตามอุดมคติที่สังคมคาดหวัง นั่นคือ แม่ที่ดีต้องรักและปกป้องบุตร

1.2 แม่ผู้อบรมสั่งสอนบุตร

สังคมกำหนดบทบาทความเป็นแม่ให้ เป็นหน้าที่ของสตรีเพศโดยเฉพาะ ดังนั้น “แม่” นอกจากทำหน้าที่เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้เลี้ยงดูบุตร การอบรมสั่งสอนบุตรก็ถือเป็นหน้าที่หลักของผู้เป็นแม่ด้วยเช่นกัน จากการศึกษ สตรีที่ถูกนำเสนอให้มีภาพแทนแม่ผู้อบรมสั่งสอนบุตร ได้แก่ นางศรีประจัน นางทองประศรี นางสีจันทร์ นางอัปสรสุมาลี และนางบุษบา ในที่นี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างนางศรีประจันและนางทองประศรี ดังนี้

หลังจากที่พลายแก้วสู่ขอนางพิมพิลาไลยก่อนส่งตัวเข้าเรือนหอนางศรีประจันได้เรียกบุตรสาวมาอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่เมีย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแม่บ้านแม่เรือน การเคารพเชื่อฟังสามี รวมถึงการแสดงกิริยาท่าทางต่างๆ ตามขนบความเป็นหญิงที่ดีดังข้อความที่ว่า

“ครั้นเติบโตใหญ่จะไปเสียจากอก
แม่วิตกอยู่ด้วยเจ้าจะเลี้ยงผัว
ฉวยชุกคำทำผิดแม่คิดกลัว
อย่าทำชั่วซ้นเชิงให้ชายชัง
เนื้อเย็นจะเป็นซึ่งแม่เรือน
ทำให้เหมือนแม่สอนมาแต่หลัง
เข้านอกออกในให้ระวัง
ลูกนั่งนอนบบแก่สามี
อย่าทิ้งหวงจ้วงจาบประจานเงิน
อย่าก่อเกิดก่อนผัวไม่พอที่
แม่เลี้ยงมาหวังว่าจะให้ดี
จะเป็นศรีสวัสดิ์สุขทุกเวลา”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 242)

การอบรมสั่งสอนถือเป็นหน้าที่หลักของ ผู้เป็นแม่ ฉะนั้น ก่อนเข้าเรือนหอในฐานะแม่ผู้ให้กำเนิดนางศรีประจันจึงอบรมสั่งสอนนางพิมพิลาไลย

ว่าด้วยเรื่องคุณสมบัติความเป็นเมียที่ดีควรปฏิบัติเช่นไร หากพิจารณาการปฏิบัติหน้าที่แม่ผู้อบรมสั่งสอนบุตรของ นางศรีประจันจะพบว่า ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอให้เห็น ภาพแทนสตรีในฐานะแม่ที่ถูกสร้างตามชนบของสังคม เพราะสังคมกำหนดบทบาทความเป็นแม่ที่ดี คือนอกจาก ทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรแล้ว แม่ที่ดีจะต้องทำหน้าที่อบรมสั่ง สอนบุตรให้เป็นคนดีในทุก ๆ ด้านอีกด้วย

เช่นเดียวกับนางทองประศรีที่ได้อบรม สั่งสอนขุนแผน ก่อนไปช่วยราชการในวังตามคำสั่งของ สมเด็จพระพันวษา แม้นั้นจะเป็นห่วงที่บุตรชายต้องจาก ไป แต่นางทองประศรีก็รู้สึกดีใจที่บุตรชายเพียงคนเดียวได้ ไปฝึกหัดราชการ จึงทำการอบรมสั่งสอนขุนแผนให้ปฏิบัติ ตามหลักวุฒิ 4 ประการ ดังข้อความที่ว่า

“หนึ่งเป็นผู้ดีมีเชื้อชาติ

กิริยามารยาทสงัดฐาน

หนึ่งได้ศึกษาวิชาชาญ

เป็นแก่นสารคือคุณอุตุนนต์ัว

หนึ่งว่าอายุเจริญวัย

เข้าใจผิดชอบประกอบทั่ว

หนึ่งปัญญาอ่อนไวไม่มีนัว

จึงระรู้ดีชั่วในทางงาน

ท่านว่าผู้เป็นข้าฝ่าธุลี

วุฒิต้องมีทั้งสี่สถาน

เจ้านี้คู่มิทุกประการ

จะสู้โพธิสมภารก็ควรแล้ว”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 373)

เนื่องจากคุณสมบัติของผู้ที่จะรับราชการ เป็นขุนนางหรือเป็นชนชั้นผู้ปกครอง หาได้อยู่ที่วิชา ความรู้เพียงอย่างเดียวต้องมีวุฒิสี่ประการด้วย ดังนั้น ด้วยความรักที่มีต่อลูก กอปรกับการตระหนักถึงบทบาท ความเป็นแม่ เมื่อบุตรชายได้รับโอกาสให้ไปฝึกงาน ช่วยราชการในวัง นางทองประศรีจึงได้อบรมสั่งสอนบุตร ให้ปฏิบัติตามหลักวุฒิสี่ประการ เพราะขุนแผนมีบิดา เป็นถึงทหารคนสำคัญของสมเด็จพระพันวษา หากปฏิบัติตน เป็นคนดีมีความรับผิดชอบจนได้รับยศศักดิ์ ก็เท่ากับ

เป็นการทดแทนคุณบิดาผู้ล่วงลับด้วย จะเห็นได้ว่าการ ปฏิบัติหน้าที่แม่ของ นางทองประศรี เป็นการสร้างผ่าน อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อนำเสนอให้เห็นภาพสตรี ไทยในฐานะแม่ที่ดีตามอุดมคติของสังคม เพราะสตรี ในฐานะแม่ตามแบบอุดมคติที่สังคมคาดหวัง คือการสร้าง ให้สตรีมีคุณลักษณะความเป็นแม่ที่ดี มีภาระหน้าที่หลักใน การเลี้ยงดูบุตร และอบรมสั่งสอนบุตร ดังนั้น บทบาทแม่ ของนางทองประศรีที่ผู้ประพันธ์นำเสนอ จึงเป็นภาพแทน ของสตรีในฐานะแม่ที่ถูกสร้างตามชนบของสังคมอย่าง ชัดเจน

สรุปได้ว่า การนำเสนอภาพแทนสตรี กับความเป็นแม่ ซึ่งแบ่งออกเป็นแม่ผู้ปกป้องบุตรและแม่ ผู้อบรมสั่งสอนบุตร เป็นภาพที่ถูกนำเสนอผ่านอุดมการณ์ ชายเป็นใหญ่ ที่ต้องการผลักดันหน้าที่ความเป็นแม่ให้เป็น หน้าที่หลักของสตรีเพศ เพราะบทบาทหน้าที่ความเป็น แม่สังคมนำไปเชื่อมโยงกับเพศสถานะของสตรี จึงผลักดัน ให้สตรีต้องรับภาระหน้าที่หลักคือแม่ อันส่งผลให้สตรีไม่ สามารถก้าวพ้นจากบทบาทความเป็นแม่ได้สำเร็จ ฉะนั้น เมื่อกลไกลทางสังคมทำหน้าที่ และกำกับให้สตรีต้อง ทำหน้าที่แม่ ความเป็นแม่จึงเป็นเรื่องหนึ่งของบทบาทที่ บังคับให้สตรีต้องทำ

2. สตรีกับความเป็นเมีย

จากการศึกษาวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้าง ขุนแผน” ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพแทนสตรีกับความเป็นเมีย 3 ลักษณะ ได้แก่ เมียผู้ปรนนิบัติสามี เมียผู้ไม่อาจ เปิดเผยต่อสังคม และเมียผู้ไม่รักดีต่อสามี ดังนี้

2.1 เมียผู้ปรนนิบัติสามี

หากกล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นเมีย ที่ดีตามอุดมคติของสังคมนั้น เมียที่ดีต้องเชื่อฟังคำสั่ง ของสามี ต้องดูแลปรนนิบัติสามีอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และต้องมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการบ้านการเรือน แต่การนำเสนอให้สตรีปฏิบัติหน้าที่เมียที่ดีตามอุดมคติ ของสังคม เป็นการสร้างผ่านอำนาจและอุดมการณ์ชาย เป็นใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่จุดรั้งให้สตรีไม่สามารถปฏิเสธ บทบาทหน้าที่ดังกล่าวได้ จากการศึกษา สตรีที่ถูก นำเสนอให้มีภาพแทนเมียผู้ปรนนิบัติสามี ได้แก่ นางวันทอง นางแก้วกิริยา นางลาวทอง และนางศรีมาลา ในที่นี้ผู้วิจัย

ขอยกตัวอย่าง นางแก้วกิริยา นางลาวทอง และนางศรีมาลา ดังนี้

ก่อนที่ขุนแผนและพลายงามจะยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ นางทองประศรีได้จัดเตรียมเสบียงข้าวสารอาหารแห้งให้บุตรชายและหลานชาย ส่วนนางแก้วกิริยาและนางลาวทอง ต่างก็พร้อมใจช่วยกันจัดเตรียมเสื้อผ้าพร้อมกับข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ขุนแผนสำหรับไปทัพ ดังข้อความที่ว่า

“ฝ่ายนางทองประศรีกระปรีกระเปร่า
ตั้งแต่เช้าจัดเสบียงเสียงสนั่น
พริกเกลือเข้าปลาสารพัน
ใครเขื่อนข้าวตำลั่นไม่เลือกตัว
นางแก้วกิริยากับลาวทอง
จัดของเครื่องใช้ให้แก่วัว
ปรึกษากันปรองดองไม่หมองมัว
ด้วยความกลัวผู้รักจักทุกซักร้อน
หีบหมากเครื่องนากอยู่ในกลี
ของบุหรี่ยามใหญ่ใส่ผ้าผ่อน
เสื้อผ้าจัดพับที่หีบนอน
มุ้งหมอนพร้อมสิ้นทุกสิ่งอัน”
(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 652)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ชัดว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอให้นางแก้วกิริยาและนางลาวทอง มีภาพแทนเมียที่ดีตามขนบของสังคม คือ ดูแลและปรนนิบัติรับใช้สามี เพราะขุนแผนต้องไปออกทัพเป็นระยะเวลาตามคำสั่งของสมเด็จพระพันวษา กอปรกับหนทางที่ยาวไกลและลำบาก ในฐานะเมียนางแก้วกิริยาและนางลาวทอง จึงต้องช่วยกันจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ขุนแผนนำไปใช้ระหว่างเดินทาง

เช่นเดียวกับนางศรีมาลา ครั้นถึงรุ่งเช้าตนได้ตื่นมาล้างหน้าล้างตาพร้อมกับจัดเตรียมชั้นล้างหน้า แป้ง หวี กระจก และจัดพานผ้านุ่งให้กับพระไวยผู้เป็นสามี จากนั้นก็ไปเรียกพวกข้าไทเข้าครัว เพื่อจัดเตรียมเสปียงอาหารให้กับพระไวยก่อนเช้าวัน ดังข้อความที่ว่า

“ครั้นรุ่งอรุณกระจ่างภาพ
แจ้งจบทั่วทวีปน้อยใหญ่
กระจิบกระจาบจอบแจแแกกา
บินถลาร่าร้องก้องสนั่น
ศรีมาลาตื่นตาสว่างหน้าพลัน
แล้วจัดสรรของไว้ให้สามี
ตั้งชั้นล้างหน้าไว้ทำผัว
เครื่องแป้งแต่งตัวกระจุกทวี
ทั้งพานผ้านุ่งผลัดจัดดีดี
แล้วลุกเรือออกมาเรียกข้าไท
สายสว่างตื่นบ้างเกิดเด็กเอ๋ย
กระไรเลยช่างนอนนิ่งเสียได้
บ่าวลูกล้างหน้ามาทันใด
เข้าครัวไฟเข้าปลาหาครบกัน”
(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 906)

นางศรีมาลามีคุณสมบัติความเป็นเมียที่ดีอย่างเห็นได้ชัด เพราะได้ทำหน้าที่เมียที่ดี คือ ตื่นนอนก่อนสามีพร้อมกับจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับอาบน้ำให้กับสามี ไม่ว่าจะเป็นชั้นล้างหน้า แป้ง หวี กระจก เสื้อผ้า รวมไปถึงการจัดเตรียมข้าวปลาอาหาร ซึ่งนางศรีมาลา ก็ปฏิบัติได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง จะเห็นได้ว่าความเป็นเมียเป็นการประกอบสร้าง เพื่อดีกรอบวิถีการปฏิบัติของสตรีให้อยู่ภายใต้อำนาจของสามี และเป็นการสร้างให้สตรีมีสถานภาพที่ดีและตกเป็นรองผู้ชาย ภาพแทนสตรีกับบทบาทความเป็นเมียผู้ปรนนิบัติสามี จึงเป็นการสร้างที่ถูกหล่อหลอมจากระบบสังคมปิตาธิปไตย ที่ผู้ประพันธ์ต้องการผูกมัดให้สตรีขาดการพัฒนาศักยภาพในด้านอื่น ๆ การนำเสนอภาพแทนสตรีในลักษณะนี้ เป็นการสร้างให้สตรีต้องยอมรับบทบาทหน้าที่เมีย และต้องปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข

2.2 เมียผู้ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคม

เมียผู้ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคมในที่นี้ หมายถึง เมียที่ไม่ได้รับการยกย่องให้ออกหน้าออกตา และหรือเมียที่ไม่สามารถแสดงตัวตนต่อคนในสังคมได้ จากการศึกษา สตรีที่ถูกนำเสนอให้มีภาพแทนเมียผู้ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคม ได้แก่ นางสายทอง เมื่อครั้ง

ยังเป็นเนรพลายแก้วเคยยื่นข้อเสนอแก่นางสายทองว่า หากตนได้เป็นสามีนางพิมพิลาโลยแล้ว ตนจะแบ่งปัน ความเป็นสามีให้นางสายทองด้วย ข้อเสนอได้กลายเป็นจริง เพราะในคำคืนหนึ่งพลายแก้วแอบลักลอบ เข้าบ้านนางพิมพิลาโลยและได้เสียเป็นผัวเมียกัน แต่ในขณะที่อยู่กับนางพิมพิลาโลยนั้น พลายแก้ว เกิดความคิดถึงนางสายทอง เมื่อสบโอกาสในขณะที่ นางพิมพิลาโลยหลับสนิท จึงเป่าคาถาสะเดาะกลอนประตู และมีสัมพันธ์สวาทกับนางสายทอง แต่ก็ถูกนางพิมพิลาโลย จับได้และเกิดปากเสียงกัน ดังข้อความที่ว่า

“พลางเป่าปัดมั่งกระทั่งทรวง

สายทองง่วงงวยระทวยหนึ่ง
ท่าตาปริบปรอยม่อยระวิง
เจ้าพลายอิงเอนทับลงกับเตียง
ค้อยขยับจับเขี่ยอนแต่น้อยน้อย
ฝนปรอยฟ้าลั่นสนั่นเปรี้ยง
ลมพัดซัดคลื่นสำเภาเอียง
ค้อยหลีกเลียงแล่นเลียบตลิ่งมา
...
พิมพังบังบานอยู่ไม่ได้
ขัดใจเอามือผลักประตูฝั่ง
กลุ่มกลัดขัดใจดั่งไฟรั้ง
ลงดินตึงตึงถึงเตียงนอน
เปิดมุ้งมองเขม่นพอเห็นหน้า
กอดกันคาดคิดแค้นแล้วค้อนค้อน
สายทองลุกทะเล่สิ่งจากที่นอน
พ้อแก้วหล่อนรังแกฉันทแม่พิม”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 223-224)

แม้นางสายทองจะเป็นเมียคนที่สองของ พลายแก้ว แต่ด้วยบทบาทสถานภาพที่ต่ำต้อยนางสายทอง จึงอยู่ในสถานภาพเมียที่ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคมได้ หาก พิจารณาการนำเสนอดังกล่าวจะพบว่า ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจระหว่างชายหญิงถูกสร้างให้ไม่ทัดเทียมกัน กล่าวคือ ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครชายอยู่ในสถานภาพ

ที่เหนือกว่า คือ เป็นคนรักของผู้เป็นนาย เป็นผู้มีความ อาคม ส่วนตัวละครหญิงอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่า คือ นอกจากจะเป็นพี่เลี้ยงยังเป็นป่าวรับใช้ภายในบ้านอีกด้วย การตกเป็นรองทางชนชั้นอำนาจ ตัวละครชายจึงใช้ ความเป็นปิตาธิปไตยในเรื่องเพศ แสวงหาความสุข ทางเพศกับหญิงสาวแบบเสรี ส่งผลให้ตัวละครหญิง ตกอยู่ในสถานภาพเมียที่ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคมได้ การนำ เสนอเรื่องราวในลักษณะนี้ นอกจากเป็นการสร้างผ่าน ทศนคติแบบชายเป็นใหญ่แล้ว การนำเสนอให้สตรี อยู่ในฐานะเมียผู้ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคม ยังเป็นการสร้าง ที่ผู้ประพันธ์ลดทอนคุณค่าของผู้หญิงที่ดี ผู้หญิง ที่มีศักดิ์ศรี มีสติปัญญา ให้กลายเป็นหญิงที่ไร้ค่า ไร้ศักดิ์ศรี และมีสถานภาพเมียผู้ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคม

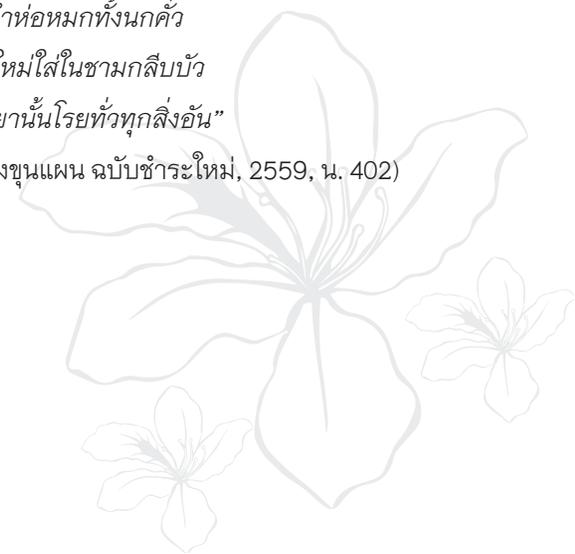
2.3 เมียผู้ไม่รักดีต่อสามี

เมียผู้ไม่รักดีต่อสามี หมายถึง เมียที่ ประพฤติปฏิบัติตนผิดจนขาดความเป็นเมียที่ดี คือ คิดหา สามีตนเอง จากการศึกษา สตรีที่ถูกนำเสนอให้มีภาพ แทนเมียผู้ไม่รักดีต่อสามี ได้แก่ นางบัวคลี่ หมิ่นหาญ ไม่พอใจที่ขุนแผนประพฤติตนเหลวไหลและทำทนายอำนาจ ของตน จึงได้เกลี้ยกล่อมให้นางบัวคลี่ร่วมมือหาขุนแผน โดยให้เหตุผลว่านางบัวคลี่ยังสาวและสวย สามารถ หาสามีใหม่ที่ดีกว่าขุนแผน แม้ว่านางบัวคลี่กำลังตั้งครรภ์ แต่ด้วยความเป็นลูกจึงเชื่อฟังคำของผู้เป็นพ่อ ด้วยอภุชสะ จึงร่วมมือกับหมิ่นหาญวางยาฆ่าขุนแผน ดังข้อความที่ว่า

“บัวคลี่รับห่อยาแล้วลาพ่อ

เอาผ้าห่อปิดมาหาฆ่าไม่
ค้อย่างเกรียบเหยียบย่องเข้าห้องใน
ซุกเข้าไว้ในที่ลับกลับมาคร้ว
มาจัดแจงแกงเนื้อตะพานน้ำ
แย่งยาห่อหมกทั้งนกดัว
เข้าใหม่ใส่ในซามกลีบบัว
เอายานั้นโรยทั่วทุกสิ่งอัน”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 402)

เนื่องจากขุนแผนทำตัวกระด้างกระเดื่อง หมิ่นหาญจึงส่งคนไปทำร้าย แต่ไม่สามารถทำอะไรได้ เพราะขุนแผนเป็นคนเก่งกล้ามีวิชา หมิ่นหาญผู้อยู่ในบทบาทสถานภาพพ่อ และผู้นำซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง จึงสั่งให้นางบัวคลีทำตามความต้องการของตน นั่นคือ วางยาพิษเพื่อฆ่าขุนแผน นางบัวคลีผู้อยู่ในสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก เมื่อถูกผู้เป็นพ่อสั่งให้ฆ่าสามีตนเองจึงไม่กล้าปฏิเสธ แต่เมื่อขุนแผนรู้ว่านางบัวคลีและผู้เป็นพ่อแอบวางยาพิษเพื่อฆ่าตน จึงได้ทำการฆ่านางบัวคลีที่กำลังตั้งครุฑและนำลูกในท้องไปทำกุมารทอง เห็นได้ว่านางบัวคลีคือสตรีที่ตกเป็นเหยื่อของการแก้แค้นทางอำนาจ ในการช่วงชิงความเป็นชายระหว่างขุนแผนและหมิ่นหาญ เพราะหมิ่นหาญคือผู้มีอำนาจสูงสุด เป็นใหญ่ในครอบครัว เป็นเจ้าของลูกเมีย และสามารถกำหนดหรือชี้ชะตาครอบครัวได้ ส่วนนางบัวคลีอยู่ในบทบาทสถานภาพลูก และอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพ่อ ด้วยระบบโครงสร้างทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดให้ชายเป็นใหญ่กว่าหญิง กอปรกับการตกเป็นรองในมิติเพศสภาพที่ ไร้ซึ่งอำนาจในการต่อรองและหรือปฏิเสธ นางบัวคลีจึงฆ่าสามีของตนเองและพบจุดจบความตาย การสร้างให้สตรีอยู่ภายใต้อำนาจบิดาธิปไตย เป็นการสร้างผ่านอำนาจและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อให้สตรียอมจำนนกับอำนาจและผลักดันให้สตรีมีคุณลักษณะความเป็นเมียที่ผิดไปจากขนบของสังคม

สรุปได้ว่า การนำเสนอภาพแทนสตรีกับบทบาทความเป็นเมีย ซึ่งแบ่งออกเป็นเมียผู้ปรนนิบัติสามี เมียผู้ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคม และเมียผู้ไม่รักดีต่อสามี เป็นภาพที่ถูกหล่อหลอมจากระบบสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งทำให้สตรีมีลักษณะเป็นไปตามความต้องการของผู้ชายผ่าน เพศสภาพความเป็นหญิง สตรีกับบทบาทเมีย จึงเป็นลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในโครงสร้างของสังคม และเป็นวาทกรรมที่คอยกดขี่ไม่ให้สตรีมีสถานภาพด้อยกว่าผู้ชายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การนำเสนอในลักษณะนี้ เป็นการสร้างเพื่อลดทอนอำนาจและบทบาทของสตรีให้จำกัดอยู่แค่บทบาทเมียนั้น

3. สตรีในฐานะเป็นวัตถุทางเพศ

จิราภา สตะเวทิน (2554, น. 32) กล่าวว่า “วัตถุทางเพศ คือ การนำเสนอภาพผู้หญิงให้มีหน้าที่เพื่อสนองความปรารถนาทางเพศของผู้ชาย” ดังนั้น วัตถุทางเพศ จึงเป็นการสร้างให้สตรีเป็นที่รองรับกามารมณ์ของผู้ชายภายใต้โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ จากการศึกษา ผู้ประพันธ์นำเสนอให้สตรีมีภาพแทนเป็นวัตถุทางเพศ อันเนื่องมาจากประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 สตรีกับการถูกจ้องมองผ่านเพศสรีระ

สมเกียรติ ตั้งนโม (2549, น. 157-158) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการจ้องมองว่า “การจ้องมองยินยอมให้เราเข้าถึงวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมองในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของ ‘อำนาจ’ และอำนาจนั้นทำให้เป็นเรื่องเพศสภาพได้ ด้วยเหตุนี้ข้อถกเถียงจำนวนมากจึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ “การจ้องมองในสายตาของผู้ชาย ส่วนสตรีกลับถูกทำให้เป็นวัตถุ และตกอยู่ในสภาพเป็นรอง”

จากการศึกษา สตรีที่ถูกจ้องมองผ่านเพศสรีระ ได้แก่ นางพิมพิลาไลย ด้วยอากาศที่ร้อนอบอ้าว นางพิมพิลาไลยและบ่าวไพร่จึงพากันไปอาบน้ำ บ่าวไพร่เล่นน้ำกันอย่างสนุกสนานจนผ่านทุ่งหลดลู่ ทุกคนหัวเราะชอบใจ ส่วนนางพิมพิลาไลยก็เล่นน้ำอย่างสนุกสนานจนสไบเลื่อนหลุดจากไหล่เห็นหน้าอก ในขณะที่ทุกคนกำลังสนุกสนานและเปลือยเปลือยนั้น กลับไม่มีใครสังเกตเห็นว่า ขุนช้างและบริวารแอบดูอยู่ ดังข้อความที่ว่า

“สายทองนางพิมอยู่ริมตลิ่ง

หัวเราะลั่นกลิ้งไม่ลุกได้

ขุนช้างทะยานง่วนใจ

ผ้านางพิมไพล่จากรักแค้น

ขุนช้างเห็นนมกลมตะป็น

มือคั้นหน้าแข้งยืนแยงแยง

โคลงตัวคลุกคลุกเหมือนตุ๊กแก

อ๊แม่เอ๋ยวันนี้มีกูตาย

นางพิมสายทองร้องเรียกข้า

ไปเหยยไปวาตะวันบ้าย

ขึ้นมาพลัดผ้าทั้งบ่าวนาย

นาตกรายตามกันเป็นหล่นไปฯ”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 193)

วรรณคดีไทยผู้ประพันธ์มักสร้างให้สตรีตกเป็นวัตถุทางเพศที่ถูกจ้องมองผ่านเพศสรีระอยู่เสมอ เช่น การสร้างให้สตรีมีเรือนร่างและผิวพรรณงดงาม มีลักษณะการแต่งกายที่ชวนมอง และหรือการแสดงกิริยาท่าทางในลักษณะต่าง ๆ ที่ชวนให้เกิดความหลงใหลเห็นได้จากข้อความ นางพิมพิลาไลยตกเป็นวัตถุทางสายตาของขุนช้างเพราะสรีระที่น่าจับจ้อง กอปรกับการแต่งกายที่ขบเน้นชวนให้จ้องมอง จึงทำให้ขุนช้างเกิดความปรารถนาที่จะใช้สายตาความเป็นชายจ้องมองสรีระ โดยเฉพาะหน้าอก นอกจากนี้สายตาที่ขุนช้างจับจ้องนั้นก็ยังเป็นลักษณะการจ้องมองที่เคลือบแฝงไปด้วยความใคร่ นางพิมพิลาไลยจึงตกเป็นเหยื่อที่ถูกกระทำผ่านการจ้องมองอย่างเลี่ยงไม่ได้ จะเห็นได้ว่าการจ้องมองเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงอำนาจของผู้ชาย อีกทั้งการสร้างให้สตรีมีสรีระที่ชวนมอง ก็เป็นการสร้างที่เคลือบแฝงอำนาจชายเป็นใหญ่ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการนำเสนอให้สตรีตกเป็นวัตถุทางเพศผ่านเพศสรีระความเป็นหญิง จึงเป็นการสร้างที่ลดทอนคุณค่าของสตรีผ่านการจ้องมองของผู้ชายอย่างชัดเจน

3.2 สตรีในฐานะเครื่องบำบัดความใคร่

สตรีในฐานะเครื่องบำบัดความใคร่ในที่นี้หมายถึง การสร้างให้สตรีตกเป็นที่ระบายนามณ์ความใคร่ของผู้ชาย จากการศึกษา สตรีที่ถูกนำเสนอให้เป็นเครื่องบำบัดความใคร่ ได้แก่ นางสาวทอง เมื่อครั้งที่พลายแก้ววชเป็นสามเณร นางสาวทองนอกจากเป็นพี่เลี้ยงนางพิมพิลาไลยแล้ว ยังเป็นแม่สื่อให้พลายแก้วและนางพิมพิลาไลยได้รักกันด้วย แต่ด้วยความเป็นแม่สื่อที่ต้องคอยส่งข่าวให้กับเณรแก้ว นางสาวทองจึงไปมาหาสู่กับเณรแก้วอยู่เป็นประจำ ด้วยความเป็นหญิงสาวเณรแก้วจึงพูดจาทะโลมนางสาวทองอยู่บ่อยครั้ง กอปรกับเณรแก้วเป็นคนมีวิชาอาคม จึงได้เสกคาถามหาละลวยใส่หมากให้นางสาวทองกิน และได้มีสัมพันธ์สวาทกับนางสาวทองบนภูผาจนถูกจับได้ ดังข้อความที่ว่า

“สายทองรับหมากใส่ปากเคี้ยว

กระสันเสียวสยของพองเกศ

ความรักแล่นเร็วแสนทวิ

เมื่อกระนี้แล้วมาตักแก้สายทอง

...

สายทองอีต้อตทำขัดใจ

นี่อะไรเจ้าเณรเถรตุ้

มาฉกผ้าห่มขมขู

นมจู้เจ้าเณรนี้ราศี

ครานั้นเณรไทยไปถนมา

ได้ยินเสียงสีกายอยู่อู่

แอบฝ่าตามองตามช่องมี

เห็นเข้ายี่หยอกยุดผ้าห่มกัน

เอวกลมนมโตดูโอโง

อีตายโหงมาประเคนให้เณรฉัน

ออแก้วสามานย์ก็หาญครัน

กลางวีกลางวันไม่เกรงใคร

ชุกชนบนกะฐิริถาน

กูจะบอกสมภารให้มาไล่

มองดูอยู่นานฟังซ่านใจ

เถนไทยกลัดกลุ้มเดินดุ่มมา

ครันถึงร้องตะโกนมาแต่ไกล

เณรแก้วสีไฟพทิจเจ้าข้า

เห็นพูดเข้าซึกับสีกา

ฉวยผ้าห่มยุดฉุดชิงกัน

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 200-201)

จากข้อความข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้ตอกย้ำความต่ำต้อยด้อยค่าของสตรีเพศ เพราะมีทัศนคติในการมองผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุระบายนามณ์ใคร่ของผู้ชายเท่านั้น ซึ่งมุมมองดังกล่าวได้ถ่ายทอดผ่านตัวละครชายที่ใช้คาถากับหญิงสาว เพื่อให้หญิงสาวยอมจำนนอยู่ภายใต้อำนาจ การควบคุม และตกเป็นที่ระบายนามณ์ใคร่โดยที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ การมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงสาวในขณะที่อยู่ในสถานภาพสามเณร นอกจากเป็นการกระทำที่ไม่สมควรและเป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรมแล้ว ในอีกด้านหนึ่งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นปิตาธิปไตยในเรื่อง

เพศอีกด้วย ดังนั้น การนำเสนอให้สตรีมีคุณค่าในฐานะ เป็นเครื่องบำบัดความใคร่ของผู้ชาย จึงส่งผลให้บทบาท สถานภาพและคุณค่าของความเป็นสตรีถูกลดทอนลง อย่างเห็นได้ชัด

สรุปได้ว่า การนำเสนอภาพแทนสตรี ในฐานะวัตถุทางเพศ ซึ่งแบ่งออกเป็นสตรีกับการถูก จ้องมองผ่านเพศสรีระ และสตรีในฐานะเครื่องบำบัด ความใคร่ของผู้ชาย เป็นการสร้างที่ผู้ประพันธ์ได้ใส่ความ หมาย และเรียบเรียงผ่านมุมมองแบบชายเป็นใหญ่ เพื่อ ตอกย้ำให้สตรีด้อยค่า ไร้ศักดิ์ศรี และลบเลือนภาพสตรี ที่ดีในแบบอุดมคติ โดยการนำเสนอให้สตรีมีคุณค่าเป็น เพียงวัตถุระบายความใคร่เพื่อตอบสนองค้นหาของผู้ชาย เท่านั้น การนำเสนอในลักษณะนี้ ทำให้ภาพสตรีที่มีคุณค่า ในฐานะมนุษย์ทัดเทียมบุรุษถูกลดทอนลง

4. สตรีกับความเป็นอื่นในสังคม

สตรีกับความเป็นอื่นในสังคมที่นี้ ผู้ประพันธ์ นำเสนอให้สตรีมีความสัมพันธ์ที่ผิดขนบของสังคมและ ความเป็นหญิง และนำเสนอให้สตรีเป็นคนชายขอบ ทางชาติพันธุ์ ดังนี้

4.1 สตรีกับความสัมพันธ์ที่ผิดขนบของสังคม และความเป็นหญิง

เสนาะ เจริญพร (2546, น. 172) กล่าวว่า “สังคมไทยเพศวิถีหรือการแสดงออกในเรื่องเพศถือเป็น เรื่องต้องห้าม (Taboo) เพราะเป็นเรื่องที่มิควรกล่าวถึง อย่างประเจิดประเจ้อ เนื่องจากเพศวิถีเป็นความรู้ลึก ในทางลบเกี่ยวกับกามารมณ์ ดังนั้น ความเป็นเรื่อง ต้องห้ามของเพศวิถี จึงถูกตอกย้ำจนกลายเป็นเรื่อง นำละอาย” เพศวิถีหรือการแสดงออกทางเพศ เป็น พฤติกรรมทางเพศของมนุษย์ที่แสดงได้ทั้งในพื้นที่ สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งไม่ใช่พฤติกรรมตาม ธรรมชาติแต่เป็นการสร้างความหมายทางสังคม เพศวิถี จึงสัมพันธ์กับมิติทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ที่กำหนดและสร้างความหมายให้แก่เรื่องเพศในบริบท สังคมไทย

จากการศึกษา สตรีที่ถูกนำเสนอให้มี ความสัมพันธ์ที่ผิดขนบของสังคมและความเป็นหญิง ได้แก่ นางวันทอง เห็นได้จากเหตุการณ์สมเด็จพระพันวษา ให้นางวันทองตัดสินใจว่าจะเลือกชายใด ระหว่างขุนช้าง หรือขุนแผนเพื่ออยู่ดีเรื่องราวซึ่งรักหักสวาท และจะ ได้ไปใช้ชีวิตอยู่กับชายผู้นั้น แต่ด้วยเคราะห์กรรมที่ นางวันทองต้องสิ้นอายุขัยจึงละล้าละลังตัดสินใจไม่ได้ ครั้นจะกราบทูลไปก็กลัวอาญาจึงได้ตอบเป็นกลางว่า ขุนแผนก็แสนรักส่วน ขุนช้างไม่ได้รักแต่ก็ดูแลนางเป็น อย่างดี ดังข้อความที่ว่า

“ความรักขุนแผนก็แสนรัก
ด้วยร่วมยามมากนักรักไม่เคียดฉันท์
สู้ลำบากบุกป่ามาด้วยกัน
สารพันอดอดมอดมอดใจ
ขุนช้างแต่อยู่ด้วยกันมา
คำหนักหาได้ว่าให้เคียดไม่
เงินทองกองไว้มิให้ใคร
ข้าไทใช้สอยเหมือนของตัว
จมีนไวยก็เสียดที่ในอก
ยกหยิบยกรักเท่ากันกับผ้า
ทูลพลางตัวนางระเริ่มร่ว
ความกลัวพระอาญาเป็นพันไปฯ”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 863)

แม้นางวันทองจะรู้ใจตนเองเพียงใด แต่ด้วย ความเกรงกลัวอำนาจการปกครอง และพระอาญาที่ ใครต่อใครเคยได้รับมาแล้ว ทำให้นางวันทองผู้ไม่เคยได้ ตัดสินใจอะไรเองจึงไม่กล้าแสดงความในใจ แต่กลับยกให้ สมเด็จพระพันวษาเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด โดยคิดเอาเองว่าเป็น คำตอบที่ปลอดภัยกว่า (ดวงมน จิตรจำนง, 2528, น. 129) ดังนั้น เมื่อคำตอบของนางวันทองไม่สามารถระบุได้ว่า จะเลือกอยู่กับชายใคร สมเด็จพระพันวษาจึงพิโรธและ ได้ประณามนางวันทองอย่างรุนแรง สุดท้ายจึงตัดสิน ประหารชีวิตเพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่าง ดังข้อความที่ว่า

“มิ่งนี้ถ้อยยิ่งกว่าถ้อยอิทัยเมือง

จะเอาเรื่องไม่ได้สักสิ่งสรรพ

ละโมบมากต้อนหาตาเป็นมัน

สักร้อยพันให้มิ่งไม่ถึงใจ

ว่าหญิงชั่วผู้ยั้งคราวละคนเดียว

หาตามตอมกันเกรียวเหมือนมิ่งไม่

หนักแผ่นดินกูจะอยู่ไย

อ้ายไว้มิ่งอย่านับว่ามารดา

...

หญิงกาลากินีอีแพศยา

มันไม่น่าเซยชิดพิสมัย

ที่รูปรวยสวยสมมีถมไป

มิ่งตัดใจเสียเถิดอีคนนี่

เร่งเร็วเหว่ยพระยายมราช

ไปพันพาดเสียให้มันเป็นผี

อกเอาชวานผ่าอย่าปราณี

อย่าให้มีโลหิตติดดินกู”

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 864)

คำตอบของนางวันทองทำให้สมเด็จพระพันวษา มองว่า นางวันทองเป็นสตรีที่ผิดไปจากสตรีทั่วไป เพราะ การไม่ตัดสินใจเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งให้เด็ดขาดนั้น แสดงให้เห็นว่านางวันทองเป็นคนมีจิตใจโลเล ไม่แน่นอน ชอบเปลี่ยนสามีนั่นเป็นการผิดวิสัยของสตรีที่ดี จึงสมควร ได้รับโทษประหาร เพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่คนอื่นต่อไป แต่หากพิจารณาการตัดสินโทษประหารชีวิตนางวันทอง นอกจากผู้ประพันธ์จะแสดงให้เห็นพฤติกรรมของสมเด็จพระพันวษาที่เป็นคนดุดัน อารมณ์ฉุนเฉียว ขาดการ พิจารณาไตร่ตรอง ขาดความเห็นอกเห็นใจ และไม่มี ความละเอียดอ่อนในด้านมนุษยธรรมแล้ว อีกด้านหนึ่ง ยังแสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่ยังอยู่ภายใต้อำนาจการ ปกครองแบบปิตาธิปไตย ความไม่ทัดเทียมในด้าน สิทธิเสรีภาพ และความไม่เสมอภาคทางเพศด้วย เพราะ สังคมไม่มีค่านิยมให้ผู้หญิงมีสามีได้หลายคน แต่ใน ทางตรงข้ามการมีภรรยาได้หลายคน กลับเป็นค่านิยม ที่ปรากฏในหมู่เพศชาย ในหมู่สังคมชนชั้นสูง และได้รับ การยกย่องโดยไม่ถือว่าผิดแต่อย่างใด ฉะนั้น การที่สังคม

เอื้อประโยชน์และให้อำนาจแก่เพศชาย จึงก่อให้เกิด ความไม่เสมอภาคทางเพศอย่างชัดเจน

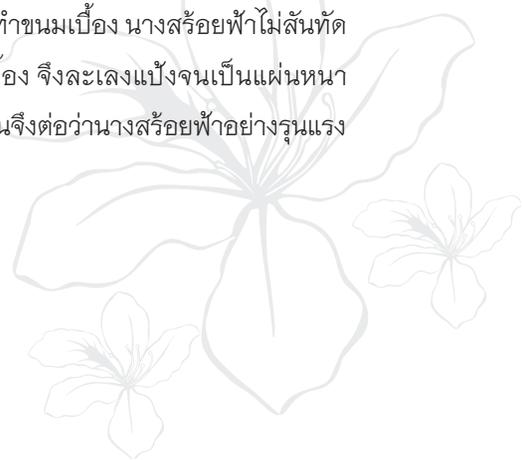
ดังนั้น การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอให้นางวันทอง มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ผิดไปจากขนบของสังคมและ ความเป็นหญิง คือ ความสัมพันธ์แบบชายสองหญิงหนึ่ง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เพราะสังคมกำหนดให้ความสัมพันธ์แบบ “ผัวเดียว เมียเดียว” คือความสัมพันธ์ที่ถูกต้องตามขนบ การนำเสนอ นี้เป็นการสร้างที่แฝงนัยทางอำนาจ ที่ผู้ประพันธ์ต้องการ ลดทอนคุณค่าและบทบาทของสตรีให้ด้อยค่า ผลักดัน ให้สตรีมีความเป็นอื่น ผ่านการสร้างภายใต้อำนาจชาย เป็นใหญ่ ฉะนั้น เมื่อสตรีทำผิดศีลธรรมและหรือผิด กฎระเบียบค่านิยมทางสังคมอย่างรุนแรง สตรีหรือ ตัวละครหญิงดังเช่นนางวันทอง จึงถูกตราหน้าและ ถูกสร้างวาทกรรมให้เป็นหญิงสองใจ อันนำไปสู่การได้รับ บทลงโทษขั้นสูงสุด นั่นคือ ประหารชีวิต การนำเสนอนี้ จึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ว่า สตรีไม่ สามารถแสดงเพศวิถีของตนได้อย่างอิสระเสรี เพราะยัง อยู่ภายใต้เงาของระบบปิตาธิปไตยนั่นเอง

4.2 สตรีกับความเป็นชายขอบด้านชาติพันธุ์

คำว่า “ชาติพันธุ์กับความเป็นชายขอบ”

ยังคงเป็นคำที่นักวิชาการนิยมนำมาใช้มองปรากฏการณ์ ที่ขึ้นกับผู้คนในสังคมบางกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” ที่ไม่ได้รับความเท่าเทียมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ดังนั้น การทำให้เป็น “คนอื่น” จึงมีความหมายเช่นเดียวกับการทำให้เป็นคนชายขอบ ในการกีดกันหรือเบียดขับคนบางกลุ่มออกจากสังคม ไม่ว่าจะเป็บริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม (สุทธิชัย หวันแก้ว, 2546, น. 12)

จากการศึกษา สตรีที่ถูกนำเสนอให้มี ภาพแทนเป็นคนชายขอบด้านชาติพันธุ์ได้แก่นางสร้อยฟ้า เห็นได้จากเหตุการณ์ทำขนมเป็อง นางสร้อยฟ้าไม่สนใจ ในเรื่องการทำขนมเป็อง จึงละเลยแบ่งเงินเป็นแผ่นหนา เมื่อนางทองประศรีเห็นจึงตั้งตอว่านางสร้อยฟ้าอย่างรุนแรง ตั้งข้อความที่ว่า

“ลาวทำขนมเบื้องผัดเมืองไทย
แผ่นพ้อยมันกระไรตั้งต้มกบ
แชะม้วนเข้ามาเท่าขาทาบ
พลายชุมพลตื่นหรวบหัวร่อไป
...
ทองประศรีร้องว่าอีห่าลาว
ทำลาวเจียววิหามาชีเรือ่นเปื้อน
เทแบ่งให้ประละเอะทั้งเรือ่น
กระทะกระทอยต๋อยเกลื่อนลาวจัญไร”
(ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่, 2559, น. 902)

เนื่องจากนางสร้อยฟ้าเป็นธิดาของพระเจ้าเชียงอินทร์ แต่เมื่อเชียงใหม่แพ้สงครามสมเด็จพระพันวษาจึงยกนางให้กับพลายงาม นางสร้อยฟ้าจึงตกอยู่ในฐานะลูกสะใภ้ในครอบครัวสามัญชน ด้วยความแตกต่างทางชาติพันธุ์ กอปรกับความไม่สันถวไมตรีในเรื่องการทำขนมไทย เมื่อทำขนมออกมาในลักษณะที่ผิดไปจากนางศรีมาลาผู้มีฝีมือในด้านการครัว นางสร้อยฟ้าจึงถูกนางทองประศรีตำหนิด้วยถ้อยคำที่รุนแรง และถูกเหยียดหยามว่าอีห่าลาวและลาวจัญไร แต่หากพิจารณาข้อความข้างต้นจะพบว่า นางสร้อยฟ้าถูกนำเสนอให้มีภาพแทนเป็นคนชายขอบด้าน ชาติพันธุ์อย่างชัดเจน เห็นได้จากถ้อยคำที่นางทองประศรีใช้เรียก ไม่ว่าจะเป็นคำว่า “คนลาวอีห่าลาว ลาวจัญไร” ล้วนมีนัยของการเหยียดหยามชาติพันธุ์อย่างเห็นได้ชัด เพราะคำเหล่านี้แสดงถึงการแบ่งแยกชนชั้น สร้างความเป็นอื่นเพื่อลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็นคำที่แฝงนัยของความด้อยกว่า เพื่อแสดงถึงความเป็นผู้อยู่ภายใต้อำนาจของคนไทย การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ นอกจากแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกัน ระหว่างความเป็นศูนย์กลางกับความเป็นชายขอบแล้ว ผู้ประพันธ์ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติของคนไทยที่มองคนลาวในลักษณะคู่ตรงข้าม กล่าวคือ คนไทยมองว่าคนลาวเป็นกลุ่มชนที่ด้อยกว่า มีความแตกต่างไปจากกลุ่มชนของตนทั้งภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และการแต่งกาย ด้วยทัศนคติการมองแบบคู่ตรงข้ามจึงทำให้นางสร้อยฟ้าไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมศูนย์กลาง ดังนั้น การหยิบยื่น

ความเป็นอื่น จึงก่อให้เกิดความแตกต่างที่นำไปสู่การถูกเบียดขับให้อยู่ในสถานะชายขอบอย่างชัดเจน

สรุปได้ว่า การนำเสนอภาพแทนสตรีกับความเป็นอื่นในสังคม สตรีถูกสร้างให้มีลักษณะเป็นไปตามความต้องการของผู้ประพันธ์ ภายใต้อำนาจและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เช่น สร้างให้สตรีมีความสัมพันธ์ที่ผิดขนบของสังคมและความเป็นหญิง คือ ความสัมพันธ์แบบชายสองหญิงหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะที่ผิดไปจากสังคมกำหนดคือผัวเดียวเมียเดียว การสร้างในลักษณะนี้เพื่อผลักดันให้สตรีมีความเป็นอื่นทางด้านความสัมพันธ์หรือสร้างให้สตรีเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ เป็นการสร้างให้สตรีมีความแตกต่างไปจากคนสังคมเมืองทางด้านชาติพันธุ์ ด้วยความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมศูนย์กลาง จึงถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทย เรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ผู้ประพันธ์นำเสนอให้สตรีมีภาพแทนทั้งในเชิงบวกและในเชิงลบ กล่าวคือ ผู้ประพันธ์ได้สร้างภาพแทนสตรีให้ประพฤติตนตามกรอบของคุณลักษณะสตรีไทย และสร้างภาพแทนสตรีให้มีลักษณะที่ผิดเบี่ยงไปจากความเป็นจริง ผ่านอุดมการณ์สร้างแบบชายเป็นใหญ่ใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก สตรีกับความเป็นแม่ นำเสนอให้สตรีแสดงบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่ที่ดีตามขนบของสังคม คือ แม่ผู้ปกป้องบุตรและแม่ผู้อบรมสั่งสอนบุตร การสร้างนี้ทำให้สตรีไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนให้ทัดเทียมชายได้ เพราะถูกจำกัดบทบาทไว้กับความเป็นแม่ตามเพศวิถีที่ถูกแบ่งแยกตามขนบของสังคม

ลักษณะที่สอง สตรีกับความเป็นเมีย นำเสนอให้สตรีมีคุณลักษณะความเป็นเมียที่ดีตามอุดมคติของสังคม คือ ประณีตเรียบร้อยใช้สามี และนำเสนอให้สตรีมีคุณลักษณะความเป็นเมียที่ผิดไปจากขนบของสังคม คือ เมียผู้ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคม และเมียผู้ไม่รักดีต่อสามี เป็นการสร้างผ่านระบบสังคมปิตาธิปไตยที่สะท้อนให้เห็นว่า สตรีในฐานะเมียที่ดีจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจของสามี ต้องเชื่อฟังคำสั่งของสามี และต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ปรนนิบัติสามีเท่านั้น ส่วนเมียที่ผิดไปจากขนบของสังคมนั้น

เป็นการสร้างที่แฝงอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อผลักดันให้สตรีมีคุณลักษณะความเป็นเมียที่ผิดไปจากขนบ ดังนั้น บทบาทความเป็นเมีย จึงทำให้สตรีมีสถานภาพที่ด้อยและตกเป็นรองผู้ชาย อีกทั้งยังจุดรั้งให้สตรีไม่สามารถปฏิเสธบทบาทหน้าที่ดังกล่าวได้

ลักษณะที่สาม สตรีในฐานะเป็นวัตถุทางเพศ นำเสนอให้สตรีเป็นวัตถุทางเพศผ่านสรีระความเป็นหญิง และนำเสนอให้สตรีมีฐานะเป็นเครื่องบำบัดความใคร่ เป็นการสร้างผ่านอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อให้สตรีมีลักษณะด้อยค่า ไร้ศักดิ์ศรี และมีคุณค่าเป็นเพียงวัตถุทางเพศของผู้ชายเท่านั้น

ลักษณะที่สี่ สตรีกับความเป็นอื่นในสังคม นำเสนอให้สตรีมีความสัมพันธ์ที่ผิดไปจากขนบของสังคม และความเป็นหญิง คือ ความสัมพันธ์ในรูปแบบชายสองหญิงหนึ่ง เป็นการสร้างผ่านอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อให้สตรีไม่สามารถฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ทางสังคม และไม่สามารถแสดงพฤติกรรมของตนได้อย่างอิสระเสรีเมื่อเทียบกับผู้ชาย และนำเสนอให้สตรีเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ เป็นการสร้างให้สตรีมีชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ ด้วยความแตกต่างจึงไม่ได้รับการยอมรับ และถูกเบียดขับให้กลายเป็นคนชายขอบ

กล่าวได้ว่า การสร้างภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทย เรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” เป็นการสร้างขึ้นมาบนพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันระหว่างเพศ ทำให้สตรีมีสถานะที่ด้อยกว่าผู้ชายทั้งในด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด

การอภิปรายผลการวิจัย

ภาพแทน (Representation) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิต หรือสร้างความหมายจากสิ่งที่คิดผ่านภาษา กล่าวคือ ภาพแทนเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นใหม่ เป็นแบบจำลองของการผลิตซ้ำผ่านการสร้างของภาษา เพื่อนำเสนอหรือสร้างภาพแทนให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดการรับรู้ขึ้นในสังคม ดังนั้น ภาพแทนจึงเป็นการสร้างที่ไม่บริสุทธิ์ ไม่ยุติธรรม เพราะผู้สร้างได้นิยามความหมายในการนำเสนอ ทำให้ภาพที่ถูกสร้างมีลักษณะที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง

จากการศึกษาภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทย เรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” พบว่า สตรีถูกสร้างให้มีลักษณะเป็นไปตามความต้องการของผู้ประพันธ์ภายใต้ระบบสังคมปิตาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นภาพแทนสตรีกับความงาม แม้ ภาพแทนสตรีกับความงามเป็นเมีย ภาพแทนสตรีในฐานะเป็นวัตถุทางเพศ และภาพแทนสตรีกับความงามอื่นในสังคม ล้วนเป็นการสร้างให้สตรีมีบทบาทสถานภาพที่ไม่ทัดเทียมชาย ด้อยอำนาจทั้งในด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ (2544) ที่ศึกษา “สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน” พบว่า ลักษณะพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต ทั้งสถานะ บทบาท และอำนาจ สังคมเป็นกรอบที่กำหนดขอบเขตแห่งพฤติกรรมทางสังคมในแต่ละเพศ และแต่ละสถานะทางสังคม โดยผู้ชายถูกกำหนดให้เป็นผู้มีอำนาจทั้งในบ้านและนอกบ้าน ตามค่านิยมแห่งจารีตทางสังคม ส่วนผู้หญิงเป็นผู้ดูแลบ้านเรือนและต้องอยู่ภายใต้ความคาดหวังของสังคม ซึ่งแสดงออกในลักษณะของการผลิตซ้ำรูปแบบของผู้หญิงในอุดมคติ

เช่นเดียวกับบทความของอรทัย เพ็ญยุระ (2563) ที่ศึกษา “เพศสภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน” พบว่า สังคมสร้างกรอบความคิดและพฤติกรรมของตัวละครชายและหญิง โดยกำหนดให้ตัวละครชายเป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถ และเป็นผู้นำ ส่วนตัวละครหญิงถูกกำหนดให้เป็นผู้ตาม มีความสามารถในด้านงานบ้านงานเรือน และกำหนดให้พื้นที่ของผู้หญิงคือพื้นที่ภายในบ้านไม่ใช่พื้นที่สาธารณะ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่ากรอบคิดทางสังคม ทำหน้าที่เป็นเบ้าหลอมความเป็นชายและความเป็นหญิง

กล่าวได้ว่า วรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพของความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิง โดยสร้างให้สตรีมีบทบาทและสถานภาพทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมด้อยกว่าผู้ชายในทุก ๆ ด้าน การนำเสนอให้สตรีมีภาพแทนในลักษณะเช่นนี้ สืบเนื่องมาจากสังคมไทยเป็นสังคมที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ หรือที่เรียกว่า “ระบบสังคม

ปีตาธิปไตย” ผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคม จึงนำแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่มาต่อยอดผลิตซ้ำผ่านรูปแบบวรรณคดี โดยนำเสนอให้สตรีในวรรณคดีไทยมีลักษณะเป็นไปตามความต้องการของผู้ประพันธ์ ดังนั้น ภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” สตรีจึงถูกสร้างให้ด้อยกว่าผู้ชายทั้งในมิติสังคม การเมือง และวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

เป็นแนวทางในการศึกษาประเด็นภาพแทนสตรีในวรรณคดีและหรือวรรณกรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ. (2552). *นัยทางการเมืองในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ขุนช้างขุนแผน ฉบับชำระใหม่. (2559). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- จิราภา สตะเวทิน. (2554). *ภาษาแสดงการครอบงำในนิยายสารของไทยมุมมองจากผู้ชายและผู้หญิง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ชลธิชา หอมพุ่ม. (2556). *สามนางพลัดถิ่นในเรื่องขุนช้างขุนแผน*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 19-29.
- ชุมสาย สุวรรณชมพู. (2534). *การศึกษาเปรียบเทียบเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณสำนักพระนครกับฉบับสำนวนอื่น*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ณรงค์ศักดิ์ สอนใจ. (2545). *การเปรียบเทียบวรรณกรรมดัดแปลงเรื่องขุนช้างขุนแผน*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ดวงมน จิตรจันทน์. (2528). *หลังม่านวรรณศิลป์*. กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ.
- ธนกร เพชรสินจร. (2557). *วิเคราะห์ตัวละครชายขอบในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน: อำนาจ พื้นที่ และการเมืองในวรรณกรรมไทย*. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 6(2), 1-24.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2551). *ศิลปะแห่งการสร้างอารมณ์โศกในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 15(1), 27-39.
- พีระพันธุ์ บุญโพธิ์แก้ว. (2532). *วิเคราะห์พฤติกรรมของพระเวสสันดร พระลอ ขุนแผน และอิเหนาตามแนวจริยศาสตร์*. (ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต, วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก).
- วรรณธิรา วิระวรรณ. (2560). *ภาพเชิงบวกและภาพเชิงลบของขุนแผน: ค่านิยมกับความจริง กรณีศึกษาเสภาเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” สำนวนรัชกาลที่ 2*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(2), 1-36.
- วิเชียร เกษประทุม. (2558). *เล่าเรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรื่องแสงการพิมพ์.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2549). *มองหาเรื่อง: วัฒนธรรมทางสายตา*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุทธิชัย ห้วนแก้ว. (2546). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการศึกษาวิจัยแห่งชาติ.

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาประเด็นภาพแทนชายในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” และหรือในวรรณคดีไทยเรื่องอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาพแทนสตรีในวรรณคดีไทยเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” กับสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น บทละครโทรทัศน์ เพราะจะทำให้เห็นพลวัตของการนำเสนอภาพแทนสตรีที่แตกต่างกัน ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลง

- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2548). *วาทกรรม ภาพแทน อัตลักษณ์ วรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม 2*. สืบค้นจาก <http://www.phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/discourse.pdf>
- สุริรัตน์ เทพหัสติน ณ อยุธยา. (2541). *การควบคุมทางสังคมด้วยการให้รางวัลและการลงโทษในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- เสนาะ เจริญพร. (2546). *ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยงใยกับประเด็นทางสังคม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- อภิวันท์ อดุลยพิชญ์. (2544). *สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- อรทัย เพ็ญยุระ. (2563). *เพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(3), 20-33.

การใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

THE ENGLISH GRAMMAR USAGE OF BUSINESS ENGLISH STUDENTS,
DHONBURI RAJABHAT UNIVERSITY

พัฒนา ศรีสุรุษ^{1*}, และเพ็ญพิสุทธิ์ ศรี²

Patana Srisuruk^{1*}, and Penpisut Siri²

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี 172 ถนนอิสรภาพ แขวงวัดกัลป์ญาณม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600^{1,2}

Dhonburi Rajabhat University, 172 Isaraphab Rd. Wat kallaya Thonburi Bangkok, 10600^{1,2}

*Corresponding author E-mail: psrisuruk@gmail.com

(Received: 22 Sep, 2021; Revised: 22 Dec, 2021; Accepted: 23 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) ความสามารถในการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ 2) ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษหัวข้อใดที่นักศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุง และ 3) นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้หรือไม่ กลุ่มเป้าหมายเป็น นักศึกษาสาขาวิชา ภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 1/2561 ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 164 คน การเก็บข้อมูล ใช้แบบทดสอบความสามารถ จำนวน 36 ข้อคำถาม 8 หัวข้อคือ Tense, Part of Speech, Relative Pronoun, Quantity Word, Verb or Adjective, Adjective or Adverb, Infinitive or Gerund Verb และ Translation ผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า นักศึกษาผ่านที่คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป จำนวน 38 คน (23.17%) จากทั้งหมด 164 คน และเมื่อพิจารณา รายหัวข้อ จำนวนนักศึกษาที่ผ่าน มีดังนี้ Tense 9 คน (5.49%) Part of Speech 87 คน (53.05%) Relative Pronoun 89 คน (54.27%) Quantity 127 คน (77.44%) Verb or Adjective 28 คน (17.07%) Adjective or Adverb 91 คน (55.49%) Infinitive or Gerund 103 คน (62.80%) และ Translation 31 คน (18.90%) ในจำนวน 8 หัวข้อนี้ มี 3 หัวข้อ ที่นักศึกษาจำนวนมากไม่ผ่านการทดสอบ คือ Tense 94.51% Verb or Adjective (82.93%) และ Translation (81.10%) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักศึกษาเหล่านี้จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมและทำความเข้าใจการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ และผู้สอนจำเป็นต้องหาวิธีการสอนที่ส่งเสริมให้นักศึกษาใช้ภาษาอังกฤษได้เหมาะสม สามารถจำรูปแบบได้ และฝึกการใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง

คำสำคัญ: นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ, การใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ, ความสามารถทางภาษาอังกฤษ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

² อาจารย์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ABSTRACT

The purposes of the study were 1) to study Business English students' English grammar usage; 2) to investigate which areas of English grammar students need to improve and 3) to investigate whether or not students can apply English grammar in different situations. The subjects were 164 Business English students, Dhonburi Rajabhat University, studying from the first year to the fourth year of study in the first semester of 2018. The data were collected by means of a test with 36 questions consisting of 8 topics: tense, part of speech, relative pronoun, quantity word, verb or adjective, adjective or adverb, infinitive or gerund verb and translation. The percentage was used to analyzed and interpret the data. The result showed that 38 students (23.17%) out of 164 students pass the test. The number of students who passed each topic could be broken down as follows: 9 students (5.49%) for tense; 87 students (53.05%) for part of speech; 89 students (54.27%) for relative pronoun; 127 students (77.44%) for quantity; 28 students (17.07%) for verb or adjective; 91 students (55.49%) for adjective or adverb; 103 students (62.80%) for infinitive/or gerund and 31 students (18.90%) for translation. The 3 most serious English grammar usage which more than 80% of students did not pass are tense, verb or adjective and translation. These students need to put more efforts in studying English grammar especially the 3 problem topics. At the same time teachers need to find appropriate strategies for students to remember the grammar rules including being able to use English in the real situations

KEYWORDS: Business English Students, English Grammar Usage, English Proficiency

Introduction

Modern technology has connected people from different parts of the world and thus enabled them to cooperate, interact and do activities together. This emphasizes the importance of English as a medium language in communication. Having a good command of English enables one to gain knowledge, keep up with the world and can increase the competitiveness of the country. Grammar is the core principle in the study of English as a second language or foreign language. The ones who possess more grammar rules are able to learn all aspects of the English language more effectively. Communication with good grammar can bring a positive image and confidence to the speaker and organization.

Thai students have had difficulty in dealing with English grammatical rules which are different from their language. From our experience as English teachers, the obvious grammatical problems are, for example, tense, noun, adjective and adverb. Students need to remember types of noun, the tense system and the order or position of adjective and adverb. Furthermore, learning grammar is quite boring, it usually takes place in the classroom and students do not have opportunities to practice it in their real life. Many students have encountered these confusing rules since their elementary. Apart from the different rules from Thai, the students' low English proficiency may come from the teachers' teaching styles, contents of teaching and students' efforts and attitude toward learning.

Dhonburi Rajabhat University, a community institution, always gives opportunity to all students to further their studies. Students applying for the Business English program will only be required to take an oral examination in the form of an interview with basic interview questions so the interviewers/committee could not differentiate or judge the true level

of the students' English ability. However, it is more important for Business English students to acquire correct grammar and structure than students of other majors. Knowing correct or proper grammar is beneficial and also helps students improve their four skills.

Business English students take an "English Structure" course in their first year. A lot of activities, for example, lecture, explanation, exercises and quizzes are practiced during the class. It looks like these students understand the lessons or what has been taught because these are basic aspects of grammar that they have studied before. Surprisingly, the feedback from their exams has not been good. During the 2015–2017 academic year, 271 students registered for the "English Structure" course. The analysis of the grades of the students from 3 academic years showed that 4 students got A (1.47%), 11 B+ (4.05%), 24 B (8.85%), 16 C+ (5.90%), 55 C (20.29%), 27 D+ (9.96%), 77 D (28.41%), 44 F (16.23%), 9 I (3.32%) and 4 W (1.47%) (DRU academic section, 2015–2017). From this information 59.39 % of students got a grade below D+. Also, the result of a research on pragmatic competence of Business English students (Srisuruk & Siri, 2018) showed that students made a lot of errors in terms of grammar and translation. Also their presentation, writing or speaking to our foreign teachers shows that their English proficiency needs serious improvement. Even though they study English structure for one semester, and also study many other English subjects, many students have not made any improvement in grammar. Since their major is directly related to English and nowadays we are an online society, most companies or organizations have their own English websites. Messages in e-mails or posted on the internet, in blog posts, or on Facebook statuses using good grammar give the company credibility (Wiens, 2012).

Therefore, the researchers would like to

explore whether the Business English students have used and applied it appropriately and on which areas of English grammar these students need to be focused. The findings will be used to improve students' weak areas of grammar and teaching methods.

Objectives of the study

1. To examine English language proficiency in grammar usage of Business English students.
2. To investigate which areas of English grammar students need to improve.
3. To investigate whether or not students can apply English grammar in different situations.

Literature review

Studies about learning English grammar have been conducted and the same or similar results have confirmed what has happened to Thai students even up to nowadays. As we can see from some following studies, problems usually arose from the different grammar rules, heavy teaching styles and teaching materials. Studying of tenses by high school students was too difficult, partly because of the difficulty of understanding the usage of tenses and partly because of the influence of Thai. Students did not understand the tense system – which tense should be used at which time (Sukasame, Kantho, & Narrot, 2014).

The common errors on written essays by Thai undergraduate students were the use of plural form of nouns, omission of punctuation, wrong structures of complex sentences, omission of some parts of a sentence, and fragments (Khumphee & Yodkamlue, 2017). The teaching method is also a problem, Saengboon (2017)'s participants reported their undesirable experiences of having been taught grammar without pointing out the practical use, applications and consequences of

using correct English grammar. The appropriate teaching of grammar was beneficial as long as the communicative use of the grammar was emphasized. Teaching materials affect students' attitudes and motivation in learning grammar rules as well. There should not be so many grammar items in the course book as it is time consuming to consider them all. One should consider instead some functional contexts, which students have more opportunities to use (Srinon, 2019).

Methodology

This study looked at the English proficiency of Business English students in 8 grammar topics which Thai students usually make mistakes. Quantitative approach is used to collect and generate the data while qualitative one to analyze, interpret and describe the data.

1. Subjects

The 164 subjects were students who attended their classes on the first week of the 1/2018 semester and the number of students can be broken down from year 1 to 4 as 32, 30, 70 and 32 respectively. There are not many students in each year except the third year, the researchers wanted to explore all Business English students' English proficiency. The students in each year may have different level of English proficiency which will be useful information for teachers. The first year students were new students and took "English Structure" in the first semester. The second and third year students had studied different English subjects. Most of the fourth year students finished their Bachelor's degree at the end of the first semester of 2018 academic year (October 2018).

2. Instruments

Tests are used to collect the data. There are 36 questions which consist of 32 alternative questions dealing with different topics of grammar

(part of speech, relative pronouns, quantity, –ed and –ing or verb, adjective and adverb, and infinitive/gerund) 9 cloze test questions focusing on tense and 4 –text

translation test from Thai to English. The total scores are 36 points. The students have 40 minutes to complete the test.

Table 1 Topics and numbers of their questions

No.	Topic	No. of question	Points
1	Tense	9	9
2	Part of speech	5	5
3	Relative pronoun	5	5
4	Quantity	4	4

No.	Topic	No. of question	Points
5	–ed and –ing adj or Verb	3	3
6	Adjective and adverb	3	3
7	Infinitive/gerund	3	3
8	Translation	4	4

Data analysis

The answers in each part of the questionnaire are checked manually. The right answer for translation is 1 point, slightly mistaken 0.75 (wrong word but grammatically correct) and partially right 0.5 point (wrong tense, but understandable) and 0 for totally wrong. For the rest of the topics, the correct answer is 1 point and 0 for the wrong one. Then the scores are represented in terms of percentages within different aspects: overall picture of students' English language proficiency in grammar usage, individual grammar topic and comparison between each group of students.

Analysis results

1. Overall picture of students' English language proficiency in grammar usage.

Table 2 shows the overall pictures of students' English language proficiency in grammar usage. In order to easily see and understand the whole picture, the score range has been divided into 7 groups. First, the score was set by 50% (18 out of 36 points) for passing and then each percentage range was 10% apart. (The percentage was also calculated into raw scores.)

Table 2 The overall scores of Business English students' English_grammar usage

Year	Range of scores (36): Percentage: Number of students							Total students
	4-7 10-19%	8-10 20-29%	11-14 30-39%	15-17.5 40-49%	18-21.5 50-59%	22-25 60-69%	25.25- 26.25 70-73%	
1	7 (21.87%)	12 (34.28%)	10 (30.30%)	-	1 (3.12%)	2 (6.26%)		32
2	1 (3.33%)	4 (13.33)	10 (33.33%)	12 (36.36%)	3 (10.00%)			30
3	1 (1.42%)	12 (17.14)	27 (38.57%)	5 (7.14%)	16 (22.85)	6 (8.57%)	3 (4.28%)	70
4	2 (6.26%)	7 (21.87)	9 (28.12%)	7 (21.87%)	6 (18.75%)	1 (3.12%)		32
Total (%)	11 (6.70%)	35 (21.34%)	56 (34.14%)	24 (14.63%)	26 (15.85%)	9 (5.48%)	3 (1.82%)	164
	Fail: 126 (76.83%)				Pass: 38 (23.17%)			

From the data, the lowest score is 4 and the highest is 26.25 out of 36 (the score range is between 4-26.25). Of the 164 students, only 38 students (23.17%) pass the test and 126 students (76.83%) fail. 56 students' scores are between 11-14 (30-39%) which is a larger number than other groups. 35 students' score are between 8-10 (20-29%), 26 students' are 18-21.5 (50-59%), 24 students' are 15-17.5 (40-49%), 11 students' are 4-7 (10-29%),

9 students' are 22-25 (60-69%), and 3 students' are 25.25-26.26 (70-73%).

If we look in detail by the year of study, 21.87 % of the first year students get the lowest scores (4-7 scores) among the four years. The number of students who pass the test from year 1 - 4 is 9.38%, 10%, 35.7% and 21.87 % respectively. The third year students have the highest scores and better English than the other years.

2. Passing and Failing by topic

Table 3 Number and percentage of students who pass and fail by topic and year

Topic (no. of question)	Year 1 (32)		Year2 (30)		Year 3 (70)		Year 4 (32)		Total (164)	
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F
Tense (9)	3 (9.37)	29 (90.63)	0	30 (100)	6 (8.57)	64 (91.43)	0	32 (100)	9 (5.49)	155 (94.51)
Part of speech (5)	7 (21.87)	25 (78.13)	13 (43.33)	17 (56.67)	48 (68.57)	22 (31.43)	19 (59.37)	13 (40.63)	87 (53.05)	77 (46.95)
Relative pronoun (5)	14 (43.75)	18 (56.25)	14 (46.67)	16 (53.33)	46 (65.71)	24 (34.29)	15 (46.87)	17 (53.13)	89 (54.27)	75 (45.73)

Table 3 (Continue)

Topic (no. of question)	Year 1 (32)		Year 2 (30)		Year 3 (70)		Year 4 (32)		Total (164)	
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F
Quantity (4)	19 (59.37)	13 (40.63)	24 (80)	6 (20)	58 (82.86)	12 (17.14)	26 (81.25)	6 (18.75)	127 (77.44)	37 (22.56)
Verb/adj (3)	6 (18.75)	26 (81.25)	5 (16.67)	25 (83.33)	12 (17.14)	58 (82.86)	5 (15.62)	27 (84.38)	28 (17.07)	136 (82.93)
Adj/adv (3)	12 (37.5)	20 (62.5)	18 (60)	12 (40)	42 (60)	28 (40)	19 (59.37)	13 (40.63)	91 (55.49)	73 (44.51)
Infinitive/ gerund (3)	14 (43.75)	18 (56.25)	23 (76.67)	7 (23.33)	47 (67.14)	23 (32.86)	19 (59.37)	13 (40.63)	103 (62.80)	61 (37.20)
Translation (4)	1 (3.12)	31 (96.88)	5 (16.67)	25 (83.33)	20 (28.57)	50 (71.43)	5 (15.62)	27 (84.37)	31 (18.90)	133 (81.10)

P is passing (50% up). F is failing (below 50%)

The number of students who do not pass the test shown by topic as tenses (94.51%), verb/adj (82.93%), translation (81.10%), part of speech (46.95%), relative pronoun (45.73%), adj/adv (44.51%), and infinitive/gerund (37.20%) respectively.

Among the 8 topics, **tense** is the most serious problem which 155 students (94.51%) out of 164 fail and only 9 students pass. All students in year 2 and 4 do not pass this topic.

For part of speech, 68.57% of students in year 3 and 59.37% of year 4 pass. The high number of the first (78.12%) and second year students (56.66%) are not able to tell part of speech of the words.

For verb and adjective, a high number of all 4 year students fail. 62.5% of the first year students

do not pass this topic. Most students in year 2, 3 and 4 can differentiate adjective and adverb.

Most students from year 2 to 4 pass the **infinitive and gerund** while 56.25% of the first year students do not. The last topic is **translation**, very few students of each year pass as of 3.12%, 16.66%, 28.57% and 15.62% respectively.

3. Three serious topics for Business English students

The majority of students have serious problems in understanding or applying grammar rules for three topics: tenses (94.51%), verb/adj (82.93%) and translation (81.10%). The three topics will be discussed in details: students' answers and the problems of each question

3.1 Tenses

Table 4 The overall result of tenses for each year

Topic	Year 1 (32)		Year 2 (30)		Year 3 (70)		Year 4 (32)		Total (164)	
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F
Tense	3 (9.37)	29 (90.62)	0	30 (100)	9 (5.48)	155 (94.51)	0	32 (100)	9 (5.49)	155 (94.51)

P is passing (50% up). F is failing (below 50%).

พินนเศรษฐศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

It is quite surprising that Business English students' knowledge about tense is a real problem. All 4 year students get the worst scores for this topic. 155 students (94.51%) out of 164 get 0 scores for tense section. No students in year 2 and 4 pass this topic and less than 10% of students in year 1 and 3 pass it.

Table 5 Questions on tenses

No	Tense	Question
1	Present simple tense	My brother goes (go) to the gym at least three times a week.
2	Present continuous	Sorry, Mr. Hoffmann can't talk to you right now. He is driving ... (drive).
3	Past continuous	At this time yesterday, I was playing(play) football.
4	Past simple	Sue lost (lose) her job two months ago.
5	Past continuous & past simple	I..... was watching (watch) a movie when you ... called (call) last night.
6	Present perfect	Emma has worked (work) for our company since 2010.
7	Future simple (to be going to)	We ... will fly/are going to fly (fly) to Singapore next Wednesday.
8	Future simple (will)	Your bag looks heavy. I will carry (carry) it for you.
9	Past simple & past perfect	When we..... arrived ... (arrive) at Ellen's house, she had left (leave).

The 9 questions test students in different tense usage. Below are the students' answers and problems for each tense.

No. 1 (present simple tense), many students' answers are "go" instead of "goes". They use correct tense (present simple) but they do not change verb to suit the subject. Different incorrect answers are "going, gone, went, gose". These show students cannot tell the function of present simple and in what situation this tense is used, even though key words "three times a week" are clearly stated in the sentence.

No. 2 (present continuous), the correct answer is "is driving". The key word is "right no" and the meaning of the whole sentence or the context clue can help in choosing the correct tense. The wrong answers are found as "driving, drives, drive, driven". For only 'driving', it is understood that students know this is present continuous, however they always omit verb to be. The rest of the answers can tell that students really do not understand or know the past tense of drive, especially 'drived'.

No. 3 (past continuous), only 1 student gets the right answer (was playing). The incorrect answers are "played, am played, play, playing". Many students saw 'yesterday' they just use 'played'. Students do not know the emphasis between 'yesterday' and 'at this time yesterday'. Students who use 'am played/play' have a serious problem in understanding this tense.

No. 4 (past simple), students know that this sentence needs past tense, but the problem is they do not know what past tense form of 'lose'. Many answers are 'losed' instead of 'lost'.

No. 5 (past continuous & past simple) is a little more complicating and students could not do it right. This question tests two situations: while one situation was going on and the other interrupted in between. No students get the score for this question. Very few get almost the correct answer (was watching/ called). But again they just wrote 'watching'.

No. 6 (present perfect) is very clear to use present perfect tense (.....since 2010). However, a lot of students wrote the wrong answers like "work, worked,

was worked, is working". Students have no concept what tense is used for a situation that has happened in the past and has continued to the present time.

No. 7 (future simple –to be going to), many students seems to know that (next Wednesday) this is future simple tense or present continuous in the form of 'to be going to' but they cannot remember the structure of the tense. And many students do not really know what tense it should be. From the various incorrect answers (will flown, fly, is going to fly, flying, flown, flied, are fly, flys, had fly) make us know that this is a real problem for students.

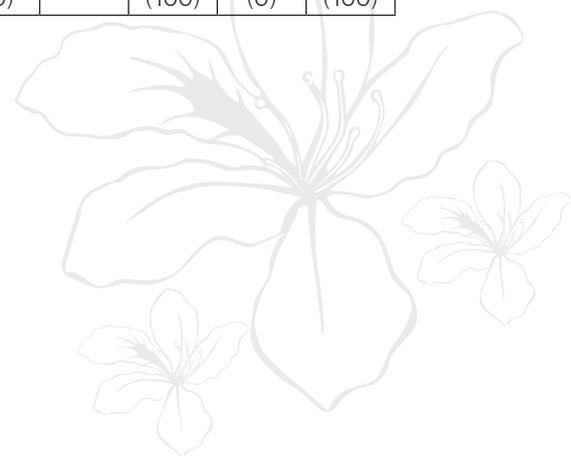
No. 8 (future simple) only few students get the right answer. There is no clear key word to tell what tense it should be. Students need to understand the context or the meaning of the sentence to make this question correct. Students' wrong answers are "carry, carrying, am carry, carried". Their answers reflect their problems in understanding the meaning of the sentence.

No. 9 (past simple and past perfect), two situations happened in the past, which one happens

Table 6 The result of individual tense

No.	Tense	Year 1 (32)		Year 2 (30)		Year 3 (70)		Year 4 (32)		Total (164)	
		C	I	C	I	C	I	C	I	C	I
1	Present simple tense	8 (25)	24 (75)	17 (56.66)	13 (43.34)	31 (44.29)	39 (55.71)	8 (25)	24 (75)	64 (39.02)	100 (60.98)
2	Present continuous	3 (9.37)	29 (90.68)	7 (23.33)	23 (76.67)	26 (37.14)	44 (62.86)	3 (9.37)	29 (90.68)	39 (23.78)	125 (76.22)
3	Past continuous	1 (3.12)	31 (96.88)	0	30 (100)	0	70 (100)	0	32 (100)	1 (0.61)	163 (99.39)
4	Past simple	6 (18.75)	26 (81.25)	6 (20)	24 (80)	22 (31.43)	48 (68.57)	10 (31.25)	22 (68.75)	44 (26.83)	120 (73.17)
5	Past continuous & past simple	1 (3.12)	31 (96.88)	1 (3.33)	29 (96.67)	5 (7.14)	65 (92.86)	0	32 (100)	7 (4.27)	157 (95.73)
6	Present perfect	1 (3.12)	31 (96.88)	-	30 (100)	6 (8.57)	64 (91.43)	0	32 (100)	7 (4.27)	157 (95.73)
7	Future simple/to be going to	5 (15.62)	27 (84.38)	9 (30)	21 (70)	25 (35.71)	45 (64.29)	7 (21.88)	25 (78.12)	46 (28.05)	118 (71.95)
8	Future simple	3 (9.37)	29 (90.63)	3 (10)	27 (90)	9 (12.86)	61 (87.14)	2 (6.25)	30 (93.75)	17 (10.37)	147 (89.63)
9	Past simple & past perfect	0	32 (100)	0	30 (100)	0	70 (100)	0	32 (100)	0 (0)	164 (100)

"C" indicates correct use of tense, "I" incorrect use.

พินนเขรสรส ปท่ 17 ฉบบที่ 2 เตอรนรทฎกคค - ฐนวคคค 2564

A high number of students make mistakes for each tense especially the fourth year students. All 4 year students have problem in using past continuous. They do not understand the concept of something happens at a certain time in the past. Only 1 student out of 164 does this tense right. Another serious tense is past continuous and past simple, 7 students (4.26%) do this correctly. 90% up of each group get it wrong.

They do not understand two situations happen in the past: one is a background ongoing situation (past continuous) and the other situation interrupts (past

tense). For present perfect, the keyword is quite clear, but only 5 students do this tense correctly. The last critical one is past simple and past perfect, 100% of students get this tense zero score.

Different types of their mistakes reflect their low proficiency of English grammar. They do not understand the concept of different tense or how and when each tense is used in different time. Furthermore, they cannot remember the structure and function of each tense either.

3.2 Verb and adjective

Table 7 The overall result of verb and adjective

Topic	Year 1 (32)		Year 2 (30)		Year 3 (70)		Year 4 (32)		Total (164)	
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F
Verb/adj	6 (18.75)	26 (81.25)	5 (16.66)	25 (83.33)	12 (17.14)	58 (82.85)	5 (15.62)	27 (84.37)	28 (17.07)	136 (82.93)

P is passing (50% up). F is failing (below 50%).

Adjective and verb is the second topic that students make mistakes. Around 80% of each

group does not pass this topic.

Underline the correct word (verb or adjective) for the following sentences.

- The football match we saw yesterday (~~excited~~/ was ~~excited~~ / was exciting).
- I don't know how to use this camera. The instructions (~~confuse~~ /are ~~confused~~ / are ~~confusing~~) me.
- Those scientists (~~disappoint~~ / are disappointed / are ~~disappointing~~) with the results of the experiment.

Figure 1 Questions on verb and adjective

There are 3 questions which no. 1 tests 'adjective' ending 'ing'; no. 2 verb and no. 3 adjective ending ed'. When teaching this part, many students

cannot remember the differences between adjective ending ed/ing and verb.

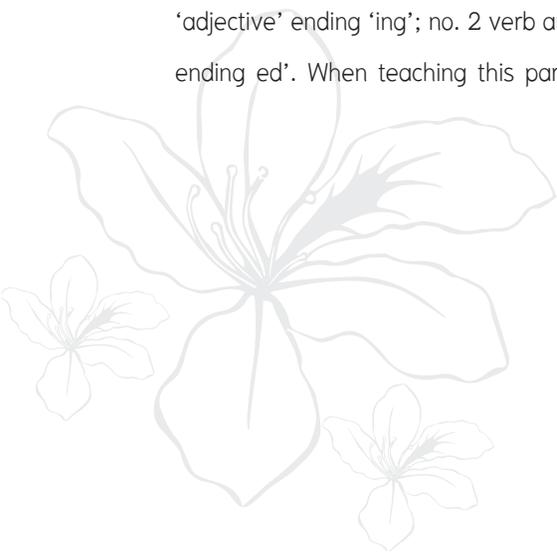

Table 8 The result of Adjective and verb in details

No.	Question	Year 1		Year 2		Year 3		Year 4		Total	
		(32)		(30)		(70)		(32)		(164)	
		C	I	C	I	C	I	C	I	C	I
1	The football match we saw yesterday (<i>excited/ was excited / was exciting</i>).	4 (12.5)	28 (87.5)	8 (26.67)	22 (73.33)	10 (14.29)	60 (85.71)	3 (9.38)	29 (90.62)	25 (15.24)	139 (84.75)
2	I don't know how to use this camera. The instructions (<i>confuse /are confused/ are confusing</i>) me.	9 (28.12)	23 (71.88)	7 (23.33)	23 (76.67)	22 (31.43)	48 (68.57)	4 (12.5)	28 (87.5)	42 (25.60)	122 (74.39)
3	Those scientists (<i>disappoint/ are disappointed / are disappointing</i>) with the results of the experiment.	9 (28.12)	23 (71.88)	10 (33.33)	20 (66.67)	20 (28.57)	50 (71.43)	16 (50)	16 (50)	55 (33.53)	109 (66.46)

“C” indicates correct use of tense, “I” incorrect use.

These words (excite, confuse and disappoint) can be used as an adjective (ed and ing) or verb. Students do not understand the meaning of the words functioned as verb or as adjective (ed and ing). Question no.1 is the worst. Students do not know what the subject is between ‘The football match’ or ‘we’ and they do not know the subordinate clause either.

This is the reason most students get the wrong answer. Generally, more than 70% of the students cannot differentiate between verb and adjective. It is like a blur picture for them, they know the different meaning but cannot remember what each type means or is used.

3.3 Translation

Table 9 The overall result of translation

Topic	Year 1		Year 2		Year 3		Year 4		Total	
	(32)		(30)		(70)		(32)		(164)	
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F
Translation	1 (3.12)	31 (96.87)	5 (16.66)	25 (83.33)	20 (28.57)	50 (71.42)	5 (15.62)	27 (84.37)	31 (18.90)	133 (81.09)

P is passing (50% up). F is failing (below 50%).

พินัยกรรม ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

The result of Translation comes out in a very poor way. 81.09% do not pass this topic. The first year students' score is the worst, followed by year 4, 2 and 3.

Translate the following sentences into English.

1. วันนี้ฉันตื่นสาย เลยไม่ได้ไปเรียน
2. ฝนตก เดินให้เร็วหน่อย
3. ฉันสนใจผู้ชายคนนี้ เขาหน้าตาหล่อดี
4. เธอควรทาครีมกันแดดนะ แดดแรงมากเลย

Figure 2 Questions on translation

Some examples of translation below show students' English proficiency. Some students translate Thai to English in the literal translation (as in 1.4); some omit subject, verb to be, or do not use appropriate tense Examples of translation and vocabulary. These students can communicate in English for their survival, but using it in academic or for their professional career is still a real problem.

Examples of translation

1. วันนี้ฉันตื่นสาย เลยไม่ได้ไปเรียน

- 1.1 Today late get up, I don't go to school.
- 1.2 I wakeup to late is not to go to school.
- 1.3 Today I am get up late. I don't go to study.
- 1.4 Today, I weak up last. Then not go to study.

2. ฝนตก เดินให้เร็วหน่อย

- 2.1 It raining, walk up!
- 2.2 There is raining. Could you please run quickly.
- 2.3 Raining walk hurry up.
- 2.4 Raining ! Quick walk
- 2.5 Raining is walking fast. / Now Raining

You should walk.

- 2.6 It's Raining you walking to fast.

It looks like students have words or vocabulary to say but they do not use the correct past tense. Some have problems in spelling or finding correct past tense verbs.

3. ฉันสนใจผู้ชายคนนี้ เขาหน้าตาหล่อดี

- 3.1 I'm interesting this man. He is so handsome.
- 3.2 I'm interest this him. He is handsome.
- 3.3 I interesting. He handsome.
- 3.4 I am interesting this boy. He very smart and good face.
- 3.5 I like that men. He so handsome.

Students are confused in using 'interest' with 'ed' or 'ing' ending. Many also omit 'verb to be' before 'handsome', just translate from Thai to English.

4. เธอควรทาครีมกันแดดนะ แดดแรงมากเลย

- 4.1 You must to should sun cream, cause the sun has too hot.
- 4.2 She should be makes sunblock. It's sunny.
- 4.3 You should use suncream and sun very hot.

Students know that the first part needs to use present continuous tense, but they have problems in remembering the form. Another problem here is using comparative.

- 4.4 She should to use sunscreen. It's very sunshine.
- 4.5 You should while skinning because weather so hot.
- 4.6 Could you please using a suncream. The weather is so hot.

4.7 You should sunbath sunshine is so hot.
Many students have problems in using auxiliary verb and main verb and in some cases they apply Thai structure without having 'verb to be' (4.3, 3.5).

Finding or choosing appropriate vocabulary is another problem like the example 4.4 (sunshine for 'the sun is very strong').

Table 10 The result of translation in detail

No.	Question	Year 1 (32)			Year 2 (30)			Year 3 (70)				Year 4 (32)			
		C		I	C		I	C			I	C			I
		1	0.5		1	0.5		1	0.75	0.5		1	0.75	0.5	
1	วันนี้ฉัน ตื่นสาย เลยไม่ได้ ไปเรียน		2 (6.25)	30 (93.75)	1 (3.33)	4 (13.33)	25 (83.33)	7 (10)	1 (1.40)	15 (21.43)	47 (67.14)	1 (3.12)		5 (15.63)	26 (81.25)
2	ฝนตก เดินให้ เร็วหน่อย	4 (12.5)	2 (6.25)	26 (81.25)	3 (10)	5 (16.67)	22 (73.33)	9 (12.86)	4 (5.71)	21 (30)	36 (51.43)	4 (12.5)		5 (15.63)	23 (71.88)
3	ฉันสนใจ ผู้ชายคนนี้ เขาหน้าตา หล่อดี	1 (3.12)	8 (25)	23 (71.88)	4 (13.33)	13 (43.33)	13 (43.33)	7 (10)	5 (7.14)	21 (30)	37 (52.86)	6 (18.75)	1 (3.12)	6 (18.75)	19 (59.37)
4	เธอควรร ทาครีม กันแดดนะ แดดแรง มากเลย	0	6 (18.75)	26 (81.25)	5 (16.67)	10 (33.33)	15 (50)	12 (17.14)	3 (4.28)	14 (20)	31 (44.29)	2 (6.25)	1 (3.12)	9 (28.13)	20 (62.5)

"C" indicates correct use of tense, and "I" incorrect use.

There are two clauses in each statement. Some students do correctly only one clause so the score is 0.5 and almost correct 0.75. A high number of year 1 students seem to have more problems in translating than other groups. Incorrect statements are more than 70%. Year 3 students have less number of incorrect answers than the rest three groups. The incorrect answer for no. 1 is rather high. Students do not use correct tense and do not know how to express this situation. No. 2 is present continuous in the first clause, many students just use 'raining' as a literal or word to word meaning in Thai. Many have problems in using adverb in the comparative sentence. The expression in no.

3 'เขาหน้าตาหล่อดี' is a familiar clause for students, but 'ฉันสนใจผู้ชายคนนี้' students do not use this part correctly. No. 4, year 1 (81.25%) and year 4 students (62.5%) do not know how to translate this statement. Many students use English for communication without correct grammar.

Conclusion and Discussion

1. Conclusion

This research was conducted to determine the Business English students' English grammar proficiency. The subjects consisted of 164 Business English students from years 1- 4 during the 1/2018 semester.

The data were collected by tests consisting of 8 topics: tense, part of speech, relative pronoun, quantity word, verb or adjective, adjective and adverb, infinitive or gerund verb and translation.

The overall result showed that 76.83% of students (126 students) did not pass the test whereas 23.17% of students (38 students) passed. The highest score was 26.5 out of 36 points and the lowest was 4. Tense was the most difficult section which 94.51% of students did not pass. The second and third most challenging topics were verb or adjective (-ed and -ing or verb) and translation which 82.93% and 81.10% of students did not pass. As for the remaining five topics, around 40%–60% of students answered the sections correctly.

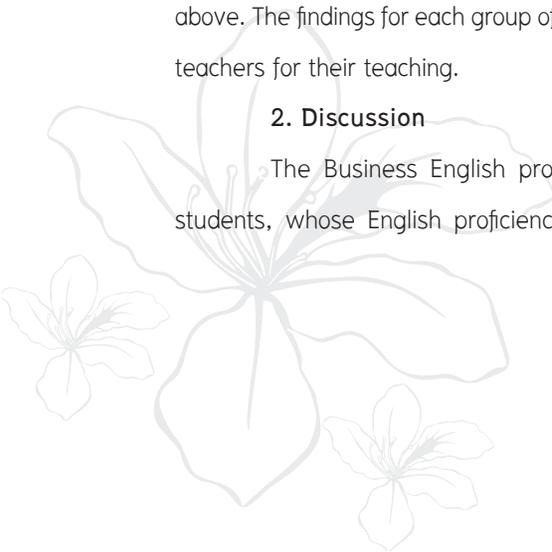
For tense, all students could not distinguish the correct tense that should be used in various situations. They also could not remember the past tense form of some verbs, and they omitted the verb to be for the continuous tense. As for verb or adjective, they forgot how to use the correct form of the verb or adjective. For translation, they did not conjugate the verb to past tense for the past action. Their translations were translated word by word (literal translation). Also, the subject or verb to be (e.g he handsome) was omitted. Several other problems included using comparative sentences, as well as a lack of vocabulary.

The third year students proved to have better English proficiency than the other years. However, a high number of students did not pass the 3 topics mentioned above. The findings for each group of students will help teachers for their teaching.

2. Discussion

The Business English program accepts all students, whose English proficiency is moderate to

low level. The test shows that students cannot apply the English grammar in different situations. Not understanding grammar rules, for example, the tense system, it is hard for them to understand the meaning (reading comprehension), or write and speak appropriately. The way these students use English is by putting English words together like in Thai, a monolingual language. They are able to use English for general communication and for survival, but not for formal or office correspondence. These students realize well about their English ability, so most do not aim to work in organizations that really need good English command. Grammar is important in gaining a better understanding of a sentence in English (Saengboon, 2017, p. 22). Studying grammar rules only in the classroom is quite boring and difficult for students to remember. Their motivation is on and off and they do not put enough effort into studying English. These are common problems found in different studies (Noom-ura, 2013; Sukasame, et al, 2014; Khumphee & Yodkamlue, 2017). Students who often use English with foreigners have better English grammar and communication. Therefore, teaching methods can help students learn and have better English command. Classes and activities should be arranged and assigned so that students have opportunities to use these rules in real, different situations. Visualization and real practices can be other ways in learning English. Srinon (2019)'s participants suggested that in teaching English grammar the teacher should use functional contexts and examples that students have opportunities to use and this will help them understand and remember the rules better. Ellis (2006, p. 102) also mentioned that teachers should focus on grammatical structures that are problems to learners rather than teaching the whole grammar.

References

- DRU academic section. (2015–2017). *Grade for English structure, semester 1/2015, 1/2016 and 1/2017*. Retrieved from <https://reg.dru.ac.th/registrar/login.asp>
- Ellis, R. (2006). Current issues in the teaching of grammar: An SLA perspective. *TESOL Quarterly*, 40(1), 83–107.
- Graham, S. (2008). *Why Thai students do not like learning English*. Retrieved from <http://www.steves-english-zone.com/archived-news/173-why-thai-students-do-not-like-learning-english.html>
- Khumphee, S., & Yodkamlue, B. (2017). Grammatical errors in English essays written by Thai EFL undergraduate students. *Journal of Education Mahasarakham University*, 11(4), 139–154.
- Noom-ura, S. (2013). English-teaching problems in Thailand and Thai teachers' professional development needs. *English Language Teaching*, 6(11), 139–147.
- Saengboon, S. (2017). English grammar and Thai university students: An insurmountable linguistic battle?. *Canadian Center of Science and Education*, 11(11), 22–36.
- Srinon, U. (2019). Perceptions of grammatical items by Thai EFL students in an English grammar foundation course. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 12(5), 695–710.
- Srisuruk, P., & Siri, P. (2018). Pragmatic competence in sensitive situations in English by Thai university students (A case study of business English and tourism industry students from Dhonburi Rajabhat University). *Dhonburi Rajabhat University Journal*, 12(2), 110–126.
- Sukasame, N., Kantho, S. and Narrot, P. (2014). *A study of errors in learning English grammatical structures on tenses of Matthayomsuksa 4 students of the demonstration school, KhonKaen university*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/269846153_A_Study_of_Errors_in_Learning_English_Grammatical_Structures_on_Tenses_of_MatthayomSuksa_4_Students_of_the_Demonstration_School_KhonKaen_University
- Wiens, K. (2012). *I won't hire people who use poor grammar: Here's why*. Retrieved from <https://hbr.org/2012/07/i-wont-hire-people-who-use-poo>

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่าน
แบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
THE DEVELOPMENT OF READING FOR MAIN IDEA SKILLS BY SKILL PRACTICE
WITH SQ6R READING TECHNIQUES FOR MATHAYOMSUKSA 3 STUDENTS

ธัญลักษณ์ สังข์ลักษณ์^{1*} และ จุฑารัตน์ เกตุปาน²

Thanyalak Sangkalak^{1*} and Jutarat Ketpan²

มหาวิทยาลัยนเรศวร 99 หมู่ 9 ต.ท่าโพธิ์ อ.เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก 65000^{1, 2}
Naresuan University, 99 Moo 9, Tha Pho Sub-district, Mueang Phitsanulok District, Phitsanulok Province 65000^{1, 2}.

*Corresponding author E-mail: sangkalak4379@gmail.com

(Received: 28 Apr, 2021; Revised: 16 Dec, 2021; Accepted: 23 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้คือ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/10 โรงเรียนตะพานหิน จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตรที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 แผน 2) แบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความ จำนวน 30 ข้อ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ ค่าที่ t-test (Dependent Samples)

ผลการศึกษาพบว่า 1) การสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.15/86.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 2) ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} = 4.57, S.D. = 0.68)

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความ, อ่านแบบ SQ6R

¹ นักศึกษาหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์

ABSTRACT

The aims of the study were 1) to construct and examine the efficiency of learning management plan for the development of reading for main idea skills by the skill practice with SQ6R reading techniques for Mattayomsuksa 3 students based on 80/80, 2) to compare the student's learning achievement before and after implementation, and 3) to assess the student's satisfaction toward reading for the main idea with SQ6R reading techniques. The samples were 30 students from class 3/10 of Tapanhin School in their second semester of the academic year 2020 selected by simple random sampling using class as selecting factor. The research instruments were 1) 5 learning management plans on the development of reading for main idea skills by the skill practice with SQ6R reading techniques for Mattayomsuksa 3 students, 2) 30-item reading for main idea achievement test of Mattayomsuksa 3 students, and 3) 20-item student's satisfaction questionnaire towards the implementation of the development of reading for main idea skills by the skill practice with SQ6R reading techniques for Mattayomsuksa 3 students. The statistic for data analysis were mean, standard deviation, and t-test. The result revealed that:

1. The learning management plan for the development of reading for main idea skills by the skill practice with SQ6R reading techniques for Mattayomsuksa 3 students showed the efficiency scores at 89.15/86.44 which were higher than those of the 80/80 standard criteria.

2. The student's learning achievement after implementing the development of reading for main idea skills by the skill practice with SQ6R reading techniques for Mattayomsuksa 3 students were significantly higher than those of pre-test at the confidence level of .05.

3. The student's satisfaction towards the development of reading for main idea skills by the skill practice with SQ6R reading techniques for Mattayomsuksa 3, in overall, was rated at the highest level ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.68).

KEYWORDS: Reading for Main Idea Skill, SQ6R Reading Techniques

บทนำ

ภาษาไทยมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ความเป็นปึกแผ่นของคนในสังคมไทย เมื่อเราต้องการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และความต้องการ เราก็จะใช้ภาษาสื่อความหมายไปสู่ผู้อื่นด้วยการพูด และการเขียน รวมทั้งใช้ภาษาทำความเข้าใจเรื่องราว ความคิด ความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่นด้วยการฟัง การอ่าน และการดู นอกจากนี้ภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และประสบการณ์อันมีคุณค่าของบรรพบุรุษโดยการใช้ภาษาบันทึก บอกเล่า เรื่องราวสืบต่อ ๆ กันมา ผ่านแต่ละยุคสมัย คนรุ่นหลังสามารถแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และสิ่งที่เป็นประโยชน์จากสิ่งที่ได้บันทึกไว้ แล้วนำมาพัฒนาตนเอง และสังคม (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2554, น. 7)

ทักษะการอ่าน เป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อการเรียนภาษาไทย เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในยุคปัจจุบันที่ต้องอาศัยการอ่านจึงจะสามารถเข้าใจและสื่อสารกันได้ ดังนั้น คนเราจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการอ่าน กล่าวคือ ต้องอ่านได้รวดเร็ว อ่านได้ถูกต้อง อ่านได้คล่องแคล่ว และมีประสิทธิภาพเพื่อแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ และติดตามการเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าทางสังคม รวมทั้งข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้ทัน การอ่านจึงเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่ผู้อ่านมากย่อมรู้มาก ผู้มีประสิทธิภาพในการอ่านสูงจึงจะได้รับทั้งความรู้ ประสบการณ์และความบันเทิงซึ่งนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

การอ่านจับใจความเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และมีความสำคัญต่อการนำไปปรับใช้ในการเรียนรู้ ทุกรายวิชาดังที่ วิไล ทองสม (2558, น. 26) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านจับใจความไว้ว่า การอ่านจับใจความ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ผู้รับสารจะได้รับประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่ถ้าผู้รับสารสามารถรับสารที่ผู้ส่งสารส่งให้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง กระบวนการสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้รับสารสามารถรับสารจากเรื่องที่อ่านได้ก็คือ การจับใจความ หากขาดความรู้หรือไม่เข้าใจหลักการอ่าน จับใจความ ย่อมทำให้ผู้เรียนสับสนในเนื้อหาที่อ่านได้ อีกทั้งใน

การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) และ Programme for International Student Assessment (PISA) ล้วนต้องใช้ความสามารถทางการอ่าน จับใจความด้วยเช่นกัน ดังนั้นการขาดทักษะด้านการอ่านจับใจความจะส่งผลต่อการแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและสติปัญญาให้แก่ตนเอง ซึ่งปัญหาด้านการอ่านจับใจความเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการอ่านจับใจความเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และเป็นการรับสารที่สัมฤทธิ์ผล แสดงให้เห็นว่าการอ่านจับใจความเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้สอนควรสอน ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ตั้งแต่ขณะที่กำลังศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ซึ่งจะเข้าสู่อการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) และ Programme for International Student Assessment (PISA) (โรงเรียนตะพานหิน, 2562ข, น. 2)

จากการศึกษาและสำรวจสภาพปัญหา ทำให้ทราบว่า นักเรียนยังขาดทักษะด้านการอ่าน โดยเฉพาะการอ่านจับใจความ นักเรียนไม่เข้าใจความหมาย อ่านแล้วไม่สามารถสรุปใจความสำคัญได้ สาเหตุที่ทำให้ นักเรียนมีปัญหาในการอ่านจับใจความอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความพร้อมทางร่างกาย และสติปัญญาของนักเรียน รูปแบบเทคนิคการสอน ของครู การสอนไม่มีการวางแผนที่ดี เรื่องที่นำมาอ่าน ยากเกินไป นักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาภาษาไทย นักเรียนไม่รักการอ่าน ซึ่งทำให้ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน จับใจความของผู้เรียนไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานที่หลักสูตร กำหนดไว้ (โรงเรียนตะพานหิน, 2562ก, น. 3) การศึกษา ข้อมูลรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) สาระการอ่าน มาตรฐานที่ 1.1 ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ในระยะเวลา 3 ปีซ้อนหลัง (ปีการศึกษา 2560 - 2562) พบว่าผลคะแนนเฉลี่ยของปีการศึกษา 2561 มีระดับคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าปีการศึกษา 2560 ทั้งระดับโรงเรียนและระดับประเทศ แต่ระดับคะแนนเฉลี่ย ระดับโรงเรียนของปีการศึกษา 2562 มีผลคะแนนเฉลี่ย ต่ำกว่าปีการศึกษา 2560 ทั้งคะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียน

และระดับประเทศ (โรงเรียนตะพานหิน, 2562ข, น. 35) จากข้อมูลคะแนนดังกล่าว ทำให้ทราบว่านักเรียนมีทักษะในการอ่านลดลง โดยเฉพาะการอ่านจับใจความ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการแสวงหาความรู้ แต่ทักษะด้านการอ่านนั้นเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ หากมีการฝึกฝนและพัฒนาอย่างจริงจัง นักเรียนก็จะสามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจับใจความและสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านได้

แนวทางในการพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความของนักเรียนมีหลายแนวทาง เช่น การจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึก การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคหมวกหกใบ การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มร่วมมือ การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5Es การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการอ่านแบบ SQ6R การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค 5W1H เป็นต้น ผู้วิจัยสนใจการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึก ร่วมกับเทคนิคการอ่าน SQ6R ของเซอร์วิลเลียมส์ ที่ได้พัฒนาวิธีการแก้ปัญหาการอ่านที่เรียกว่า SQ6R ซึ่งเป็นกลยุทธ์การอ่านที่ออกแบบมาสำหรับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และมีคู่มือวิธีการอธิบายแต่ละขั้นตอนของวิธีการอ่านที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Sherie Williams, 2005, p. 137-139) โดยพัฒนามาจาก SQ3R เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง สามารถสร้างและตอบคำถามด้วยตัวเอง สามารถวิเคราะห์โครงสร้างของเนื้อหาและทำให้สะท้อนการเรียนรู้ของตนเองได้ วิธีสอนแบบ SQ6R ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอน คือ ขั้นสำรวจ (Survey) ขั้นตั้งคำถาม (Question) ขั้นอ่าน (Read) ขั้นบันทึก (Record) ขั้นจดจำ (Recite) ขั้นทบทวน (Review) ขั้นสะท้อน (Reflect) ขั้นสร้างใหม่ (Reshape) ซึ่งจะช่วยสร้างนิสัยการอ่านที่ดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้เรียนยังได้รับประโยชน์ ดังนี้คือ เรียนรู้ที่จะจับใจความสำคัญอย่างรวดเร็ว เข้าใจเนื้อหาที่มีความยากได้ง่ายขึ้น จดจำเรื่องที่อ่านได้นาน ช่วยให้รู้จักคาดเดาคำถามที่จะพบในแบบทดสอบ อีกทั้งยังช่วยให้อ่านได้เร็วขึ้น กระบวนการสอนทั้ง 8 ขั้นตอน มีความสำคัญต่อการเรียนภาษาไทย เพราะสามารถพัฒนาทักษะทางภาษา

ทั้งการอ่าน การฟัง การพูด และการเขียนไปพร้อม ๆ กัน มีคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และทำทนายความสามารถผู้เรียน (จันทร์นา สุขสมบุญ, 2554, น. 19)

ผู้วิจัยจึงใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกพร้อมกับวิธีการอ่านแบบ SQ6R ซึ่งการจัดการเรียนการสอนอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะเป็นการสอนที่มีกิจกรรมและแบบฝึกในแต่ละขั้นตอน โดยการทำแบบฝึกในแต่ละขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนขั้นตอนในการอ่านพร้อมทั้งพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความให้ดีและมีประสิทธิภาพ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R จะสามารถเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความได้อย่างแน่นอน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการอ่านแบบ SQ6R มีขั้นตอนในการอ่านที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการอ่านจับใจความและการใช้แบบฝึก ร่วมกับกระบวนการสอนนั้นก็เป็นการสอนที่มีการฝึกกระบวนการอ่านและการทำแบบฝึก โดยที่นักเรียนจะปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอ่านหลังจากที่ครูสอนทุกครั้ง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านอย่างเป็นระบบ สามารถจดจำสิ่งที่อ่านได้ดี อีกทั้งสามารถพัฒนาทักษะการอ่าน ด้านการวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และประเมินสิ่งที่อ่านได้ด้วยเหตุผล เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้รับจากการอ่านนั้นไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R มาพัฒนาและส่งเสริมความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้มีทักษะการอ่านที่ดีขึ้นและสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตะพานหิน จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 10 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 404 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/10 โรงเรียนตะพานหิน จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 แผน ใช้เวลาทดลอง 10 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1) เรื่อง เทคนิคการอ่านแบบ SQ6R 2) เรื่อง บทความความวัยรุ่นกับสื่อออนไลน์ 3) เรื่อง RSV ภัยร้ายที่ยังไม่มียารักษาอันตรายต่อลูกน้อย แพร่เชื้อคล้าย “โคโรนา-19” 4) เรื่อง นิทานชาดกวัยรุ่นรุ่นรัก 5) เรื่อง วรรณกรรมในบทเรียนเพลงนี้มีประวัติ

2. แบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความ เป็นข้อสอบแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับ

เทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และ 3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ประกอบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความ ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยมีขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.2 ศึกษารายละเอียดและวิธีการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นกำหนดสาระการเรียนรู้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 Survey (S) ขั้นสำรวจ คือ การอ่านสำรวจเนื้อหาโดยการกวาดสายตารวดเร็วอ่านผ่าน ๆ ดูย่อหน้าแรกและย่อหน้าสุดท้าย เพื่อที่จะได้เห็นภาพรวม เห็นการเชื่อมโยงของข้อมูล

ขั้นที่ 2 Question (Q) ขั้นตั้งคำถาม คือ หลังจากอ่านสำรวจเนื้อหาให้ผู้อ่านตั้งคำถามที่สนใจอยากรู้หรือสงสัยในเนื้อหาของบทความในระหว่างอ่าน เช่น

- ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร
- แนวคิดหลักของบทความนี้คืออะไร
- ผู้เขียนต้องการจะสื่ออะไร

ขั้นที่ 3 Read (R1) ขั้นอ่าน คือ การอ่านเนื้อหาอย่างละเอียดทีละย่อหน้า ในขณะที่อ่านให้ค้นหาคำตอบของคำถามที่ตั้งไว้ก่อนหน้านี้ การมีคำถามในใจเวลาอ่านจะทำให้สามารถจับใจความที่สำคัญได้ดีขึ้น เพราะจะช่วยให้การอ่านในขั้นต่อไปเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมายและสามารถจับประเด็นสำคัญได้ถูกต้องไม่ผิดพลาด

ขั้นที่ 4 Record (R2) ขั้นบันทึก คือ การบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้อ่านอย่างละเอียด โดยมุ่งเน้นให้บันทึกข้อความที่สำคัญและสิ่งที่จำเป็น เป็นข้อความที่รัดกุมตามความเข้าใจของผู้อ่าน และบันทึกคำตอบของข้อคำถามที่ตั้งไว้ แล้วจดบันทึกใจความสำคัญและความคิดเห็นของผู้อ่านออกมาแล้ว เชื่อมโยงสิ่งที่อ่านอยู่กับสิ่งที่รู้อยู่แล้วจะทำให้เข้าใจมากขึ้นด้วย

ขั้นที่ 5 Recite (R3) ขั้นจดจำ คือ การอ่านเพื่อจดจำและทำความเข้าใจกับข้อมูลที่สำคัญของบทความ เขียนสรุปใจความสำคัญ โดยใช้ภาษาของตนเอง หากยังไม่แน่ใจในบทใดหรือตอนใด ให้กลับไปอ่านซ้ำใหม่

ขั้นที่ 6 Review (R4) ขั้นทบทวน คือ การอ่านอีกครั้งเพื่อทบทวนสิ่งที่ได้อ่านไปแล้ว โดยการอ่านสรุปที่จดไว้หรืออ่านใหม่ทั้งหมด การทบทวนช่วยในการเอาสิ่งที่อ่านไปไว้ในความจำระยะยาว

ขั้นที่ 7 Reflect (R5) ขั้นสะท้อนความรู้ คือ การวิเคราะห์ วิจัย แสวงหาความคิดเห็นในประเด็นที่มีความคิดเห็นสอดคล้องหรือความคิดเห็นไม่สอดคล้อง อาจขยายความสิ่งที่ได้อ่าน โดยการเชื่อมโยงความคิดจากบทอ่านกับความรู้เดิมแล้วนำมาพูดคุยกับเพื่อน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 8 Reshape (R6) ขั้นสร้างใหม่ คือ การเปลี่ยนรูปแบบข้อมูลจากบทความที่อ่านไปสร้างงานใหม่ โดยนำข้อมูลไปสร้างเป็นกรอบแนวคิด ผังความคิด บันทึกย่อความ โปสเตอร์ เป็นต้น

1.4 กำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ใช้ประกอบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและผลการเรียนรู้

ที่คาดหวัง จำนวน 5 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 10 ชั่วโมง ดังนี้

แผนที่ 1 เรื่อง เทคนิคการอ่านแบบ SQ6R จำนวน 2 ชั่วโมง

แผนที่ 2 เรื่อง บทความ วิทยุร่วมกับสื่อออนไลน์ จำนวน 2 ชั่วโมง

แผนที่ 3 เรื่อง RSV ภัยร้ายที่ยังไม่มียารักษา อันตรายต่อลูกน้อย แพร์ เชื้อคล้าย “โควิด-19” จำนวน 2 ชั่วโมง

แผนที่ 4 เรื่อง นิทานชาดก วิทยุรุ่นรัก จำนวน 2 ชั่วโมง

แผนที่ 5 เรื่อง วรรณกรรมในบทเรียน เพลงนี้มีประวัติ จำนวน 2 ชั่วโมง

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาสาระ กิจกรรม การเรียนการสอน การวัดประเมินผล ให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ไปตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม โดยใช้แบบเครื่องมือประเมินที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

1.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่ นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

1.9 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมด้านเวลา ด้านเนื้อหา และด้านอื่น ๆ เพื่อจะนำไปใช้จัดการเรียนการสอนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความ เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พร้อมแบบฝึกทักษะผู้วิจัยมีขั้นตอนการจัดทำแบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความ ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.2 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับแบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความ

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความ แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ โดยออกข้อสอบเป็นจำนวน 2 เท่าที่ใช้จริง โดยใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

2.4 นำแบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม

2.5 นำแบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าความตรงของเนื้อหา ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และให้ข้อเสนอแนะโดยค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งมีเกณฑ์ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นสอดคล้องกับตัวชี้วัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นสอดคล้องกับตัวชี้วัดหรือไม่

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นไม่สอดคล้องกับตัวชี้วัด

2.6 นำแบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะ

ของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียน เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) ค่าความเชื่อมั่น (r) และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ จากนั้นจึงเลือกแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ ที่มีค่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.7 นำแบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความที่ได้ปรับปรุงแก้ไข หรือตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อจะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ทดสอบก่อนเรียน จำนวน 1 ชั่วโมง และทดสอบหลังเรียน จำนวน 1 ชั่วโมง

3. แบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งระดับความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ

ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

3.2 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R

3.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามวัดพฤติกรรมนั้นจริง

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าหรือตัดสินใจไม่ได้ว่าแบบสอบถามวัดพฤติกรรมนั้นจริง

-1 หมายถึง แน่ใจว่า แบบสอบถามไม่ได้วัดพฤติกรรมนั้นจริง

3.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ (IOC) ที่มีเกณฑ์ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 แสดงว่าแบบสอบถามความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง และสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

3.6 นำแบบสอบถามความพึงพอใจมาปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.7 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่ในกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 30 คน

3.8 จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการทดลอง

1. ชี้แจงรายละเอียดขั้นตอน และวิธีปฏิบัติในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้นักเรียนกลุ่มทดลองเกิดความเข้าใจ

2. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบการอ่านจับใจความ จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลาในการทดสอบ 60 นาที แล้วตรวจและบันทึกคะแนนไว้

3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 แผน ใช้เวลาทดลอง 10 ชั่วโมง และบันทึกคะแนนจนครบทุกแผน ซึ่งในแต่ละแผนการเรียนรู้จะมีกิจกรรมการอ่านแบบ SQ6R อยู่ในแผนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเทคนิควิธีการอ่านแบบ SQ6R ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความในงานวิจัยนี้

4. ดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบการอ่านจับใจความ ซึ่งเป็นข้อสอบเดียวกันกับข้อสอบก่อนเรียน แต่สลับข้อคำถามและตัวเลือก แล้วตรวจและบันทึกคะแนนไว้

5. หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ให้นักเรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจเพื่อวัดความพึงพอใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วย

แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 20 ข้อ แล้วนำคะแนนที่ได้ไปหาค่าเฉลี่ยและแปลผล

6. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์ทางสถิติตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2

2. เปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยหาค่าค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test)

3. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยหาค่าค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. การตรวจสอบหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับนักเรียนที่เป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/10 โรงเรียนตะพานหิน จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 30 คน พบว่ามีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ 89.15/86.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80

2. ความสามารถในการอ่านจับใจความก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบอ่านจับใจความ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	n	\bar{x}	S.D.	T sig.	p
ก่อนเรียน	30	30	19.10	2.29		
หลังเรียน	30	30	26.03	1.92	18.71	0.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เท่ากับ 19.10 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เท่ากับ 26.03 และเมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้พบว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.63) ลำดับที่สอง คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.70) และลำดับที่สาม คือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.71)

สรุปผลการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ 89.15/86.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80

2. ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่าความสามารถในการอ่านจับใจความหลังเรียน

สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.68)

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.79$, S.D. = 0.41) และเมื่อนำไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/10 โรงเรียนตะพานหิน พบว่า มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 89.15/86.44 เนื่องจากเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เป็นเทคนิคการอ่านที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทิศทางในการอ่าน มีขั้นตอนการอ่านที่เปรียบเทียบเสมือนขึ้นบันได ให้ผู้เรียนค่อย ๆ ก้าวไปที่ละขั้นจนถึงเป้าหมาย ทำให้ผู้เรียนอ่านแล้วเข้าใจมากขึ้น ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอน คือ ขั้นสำรวจ (Survey) ขั้นตั้งคำถาม (Question) ขั้นอ่าน (Read) ขั้นบันทึก (Record) ขั้นจดจำ (Recite) ขั้นทบทวน (Review) ขั้นสะท้อน (Reflect) และขั้นสร้างใหม่ (Reshape) ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทนา สุขสมบุรณ์ (2554) ศึกษาผลการ

จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยเทคนิค SQ6R พบว่า ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยเทคนิค SQ6R ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 78.89/76.38 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ ฉายทอง (2556) ที่ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค SQ6R เรื่อง Travel Around Sisaket สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค SQ6R เรื่อง Travel Around Sisaket สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80

2. การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 19.10 หลังการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 26.03 และเมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้พบว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำให้นักเรียนมีทักษะด้านการอ่านจับใจความดีขึ้นจึงส่งผลให้ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิธีการหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน อีกทั้งผู้เรียนยังได้นำองค์ความรู้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนร่วมกลุ่ม ซึ่งส่งผล

ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญเข้าใจสาระสำคัญของบทเรียนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เทคนิคการอ่านแบบ SQ6R ยังช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความด้วยการอ่านที่มีลำดับขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 Survey (S) ขั้นสำรวจ คือการอ่านสำรวจเนื้อหาโดยการกวาดสายตาอย่างรวดเร็ว อ่านผ่าน ๆ ดูปยหน้าแรกและยอหน้าสุดท้ายเพื่อที่จะได้เห็นภาพรวม เห็นการเชื่อมโยงของข้อมูล ขั้นที่ 2 Question (Q) ขั้นตั้งคำถาม คือหลังจากอ่านสำรวจเนื้อหาให้ผู้อ่านตั้งคำถามที่สนใจ อยากรู้ หรือสงสัยในเนื้อหาของบทความในระหว่างอ่าน เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ขั้นที่ 3 Read (R1) ขั้นอ่าน คือ การอ่านเนื้อหาอย่างละเอียดที่ละย่อหน้า ในขณะที่อ่านให้ค้นหาคำตอบของคำถามที่ตั้งไว้ ก่อนหน้านี้ การมีคำถามในใจเวลาอ่านจะทำให้จับใจความที่สำคัญได้ดีขึ้นเพราะจะช่วยให้การอ่านในขั้นต่อไปเป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมายและสามารถจับประเด็นสำคัญได้ถูกต้องไม่ผิดพลาด ขั้นที่ 4 Record (R2) ขั้นบันทึก คือการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้อ่านอย่างละเอียด โดยมุ่งเน้นให้บันทึกข้อความที่สำคัญและสิ่งที่จำเป็น เป็นข้อความที่รัดกุมตามความเข้าใจของผู้อ่าน และบันทึกคำตอบของข้อคำถามที่ตั้งไว้ แล้วจดบันทึกใจความสำคัญและความคิดเห็นของผู้อ่านออกมาแล้วเชื่อมโยงสิ่งที่อ่านกับสิ่งที่รู้อยู่แล้วจะทำให้เข้าใจมากขึ้น ขั้นที่ 5 Recite (R3) ขั้นจดจำ คือการอ่านเพื่อจดจำและทำความเข้าใจกับข้อมูลที่สำคัญของบทความ เขียนสรุปใจความสำคัญโดยใช้ภาษาของตนเอง ถ้าหากไม่แน่ใจในบทใดหรือตอนใดให้กลับไปอ่านซ้ำใหม่ ขั้นที่ 6 Review (R4) ขั้นทบทวน คือการอ่านอีกครั้งเพื่อทบทวนสิ่งที่ได้อ่านไปแล้ว โดยการอ่านสรุปที่จดไว้ หรืออ่านใหม่ทั้งหมด การทบทวนช่วยในการนำสิ่งที่อ่านไปไว้ในความจำระยะยาว ขั้นที่ 7 Reflect (R5) ขั้นสะท้อนความรู้ คือการวิเคราะห์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่มีความคิดเห็นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง อาจขยายความสิ่งที่ได้อ่านโดยการเชื่อมโยงความคิดจากบทอ่านกับความรู้เดิมแล้วนำมาพูดคุยกับเพื่อนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ขั้นที่ 8 Reshape (R6) ขั้นสร้างใหม่ คือ การเปลี่ยนรูปแบบข้อมูลจากบทความ

ไปสร้างงานใหม่ โดยนำข้อมูลไปสร้างเป็นกรอบแนวคิด ผังความคิด บันทึกลงย่อความ โปสเตอร์ เป็นต้น เทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เป็นวิธีการอ่านที่มีขั้นตอนในการอ่าน มุ่งเน้นให้ผู้อ่านเกิดทักษะการอ่าน ซึ่งทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านอย่างเป็นระบบ สามารถจดจำสิ่งที่อ่านได้ดี อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยในการพัฒนาความสามารถในการอ่าน เช่น การสำรวจ การตั้งคำถาม การตอบคำถาม โดยขั้นตอนดังกล่าวเป็นการตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจของการอ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ ทองเพ็ญ (2556) ที่ศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธี SQ6R ร่วมกับเทคนิค KWL ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความเข้าใจในการอ่าน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 2) ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยาภรณ์ ศรีจันทร์ (2557) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.68) เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R

เป็นกระบวนการสอนที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน มีขั้นตอนชัดเจนทำให้นักเรียนสนใจที่จะติดตามอ่านในแต่ละขั้นตอน กิจกรรมไม่ยากจนเกินไป นักเรียนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้อีกทั้งนักเรียนยังได้ตั้งคำถามและหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการรู้ นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบนี้ยังส่งเสริมกระบวนการกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน จึงทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ที่กว้างขวาง มีความสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่มและเพื่อนในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอน และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านจับใจความไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับปิยาภรณ์ ศรีจันทร์ (2557) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนควรศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R ให้เข้าใจ เพื่อที่จะสามารถอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจได้และสามารถให้ความช่วยเหลือในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยหรือไม่เข้าใจในขั้นตอนต่าง ๆ
2. ขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สามารถปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและระยะเวลาที่ใช้สอน
3. การจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R ผู้สอนควรเน้นบรรยากาศในการจัดการเรียนให้ผู้เรียนมีอิสระในการอ่านจับใจความ
4. การจัดการเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาหรือสอดแทรกเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมหรือสภาพท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการแสวงหาความรู้และทักษะการอ่านจับใจความ
5. การจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากการอ่านแบบ SQ6R

เป็นการอ่านที่มีหลายขั้นตอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมของเวลา ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นคาบคู่ เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมครบทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทักษะการอ่านจับใจความแบบ SQ6R มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R ในระดับชั้นอื่น ๆ

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R ไปพัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหรือการอ่านเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ เป็นต้น

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการเรียนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา สุขสมบุรณ์. (2554). ผลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยเทคนิค SQ6R. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- ปิยาภรณ์ ศรีจันทร์. (2557). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยทักษิณ).
- โรงเรียนตะพานหิน. (2562ก). การวัดและประเมินผลการศึกษา. พิจิตร: โรงเรียนตะพานหิน.
- โรงเรียนตะพานหิน. (2562ข). รายงานผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐาน (O-NET). สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร เขต 1. พิจิตร: โรงเรียนตะพานหิน.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2554). นวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย. กภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- วิไล ทองสม. (2558). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- สุดารัตน์ นายทอง. (2556). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค SQ6R เรื่อง Travel Around Sisaket สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. สืบค้นจาก <http://www.kruwandee.com/print.php?action=print&id=1245&module=forum>
- อารีย์ ทองเพ็ง. (2556). ผลการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธี SQ6R ร่วมกับเทคนิค KWL ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความเข้าใจในการอ่านและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยทักษิณ).
- Williams, S. (2005). Guiding students through the jungle of research based literature. *College Teaching*, 53(4), 137-139.

การศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะบ้านลุ่มแบนด์ A STUDY OF CONTEMPORARY THAI MUSIC: A CASE STUDY OF BAN LUM BAN

ศรัณย์ ส่องทวน^{1*} และ วีระ พันธุ์เสื่อ²

Sarun Songtoun^{1*} and Veera Phansue²

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 11 ซอยสุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110^{1,2}
Srinakarinwirot University, 114, Sukumwit 23, Klongtoeynue Sub-district, Wattana District, Bangkok 10110^{1,2}

*Corresponding E-mail: sarun.oui@g.swu.ac.th

(Received: 3 Jul, 2021 ; Revised: 8 Dec, 2021; Accepted: 21 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

การศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบริบท และการประสมวง รวมทั้งบทเพลงอันเป็นเอกลักษณ์ของวง ผลการศึกษาพบว่า วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ เกิดขึ้นจากแนวคิดในการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้ว่าจ้างงานในงานต่าง ๆ โดยสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้อง ซึ่งปัจจุบัน มีนางสาววราภรณ์ ชมกลิ่น ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าวง และมีบทบาททางสังคม 2 ด้านด้วยกัน คือ ด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรม และด้านการช่วยเหลือสังคม ทั้งนี้ยังมีการจัดการบริหารวงดนตรี 4 ด้านตามหลักการบริหาร 4 M คือ ด้านการบริหารบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ทางด้านการประสมวง มีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีไทย มีรูปแบบการจัดวงดนตรี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบขนาดเล็ก รูปแบบขนาดกลาง และรูปแบบขนาดใหญ่ มีการแบ่งประเภทบทเพลงออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เพลงไทยแบบฉบับ เพลงที่นำทำนองเพลงไทยแบบฉบับมาใช้ และเพลงไทยสมัยนิยม ซึ่งบทเพลงที่นำมาวิเคราะห์เป็นบทเพลงที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากต้นฉบับ กล่าวคือ มีการใช้เครื่องดนตรีไทย ในการบรรเลงค่อนข้างมาก และนิยมนำมาบรรเลงบ่อยครั้งเมื่อมีการแสดง ได้แก่ เพลงโหมโรงโอยเรศ เป็นบทเพลงที่มีการพัฒนาในรูปแบบวงดนตรีไทย มีการใช้คีย์บอร์ดเป็นเครื่องดำเนินคอร์ดและบรรเลงทำนองบ้างในบางครั้ง เพลงฝนนี้ เป็นบทเพลงที่มีการดัดแปลงให้แตกต่างจากต้นฉบับ คือนำเครื่องดนตรีไทยมาบรรเลงตามโน้ตเพลงไทย แบบฉบับ และเพลงเทพธิดาผ้าซิ่น เป็นบทเพลงที่ให้มีความสำคัญกับเครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีตะวันตก เป็นเครื่องดนตรีที่สนับสนุนเสียงของดนตรีไทย โดยเมื่อมีการบรรเลงร่วมกันจะมีการเทียบเสียงของเครื่องดนตรีไทย ให้ตรงกับเสียงของเครื่องดนตรีตะวันตกในบันไดเสียง Bb Major ทุกบทเพลง

คำสำคัญ: วงดนตรีไทยร่วมสมัย, บทบาททางสังคม, การประสมวงดนตรีไทย

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยาราชภัฏวชิรญาณ คณะศิลปกรรมศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขามานุษยวิทยาราชภัฏวชิรญาณ คณะศิลปกรรมศาสตร์

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the context and the mix of multiple instruments, including the unique songs of the contemporary Thai music band, Ban Lum Band. The results of the study showed that the contemporary Thai music band of the Ban Lum Band arose from the idea of providing more alternatives for employers in many events and most of the members were relatives. In addition, there were four aspects of band management based on 4M management strategies, consisting of personnel management, budgeting, instrument management, and management. In terms of mixing of the multiple instruments, there were Western classical instruments played with traditional Thai classical instruments. Hence, there were three formats of music band arrangements: a small, a medium and a large format. Moreover, there were three types of songs, including traditional Thai music, music that used traditional Thai melodies, and popular music. Then, the song that was analyzed was a unique song and different from the original, which used a lot of Thai instruments when performing Hom Long Ai Yaret music, there was a song in the form of Thai music band. It had a keyboard used as an instrument to perform the chords and sometimes the melodies. Thus, a Fanni song was one that had been modified to be different from the original, and used Thai classical instruments to perform according to traditional Thai music notes. Furthermore, the Tep Thi Da Pha Sin song focused on Thai classical instruments. While western instruments supported the sound of Thai music. When they were performed together, Thai instrument sound would be compared to the sound of western instruments in every Bb Major scale.

KEYWORDS: Contemporary Thai Music Band, Social Roles, Thai Ensembles

บทนำ

ดนตรีร่วมสมัย มีบทบาทมากขึ้นช่วงหลัง พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ถูกนิยามความหมายใหม่ ด้วยระบบธุรกิจบันเทิงที่ถูกควบคุมด้วยการสื่อสาร และกลไกทุนนิยม มีระบบการสร้างคุณค่าความเป็นไทย ด้วยกิจกรรมร่วมกับศิลปะแขนงอื่น ๆ มีบุคลากรที่ได้รับการยอมรับของสาธารณชน ผ่านกระบวนการโฆษณาประชาสัมพันธ์และสื่อเทคโนโลยี มีการประพันธ์เพลงขึ้นใหม่ โดยใช้การเรียบเรียงเพลงเก่าหรือเพลงที่มีอยู่แล้วให้มีความน่าสนใจในรูปแบบเฉพาะตัวมากขึ้น พัฒนาการของดนตรีจึงใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมีความรวดเร็ว ทุกวงจะเน้นการทำงานแบบทีมเวิร์ค ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ง่าย กรอบของสุนทรียะในการชมดนตรีเปลี่ยนจากการฟัง เป็นการดูโดยเน้นความสนุกสนานบันเทิงเป็นหลัก (อานันท์ นาคคง, 2556, น. 107) ซึ่ง ปัญญา รุ่งเรือง (2546, น. 172) อธิบาย คำว่าดนตรีร่วมสมัยว่า เป็นคำนิยามของวงดนตรีร่วมสมัยทุกประเภทนั้นจะขึ้นอยู่กับตามยุคสมัย ทั้งสภาพบริบททางสภาวะจารีต และวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็ว ทำให้ความเป็นวัฒนธรรมในบทบาทหน้าที่ทางดนตรีไทยที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมนั้นเริ่มถูกลดทอนลง ทำให้ในปัจจุบันสังคมไทยเริ่มมีการสร้างวงดนตรีที่มีการประสมวงระหว่างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก เข้ามามากขึ้นเพื่อฟื้นฟูเอกลักษณ์ความเป็นวงดนตรีที่เคยถูกลดทอนลงให้เป็นที่ยอมรับซึ่งทำให้ปัจจุบันมีการเล่นดนตรีไทยแบบประสมวงกับเครื่องดนตรีตะวันตกเกิดขึ้นหลายวง และแพร่หลายมากขึ้น

วงดนตรีไทยร่วมสมัยที่มีความโดดเด่นและมีความน่าสนใจ ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบการบรรเลงบทเพลงที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นวงดนตรีร่วมสมัยวงหนึ่งที่เหมาะสมในการศึกษาการประสมวงทางด้านเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก นั่นคือ วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ ซึ่งเป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัยอีกวงหนึ่งในปัจจุบันที่ยังมีการบรรเลงเพลงประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

และการบรรเลงเพื่อความบันเทิง โดยเป็นวงดนตรีเพียงวงเดียวในเขตที่ตั้งซึ่งมีการปรับเปลี่ยนการประสมวงเพื่อให้เป็นทางเลือกสำหรับผู้ว่าจ้าง มีการประสมวงระหว่างดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก ซึ่งสมาชิกทุกคนสามารถบรรเลงได้ทั้งเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก โดยผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะความสามารถทางด้านดนตรีให้กับนักดนตรีในวง คือ นายแจ่ม ชมกลิ่น ซึ่งการบรรเลงเพลงของคณะบ้านลุ่มแบนด์ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว กล่าวคือเป็นมีการนำเพลงที่มีรูปแบบเดิมมาปรับเปลี่ยนโดยใช้บันไดเสียงแบบดนตรีตะวันตก บทเพลงที่นำมาบรรเลงสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1. เพลงไทยแบบฉบับ 2. เพลงที่นำทำนองเพลงไทยแบบฉบับมาใช้ 3. เพลงไทยสมัยนิยม นอกจากนี้สมาชิกในวงส่วนใหญ่เป็นลูกหลานหรือเครือญาติของนายแจ่ม ชมกลิ่น ซึ่งถือว่าเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ทางดนตรีให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลาน เพื่อให้มีวิชาติดตัวจนสามารถนำไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวจากทักษะทางดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดได้อย่างมีความภาคภูมิใจในการสืบสานเอกลักษณ์ทางด้านดนตรีของบรรพบุรุษ (วิจิตพัทธ์ วิจิฉฉัย, สัมภาษณ์, 2563)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาประวัติความเป็นมา รวมถึงบริบทต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวงดนตรีไทยร่วมสมัยคณะบ้านลุ่มแบนด์ ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ พื้นฐาน บทบาทของวงดนตรีที่มีต่อสังคม การบริหารจัดการวง ลักษณะการประสมวง และการนำบทเพลงที่มีความนิยมในการบรรเลงมาวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของวงดนตรีไทยร่วมสมัยคณะบ้านลุ่มแบนด์ ทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับผู้วิจัยรวมถึงเป็นการสร้างประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาดนตรีร่วมสมัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์
2. เพื่อศึกษาการประสมวงและบทเพลงของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ ที่ใช้ในการบรรเลง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่องดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะบ้านลุ่มแบนด์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการทำงานและวิธีศึกษาได้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การเขียน และจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการลงภาคสนามเก็บข้อมูลและทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ โดยการสัมภาษณ์จะเป็นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งใช้ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ

2. ศึกษาข้อมูลจากการปฏิบัติภาคสนามที่มีการแสดงดนตรีประกอบการแสดง เพื่อเก็บข้อมูลแต่ในช่วงที่เก็บข้อมูล มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ทำให้เป็นอุปสรรคในการเก็บข้อมูลในการแสดง

3. เมื่อเก็บข้อมูลเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าว มาวิเคราะห์และแยกเป็นประเด็นหัวข้อต่าง ๆ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สมาชิกวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ จำนวน 20 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบ แบบสัมภาษณ์ประวัติวงดนตรี และแบบสัมภาษณ์สมาชิกวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ อย่างละเอียด โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบข้อคำถามและกระบวนการในการสัมภาษณ์ เพื่อให้เก็บเป็นข้อมูลและเป็นประโยชน์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำวัตถุประสงค์ทั้ง 2 หัวข้อ มาแยกเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกัน ดังนี้

1. ศึกษาบริบทต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์
2. ประวัติความเป็นมาของวงดนตรี มีการ

สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือนางสาววราภรณ์ ชมกลิ่น นางสาวสดี ชมกลิ่น และนายวิชิตพัทธ์ วิณิชัย

3. สมาชิกในวง สัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น และเหตุผลของสมาชิกทั้งหมด 20 คน ในการร่วมวงดนตรี คณะบ้านลุ่มแบนด์

4. บทบาทของวงดนตรีในสังคม ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ทางสังคมของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ ไว้ 2 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และด้านการช่วยเหลือสังคม

5. การบริหารจัดการวงดนตรี แบ่งไว้เป็น 4 ประเภทคือ 1. ด้านการบริหารบุคคล 2. ด้านการบริหารงบประมาณ 3. ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ 4. ด้านการบริหารจัดการ

6. ศึกษาการประสมวงและบทเพลงของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ที่ใช้ในการบรรเลง โดยมีการนำเอาเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตกมาใช้ และมีการจัดรูปแบบวง 3 ประเภท ได้แก่ รูปแบบที่ 1 วงดนตรีขนาดเล็ก รูปแบบที่ 2 วงดนตรีขนาดกลาง รูปแบบที่ 3 วงดนตรีขนาดใหญ่

7. ประเภทของบทเพลง แบ่งออกเป็น เพลงไทยแบบฉบับ เพลงที่นำทำนองเพลงไทยแบบฉบับมาใช้ และเพลงไทยสมัยนิยม

8. การวิเคราะห์บทเพลง ผู้วิจัยนำบทเพลงซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ และมีการนำไปใช้บรรเลงทุกครั้งเมื่อมีการแสดง จำนวน 3 บทเพลงคือเพลงได้เพลงโหมโรงโอยเรศ เพลงฝนนี้ และเพลงเทพธิดาผ้าขี้มามีวิเคราะห์ให้หัวข้อ การดำเนินทำนอง การดำเนินคอร์ดพื้นผิว และคีตลักษณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะบ้านลุ่มแบนด์ แบ่งผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาบริบทต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์

การศึกษาวงดนตรีร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ ได้ศึกษาบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรี ผู้วิจัย

ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของวงดนตรีและสมาชิก บทบาทของวงดนตรีในสังคม และการบริหารจัดการของวงดนตรี

1.1 ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ โดยครูแฉล้ม ชมกลิ่น เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวงปีพาทย์มอญ ได้ศึกษาเล่าเรียนดนตรีไทยมาจาก หมื่นตันตรีการเจนจิต (สาย ศศิผลิน) ได้อยู่ในวงปีพาทย์มอญ สอนปีให้กับครูแฉล้ม ชมกลิ่น จนเป็นเครื่องมือเอก จนกระทั่งหมื่นตันได้เสียชีวิตลง ก็ยังบรรเลงดนตรีให้กับวงนี้อยู่ ต่อมาตนเองคิดจัดตั้งวงเป็นของตัวเอง โดยใช้ชื่อ แฉล้มศิลปิน ตอนแรกนั้น ครูแฉล้ม ชมกลิ่น ได้ตั้งวงอังกะลุงขึ้น จนพัฒนามาเป็นวงปีพาทย์มอญ ซึ่งสร้างให้แก่พี่ชายของตนเองคือ นายเฉลา ชมกลิ่น ไม่นานเมื่อพี่ชายเสียชีวิตลง ครูแฉล้ม ชมกลิ่น ได้สานวงดนตรีต่อ ทำการซื้อเครื่องดนตรีปีพาทย์มอญเป็นของตัวเอง โดยเป็นเงินเก็บจากการที่ออกแสดงงาน จุดนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งวงดนตรีของครูแฉล้ม ชมกลิ่น เป็นของตัวเอง ประมาณปี พ.ศ. 2518 ใช้ชื่อวงดนตรีว่า “แฉล้มศิลปิน” ครูแฉล้ม ได้นำลูก ๆ หลาน ๆ และคนบ้านใกล้เคียงบริเวณรอบบ้านของตัวเอง มาทำการฝึกหัดบรรเลงเครื่องดนตรี จนได้รับความนิยม มีการว่าจ้างงานกันปากต่อปาก ทำให้วงดนตรีค่อนข้างที่มีชื่อเสียงในระดับหนึ่ง เมื่อวงดนตรีประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งได้มีคนมาบริจาคเครื่องดนตรีตะวันตกเช่น ทรัมเบ็ต์ ทรัมโบน ยูโฟเนียม แซ็กโซโฟน จึงได้สร้างแตรวงขึ้น ในปี พ.ศ. 2550 เมื่อครูแฉล้ม ชมกลิ่น ได้เสียชีวิต วงดนตรีก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าวง เป็นนางสาววราภรณ์ ชมกลิ่น และเปลี่ยนชื่อวงเป็น วงศิษย์ครูแฉล้ม หลังจากนั้น นายวิจิตรพัทธ์ วิจิตรชัย นายจิระ ใจเที่ยง เป็นสมาชิกในวง ได้มีความคิดจะพัฒนารูปแบบของวงให้มีความแปลกใหม่ และเป็นทางเลือกให้กับผู้ว่าจ้างมากขึ้น โดยทดลองนำเครื่องดนตรีตะวันตกบรรเลงกับวงดนตรีไทยที่บรรเลงอยู่แล้ว กลายเป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัย และตั้งชื่อสำหรับวงดนตรีร่วมสมัยนี้ว่า “วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์”

1.2 สมาชิกในวงดนตรีไทยร่วมสมัยคณะ

บ้านลุ่มแบนด์ เป็นวงดนตรีที่ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกจะเป็นญาติพี่น้องกันซึ่งเป็นญาติของนายแฉล้ม ชมกลิ่น และนางสาวลัดดี ชมกลิ่น โดยปัจจุบันมีนางสาววราภรณ์ ชมกลิ่น เป็นหัวหน้าวง และมีสมาชิกอีก 19 คน ซึ่งแต่ละคนจะประกอบอาชีพอื่น ๆ เป็นหลัก มีเพียงนายวิจิตรพัทธ์ วิจิตรชัย และนายฉลอง ทองลมุล ที่ประกอบอาชีพหลักเป็นนักดนตรี

1.3 บทบาทของวงดนตรีในสังคม

ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ ยังคงรักษาความเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทยที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์อย่างเห็นได้ชัด นั่นคือการอนุรักษ์การบรรเลงเครื่องดนตรีไทย และการบรรเลงเพลงไทยแบบฉบับไว้ กล่าวคือในการเล่นในงานที่มีพิธีกรรมจะมีการบรรเลงวงปีพาทย์และวงมโหรีก่อนการบรรเลงเพลงร่วมสมัยซึ่งยังคงยึดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมาตามแบบแผนของวงดนตรีไทยแบบฉบับ โดยแต่ละครั้งเมื่อมีการแสดงก่อนจะมีการบรรเลงเพลงร่วมสมัยก็จะมีการบรรเลงเพลงไทยก่อนทุกครั้งเพื่ออนุรักษ์ไว้ไม่ให้ลืมรากเหง้าของตนเอง ตัวอย่างเช่น ในการบรรเลงพิธีงานต่าง ๆ เมื่อมีการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยก็จะมีการบรรเลงเพลงสาธุการเพื่อน้อมไหว้และเคารพบูชา ทั้งนี้ก่อนการแสดงทุกครั้งจะมีการตั้งของกำนล ประกอบด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน บุหรี่ เหล้าใส่พาน พร้อมด้วยเงินจำนวน 12 บาท และกล่าวบทไหว้เพื่อเรียกขวัญกำลังใจให้กับนักดนตรีในการบรรเลงทุกครั้ง ซึ่งในการกล่าวบทไหว้จะมีผู้อาวุโสที่สุดในวงเป็นคนกล่าว คือ นายเรวัต นากสุก ในการทำพิธีทุกครั้งจะเลือกใช้สถานที่ที่สะดวก เรียบง่ายและไม่ยุ่งยาก

ด้านการช่วยเหลือสังคม วงดนตรีคณะบ้านลุ่มแบนด์ มีการรับใช้สังคมอย่างเห็นได้ชัดเจน มีจิตสาธารณะที่ช่วยเหลือสังคมในบริเวณชุมชน เนื่องจากเป็นวงดนตรีที่มีชื่อเสียง และได้รับความนิยมในเขตดลิ่งชัน ทำให้มีผู้คนสนใจการเล่นดนตรีไทยรวมถึงลูกหลานในวงศ์ด้วยเช่นกัน เป็นสถานที่ในการฝึกหัดการเล่นดนตรีไทยเบื้องต้นและขั้นสูง ซึ่งวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์นั้น รับผิดชอบผู้ที่สนใจในการเล่นดนตรีไทยโดยมีการฝึกฝนสำหรับผู้สนใจ

มีแบบทั้งที่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายและแบบไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่าย โดยขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ที่สนใจ จะเห็นได้ว่า วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ มีการช่วยเหลือสังคมด้วยการมีจิตสาธารณะ มีความเชื่อใจซึ่งกันและกัน มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งมีการเคารพและให้เกียรติผู้ที่อยู่สูงกว่า ผลที่เกิดจากการช่วยเหลือสังคมของคณะบ้านลุ่มแบนด์ นี้ทำให้เกิดผลผลิตคนที่มีความสามารถทางด้านดนตรีไทย ต่อ ยอดถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1.4 การบริหารจัดการวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ค่อนข้างเรียบง่ายและเป็นกันเองมีการพูดคุยกันด้วยความเป็นกันเอง โดยสามารถแบ่งการบริหารของวงดนตรี ออกเป็นแต่ละด้านตามทฤษฎีการบริหาร 4 M ได้แก่ 1) ด้านการบริหารบุคคล จะมีการจัดการแบบระบบเครือข่าย แต่จะมีผู้นำหรือหัวหน้าวงเป็นหลักในการบริหาร มีการเอาใจใส่สมาชิกทุกคนและรักทุกคนเหมือนเป็นพี่น้อง โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในวงส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องของครูแฉล้ม ชมกลิ่น และมีการชักชวนคนอื่น ๆ ที่มีการพบกันในงานต่าง ๆ จะมีนายวิชาชีพ วิชาจรรย์ เป็นผู้รับคำสั่งอีกครั้งเพื่อนำภาระงานมากระจายให้กับสมาชิกในวง ส่วนอุปสรรคที่เจอบ่อยครั้งในการฝึกซ้อมคือ การมาฝึกซ้อมที่ไม่ตรงเวลา บางครั้งสมาชิกไม่สามารถมาฝึกซ้อมได้เนื่องจากติดภาระกิจอื่น หัวหน้าวงดนตรีจะมีวิธีแก้ปัญหานี้คือเมื่อถึงวันแสดงจะมีการนัดแนะกับนักดนตรีให้กับผู้ที่ไม่สามารถมาซ้อมได้ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ จะมีการปรึกษากับสมาชิกในวงว่าจะใช้รูปแบบวงขนาดไหน และระยะทางในการแสดง เมื่อมีการตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้วจะมีการแบ่งค่าตอบแทนให้กับสมาชิกเท่ากัน ด้วยเงินจำนวนเท่า ๆ กัน มีการรับค่าตอบแทนตามขนาดของรูปแบบการบรรเลง ได้แก่ วงขนาดเล็ก จำนวนเงิน 5,000 บาท วงขนาดกลาง จำนวนเงิน 10,000 บาท และวงขนาดใหญ่ จำนวนเงิน 25,000 บาท ค่าตอบแทนที่สมาชิกจะได้ในแต่ละครั้งจะไม่เท่ากัน จำนวน 300 – 500 บาทต่อครั้ง แต่ถ้ามีงานที่ค่อนข้างระยะไกล ก็จะมีค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น ส่วนต่างของเงินว่าจ้างจะเก็บไว้เป็นส่วนกลางของวงดนตรีซึ่งเงินส่วนกลางนี้จะนำมาดูแล

พัฒนาองในการซื้ออุปกรณ์ หรือใช้ในการซ่อมบำรุง 3) ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ เครื่องดนตรีส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องดนตรีที่ตกทอดมาจาก ครูแฉล้ม ชมกลิ่น และบางเครื่องดนตรีก็จะเป็นเครื่องดนตรีส่วนตัวของสมาชิก มีสองลักษณะด้วยกันคือ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องดนตรี ส่วนกลางและวัสดุอุปกรณ์ เครื่องดนตรีส่วนตัว จะเป็นเครื่องดนตรีส่วนตัวของสมาชิกนั้น ๆ และการซ่อมบำรุงก็จะใช้เงินส่วนตัวในการซ่อมบำรุงโดยสมาชิกแต่ละคนจะรับผิดชอบเครื่องดนตรีของตัวเอง เป็นเพราะความรักและความชื่นชอบของสมาชิกอยู่แล้ว 4) ด้านการบริหารจัดการ มีการจัดการวงในรอบด้านและดูแลกันอย่างเปรียบเสมือนครอบครัวของตัวเอง ซึ่งจะมีการจัดการในแต่ละประเด็น เช่น การฝึกซ้อม การรับงาน การดูแลรักษาเครื่องดนตรี และการดูแลสมาชิก

2. ศึกษาการประสมวงและบทเพลงของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ ที่ใช้ในการบรรเลง

2.1 การประสมวง ของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ มีการนำเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตกมาใช้ในการประสมวง การเลือกใช้เครื่องดนตรีนั้นไม่มีแบบแผนตายตัว แต่จะวางแผนการประสมวงอย่างคร่าว ๆ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องดนตรีไทย และกลุ่มเครื่องดนตรีตะวันตก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกำลังในการว่าจ้าง ของผู้ว่าจ้างวงดนตรี โดยการวางเครื่องดนตรีไทยเป็นหลักและเครื่องดนตรีตะวันตกในการประสานเสียงร่วมบรรเลง (ไม่ได้บรรเลงทำนองหลักในบทเพลง) โดยการจัดเครื่องดนตรีค้ำถึงเสียงในการบรรเลง เพราะฉะนั้น เครื่องดนตรีไทยในวงดนตรีร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ จะมีการปรับแต่งเสียงใหม่ให้เข้ากับเครื่องดนตรีตะวันตกเพื่อความกลมกลืนกันของเสียงในการบรรเลง

2.1.1 เครื่องดนตรี วงดนตรีร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ มีการแบ่งประเภทของเครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงคือเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซิม ซอด้วง ซอขลุ่ยเพียงออ กลองแขก ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับพวง คีย์บอร์ด กีตาร์เบส กลองชุด คองก้า อัลโตแซกโซโฟน ทรัมเป็ต

และทรอมโบน โดยเครื่องดนตรีไทยที่ดำเนินการทำนอง คือ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ขิม มีระบบการเทียบเสียงในระบบเสียงของดนตรีตะวันตกในบันไดเสียง Bb Major โดยใช้ในการฟังผ่านหูเป็นหลัก มีนายวิชิตพัทธ์ วิจิฉัย เป็นผู้ปรับเทียบเสียงโดยใช้เสียงของคีย์บอร์ดที่ใช้ในวงดนตรีเป็นเครื่องเทียบเสียง ส่วนขลุ่ยเพียงออไม่สามารถปรับเทียบเสียงได้จึงต้องสั่งทำขลุ่ยเพียงออ เป็นเสียง Bb ตามเสียงของดนตรีตะวันตกโดยเฉพาะ ส่วนซอด้วง และซออู้ การวางนิ้วยังคงแบบแผนของลักษณะการบรรเลงดนตรีไทยแต่ยังมีการเลื่อนนิ้วเพื่อให้เข้ากับเสียงดนตรีสากล

2.1.2 รูปแบบการประสมวง มีรูปแบบการประสมวงที่นำเครื่องดนตรีที่มีอยู่แล้วมาบรรเลงร่วมกันโดยไม่ยึดหลักแบบแผนที่ตายตัว เกิดจากการหยิบจับเครื่องดนตรีที่มีอยู่มาบรรเลงร่วมกันโดยไม่มีแบบแผนตายตัวในรูปแบบการประสมวง โดยตั้งแต่เริ่มก่อตั้งวงมา มีการประสมวงในรูปแบบต่าง ๆ คือ 1) วงดนตรีร่วมสมัย รูปแบบที่ 1 (วงขนาดเล็ก) ประกอบด้วยผู้บรรเลงจำนวน 4 คน มีรูปแบบในการนั่งบรรเลงมีเครื่องดนตรีที่บรรเลง เช่น ระนาดเอก คีย์บอร์ด ฉิ่ง กลองแขก 2) วงดนตรีร่วมสมัย รูปแบบที่ 2 (วงขนาดกลาง) ประกอบด้วย นักดนตรีและนักร้องจำนวน 5-6 คน ใช้เครื่องดนตรี ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม คีย์บอร์ด ฉิ่ง กลองแขก 3) วงดนตรีร่วมสมัย รูปแบบที่ 3 (วงดนตรีขนาดใหญ่) ประกอบด้วยนักดนตรีและนักร้องจำนวน 20 คน ใช้เครื่องดนตรีบรรเลง ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม คีย์บอร์ด ฉิ่ง กลองแขก ซออู้ ซอด้วง ขิม ขลุ่ยเพียงออ แซกโซโฟน ทรัมเป็ต ทรอมโบน กีตาร์เบส กลองชุด กลองคองก้า เมื่อจัดรูปแบบวงแล้ว คีย์บอร์ดจะเป็นเครื่องดนตรีตะวันตกเพียงเครื่องเดียวที่มีการใช้ร่วมกันกับทุกรูปแบบของวง ส่วนเครื่องดนตรีตะวันตกอื่น ๆ จะจัดอยู่ในรูปแบบที่ 3 คือวงดนตรีขนาดใหญ่และในการจัดรูปแบบวงแต่ละครั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานที่และจำนวนของสมาชิก ทำให้รูปแบบวงดนตรีร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ มีรูปแบบการประสมวงที่ไม่มีแบบแผนตายตัว

2.2 บทเพลง ความเป็นเอกลักษณ์ของ

วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ คือมีการนำเอาบทเพลงที่มีอยู่แล้วมาเรียบเรียงเสียงประสานและปรับปรุงแต่งคิดลักษณะของบทเพลงให้มีความเรียบง่ายมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำบทเพลงของวงดนตรีไทยร่วมสมัยของคณะบ้านลุ่มแบนด์ มาศึกษาเก็บข้อมูลและนำตัวอย่างบทเพลงมาวิเคราะห์ซึ่งแบ่งหัวข้อได้ดังนี้

2.2.1 ประเภทบทเพลง การแบ่งประเภทบทเพลงของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ มีการแบ่งตามลักษณะการบรรเลงและบทเพลงที่มีอยู่แล้วนำมาเรียบเรียงเสียงประสานใหม่ และยังคงมีบทเพลงที่ยังคงบรรเลงแบบฉบับ ได้คัดเลือกเพลงโดยเลือกใช้บทเพลงไทยแบบฉบับ เพลงที่นำทำนองเพลงไทยแบบฉบับมาใช้ และเพลงไทยสมัยนิยม

2.2.2 การวิเคราะห์บทเพลง เพลงโหมโรงโอยเรศ เป็นบทเพลงแรก ๆ ที่นำเครื่องดนตรีตะวันตกมาร่วมบรรเลงกับวงคือ คีย์บอร์ด และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของการบรรเลงเพลงไทยแบบฉบับ ให้จุดเด่นอยู่ที่เครื่องดนตรีไทยเป็นหลัก มีการเทียบเสียงเป็นบันไดเสียงตามหลักทฤษฎีดนตรีตะวันตก ให้อยู่ในบันไดเสียง Bb Major โดยมีการตั้งเสียงยึดแบบระบบของดนตรีตะวันตก 440 Hz เมื่อเทียบกับเสียงคีย์บอร์ด การบรรเลงทำนองและลีลาของเครื่องดนตรีไทยทั้งหมดยังคงบรรเลงในแบบฉบับดั้งเดิมของบทเพลง แต่การฟังออกมาต่างจากแบบดั้งเดิมเพราะมีเสียงประสานหรือคอร์ดของดนตรีตะวันตกคอยบรรเลงสนับสนุนตลอดทั้งเพลง ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีทางการฟังจากบทเพลงโหมโรงโอยเรศที่ต่างจากเดิม และเชื่อมวัฒนธรรมทั้งสองกลุ่มเครื่องดนตรีเข้าด้วยกัน ซึ่งคือลักษณะของบทเพลงโหมโรงโอยเรศมีด้วยกันทั้งหมด 4 ท่อน โดยมีการวิเคราะห์คิดลักษณะตามทฤษฎีดนตรีตะวันตก แบ่งได้เป็น 5 ท่อน ดังนี้ A : B : C : D : E เป็นลักษณะของเพลงที่มีทำนองเดี่ยวตลอดรูปแบบ A : A : A

เพลงฝนนี้ เป็นการนำทำนองเพลงลาวสวยรอย ซึ่งเป็นเพลงไทยแบบฉบับ มีเครื่องดนตรีไทยดำเนินการทำนองและถูกตั้งระบบเสียงให้ตรงกับระบบดนตรีตะวันตก แต่เพิ่มสีสันของเครื่องดนตรีไทยเข้ามาในการดำเนินการทำนองคือ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม

ซอด้วง ซออู้ กรับพวง และกลุ่มเครื่องดนตรีตะวันตกคือ อัลโตแซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต ทรอมโบน และกลุ่มเครื่องดนตรีไทยจะมีบทบาทเด่นในท่อน C1, C2 กลุ่มเครื่องดนตรีตะวันตกมีบทบาทตลอดทั้งบทเพลง โดยสรุปจากการวิเคราะห์ทางด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยได้เห็นถึงความงดงาม อีกรูปแบบที่ต่างจากการบรรเลงแบบเดิม เพิ่มทั้งความรู้ ในการบรรเลงและสุนทรียภาพได้ดียิ่ง โดยเพลงผืนนี้ มีรูปแบบคีตลักษณ์ทางด้านดนตรีคือ A : B : C : A : C

เพลงเทพธิดาฟ้าซิ่น มีการนำ เครื่องดนตรีไทยมาบรรเลงเพิ่มจากเพลงต้นฉบับ ที่มีแต่เพียงเสียงระนาดเอก โดยเพิ่มเครื่องดนตรี ระนาดทุ้ม ซิม ซอด้วง ซออู้ กลองแขก ฉิ่ง เพื่อสร้าง สีสันการบรรเลงให้แตกต่างจากเพลงต้นฉบับและการ บรรเลงได้ปรับเปลี่ยนแนวทางใหม่ทางด้านจังหวะ คอร์ด ท่อนเพลง โดยบรรเลงสนับสนุนจากกลุ่ม เครื่องดนตรีสากล คือ กีตาร์เบส คีย์บอร์ด กลองชุด คองก้า อัลโตแซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต ทรอมโบน โดยรวม ของเนื้อดนตรี ดนตรีไทยทำหน้าที่บรรเลงทำนองเป็นหลัก โดยเพลงเทพธิดาฟ้าซิ่นมีรูปแบบคีตลักษณ์ทางด้านดนตรี คือ A : A : B : A : C : B : A

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย จากการวิเคราะห์ ในประเด็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา ผู้ริเริ่มก่อตั้งคือ นายแฉล้ม ชมกลิ่น ซึ่งศึกษาดนตรีไทยมาจาก หมื่นตันตรีการเจนจิต (สาย ศศิผลิน) มีการจัดตั้งวง ดนตรี โดยใช้ชื่ วงดนตรีว่า “แฉล้มศิลปิน” โดยได้นำ บุตรหลานของตนเองมาฝึกหัดเครื่องดนตรี จนได้รับความนิยมน มีการว่าจ้างงานกันปากต่อปาก ทำให้ วงดนตรีค่อนข้างมีชื่อเสียง เมื่อนายแฉล้ม ชมกลิ่น เสียชีวิตลงมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าวงเป็น นางสาววรารากรณ์ ชมกลิ่น และเปลี่ยนชื่ วงเป็น วงศิษย์ครูแฉล้ม ได้มีความคิดที่จะพัฒนารูปแบบของวง ให้มีความแปลกใหม่และเป็นทางเลือกให้กับผู้ว่าจ้าง มากขึ้น จนกลายเป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัย และตั้งชื่ วงดนตรีไทยร่วมสมัยนี้ว่า “วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์” มีบทบาทในด้านการอนุรักษ์

วัฒนธรรมอันดีงามของไทย บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ อย่างเห็นได้ชัด บรรเลงเพลงไทยแบบฉบับไว้ โดยแต่ละครั้ง ก่อนการแสดง จะมีการบรรเลงเพลงไทยแบบฉบับก่อน ทุกครั้ง ยังคงเป็นสถานที่สำหรับฝึกหัดเล่นดนตรีไทย มีการรับสมัครผู้ที่สนใจโดยมีแบบทั้งที่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย และแบบไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่าย ผลที่เกิดจากการ ช่วยเหลือสังคมของคณะบ้านลุ่มแบนด์ นี้ทำให้เกิด ผลผลิตคนที่มีความสามารถทางด้านดนตรีต่อยอดถึง การศึกษาในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ มีการแบ่ง การบริหารของวงดนตรีออกเป็นแต่ละด้านตามทฤษฎี การบริหาร 4 M ได้แก่ 1) ด้านการบริหารบุคคล จะมีการ จัดการแบบระบบเครือข่าย แต่จะมีผู้นำหรือหัวหน้าวง ได้แก่ นางสาววรารากรณ์ ชมกลิ่น โดยหลักในการ บริหารนั้นไม่มีความยุ่งยาก มีการเอาใจใส่สมาชิกทุกคน และรักทุกคนเปรียบเสมือนเป็นพี่น้อง การรับงานแต่ละครั้ง จะมีการวิชีวิตพัทธ์ วิวินิจฉัย เป็นผู้รับคำสั่งเพื่อนำภาระงาน มากระจายให้กับสมาชิกในวง มีการฝึกซ้อมและ ทำการตกลงว่าจะใช้วงขนาดใด งานประเภทอะไร แล้วมาปรึกษากับสมาชิกว่าจะมีการฝึกซ้อม และใช้ เพลงอะไรในการฝึกซ้อมบ้าง งานที่รับมานั้นจะมีการ แจ็งล่วงหน้าก่อนประมาณ 1 สัปดาห์ 2) ด้านการบริหาร งบประมาณ จะมีการปรึกษากับสมาชิกในวงว่าจะใช้ รูปแบบวงขนาดไหน เมื่อมีการตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะมีการแบ่งค่าตอบแทนให้กับสมาชิก ด้วยเงินจำนวน เท่า ๆ กัน มีการรับค่าตอบแทนตามขนาดของรูปแบบ การบรรเลง ดังนี้ วงขนาดเล็ก จำนวนเงิน 5,000 บาท วงขนาดกลาง จำนวนเงิน 10,000 บาท และวงขนาดใหญ่ จำนวนเงิน 25,000 บาท ค่าตอบแทนที่สมาชิกได้ ในแต่ละครั้งจะไม่เท่ากัน จำนวน 300 ถึง 500 บาท ต่อครั้ง ส่วนต่างของเงินว่าจ้างจะเก็บไว้เป็นส่วนกลาง ของวงดนตรี ซึ่งเงินส่วนกลางนี้ นำมาดูแลพัฒนาวง ในการซื้ออุปกรณ์ 3) ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ โดยเครื่องดนตรีส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่ตกทอดมาจาก นายแฉล้ม ชมกลิ่น และเครื่องดนตรีบางชิ้นก็จะเป็น เครื่องดนตรีส่วนตัวของสมาชิก มีสองลักษณะคือ วัสดุอุปกรณ์เครื่องดนตรีส่วนกลาง และวัสดุอุปกรณ์ เครื่องดนตรีส่วนตัว จะเป็นเครื่องดนตรีส่วนตัวของ

สมาชิกนั้น ๆ 4) ด้านการบริหารจัดการ มีการจัดการวงในรอบด้านและดูแลกันอย่างเปรียบเสมือนครอบครัวของตัวเองซึ่งจะมีการจัดการในแต่ละประเด็น เช่น การฝึกซ้อม การรับงาน การดูแลรักษาเครื่องดนตรี และการดูแลสมาชิก

2. การประสมวงและบทเพลง มีการนำเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตกมาใช้ในการประสมวง เลือกใช้เครื่องดนตรีที่ไม่มีแบบแผนตายตัว โดยเครื่องดนตรีไทยจะเป็นหลักในการบรรเลง และเครื่องดนตรีตะวันตกบรรเลงประสานเสียง ประเภทของเครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงคือเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ชิม ซอด้วง ซออู้ ขลุ่ยเพียงออ กลองแขก ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับพวง คีย์บอร์ด กีตาร์เบส กลองชุด คองก้า อัลโตแซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต และทรอมโบน มีระบบการเทียบเสียงในระบบเสียงของดนตรีตะวันตกในคีย์ Bb Major ใช้การฟังผ่านหูเป็นหลัก เริ่มก่อตั้งวงดนตรี มีการประสมวงในรูปแบบต่าง ๆ คือ 1) รูปแบบที่ 1 (วงขนาดเล็ก) เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ได้แก่ ระนาดเอก คีย์บอร์ด ฉิ่ง กลองแขก 2) รูปแบบที่ 2 (วงขนาดกลาง) เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม คีย์บอร์ด ฉิ่ง กลองแขก 3) วงดนตรีร่วมสมัย รูปแบบที่ 3 (วงดนตรีขนาดใหญ่) เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม คีย์บอร์ด ฉิ่ง กลองแขก ซออู้ ซอด้วง ชิม ขลุ่ยเพียงออ แซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต ทรอมโบน กีตาร์เบส กลองชุด คองก้า เมื่อจัดรูปแบบวงแล้ว คีย์บอร์ดจะเป็นเครื่องดนตรีเพียงเครื่องเดียวที่มีการใช้ร่วมกันกับทุกรูปแบบของวง บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลง มีการแบ่งประเภทบทเพลงตามลักษณะการบรรเลงและบทเพลงที่มีอยู่แล้ว นำมาเรียบเรียงเสียงประสานใหม่ และยังคงมีบทเพลงที่ยังคงบรรเลงแบบฉบับ ได้คัดเลือกเพลงโดยเลือกใช้บทเพลงไทยแบบฉบับ เพลงที่นำทำนองเพลงไทยแบบฉบับมาใช้ และเพลงไทยสมัยนิยม บทเพลงที่นำมาวิเคราะห์ได้แก่ 1) เพลงโหมโรงโอยเรศ ซึ่งเป็นบทเพลงแรก ๆ ที่ได้นำเอาคีย์บอร์ดมาบรรเลงร่วมกับวง แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของการบรรเลงเพลงไทยแบบฉบับให้จุดเด่นอยู่ที่เครื่องดนตรีไทยเป็นหลัก การบรรเลงทำนอง

และลีลาของเครื่องดนตรีไทยทั้งหมดยังคงบรรเลงในรูปแบบฉบับดั้งเดิมของบทเพลง มีคีตลักษณ์ในรูปแบบทางด้านดนตรีตรีคือ A : B : C : D : E 2) เพลงฝนนี้เป็นทำนองเพลงไทยแบบฉบับ ใช้เครื่องดนตรีไทยดำเนินทำนอง และถูกตั้งระบบเสียงให้ตรงกับระบบดนตรีตะวันตก กลุ่มเครื่องดนตรีไทยจะมีบทบาทเด่นในท่อน C1, C2 กลุ่มเครื่องดนตรีตะวันตกมีบทบาทตลอดทั้งบทเพลง โดยเพลงฝนนี้มีรูปแบบคีตลักษณ์ทางด้านดนตรีคือ A : B : C : A : C 3) เพลงเทพธิดาผ้าซิ่น บทเพลงนี้มีการนำเครื่องดนตรีไทยมาบรรเลงเพิ่มจากเพลงต้นฉบับที่มีแต่เพียงเสียงระนาดเอก โดยเพิ่ม ระนาดทุ้ม ชิม ซอด้วง ซออู้ กลองแขก ฉิ่ง เพื่อสร้างสีสันการบรรเลงให้แตกต่างจากเพลงต้นฉบับ มีการปรับเปลี่ยนแนวทางใหม่ทางด้านจังหวะ คอร์ด ทำนองเพลง โดยบรรเลงสนับสนุนจาก กีตาร์เบส คีย์บอร์ด กลองชุด คองก้า อัลโตแซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต ทรอมโบน โดยเพลงเทพธิดาผ้าซิ่นมีรูปแบบคีตลักษณ์ทางด้านดนตรีคือ A : A : B : A : C : B : A

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะบ้านลุ่มแบนด์โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาประวัติ วง ลักษณะการประสมวงและบทเพลง ผู้วิจัยมีการอภิปรายดังนี้

วงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ เป็นวงดนตรีที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวงเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับงาน ทำให้วงดนตรีคณะบ้านลุ่มแบนด์มีชื่อเสียงในชุมชนบริเวณเขตดลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เริ่มต้นของการเป็นวงดนตรีร่วมสมัย วงดนตรีคณะบ้านลุ่มแบนด์ เป็นวงดนตรีประเภทวงปี่พาทย์มอญมาก่อน ต่อมา มีการพัฒนานำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับดนตรีไทย แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวง ปัจจุบันวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ ยังคงมีวงดนตรีที่แบบอนุรักษ์และผสมผสานกับดนตรีตะวันตก สมาชิกในวงส่วนใหญ่จะเล่นดนตรีได้ทั้งสองประเภทคือดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก บทเพลงที่นำมาแสดงมีหลายรูปแบบ คือ เพลงไทยแบบฉบับ เพลงที่นำทำนอง

เพลงไทยแบบฉบับมาใช้ และเพลงไทยสมัยนิยม ซึ่งแต่ละประเภทบ่งบอกถึงการพัฒนาของการบรรเลงเป็นดนตรีร่วมสมัย ดังเช่นเพลงไทยแบบฉบับยังคงมีวิธีการเล่นแบบเดิมไม่มีการเปลี่ยนรูปแบบการเล่นใด ๆ การนำเอาทำนองเพลงไทยแบบฉบับมาใช้ก็เป็นการพัฒนามาจากเพลงไทยแบบฉบับแล้วนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาประสมวง เปลี่ยนเป็นรูปแบบของเพลงลูกกรุงหรือสุนทราภรณ์ และเพลงไทยสมัยนิยมก็เป็นเพลงที่มีเอกลักษณ์คล้ายกับเพลงไทยแบบฉบับแต่ทำนองและวิธีการเล่นจะเปลี่ยน จะให้ความสำคัญกับเครื่องดนตรีตะวันตกแต่ก็มีการบรรเลงดนตรีไทยแบบฉบับเช่นกัน

ผลการวิจัยเรื่องการศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาคณะบ้านลุ่มแบนด์ ซึ่งเป็นวงดนตรีที่ได้รับความนิยม ประวัติความเป็นมาของวงดนตรีค่อนข้างมีมายาวนานจากนายแฉล้ม ชมกลิ่น มีการถ่ายทอดความรู้ความสามารถทางด้านดนตรี โดยเฉพาะวงปี่พาทย์มอญ ปี่พาทย์ไทย และตรวจให้กับลูกหลาน และผู้ที่สนใจ จึงทำให้วงดนตรีไทยร่วมสมัยคณะบ้านลุ่มแบนด์ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของนายแฉล้ม ชมกลิ่น มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ภคมน แสงมิ่งคละ, 2548, น. 132) ศึกษาพบว่าสภาพทางสังคมของคณะเอกศิลป์อยู่กันอย่างเป็นญาติมิตร เป็นพี่เป็นน้องกัน กล่าวคือได้มีการสืบทอดความรู้ให้กับนักดนตรีรุ่นหลัง การประสมวงเครื่องสายประสมออร์แกน คณะเอกศิลป์นำมาประสมแล้วได้ซอด้วง 1 คัน ซอเพียงออ 1 เล้า ขิม 1 หลัง ออร์แกน 1 หลัง โทณ-รำมะนา 1 คู่ ฉิ่ง 1 คู่ กรับเสภา 1 คู่ โดยมีซอด้วงและออร์แกนเป็นเครื่องนำ ทำให้เห็นว่าการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). *ประวัติการดนตรีไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- เพชรลดา เทียมพยูหา. (2556). *การศึกษาดนตรีร่วมสมัย กรณีศึกษาวงกำไล*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ภคมน แสงมิ่งคละ. (2548). *การศึกษาการถ่ายโยงวัฒนธรรมทางดนตรีวงเครื่องสายประสมออร์แกน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- อนันท์ นาคคง. (2556). *การศึกษาดนตรีร่วมสมัยและผลงานดนตรีร่วมสมัย ในสังคมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.

ของวงดนตรีจากวงดนตรีที่เป็นไทยแบบฉบับและเริ่มมีการประสมวง นำเอาเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงร่วมกับวงดนตรีไทย นอกจากนี้ (เพชรลดา เทียมพยูหา, 2556, น. 193) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของวงกำไล ซึ่งเป็นวงดนตรีร่วมสมัยที่ได้รับความนิยมเช่นกันว่า วงกำไลเป็นวงดนตรีร่วมสมัยหญิงล้วน บทบาทของวงเป็นปรากฏการณ์ทางดนตรีที่เป็นรูปแบบดนตรีไทยสากล เนื่องด้วยเป็นวงที่มีความแปลกใหม่จากดนตรีไทยแบบฉบับ แบ่งออกเป็นบทบาท 3 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม และด้านการท่องเที่ยวและกีฬา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถนำบริบทของวงดนตรีไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาเอกลักษณ์ของวงดนตรีที่ใช้ในการวิจัย
2. นำหลักการวิเคราะห์ของทฤษฎีดนตรีสากลไปใช้เพื่อวิเคราะห์บทเพลงอื่น ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของวงดนตรีร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการประสมวงแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ เนื่องจากการพัฒนามาจาก วงปี่พาทย์ไทย วงปี่พาทย์มอญ วงอังกะลุง และตรวจ
2. ศึกษาบทบาทเพลงอื่น ๆ ของวงดนตรีไทยร่วมสมัย คณะบ้านลุ่มแบนด์ โดยนำทฤษฎีและหลักการวิเคราะห์ดนตรีตะวันตกมาเป็นเครื่องมือ เพื่อเป็นข้อมูลการศึกษาด้านดนตรีต่อไป

การปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลาง
ในช่วงหลังการเสด็จกลับนครเชียงใหม่ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี
A STUDY OF NORTHERN AND CENTRAL THAI MUSIC INTERACTION AFTER
PRINCESS CONSORT DARA RASMI'S RETURNING TO CHIANG MAI

ณัฐวุฒิ อุ๋นออกแดง^{1*} และ เทพิกา รอดสการ²
Nutthawoot Unokdang^{1*} and Tepika Rodsakan²

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 114 ซอยสุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110^{1, 2}
Srinakarinwirot University 114, Sukhumvit 23, Klong Toei Nuea, Watthana, Bangkok 10110^{1, 2}

*Corresponding E – mail: Keaw.mymelody@gmail.com

(Received: 14 May, 2021; Revised: 13 Dec, 2021; Accepted: 20 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบศึกษาเอกสาร และแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ในรูปแบบความเรียง ผลการวิจัยพบว่า 1) ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เกิดขึ้นเมื่อพระองค์เสด็จนิวัตนครเชียงใหม่เป็นการถาวร เมื่อ พ.ศ. 2457 ทรงนำรูปแบบ หลักการการบรรเลง และการแสดงแบบภาคกลางมาปรับปรุงดนตรีและนาฏศิลป์ของภาคเหนือให้มีระบบระเบียบเป็นแบบแผนและเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น พระนิพนธ์ชิ้นสำคัญที่แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางมีจำนวน 8 ชุดการแสดง คือ ละครน้อยใจยา พ็อนม่านม้วยเชียงตา พ็อนม่านแม่แล้ พ็อนเงี้ยว พ็อนเล็บและพ็อนเทียน พ็อนโยคีถวายไฟ พ็อนมอญหรือฝีมด และระบำซอ เมื่อวิเคราะห์รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี พบว่า แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) การใช้หลักการประพันธ์ด้วยการนำลูกตกมาเรียบเรียงเป็นดนตรีแบบภาคกลาง (2) การบรรเลงแบบดนตรีภาคกลาง และนำเพลงดั้งเดิมแบบภาคเหนือเข้ามาผสม ผลของปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีเป็นที่ยอมรับและใช้เป็นแบบแผนในการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์เป็นที่นิยมและรับรู้ในวงกว้างสืบมาจวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม 5 ด้าน คือ การปรับตัว การผสมผสานทางวัฒนธรรม การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การบูรณาการทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม 2) ปัจจัยที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี, ดนตรีภาคเหนือ, ดนตรีภาคกลาง, พระราชชายา เจ้าดารารัศมี

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรมศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the relations of northern and central Thai music after the return to Chiang Mai of Princess Consort Dara Rasami, and to study the factors contributing to phenomena of musical relations of northern and central Thai music at that time. The data was collected using documentation form and semi-structured interview, and analyzed by content analysis. The data was classified and compared to form an inductive conclusion, then presented through descriptive analysis in an essay format. The results of the research were as follows: 1) The relations of northern and central Thai music after the return to Chiang Mai of Princess Consort Dara Rasami occurred when Her Highness returned permanently to Chiang Mai in 1914. She introduced and applied the forms, principles, and performance style of central Thai music to improve the standard of music and dance in the northern region, making them more orderly and systematic. There were eight sets of important performances that clearly represented musical relations of the northern and central regions: *Lakhon Noi Jai Ya*, *Fon Man Mui Chiang Ta*, *Fon Man Mae Le*, *Fon Ngjaw*, *Fon Leb* and *Fon Thian*, *Fon Yokee Thawai Fai*, *Fon Mon* or *Fon Phee Mod*, and *Rabam Saw*. After an analysis of musical relations patterns, it was found that it could be divided into two patterns: (1) the composition using the principles of central Thai music by the rearrangement of *Luk Tok* (accentuated note), (2) the performance combining the style of central Thai music with the traditional northern Thai music. The results of musical relations were recognized and adopted as a standard in Thai music and dance lessons, and have been widely applied until today. This was also corresponded to the 5 dimensions of cultural relations approach: adaptation, acculturation, cultural assimilation, cultural integration, and cultural conflicts; 2) There were four factors contributing to musical relations between northern and central Thai music after the return to Chiang Mai of Princess Consort Dara Rasami: economic factor, political factor, social factor, and cultural factor.

KEYWORDS: Music Interaction, Northern Thai Music, Central Thai Music, Princess Consort Dara Rasami

บทนำ

ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีเสน่ห์ทางวัฒนธรรม มีความสวยงามของภูมิประเทศและความงามทางด้านวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็น ภาษา อาหาร การแต่งกาย การดำเนินวิถีชีวิต ศิลปะดนตรี และนาฏศิลป์ วัฒนธรรมทั้งหลายเหล่านี้ของภาคเหนือล้วนเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ การพัฒนาตนเองจนเป็นที่ยอมรับในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย วัฒนธรรมดนตรีของภาคเหนือก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่แสดงออกอย่างเด่นชัดถึงการยอมรับเอาวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีของตนเอง โดยจะเห็นได้ชัดมากที่สุดในช่วงที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เสด็จนิวัตกลับสู่เชียงใหม่ พระองค์ทรงนำเอาวิทยากรต่าง ๆ ไปปรับใช้กับวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการประยุกต์ปรับใช้ให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของตนได้อย่างสวยงาม (พูนพิศ อมาตยกุล, 2553, น. 174)

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เสด็จกลับมาประทับที่เชียงใหม่อย่างถาวรในปี พ.ศ. 2457 ซึ่งการเสด็จครั้งนี้ ได้กล่าวว่า ทรงชนเครื่องดนตรีไทยขึ้นมาครบทุกอย่าง ถึงตอนนี้จะเห็นได้ว่าการละครและดนตรีภาคกลาง จะได้ตามเสด็จมามากกว่าคราวก่อน (ธีรยุทธ ยวงศรี และพูนพิศ อมาตยกุล, 2530, น. 69) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าการที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เสด็จไปประทับในกรุงเทพมหานครฯ เป็นเวลานานกว่าสี่ห้าปีนั้น ถึงสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อเสด็จกลับมาประทับที่เชียงใหม่อย่างถาวร ตั้งแต่นั้นมา เพลงต่าง ๆ อันเป็นเพลงที่คนภาคกลางเรียกว่า เพลงลำเนียงไทย และเพลงอื่น ๆ ที่ใช้ในการขับร้องบรรเลงก็หลั่งไหลมาสู่เมืองเชียงใหม่อย่างมากมาย (พูนพิศ อมาตยกุล, 2553, น. 173) ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นพระอัจฉริยภาพของพระองค์ในการสร้างสรรค์ผลงานเหล่านี้ขึ้น ซึ่งการนำเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นมาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองนี้ แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ที่เสมือนเป็นรากฐานให้การบรรเลงดนตรีของภาคเหนือมาจนถึงปัจจุบัน

การเคลื่อนไหวหรือการโยกย้ายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งต้องว่าด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยมีทั้งลักษณะ

ที่สอดคล้องกันและขัดแย้งกัน กล่าวคือการนำวัฒนธรรมอื่นมาผสมรวมกันนั้นย่อมต้องเกิดปฏิสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรม ทั้งนี้ย่อมมีการเดินทางผ่านการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ทำให้วัฒนธรรมบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอด หรือถูกปรับเปลี่ยนเพื่อความสุนทรีย์หรือเพื่อตอบสนองแนวทางการปฏิบัติของชนชั้นนำทางสังคมที่ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมทางดนตรีของภาคเหนือที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมดนตรีภาคกลางในสมัยที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เสด็จนิวัตกลับสู่นครเชียงใหม่ นำมาศึกษาเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมดนตรีของทั้งสองภูมิภาค และการนำมาปรับใช้ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมดนตรีของภาคเหนือที่เป็นที่ยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน โดยศึกษาไว้ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยชี้ให้เห็นถึงการธำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของภาคเหนือ อีกทั้งยังเป็นการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาควบคู่กันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงหลังจากการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ และนำข้อมูลต่าง ๆ มารวบรวมเรียบเรียงเพื่อทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์เป็นความเรียง ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและเอกสารต่าง ๆ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียงตามหัวข้อที่กำหนด จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ นักวิชาการด้านดนตรีล้านนา นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ล้านนา เจ้าแหวดาวพรหมบุรี (ณ เชียงใหม่) ทายาทพระราชชายา เจ้าดารารัศมี และการเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร โดยรวบรวมจากเอกสาร ตำราวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดแห่งชาติ และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เครื่องมือในการวิจัย

อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย อุปกรณ์จัดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพนิ่ง และกล้องถ่ายภาพวิดีโอ จากนั้นผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูล โดยการถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษรเรียงข้อมูลเป็นหมวดหมู่ นำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาประมวลผลเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงมากที่สุด นำข้อมูลที่ได้มาสรุปผล วิเคราะห์ปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงสมัยพระราชชายา เจ้าดารารัศมี และอภิปรายผลจากการออกภาคสนามองค์มวบรวมแห่งความรู้ที่ได้รับการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมดนตรีในครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและข้อมูลทางภาคสนาม มารวบรวมแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้มาวิเคราะห์บทบาท และสถานภาพของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในขณะที่อยู่ภาคกลางและหลังเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่
2. นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกโครงสร้างดนตรีเพื่อหาเอกลักษณ์ของดนตรีภาคเหนือ ดนตรีภาคกลาง และเอกลักษณ์ร่วมทางดนตรี จากการวิเคราะห์รูปแบบ

โครงสร้างดนตรีตามการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์ (Melodic Analysis) และโครงสร้างเพลง (Form Analysis) โดยวิเคราะห์กระสวนทำนอง กระสวนจังหวะ บันไดเสียง รูปแบบเพลง การจัดวางเพลง การนำไปใช้ ฯลฯ

3. ศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงหลังจากการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามกระบวนการแนวคิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ การปรับตัว (Adaptation) การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) การกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation) การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict) และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี แบ่งเป็น 4 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านวัฒนธรรม

4. สรุปผลวิเคราะห์ผลการศึกษาด้านวัฒนธรรมแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมของดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงหลังจากการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

5. อภิปรายผลจากองค์ความรู้ที่ได้รับการศึกษาค้นคว้าการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของทั้งดนตรีภาคเหนือและภาคกลางในครั้งนี้

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จกลับนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี แบ่งออกเป็น 2 ข้อตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

1.1 ภูมิหลังปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางก่อนพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ประสูติ (พ.ศ. 2317 ถึง พ.ศ. 2416) ดนตรีในยุคเริ่มก่อนที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี จะประสูติ

นั้น จากสภาวะความไม่มั่นคงของบ้านเมืองก่อนหน้า นี้ทำให้วัฒนธรรมดนตรีบางอย่างสูญหายไปด้วย พระเจ้ากาวิละได้พยายามอย่างยิ่งแต่ก็ไม่สามารถฟื้นฟู ได้หมด การสวามิภักดิ์ต่อสยามของพญาเจ้าบ้าน และพระเจ้ากาวิละ เป็นการยอมรับอำนาจของสยาม อย่างเต็มที่ ดังนั้นชาวล้านนาจึงรู้จักสยามมากขึ้น

ในด้านเครื่องดนตรีของล้านนา ในระยะแรกเริ่มนี้ มีไม่กี่ชิ้น เสียงดนตรีก็มีทำนองและจังหวะที่เนิบช้าและ ซ้ำไปซ้ำมา เช่น พิณเบ็ยะ ะลัด ลัก สดาด และพาทย์ซ้อง เป็นต้น (ธีรยุทธ ยวงศรี และพูนพิศ อมาตยกุล, 2530, น. 22) ส่วนคนขับขานมีสองคน ชาย 1 หญิง 1 ซึ่งแสดง ถึงความสัมพันธ์ระหว่างล้านนา หงสาวดี และพุกาม การนำช่างต่าง ๆ เข้ามาจากมอญและพม่ารวมทั้งช่างซ้อง และเครื่องดนตรีอันหลากหลายในราชสำนักตั้งแต่สมัย ราชวงศ์มังราย ฝ่ายประชาชนจึงใช้การขับขานเป็นเรื่องราว หรือการปะทะคารมการพูดจาเสียดสีหรือชิงไหวชิงพริบ กันรวมทั้งเรื่องเพศจึงเป็นรูปแบบสำคัญของการสร้างความบันเทิงหลักให้แก่ผู้ชมผู้ฟัง ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี ภาคเหนือและดนตรีภาคกลางเป็นลักษณะนี้เรื่อยมา และอยู่ในการรับรู้ของล้านนามาโดยตลอด แต่ยังไม่ มีปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีอย่างเป็นทางการ จวบจนถึงสมัย เจ้าดารารัศมีประสูติ เมื่อ พ.ศ. 2416 การดนตรียังคง ดำเนินไปในรูปแบบดังที่กล่าวมา

2.2 ภูมิหลังการดนตรีภายหลังพระราชชายา เจ้าดารารัศมีประสูติ และการเรียนดนตรีใน ราชสำนักสยาม การดนตรีภายหลังพระราชชายา เจ้าดารารัศมีประสูติ ยังคงเป็นแบบพื้นเมืองดั้งเดิม มีเพียงเล็กน้อยที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมดนตรีและ การพ้อนรำจากไทยใหญ่และพม่า แต่มีหลักฐานปรากฏว่า เริ่มได้รับอิทธิพลดนตรีภาคกลาง ซึ่งปรากฏหลักฐาน สมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 6 (ครองราชย์ พ.ศ. 2397 - พ.ศ. 2416) ได้มี ละครและดนตรีภาคกลางเล่นอยู่ในคุ้มของท่าน นับว่าครู ดนตรีมีนามว่านายซ้อย เป็นคนจากนครชัยศรี และภรรยา เป็นแม่ครูรำ มีนามว่าแม่ครูจาด (ธีรยุทธ ยวงศรี และพูนพิศ อมาตยกุล, 2530, น. 63)

ในปี พ.ศ. 2416 อันเป็นปีสุดท้ายของพระเจ้า

กาวิโลรสสุริยวงศ์นั่นเอง ก็เป็นปีที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ประสูติ ระยะเวลาระหว่างนั้นจนถึง พ.ศ. 2429 เป็นระยะเวลาที่สยามกับอังกฤษกำลังแข่งขันกัน มีอำนาจเหนือล้านนา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ได้ดำเนินนโยบายอันมีผลให้เจ้าดารารัศมี ลงไปเป็นบาทบริจาริกาในพระราชสำนักสยาม และจำต้อง เดินทางไปอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร การเดินทางลงมาครั้งนั้น ก่อให้เกิดการซึมซับศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อย่างภาคกลางเข้าสู่ผู้ที่ย้ายมาจากล้านนาโดยพระราชชายา เจ้าดารารัศมีได้ตามพระบิดาคือ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ ลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2429 ซึ่งขณะนั้นมีอายุครบ 13 ชันษา และเริ่มเข้ามา มีบทบาทในราชสำนักสยามแต่นั้นมา

ครูสตรีคนแรกที่เข้ามาสอนที่พระตำหนักใน วังหลวงได้คือครูหม่อมมณี นรรัตนราชมานิต ภรรยาของ เจ้าพระยานรรัตนราชมานิต (โต มานิตยกุล พ.ศ. 2383 - พ.ศ. 2458) ท่านเป็นผู้ชำนาญซอสามสาย เป็นมือหนึ่งใน สมัยรัชกาลที่ 5 ได้เข้ามาช่วยสอนเครื่องสายที่ตำหนัก พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในวังหลวง ถึงกระนั้นก็ยัง ไม่สบพระทัย ด้วยหม่อมมณีเข้ามา ก็อยากจะให้ทรงแต่ ซอสามสายเพราะเห็นว่าเป็นของวิเศษที่สตรีชาววังจะ ฟังหัดไว้ให้เป็นศรีแก่ตน แต่ท่านกลับไปติดพระทัยที่จะ ทรงจะเข้ ซึ่งหม่อมมณีไม่ถนัด พระราชชายา เจ้าดารารัศมี จึงต้องฝึกพระทัยทรงซอด้วงบ้าง ซออู้บ้าง รอเวลาที่ จะหาครูจะเข้ผู้หญิงเก่ง ๆ ก็หาไม่ได้ ต่อมาจึงตัดสินพระทัย ขอให้ครูซ้อย ซึ่งเป็นครูผู้ใหญ่แต่ตาบอด 2 ข้าง เข้ามาสอน ดั้งนั้นครูซ้อย สุนทรวาทินจึงเป็นครูคนเดียวเท่านั้น ที่เดินเข้าออกสอนอยู่หลายปี ต่อมาเมื่อพระประยูรญาติ เข้ามาอยู่ที่ตำหนักมากขึ้น มีคนสนใจเรียนดนตรีมากขึ้น จึงโปรดให้ข้าหลวงรวมทั้งพระญาติวงศ์ บางคนออกไป เรียนนอกวังเป็นรายคนกับครูผู้ชายนอกวังแบบไปเข้า เย็นกลับ บางครั้งให้ไปอยู่กับครูผู้หญิงบ้าง โดยเฉพาะ ที่บ้านครูดนตรีบางท่านที่สามารถฝากไปได้ก็จะไปค้าง เล่าเรียนอยู่เป็นเวลานาน ๆ เช่นที่บ้านนางเจริญ พาทย์โกศล (อดีตหม่อมเจริญ กุญชร ณ อยุธยา) ภรรยาท่านครูจางวางทั่ว พาทย์โกศล ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร เพื่อไปต่อทางร้อง ไปต่อเครื่องสาย เครื่องหนัง ครูผู้ชายอีกท่านหนึ่งที่เคย

เข้าไปถวายการสอนบรรเลงจะเข้เป็นการเฉพาะ สอนจนทรงบรรเลงร่วมวงได้ จนถึงทรงเดี่ยวจะเข้ได้ดีเป็นที่กล่าวขวัญกันมาก คือเดี่ยวเพลงลาวแพน ก็คือคุณครูสังวาลย์กุลวัลย์ ครูเครื่องสายคนสำคัญของวังบูรพาภิรมย์ (ภายหลังในสมัยรัชกาลที่ 6 มาเป็นครูเครื่องสายของพระธิดาทัง 5 พระองค์ของทูลกระหม่อมบริพัตร ณ วังบางขุนพรหม) ดังนั้นครูดนตรีที่เดินทางเข้าไปสอนดนตรีในพระตำหนักของพระราชชายา เจ้าดารารัศมีเป็นคนแรกคือ ครูหม่อมผิวเป็นผู้เริ่มต้นสอนเครื่องสายตามมาด้วยครูช้อย สุนทรวาที ณ ตั้งวงขนาดเล็กได้ที่ตำหนัก พอมาได้ครูสังวาลย์ กุลวัลย์ก็ประสบความสำเร็จเป็นวงเครื่องสายเครื่องคู่ในทันที จนแม้กระทั่งก็มีประจำวงเครื่องสายที่ตำหนักของท่านอย่างพร้อม (พูนพิศ อมาตยกุล, 2553, น. 175)

พระราชชายาเจ้าดารารัศมีนั้นโปรดเรียนเครื่องสายจนทรงได้ทุกประเภท ทรงเชี่ยวชาญจะเข้มากจนถึงทรงเดี่ยวเพลงเอกคือเพลงลาวแพนได้อย่างคล่องแคล่ว ในระยะหนึ่งเมื่อเสด็จกลับมาประทับที่เชียงใหม่เป็นการถาวรแล้ว เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ และเจ้าโสภณ เพ็ญพุ่ม เล่าตรงกันว่า จะโปรดทรงแต่จะเข้อย่างเดียวเท่านั้น ความจริงแล้วทรงทราบเรื่องเครื่องสายรอบวงจนถึงเครื่องคุมจังหวะหน้าทับ อันได้แก่ โทน รำมะนาและฉิ่ง ทรงแต่งเพลงไทยด้วยการดีดจะเข้อย่างคล่องแคล่ว พระญาติที่เรียนดนตรีไทยจนได้รับการยกย่องว่ามีฝีมือจัดมาก ๆ มีอยู่ 3 ท่านที่เคยอยู่ในวังหลวง และเก่งมากจนเลื่องลือได้เป็นครูดนต่อมา คือ เจ้าเทพกัญญา เจ้าบัวชุมและคุณหญิงบุญปั้น (คุณหญิงบุญปั้น เป็นมารดาของคุณสมิตรา ลิงหลกะ คุณสมิตราเป็นนักเดี่ยวเปียโนเรียนจากแหลม ต่อมาใช้นามสกุล สุจริตกุล และเป็นนักเดี่ยวเปียโนเพลงไทยสมัยรัชกาลที่ 6) (พูนพิศ อมาตยกุล, 2553, น. 179)

จากการที่ได้นำเสนอมานี้ สะท้อนให้เห็นว่า พระราชชายา เจ้าดารารัศมี มีความสนพระทัยในการเรียนดนตรีภาคกลางอย่างมากแต่แรกเริ่มเข้ามาในพระราชสำนัก นอกจากจะสนพระทัยเป็นการส่วนพระองค์แล้วยังทรงเห็นความสำคัญของการเรียนดนตรีภาคกลางโดยทรงสนับสนุนให้ประยูรญาติและข้าหลวงได้เรียนดนตรี

หากวิเคราะห์หน้าจะเป็นเพราะว่า ทรงว่าแห้วพระทัยที่ต้องจากบ้านจากเมืองมาอยู่ในพื้นที่ที่ไม่คุ้นชิน ดนตรีไทยในสมัยนั้นเป็นของโก้หรูที่ได้รับความนิยมของสตรีในวัง เพราะเห็นว่าเป็นของวิเศษที่สตรีชาววังจะฟังหัดได้ เป็นศรีแก่ตน หรือหากมองอีกมุมหนึ่งอาจเป็นการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ภายในเขตพระราชฐานชั้นในของราชสำนักสยามให้เกิดความกลมกลืนและเป็นที่ยอมรับของฝ่ายในซึ่งมีเจ้าจอมมโหรีอยู่ในเขตพระราชฐานอยู่แล้วหลายท่าน การเลือกเรียนดนตรีกับครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในยุคนั้นแสดงถึงความใฝ่ศึกษาและเข้าใจถึงแก่นแท้ของดนตรีไทยอย่างลึกซึ้ง ซึ่งนับเป็นรากฐานขององค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีภาคกลางของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี และเป็นรากฐานสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

1.3 การตกผลึกองค์ความรู้ด้านดนตรีภาคกลางของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ก็ต้องย้ายกลับเข้าไปอยู่ที่ตำหนักใหญ่ในวังหลวงกันอีกตามประเพณีโบราณเมื่อเปลี่ยนรัชกาล ซึ่งในการนี้ส่งผลให้ละครดนตรีก็ซบเซาลงเพราะความเศร้าโศกกระยะหนึ่งและมีภารกิจในการจัดงานพระเมรุของรัชกาลที่ 5 หลังจากนั้นเมื่อเสด็จงานพระเมรุ รัชกาลที่ 5 แล้ว พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ได้เสด็จออกจากวังหลวงมาประทับที่สวนฝรั่งกังไส อีกประมาณ 2 - 3 ปี การดนตรีละครก็อ่อนลงเพราะยังไม่คลายความโศกเศร้า ในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้เอง ผู้หลักผู้ใหญ่เล่ากันว่า พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงเป็นครูสอนดนตรีไทย ทรงสอนดีดจะเข้ สอนทางซอ และทรงสอนขับร้องด้วยพระองค์เอง เรื่องนี้ เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ และเจ้าโสภณ เพ็ญพุ่ม (เดิม ณ เชียงใหม่) เล่าไว้ตรงกันว่า ได้เรียนดนตรีไทย เรียนจะเข้ และขับร้อง ทั้งในวังสวนสุนันทา และที่ในคุ้มเมืองเชียงใหม่ เรียนขับร้องเพลงซอเมืองเหนือ จากพระราชชายา เจ้าดารารัศมี โดยตรง รู้สึกว่าท่านพระทัยร้อน เมื่อทำไม่ได้จะถูกกริ้วทำให้

กลัวท่านกันมาก ในการสอนพ่อนั้นท่านจะกริ้วคนที่รำ
ผิดจึ่งหวะด้วยพระสุรเสียงอันดัง ด้วยเหตุที่ทรงสอนนาน
ไม่ได้นี่เอง จึงส่งบรรดาพระญาติไปต่างคืนและเรียน
ขับร้องที่บ้านจางวางทั่ว พาทยโกศล ที่หลังวัดกัลยาณมิตรอีก
เพราะเคยส่งไปเรียนที่นั่นเป็นประจำและได้ผลดี

นอกจากนั้นยังทรงตั้งวงเครื่องสายวงใหญ่
ซึ่งมีพระประยูรญาติเป็นนักดนตรีในวง เช่น เจ้าเทพกัญญา
ณ เชียงใหม่ เจ้าบัวซุม ณ เชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งในยุคนั้น
การเล่นเครื่องสายเป็นที่นิยมในพระราชสำนักฝ่ายในมาก
แต่น้อยรายที่จะสามารถตั้งวงเครื่องสายวงใหญ่ได้เหมือนกับ
พระราชชายา เจ้าดารารัตน์ ที่สำคัญ พระราชชายา
เจ้าดารารัตน์ยังทรงตั้งวงเครื่องสายผสมเปียโนได้อีกด้วย

จากการอยู่ในราชสำนักสยาม นอกจากเห็น
ขนบธรรมเนียมประเพณีนานาประการอย่างราชสำนัก
แล้วนั้น การได้รับฟังดนตรีภายในพระราชสำนักและ
การคร่ำหวอดอยู่กับครูดนตรีทำให้ทรงทราบรูปแบบ
ระเบียบ แบบแผนในการบรรเลงดนตรีไทย จนสามารถ
กล่าวได้ว่า ทรงเข้าใจดนตรีไทยอย่างถ่องแท้และสุนทรีย์
ทางดนตรีภาคกลางอย่างลึกซึ้ง ดังที่ พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชหัตถเลขาไว้ความ
ตอนหนึ่งว่า “...การที่ตั้งพยายามไปซ่อมพระลอกแก้ขัด
ใจคอก็เด็ดนักหนาคนที่เล่นละครมันต้องเป็นคนคิดได้
ทั้งบทและทั้งคุมเรื่อง จำจะต้องคิดเรื่องใหม่ประกอบกับ
ตัวคนที่มีอยู่จึงจะเล่นได้ดี เพราะฉะนั้นคนที่เล่นละคร
ดีมาแต่ก่อน ๆ พระพุทธเลิศหล้า ตาเจ้ากลับนายเนตร
นายต่าย เจ้าพระยามาหินทร เหล่านี้เขานึกของเขาเองทั้งนั้น
ถ้าเล่นละครมีคนมาคอยตีว่านี่ต้องอย่างนั้นที่นั่นต้อง
อย่างนี้จึงจะถูกแล้ว เล่นอย่างไร ๆ ก็สู้เมื่อการนั้นคือ
คนที่เล่นแรกไม่ได้...” (แสงดาว ณ เชียงใหม่, 2517, น. 180)
หมายความว่า พระราชชายา เจ้าดารารัตน์ ทรงสนพระทัย
ด้านการละครอย่างจริงจังถึงขนาดที่พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาได้ตอบ
เกี่ยวกับการละครและยังทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
บทธละครไปให้พระราชชายา เจ้าดารารัตน์ที่นครเชียงใหม่
ถึง 9 ฉบับ แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของพระราชชายา
เจ้าดารารัตน์ ที่ทรงสามารถปรับบทละคร การปรับ
บทละครจำต้องมีสุนทรียศาสตร์และองค์ความรู้ด้าน

ดนตรีอย่างผู้เข้าใจและสามารถดกผลึกเป็นองค์ความรู้
เฉพาะตนได้

เจ้าแสงดาว ณ เชียงใหม่บันทึกไว้ว่า “...ทรงรอบรู้
ดนตรีมาก ใครเล่นผิดตอนไหนก็ทรงทราบทันทีและรับสั่ง
ให้ทบทวนจนถูกต้องเสมอ” (แสงดาว ณ เชียงใหม่, เจ้า,
2517, น. 181) สอดคล้องกับที่เจ้าแหวดาว พรหมบุรี
(ณ เชียงใหม่) ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...พระราชชายา
เจ้าดารารัตน์ ทรงเก่งดนตรีไทยมาก ทุกครั้งจะทรงบรรจ
เพลงด้วยพระองค์เอง กำกับการซ้อมด้วยตนเองทุกครั้ง
อย่างเคร่งครัด (แหวดาว พรหมบุรี (ณ เชียงใหม่), เจ้า,
สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2563) ดังที่กล่าวมาข้างต้น
แสดงให้เห็นว่าพระราชชายา เจ้าดารารัตน์ ทรงดกผลึก
องค์ความรู้ด้านดนตรีภาคกลางอย่างถ่องแท้ ด้วยพระอุสาหะ
วิริยะและพระทัยตั้งมั่นในการเรียนดนตรีภาคกลางระหว่าง
ที่ประทับในพระบรมมหาราชวัง ตลอดระยะเวลากว่า
23 ปี ได้ทรงเรียนรู้ดนตรีในรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องมาถึง
รัชกาลที่ 6 ผลแห่งการบ่มเพาะนี้ได้สูงอม และมีผลดีต่อ
พระกรณียกิจของพระราชชายา เจ้าดารารัตน์ ด้านการ
ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วง
การเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัตน์

**1.4 พระกรณียกิจของพระราชชายาเจ้าดาร
ารัตน์ด้านการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและ
ดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัต นครเชียงใหม่**
พระราชชายา เจ้าดารารัตน์ ได้กราบบังคมลา
กลับขึ้นไปประทับอยู่กับพระญาติวงศ์ที่จังหวัดเชียงใหม่
เป็นการถาวร ในรัชกาลที่ 6 ซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2457
เมื่อแรกที่เสด็จนิวัตกลับนครเชียงใหม่พระองค์ทรงไป
ประทับอยู่ที่คุ้มเจ้าหลวง ต่อมาพระองค์ทรงย้ายมาสร้าง
พระตำหนักใหม่คือคุ้มเจ้าดารารัตน์ และสร้างพระตำหนัก
ดาราภิรมย์ขึ้น โดยที่ระยะเวลาที่ประทับในนครเชียงใหม่
(พ.ศ. 2457 - พ.ศ. 2476) เป็นเวลา 19 ปี ซึ่งภายใน
ระยะเวลานี้เป็นเวลานานพอที่จะทรงสร้างศิลปวัฒนธรรม
การดนตรีและละครไว้อย่างถาวรในเมืองเชียงใหม่ พระองค์
ได้ทรงสร้างและส่งเสริมการดนตรีและละครภาคกลางขึ้น
ในคุ้มที่ประทับของพระองค์อย่างเป็นเรื่องราว มีครูหลายท่าน
เดินทางจากกรุงเทพฯ ขึ้นไปสอนดนตรีไทยในคุ้มของพระองค์
หลายคน ครูดนตรีไทยที่ขึ้นไปสอนดนตรีที่พาทยเพื่อให้

เล่นละครได้ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น ก็มีนักดนตรี มีผู้ชำนาญการ เรื่องปี่พาทย์และเพลงละคร อาทิ ครูรอด อักษรทับ ครูชั้น อักษรทับ ครูฉัตร สุนทรวาทีน และครูซ้อ สุนทรวาทีน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ก็ได้ครุฑำอีกสองท่านขึ้นไปช่วย คือครูลมุล ยมะคุปต์ และครูเฉลย ศุขวณิช ครูรอด อักษรทับ ที่ได้ขึ้นไปเป็นครุฑำพาทย์คนแรกของคุณเจ้าดารารัศมี ในเมืองเชียงใหม่ ครูรอดเป็นศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นคนตรีปี่พาทย์รอบวง ประจำที่ วงลดาวัลย์ หรือวงดนตรีวังบางคอกแหลมของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์มาตั้งแต่ยังหนุ่ม (พูนพิศ อมาตยกุล, 2553, น. 182)

ครูชั้นนั้นเป็นนักร้องนักดนตรีในสายของ วงพาทย์โกศล มีความสามารถเก่งรอบตัว จึงเข้ากับ พระราชชายา และได้เป็นครูสอนดนตรีไทยในคุ้มทันที พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ก็โปรดครูชั้นและครูรอดมาก สามีก็เข้าไปเป็นคนระนาดช่วยการละครได้ ยิ่งทรงทราบว่า ครูชั้นมีพวกเป็นนักดนตรีเก่งทางละคร เคยอยู่บ้าน วัดกัลยาณณ์ เคยทำงานในวังบางขุนพรหมมาก่อน ก็มีรับสั่งให้ช่วยหาคนมาเพิ่มขึ้นอีก เพื่อทำปี่พาทย์ละคร ในเมืองเชียงใหม่ให้สำเร็จดังงามให้จงได้ ต่อมาครูชั้น ก็มีจดหมายไปชวน ครูฉัตร สุนทรวาทีน และครูซ้อ สุนทรวาทีน น้องชายแท้ ๆ ของท่าน และเป็นศิษย์เอกของบ้าน จางวางทั่ว พาทย์โกศล ให้ขึ้นไปช่วยงานดนตรีปี่พาทย์ ในคุ้มเมืองเชียงใหม่อีกสองแรง ครูรอด อักษรทับ ยิ่งสบายใจเพราะเดิมท่านไม่คุ้นกับเพลงละคร เมื่อได้คน เก่งกว่าขึ้นไปช่วยอีกถึงสองคน ครูทั้งสี่คนนี้ได้สอนปี่พาทย์ และการบรรเลงประกอบละครไว้ให้คนในเมืองเชียงใหม่ ไว้เป็นพื้นฐานต่อมา

การฝึกดนตรีของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีนั้น ทำให้เกิดครูชั้นในคุ้มหลวงและกลายเป็นครูคนสำคัญ ต่อมาของเมืองเชียงใหม่ คนหนึ่งคือ เจ้าโสภณ เพ็งพุ่ม และอีกคนหนึ่งคือเจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ เหตุที่ชักนำ ให้เข้าสู่วงการดนตรี ก็คือ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ซึ่งมีศักดิ์เป็นป้า ได้รับเจ้าโสภณไปเลี้ยงดูในวัง โดยมี พระประสงค์ให้ลูกหลานหัดเรียนให้ชำนาญ นอกจาก ทรงสอนด้วยพระองค์เองแล้ว ยังส่งให้ไปเรียนจะเข้ากับครูสังวาลย์ กุลวัลย์ เมื่อ พ.ศ. 2469 เพลงแรก

ที่ได้เรียนคือ ต้นเพลงฉิ่ง ต่อมาเรียนเพลงจระเข้หางยาว ครูที่สอนนอกจากครูสังวาลย์ กุลวัลย์ แล้ว ยังมีครูหม่อมเจริญ สอนร้อง ต่อมาก็มีคุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณสอนเพิ่ม ให้อีกและต่อทางร้องกับขุนเสียงเสนาะกรรณ (พัน มุกตวาภัย) ด้วย (โสภณ ณ เชียงใหม่, เจ้า, 2557, น. 2) เจ้าโสภณได้รับความรู้จากพระราชชายา เจ้าดารารัศมีมาก ต่อมาได้สอนเครื่องสาย และขับร้องเพลงพื้นเมืองเหนือ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จนถึงบั้นปลายชีวิต

เจ้าเครือแก้วถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของช่างซอ (นักร้อง) โดยมีพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เป็นครู ผู้ฝึกสอนด้วยพระองค์เอง ทำนองซอทำนองแรกที่ได้รับ การถ่ายทอดจากพระองค์ท่านคือ ทำนอง ‘ส่องน่าน’ เจ้าเครือแก้วเล่าว่า เมื่อครั้งที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี กำลังเตรียมงานรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เสด็จพระราชดำเนินเสียบเมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2469 นั้น เจ้าเครือแก้วเป็นคนหนึ่งที่ถูกหมายตัว ให้เป็นกำลังสำคัญในงานรับเสด็จ ครั้งนั้นได้ถูกเคี่ยวเช็ญ ในเรื่องการขอประกอบพ้องชุดใหม่ ๆ เช่น “ระบำมูเซอ” ที่มีการนำเอาเพลง (ทำนองลาว) ต่าง ๆ มาดัดแปลงผสมผสาน หรือตัดต่อให้เข้ากันได้สนิท กลายเป็นชุดและทำนองใหม่ ขึ้นมาในล้านนา เจ้าเครือแก้วถูกเคี่ยวเช็ญอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เพราะพระราชชายา เจ้าดารารัศมีทรงพิจารณา แล้วว่าน่าเสียงกังวานดีกว่าคนอื่น สำหรับการฝึกขอ ประกอบพ้องครั้งนี้ พระราชชายา เจ้าดารารัศมีได้มี รับสั่งให้อักษณประจำพระองค์คือ ท้าวสุนทรโวหาร และช่างซอชายที่มีชื่อเสียงมากที่สุดยุคนั้น ได้แก่ นายศรีหมื่นปลายราง (ช่างซอชายชื่อศรีหมื่น มีเคหสถาน อยู่ที่สถานีรถไฟนครเชียงใหม่สุตรรางรถไฟ) มาช่วยแนะนำ และถ่ายทอดให้ ทำนองเพลงซอที่ได้รับการถ่ายทอด ในครั้งนี้ ได้แก่ ซอทำนองเชียงแสน ซอยิน ซอยนกฯ ซึ่งเจ้าเครือแก้วก็สามารถรับการถ่ายทอดไว้ได้เป็นอย่างดี และสืบทอดมาจนบัดนี้ เป็นการสมพระประสงค์ของ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี พระองค์จึงทรงมอบหมาย ให้ทำหน้าที่เป็น ‘ต้นเสียง’ ในการขอ แสดงถวาย หน้าพระที่นั่งล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 7 เมื่อเสด็จมณฑลพายัพ พ.ศ. 2469 (พูนพิศ อมาตยกุล, 2553, น. 185)

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี มีพระประสงค์

จะให้บรรดาเชื้อสายเจ้านายฝ่ายเหนือแสดงความสามารถในเชิงพจนานุกรม เป็นการแสดงความภาคภูมิใจและจริงใจต่อพระเจ้าอยู่หัวในการแสดงต้อนรับการเสด็จมาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงรวบรวมช่างพ่อนและชุดการแสดงขึ้นชุดหนึ่ง ประทานชื่อว่า 'พ่อนม่านม้วยเชียงตา' มีผู้แสดงถึง 16 คน ใช้เวลาพ่อนถึง 40 นาทีเศษ เพื่อให้สมพระเกียรติยศแห่งกษัตริย์กรุงสยาม ได้ทรงพันทวดผู้พ่อนอยู่นาน แต่ก็ไม่มีใครตามพระประสงค์จึงต้องบังคับให้เจ้าเครือแก้วมาร่วมฝึกหัดพ่อนชุดนี้ด้วย เป็นเหตุให้เจ้าเครือแก้วมีความรู้ความสามารถในเชิงพ่อน (รำ) ด้วย และมีโอกาสแสดงความสามารถทั้งด้านซอและพ่อนในโอกาสเดียวกัน แสดงเฉพาะพระพักตร์ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 7

1.5 ผลจากการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

การปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เมื่อพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงได้ถวายตัวเป็นบาทบริจาริกาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กว่า 25 ปี นั้น ทำให้ทรงซึมซับเอาวัฒนธรรมในราชสำนักซึ่งเป็นแหล่งศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ เมื่อทรงกราบทูลลาเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ จึงได้ทรงนำวัฒนธรรมทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์กลับมาด้วย ทรงปรับปรุงและพัฒนาดนตรีนาฏศิลป์และศิลปวัฒนธรรมให้เป็นหมวดหมู่และเป็นแบบแผน โดยทรงรับครุภัณฑ์ดนตรีไทยและนาฏศิลป์เข้าไว้ในพระอุโบสถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ปรับเปลี่ยนจนเกิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมทั้งสองขึ้น

ถือได้ว่าเป็น "ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี" ซึ่งเป็นการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีและนาฏศิลป์ของภาคเหนือ เนื่องพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงนำรูปแบบหลักการการบรรเลงและการแสดงมาปรับปรุงการดนตรีและนาฏศิลป์ของภาคเหนือให้มีระบบระเบียบมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงพระนิพนธ์การแสดงต่างๆ มากมายจนเป็นแบบแผนมาถึงปัจจุบัน พระนิพนธ์ชิ้นสำคัญที่แสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและ

ภาคกลาง คือ การจัดรูปแบบการแสดงรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จมณฑลพายัพที่ยังสืบทอดเป็นแบบแผนมาถึงปัจจุบัน ผลจากการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี สามารถแบ่งเป็นผลงานพระนิพนธ์ต่าง ๆ โดยสรุปได้ 8 ชุดการแสดง ประกอบด้วย ละครน้อยใจยาพ่อนม่านม้วยเชียงตา พ่อนม่านแม่แล้ พ่อนเงี้ยว พ่อนเล็บและพ่อนเทียน พ่อนโยคีถวายไฟ พ่อนมอญหรือฝีมัดและระบำซอ

นอกจากนั้นบุคคลที่ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงและฝึกสอนไว้นั้นยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบมาถึงปัจจุบัน ทำให้ภาคเหนือมีระเบียบจารีตแบบแผนที่ปฏิบัติสืบกันมา เห็นได้จากทุกครั้งที่มีพระราชอาคันตุกะที่เสด็จมาหรือมีแขกบ้านแขกเมืองของทางรัฐบาลไทย บุตรหลานในสกุล ณ เชียงใหม่ก็ยังคงได้ใช้จารีตและประเพณีที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมีทรงปฏิบัติแต่เดิมนำมาเป็นแบบแผน นอกจากนี้ชุดการแสดงต่าง ๆ ก็ยังใช้เป็นแบบแผนเบื้องต้นในการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ทำให้เกิดความนิยมและการรับรู้ในวงกว้างสืบมาจวบจนถึงปัจจุบัน

1.6 วิเคราะห์โครงสร้างเพลงที่ได้รับอิทธิพลจากปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี

จากการวิเคราะห์เพลงพ่อนเงี้ยวและเพลงชุดระบำซอ ทำให้ได้รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 คือ เพลงพ่อนเงี้ยว ใช้หลักการประพันธ์ด้วยการนำลูกตลกมาเรียบเรียงเป็นดนตรีแบบภาคกลาง

จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ลูกตลกของทั้งสองเพลง พบว่าทำนองเพลงพ่อนเงี้ยวนั้นได้ใช้ลูกตลกสำคัญจากทำนองซอเงี้ยว ซึ่งเป็นโครงสร้างของเพลงที่สำคัญ ลูกตลกในทางทฤษฎีนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะทางทฤษฎีดนตรีภาคกลางโครงสร้างหลายอย่างมีความเกี่ยวข้องกับลูกตลก เช่น บันไดเสียง การเปลี่ยนบันไดเสียง การแปรทาง

การขยายและตัดเพลง เป็นต้น ซึ่งวิธีการขยายเพลงหรือตัดเพลงหรือแต่งเพลงทางใหม่นั้นดนตรีในภาคกลางจะนิยมใช้ทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงสันนิษฐานได้ว่าเพลงพ็อนเงี้ยวนี้ได้นำทำนองมาจากซอเงี้ยวอย่างชัดเจนแล้วนำทำนองลูกตกมาแต่งเป็นเพลงพ็อนเงี้ยว ซึ่งเป็นการแปลงรูปแบบจากเพลงดั้งเดิมของภาคเหนือมาเป็นเพลงสำเนียงในภาคกลางนั่นเอง

รูปแบบที่ 2 คือ เพลงระบำซอ ใช้รูปแบบการบรรเลงแบบดนตรีภาคกลางและนำเพลงดั้งเดิมแบบภาคเหนือเข้ามาผสม

จากผลการวิเคราะห์เพลงระบำซอ เป็นการนำเอาเพลงสำเนียงลาวที่มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น มาเรียบเรียงคล้ายกับรูปแบบของการเรียบเรียงเพลงดับในดนตรีภาคกลาง แต่มีการเพิ่มการขับร้องอย่างดนตรีภาคเหนือแทรกตอนเกริ่นหัว คือ การร้องทำนองที่เรียกว่า “ซอโยนก” มีการร้องทำนองปิดท้ายเรียกว่า “จ้อยเชียงแสน” และจบโดยการร้องอย่างดนตรีภาคกลาง

เพลงซอระบำซอ ในส่วนที่ 1 นั้นจะเห็นได้ว่า “เพลงซอโยน” มีทำนองคล้ายเพลงลาวจ้อยจนสามารถอนุมานได้ว่าเพลงซอโยนมีต้นเค้ามาจากเพลงลาวจ้อย แต่ตัดตอนท้ายเพลงก่อนจบเพลง 4 ห้องสุดท้ายแล้วเปลี่ยนทำนองใหม่เพื่อให้สำเนียงเพลงมีลักษณะที่สื่อให้เห็นว่าเป็นเพลงไทยภาคเหนือ ซึ่งอันที่จริงแล้วการทอดลงในทำนองลักษณะแบบนี้เพื่อที่จะให้เกิดความกลมกลืนในการส่งร้องต่อในส่วนที่ 2 ที่จะต้องขับร้องเพลงซอโยนก ซึ่งเป็นสำเนียงไทยภาคเหนือ สำหรับเพลงโยนกนั้นเป็นการร้องแบบดนตรีภาคเหนือ อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ได้ให้ความคิดเห็นว่า “จากการ สอบถามครูซอหรือผู้รู้ที่เป็นช่างขับซอหลายท่านได้ให้ทรรศนะที่ตรงกันว่าไม่เคยรู้จักเพลงโยนกที่พูดถึงนี้ แต่หากฟังทำนองโดยละเอียดเชื่อว่าน่าจะเป็นทำนองเพลงจ้อยเชียงแสน” (รักเกียรติ ปัญญาศ, 2549, น. 37) ในส่วนที่ 3 ได้บรรเลงเพลงซอโยนโดยใช้หน้าทับลาว บทร้องส่วนนี้เป็นที่น่าสนใจมาก เพราะทรงพระนิพนธ์แบบภาษาล้านนาแต่หากสังเกตจะพบว่าทรงใช้คำราชาศัพท์แบบผสม คือ ใช้ทั้งแบบภาคกลางและแบบภาคเหนือซึ่งถือเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีอย่างชัดเจน ฉะนั้นลักษณะที่ใช้ทรงเลือกเป็นแบบ “คำวซอ”

ของภาคเหนือ ส่วนที่ 4 ส่วนนี้เป็นส่วนที่มีความเป็นภาคเหนืออย่างชัดเจนเพราะทรงเลือกทำนองที่เป็นแบบดนตรีภาคเหนือดั้งเดิม คือ ทำนอง “จ้อยเชียงแสน” สำหรับทำนองจ้อยเชียงแสนในชุดระบำซอนั้น อาจารย์รักเกียรติ ปัญญาศ ได้ให้ความคิดเห็นว่า “จากการสอบถามครูซอหรือผู้รู้ที่เป็นช่างขับซอหลายท่านได้ให้ทรรศนะที่ตรงกันว่าทำนองซอเพลงจ้อยเชียงแสนที่กล่าวถึงนี้มีทำนองคล้ายกับเพลงฮ็อกเกโลงมากกว่า น่าจะเป็นทำนองเพลงฮ็อกเกโลงมากกว่าเพลงจ้อยเชียงแสน” (รักเกียรติ ปัญญาศ, 2549, น. 38) ส่วนที่ 5 จะเห็นได้ว่าทรงเลือกใช้เพลงรวแบบภาคกลางเพื่อเอื้ออำนวยต่อนักแสดงที่จะจบการแสดง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเพลงซอระบำซอนั้นเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลาง เห็นได้จากดนตรีที่ทรงเลือกเป็นเพลงสำเนียงลาวในดนตรีภาคกลางและนำมาปรับให้เข้ากับดนตรีภาคเหนือทั้งนี้ยังทรงเลือกดนตรีภาคเหนือดั้งเดิมเข้ามาผสมด้วย

1.7 ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จนิวัตินครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี
ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จนิวัตินครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี สอดคล้องกับแนวคิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Interaction) ในแง่ของการปรับตัว (Adaptation) การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม (Acculturation) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation) บูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict) ดังนี้

ด้านการปรับตัว พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จนิวัตินครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เป็นการปรับตัวทางวัฒนธรรม ตามที่ Cohen (1969 อ้างถึงในอมรา พงศาพิชญ์, 2549, น. 17) เสนอว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้านศิลปะ วัฒนธรรม วรรณคดี ดนตรีการแสดง และศิลปกรรมอื่น ๆ และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตความเชื่อ โดยเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นองค์รวม

มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม ซึ่งพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงพยายามปรับเปลี่ยน เรียนรู้และ ปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้เข้ากับสังคมข้างเคียงได้อย่างแนบสนิท และทรงผสมผสาน หาจุดร่วม เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน เพื่อการคงอยู่ของคนตรีทั้งสองภาคได้อย่างลงตัว เพื่อเป็น “ระบบสัญลักษณ์” ที่สามารถใช้สื่อความหมาย ที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าเพียงเป็น “เสียงดนตรี” แต่เป็นการแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกันตามบริบทสังคม ในยุคนั้นซึ่งเป็นระยะเปลี่ยนผ่านจากเมืองประเทศราช ของสยามมาสู่การเป็นมณฑลพายัพ

ด้านการผสมผสานทางวัฒนธรรม พบว่า เมื่อวัฒนธรรมทางดนตรีของภาคกลางและภาคเหนือ ที่แตกต่างกัน มาพัวพันกันเกิดปะปนกันขึ้น จนผสมผสานกัน จนกลายเป็นรูปแบบและแพร่กระจายวัฒนธรรมในกลุ่มสังคม เริ่มจากสังคมชั้นสูงออกสู่สังคมชาวบ้าน ซึ่งการผสมผสาน ทางวัฒนธรรมของดนตรีภาคกลางและภาคเหนือนั้น เป็นลักษณะของการผสมผสานแบบเข้ากันได้ เนื่องจาก รากฐานทางดนตรีและเครื่องดนตรีมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และได้รับการยอมรับวัฒนธรรมจากกลุ่มชนชั้นสูง โดยผสมผสานกลมกลืน เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน

ด้านการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม พบว่า เมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและ ภาคกลาง ในช่วงหลังการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ต่อเนื่องมานั้น ดนตรีของทั้งสองภาคได้สัมผัสและเกิดการหิบบ่มแลกเปลี่ยน ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควร ดนตรี ทั้งสองภาค จึงเกิดการผสมผสานกันปะปนกันจนแนบสนิท เป็นเนื้อเดียวกันในลักษณะที่เข้ากันได้ง่าย และสามารถ ผสมผสานกับดนตรีภาคกลางได้อย่างแนบสนิทภายหลังจาก ที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมีสิ้นพระชนม์ไปแล้ว และเกิดการล่มสลายของระบบเจ้าหลวง ภายหลังจาก พ.ศ. 2482

ด้านการบูรณาการทางวัฒนธรรม พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและภาคกลาง เป็นการ บูรณาการทางวัฒนธรรม คือ การยอมรับความหลากหลาย ทางดนตรีและเอกลักษณ์ทางดนตรีของแต่ละวัฒนธรรม ด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมคือการมีวัฒนธรรม

ที่หลากหลายร่วมกัน และไม่ได้มีการพยายามครอบงำ ซึ่งกันและกัน ตามแนวคิดของสังคมที่มีลักษณะเป็น พหุวัฒนธรรม สะท้อนได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น การที่สังคม ภาคกลางยอมรับและถูกผลิตซ้ำและส่งออกจากร้านนา ไปใช้ในดนตรีภาคกลางและเป็นที่นิยมกันเป็นอย่างมาก

ด้านความขัดแย้งทางวัฒนธรรม พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและภาคกลางเกิด การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมในการ “ปรับเปลี่ยน” เข้าสู่ความเป็น “สมัยใหม่” ทั้งด้านการปกครองที่เปลี่ยน จากเมืองประเทศราชของสยาม เป็นมณฑลซึ่งเป็นการ ลดสถานภาพทางอำนาจเดิมลง โดยเกิดการปะทะสังสรรค์ขึ้น ทั้งที่เป็นล้านนาแบบดั้งเดิม กระแสความนิยมวัฒนธรรมพม่า และการปกครองแบบรวมศูนย์ของสยาม ตลอดจน มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในล้านนา ก่อให้เกิดความความขัดแย้งทางวัฒนธรรมด้วย สะท้อนออกมาทางดนตรีจำนวนมากที่ได้รับอิทธิพลจาก วัฒนธรรมพม่า เช่น ฟ็อนม่านม้วยเชียงตา ฟ็อนม่านแม่ไล่ ฟ็อนโยคีถวายเป็นภาษาพม่าทั้งสิ้น ในขณะที่ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงนำวิธีคิดแบบดนตรี ภาคกลางมาใช้ในการประพันธ์ดนตรีแทน เช่น ระเบียบซอ และฟ็อนเงี้ยว อีกทั้งไม่ปรากฏว่าทรงปรับปรุงหรือ พัฒนาวงดนตรีพื้นเมือง คงมีเพียงการปรับปรุงนาฏศิลป์ และดนตรีแบบภาคกลางมากกว่า

จากที่ได้กล่าวข้างต้นนี้ เห็นได้ว่าปฏิสัมพันธ์ ทางดนตรีภาคเหนือและภาคกลาง ไม่ได้มีแก่นสาระ อยู่เพียงเรื่องดนตรีเพียงอย่างเดียว แต่ยังสื่อความหมาย ที่ลึกซึ้งและกว้างขวางไปถึงมานุษยวิทยาดนตรี ที่อธิบาย สังคมและวัฒนธรรมในระยะการ “ปรับเปลี่ยน” เข้าสู่ ความเป็น “สมัยใหม่” ที่เปลี่ยนผ่านจากเมืองประเทศราช ของสยามมาสู่การเป็นมณฑลพายัพ ดนตรีเป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารอุดมการณ์ทางการเมืองและบอกเล่า ประวัติศาสตร์ผ่านช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้อย่างแยบยล ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและ ดนตรีภาคกลางที่ผู้วิจัยนำเสนอนี้ สะท้อนให้เห็นถึง มานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นผ่านการ สืบค้นหลักฐานผลงานประพันธ์เพลงในยุคก่อนและ นำมารวบรวมเรียบเรียงขึ้นใหม่โดยพระราชชายา

เจ้าดารารัศมี รวมถึงยังเป็นภาพสะท้อนของดนตรีที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ ในฐานะที่ดนตรีภาคเหนือเป็นหน่วยหนึ่งทางวัฒนธรรมที่ผ่านกระบวนการทางพฤติกรรมที่สร้างสรรค์โดยค่านิยม ทักษะคิด และความเชื่อของผู้คนที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นและประวัติศาสตร์ในช่วงนั้น ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบระบบสัญลักษณ์ที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สอดคล้องกันในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลาง ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ประกอบด้วยเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ดังนี้

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ นอกจากเหตุผลทางด้านการคมนาคมและเศรษฐกิจแล้ว การมาถึงของรถไฟสายเหนือยังนำрсนิยมการเสพดนตรี นาฏศิลป์แบบภาคกลาง การค้าขาย กับกลุ่มชนที่หลากหลายและพหุวัฒนธรรมมีมากขึ้น ในช่วงที่ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ เป็นช่วงที่สยามเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่มีมาอย่างยาวนานสืบเนื่องมาตั้งแต่รัชกาลที่ 6 จนถึงรัชกาลที่ 7 ส่งผลต่อดนตรีความบันเทิง การละเล่นเพื่อความสนุกสนานของคนในสังคมเช่นกัน ดนตรีในกระแสเดิมอาจไม่สามารถดำรงอยู่ได้ (สงกรานต์ สมจันทร์, 2563, น. 207) ปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลาง จึงมีบทบาทในการชุบชีวิตใจ สร้างความผ่อนคลายในการได้เห็นสิ่งแปลกใหม่ อันเป็นผลกระตบจากเศรษฐกิจในระยะนั้นเป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าการมาถึงของรถไฟทำให้เกิดทางเลือกในการบริโภคดนตรีในรูปแบบประยุกต์ที่มีอิทธิพลของดนตรี นาฏศิลป์แบบภาคกลาง เป็นความก้าวหน้าทางวิทยาการอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมปัจจัยทางเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลานั้น

ปัจจัยด้านการเมือง พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางเรียกว่าเป็นการแย่งชิงพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมดนตรี

ที่ทำหน้าที่ต่อการเมืองอย่างลึกซึ้ง ถึงวิถีคิด สาระ ตลอดจนสะท้อนภาวะต่าง ๆ ในบริบททางการเมืองในเวลานั้นที่มีการเชื่อมโยงมิติสัมพันธ์หลาย ๆ ด้าน ดนตรีภาคเหนือมีฐานะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมสำหรับฝั่งประชาชนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงความเป็นหมู่คณะกลุ่มก้อนเดียวกัน แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งดนตรีภาคกลางก็เป็นเครื่องมือสำหรับรัฐสยามในการสร้างรัฐชาติ สร้างความเป็นศูนย์กลางอำนาจ ปลูกฝังแนวคิดตามเป้าหมายของรัฐเช่นกัน ในฐานะที่ดนตรีเป็นสื่อกลางในการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของคนในชาติด้วย การใช้ดนตรีเป็นสื่อเพื่อสร้างพลังบางอย่างให้กับกลุ่มชนต่าง ๆ เพื่อสร้างความสำนึกให้เกิดขึ้นกับสังคมและประเทศชาติ ในฐานะวัฒนธรรมร่วมสมัยที่แสดงออกถึงความเป็นปึกแผ่นกลุ่มก้อนเดียวกันกับกลุ่มการเมืองใหญ่หรือรัฐราชการของสยามในเวลานั้น ผ่านการใช้เนื้อร้องทางดนตรี และพิธีกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างรัฐอันเป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่น ดังตัวอย่างในคราวที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เสด็จเยี่ยมมณฑลพายัพ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี เป็นองค์ประธานในการจัดขบวนบายศรีทูลพระขวัญตามประเพณีของเชียงใหม่ทูลเกล้าฯถวาย ทั้งเป็นองค์ที่ปรึกษาการจัดริ้วขบวนเสด็จสู่นครเชียงใหม่ และเป็นองค์ประธานจัดการแสดงทั้งลิ้นถวายทอดพระเนตรด้วย (แสงดาว ณ เชียงใหม่, เจ้า, 2517, น. 194) เป็นการส่งสารไม่ว่าจะด้วยความจงใจ หรือไม่จงใจก็ตาม และมีอิทธิพลเหนือกลุ่มประชากรในภูมิภาคด้วย

ปัจจัยด้านสังคม จะเห็นได้จากปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อสร้างความสำเนียง (Perceive) ใหม่ให้เกิดขึ้น และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมจากยุคหนึ่งไปสู่ยุคหนึ่ง โดยพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เป็นผู้นำในกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมร่วมกันของกลุ่มวัฒนธรรมเดิมจนก่อให้เกิดความร่วมมือ และระเบียบแบบแผนจนเป็นผลสำเร็จผ่านกระบวนการสร้างเสริมเหล่านั้น โดยใช้วิธีอุปถัมภ์ กุลบุตรกุลธิดา หล่อหลอมให้ความรู้ ให้เห็นถึงประโยชน์และสิ่งที่ได้รับจากปฏิสัมพันธ์ของดนตรีภาคเหนือ

และภาคกลาง และเกิดปฏิกริยาตอบสนองรอบข้าง ไปในเชิงบวก ต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมจนเกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมจากระบบเดิมไปสู่ภาวะทันสมัย ทำให้เกิดเอกลักษณ์ใหม่ของสังคมที่ปฏิบัติสืบต่อ มาจนถึงปัจจุบัน ความสืบเนื่องจากปรากฏการณ์นี้ ที่พอจะเห็นภาพได้อย่างชัดเจนคือ แบบแผนการประสม วงปีพาทย์ล้านนา หรือวง “พาทย์ค้อง” (สงกรานต์ สมจันทร์, 2563, น. 195) ที่มีโครงสร้างดนตรี อันเป็นเอกลักษณ์ของดนตรีภาคเหนือ ดนตรีภาคกลาง และเอกลักษณ์ร่วมทางดนตรีที่สืบเนื่องมาจนปัจจุบัน

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม พบว่า แม้ว่าสังคม ภาคเหนือและสังคมภาคกลางได้สร้างโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ของตนเองขึ้นมาและมีเอกลักษณ์เฉพาะ ที่ตั้งอยู่บนสภาวะแวดล้อมทางกายภาพและสังคม หรือบริบทของสังคมที่ต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาวัฒนธรรม ของสังคมทั้งภาคเหนือและภาคกลางในระดับจุลภาค ภายใต้ง่อนของเวลาในขณะนั้นจะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงกัน มีวัฒนธรรมพื้นฐานที่เหมือนกัน เป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อชาติและศาสนาเดียวกันอยู่บน ราบฐานเดียวกัน แต่วัฒนธรรมและประเพณีจะมีความแตกต่างกัน เช่น ความเป็นอยู่ และภาษา เป็นต้น

ปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่าง ดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัติ นครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี มีกระบวนการที่เห็นว่าล้านนาต้องยอมรับสถานะที่เหนือกว่าของกรุงเทพฯ ในฐานะเมืองหลวง จากแรงกดดันของวิวัฒนาการที่มีผล ไปถึงความคล้ายคลึงของตนเองและยอมรับตนเองในสังคม โดยรวมตามแนวคิด “เอกวัฒนธรรมนิยม” (Monoculturalism) ที่รัฐพยายามกลืนกลายและส่งเสริมให้วัฒนธรรม พื้นบ้านหรือวัฒนธรรมส่วนภูมิภาคเป็นเนื้อเดียวกับ “วัฒนธรรมแกนกลาง” (Core Culture) ในขณะที่เดียวกับก็มีความเป็นอเนกวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) ที่อยาก จะสงวนรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ ภายใต้ง่อนไข ว่าต้องอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมอื่นและมีปฏิสัมพันธ์อย่างสันติ

ปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรี ภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัติ นครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี นับเป็น “การประดิษฐ์ ทางวัฒนธรรม” ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ที่มีประโยชน์แก่

กลุ่มชนและแสดงถึงพฤติกรรมอันก่อให้เกิดประโยชน์ แก่กลุ่มชนในหลากหลายมิติ โดยมีได้เป็นสิ่งซึ่งจับต้องได้ ขับเคลื่อนโดยการขยายตัวของวัฒนธรรม การสื่อสาร มวลชน และการเคลื่อนที่ของประชากร ซึ่งหากมองมา ถึงปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ที่มีผลระยะยาว จึงอาจกล่าวได้ว่าการแสดงรูปแบบ พระราชชายา หลายชุด (ระบำซอ, พ็อนมานม้วยเชียงตา) มีขนบโครงสร้างอย่างภาคกลางที่เห็นได้อย่างชัดเจน มีท่อน เกริ่นหัว, รั้วท้าย จนตกผลึกเป็นส่วนผสมทางวัฒนธรรม ที่ผสานข้อดีของละครซอพื้นเมือง และละครร้องแบบ ภาคกลางออกมาเป็นนวัตกรรมที่ลงตัว มีเอกลักษณ์ของตนเอง และได้รับการยอมรับในที่สุด

ดังจะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาใน พระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวจะทรงเปิดโรงภาพยนตร์ เฉลิมกรุงได้มีพระราชโทรเลขไปยังเชียงใหม่ถึงพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ขอครูพ็อนและครูปีพาทย์ให้มาหัดละคร และปีพาทย์หลวง ด้วยทรงพอพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง ที่ทางเชียงใหม่จัดการรับเสด็จให้ในคราวประพาสสมณฑล พายัพ พ.ศ. 2469 (สงกรานต์ สมจันทร์, 2563, น. 190)

สรุปผลการวิจัย

1. ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรี ภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัติ นครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี เกิดขึ้นเมื่อพระองค์เสด็จนิวัติ นครเชียงใหม่ เป็นการถาวรเมื่อ พ.ศ. 2457 ทรงนำรูปแบบ หลักการ การบรรเลงและการแสดงแบบภาคกลางมาปรับปรุง ดนตรีและนาฏศิลป์ของภาคเหนือให้มีระบบระเบียบ เป็นแบบแผนและเป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น พระนิพนธ์ชิ้นสำคัญ ที่แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรี ภาคกลางจำนวน 8 ชุดการแสดง คือ ละครน้อยใจยา พ็อนมานม้วยเชียงตา พ็อนมานแม่แล้ พ็อนเงี้ยว พ็อนเล็บ และพ็อนเทียน พ็อนโยคีถวายเป็นไฟ พ็อนมอญหรือผี มด และระบำซอ เมื่อวิเคราะห์รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ ทางดนตรี พบว่า แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1. การใช้หลักการประพันธ์ด้วยการนำลูกตกลมาเรียบเรียง เป็นดนตรีแบบภาคกลาง 2. การบรรเลงแบบดนตรี ภาคกลางและนำเพลงดั้งเดิมแบบภาคเหนือเข้ามา ผสม

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านวัฒนธรรม

ผลจากการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ถือได้ว่าเป็น “ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี” ซึ่งเป็นการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีและนาฏศิลป์ของภาคเหนือ เนื่องพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงนำรูปแบบหลักการการบรรเลงและการแสดงมาปรับปรุงการดนตรีและนาฏศิลป์ของภาคเหนือให้มีระบบระเบียบมากขึ้นดังจะเห็นได้จากการที่ทรงพระนิพนธ์การแสดงต่าง ๆ มากมายจนเป็นแบบแผนมาถึงปัจจุบัน พระนิพนธ์ชิ้นสำคัญที่แสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลาง คือ การจัดรูปแบบการแสดงรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จมณฑลพายัพ ผลของปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีเป็นที่ยอมรับและใช้เป็นแบบแผนในการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์เป็นที่นิยมและรับรู้ในวงกว้างสืบมาจวบจนถึงปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จกลับนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 4 ช่วง คือ ก่อนที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ประสูติ ช่วงที่พระราชชายาประสูติ ช่วงที่พระราชชายา เสด็จลงมากรุงเทพฯ และช่วงเสด็จกลับเชียงใหม่

ช่วงที่แสดงให้เห็นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลาง เริ่มจากช่วงที่พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ลงมาถวายตัวเป็นบาทบริจาริกาในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยองค์ความรู้

ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ซึ่งพระราชชายา ได้สั่งสมองค์ความรู้ทางด้านดนตรี โดยได้เรียนกับครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในยุคนั้น จนกระทั่งสามารถปรับทอนบทละครได้ ซึ่งการปรับทอนบทละครจำเป็นจะต้องมีสุนทรียศาสตร์และองค์ความรู้ทางด้านดนตรีอย่างถ่องแท้ สอดคล้องกับเจ้าแสงดาว ณ เชียงใหม่ ได้บันทึกไว้ว่า ทรงรอบรู้ดนตรีมาก ใครเล่นผิดตอนไหนก็ทรงทราบทันที และรับสั่งให้เล่นทบทวนจนถูกต้องเสมอเมื่อเสด็จกลับมาประทับที่นครเชียงใหม่แล้ว ได้ทรงหัดมโหรีรุ่นเล็กไว้อีกหลายคน นอกจากนี้เมื่อพระราชชายา เสด็จกลับมาประทับที่เชียงใหม่เป็นการถาวร ได้ทรงนำรูปแบบระเบียบแบบแผนในการบรรเลงดนตรีไทยกลับมาอย่างสมบูรณ์ (แสงดาว ณ เชียงใหม่, เจ้า, 2517, น. 181) สอดคล้องกับ พูนพิศ อมาตยกุล (2530, น. 63) กล่าวไว้ว่า พระราชชายา เจ้าดารารัศมีทรงเป็นบุคคลสำคัญที่ก่อให้เกิดการโยกย้ายดนตรีและนาฏศิลป์ไทยภาคกลางขึ้นไปสู่ล้านนาไทย และเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ กล่าวไว้ว่าตั้งแต่ครั้งนั้นมา เพลงลำเนียงไทยหรือเพลงที่ใช้ในการขับร้องต่าง ๆ ได้หลั่งไหลมาสู่เมืองเชียงใหม่อย่างมากมาย

ดังที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ได้สั่งสมประสบการณ์และองค์ความรู้ด้านดนตรีต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวังเป็นระยะเวลา ยาวนาน จนพระราชชายา ทรงตกผลึกองค์ความรู้ทางด้านดนตรี และกลายเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับทั้งทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นผลทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางจากการแสดงชุดระบำซอ ละครน้อยใจยา ฟ้อนม่านม้วยเชียงดา ฟ้อนเงี้ยว โยคีถวายเป็นต้น และได้นำรูปแบบทางดนตรีของภาคกลางมาปรับการแสดงฟ้อนเล็บและฟ้อนเทียน ให้มีระเบียบแบบแผนมากยิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จกลับนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

2. ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดปรากฏการณ์ปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือกับดนตรีภาคกลางในช่วงเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

ปัจจัยหลักที่เกิดขึ้น คือปัจจัยทางด้านการเมือง โดยเริ่มตั้งแต่ที่พระราชชายาฯ ต้องเสด็จเข้ามาอยู่ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างล้านนากับสยาม ส่งผลให้พระราชชายาฯ จำเป็นต้องเรียนรู้วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมในราชสำนัก รวมไปถึงดนตรีภาคกลาง และทำให้ได้ใกล้ชิดกับพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งบุคคลเหล่านี้นับเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ทางด้านการเมือง จึงทำให้พระราชชายาฯ ได้รับการซึมซับและเรียนรู้ระบบทางด้านการเมืองต่าง ๆ จนทำให้เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญรอบรู้ระบบและธรรมเนียมทางด้านการเมืองเป็นอย่างมาก หลังจากที่พระราชชายาฯ ได้เสด็จกลับนครเชียงใหม่ จึงได้รับการยอมรับจากหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือ ทำให้พระราชชายาฯ มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในด้านการเมือง โดยได้รับเป็นที่ปรึกษาและจัดการเรื่องสำคัญต่าง ๆ ของนครเชียงใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับนวนชนก วิเทศวิทยานุศาสตร์ (2550, น. 130) ได้กล่าวไว้ว่า พระราชชายาฯ ทรงเป็นผู้ที่ผลักดันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและสังคม อีกทั้งยังเป็นชนชั้นผู้ปกครองของเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางหัวเมืองประเทศราชอาณาจักรล้านนาและราชอาณาจักรสยาม ซึ่งสอดคล้องกับที่หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล (2551, น. 61) บันทึกไว้ว่า เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสด็จขึ้นไปตรวจราชการมณฑลฝ่ายเหนือ พระราชชายาฯ ได้ทรงเป็นที่ปรึกษาหลักในการจัดการระบบต่าง ๆ ในการรับเสด็จครั้งนี้ โดยเฉพาะดนตรี มหรสพ และการแสดงจนประสบผลสำเร็จและเป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ผลจากการเป็นที่ปรึกษาในการรับเสด็จครั้งนี้ ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางปรากฏเป็นหลักฐานขึ้นสำคัญและเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน คือการแสดง ฟ้อนม่านมยุรเชียงตา ฟ้อนม่านแม่แล้ ฟ้อนเจ็ว ฟ้อนเล็บและฟ้อนเทียน และระบำซอที่ทรงพระนิพนธ์ขึ้นในการรับเสด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางด้านการเมืองที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์การปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงหลังการเสด็จกลับนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

การวิจัยในครั้งนี้เกิดจากการมองเห็นรูปแบบของดนตรีต่างวัฒนธรรมที่ปรากฏและดำรงอยู่ในดินแดนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ในขณะที่ดนตรีประจำถิ่นก็ยังสามารถดำรงตนอยู่ได้และมีการดำเนินสถานะและพัฒนาการเรื่อยมา โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดจากสองชั่ววัฒนธรรมดนตรีที่แตกต่างกันคือดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลาง จนตกผลึกเป็นระเบียบแบบแผนและเกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลจากการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างภาคกลางและภาคเหนือในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี การวิจัยครั้งนี้พบว่าปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การนำดนตรีของภาคกลางมาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบของพระราชชายา เจ้าดารารัศมีและนำเอาดนตรีแบบดั้งเดิมของล้านนาไปผสมและการนำดนตรีแบบดั้งเดิมของล้านนามาปรับให้เป็นดนตรีแบบภาคกลาง เป็นองค์ความรู้ที่สามารถอธิบายประวัติศาสตร์ของดนตรีในช่วงหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักฐานใหม่ที่นอกเหนือจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ใช้หลักฐานทางดนตรีมาเป็นเครื่องมือในการอธิบายประวัติศาสตร์ให้ผู้ที่สนใจศึกษาสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ต่อยอดทางวิชาการได้

2. ผลจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีระหว่างดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางในช่วงการเสด็จนิวัตนครเชียงใหม่ของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ทางดนตรี นักวิชาการหรือผู้ที่สนใจสามารถใช้ข้อมูลนี้ในฐานะข้อมูลมานุษยวิทยาดนตรีในการอธิบายประวัติศาสตร์ในยุคสมัยหนึ่งโดยคำนึงถึงบริบทแวดล้อมโดยใช้ดนตรีเป็นสิ่งบอกเล่าและอธิบายเรื่องราว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางแต่เพียงอย่างเดียวในการวิจัยครั้งต่อไปศึกษาวิจัยปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีอื่นที่มีอิทธิพลต่อดนตรีภาคเหนือ เช่น ดนตรีพม่า

2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าผลของปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลางมีวิวัฒนาการและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเจาะลึกดนตรีที่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีดังกล่าว

3. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในการวิเคราะห์และตีความปฏิสัมพันธ์ทางดนตรีภาคเหนือและดนตรีภาคกลาง ในการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายผลการศึกษาโดยใช้แนวคิดอื่น ๆ เช่น แนวคิดแบบหลังอาณานิคม (Postcolonialism) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ธีรยุทธ ขววงศรี และพูนพิศ อมาตยกุล. (2530). *เอื้องเงินที่ระลึกงานบรรพจุลลิจิ เจ้าสุนทร ฤ เชียงใหม่*. กรุงเทพฯ: รักลิปปี่.
- นวนชนก วิเทศวิทยานุศาสตร์. (2550). *บทบาทด้านการเมืองและสังคมของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2553). *ดารารัศมีสายใยรักสองแผ่นดิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2551). *สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- รักเกียรติ ปัญญายศ. (2549). *พระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับงานสังคีต*. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]
- สงกรานต์ สมจันทร์. (2563). *ประวัติดนตรีล้านนา*. เชียงใหม่: ส.อินฟอร์เมชั่นเทคโนโลยีจำกัด.
- แสงดาว ฤ เชียงใหม่, เจ้า. (2517). *พระประวัติพระราชชายา เจ้าดารารัศมี*. เชียงใหม่: กลางเวียง.
- โสภา ฤ เชียงใหม่, เจ้า. (2557). *100 ปีชาตกาล เจ้าโสภา ฤ เชียงใหม่*. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แนวคิดกระบวนการสร้างชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล
THE CONCEPT OF SAW-DAUNG PRODUCTION PROCESS
FROM ARTIFICIAL MATERIALS (RESIN) OF KRU JAKREE MONGKOL.

วรปรัชญ์ ทองหล่อ^{1*} และ เทพิกา รอดสการ²

Worrapat Tonglor^{1*} and Tepika Rodsakan²

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 114 ซอยสุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

Srinakharinwirot University 114, Sukhumvit 23, Klong Toei Nuea Watthana Bangkok 10110

*Corresponding author E-mail: worraprat.jakea@hotmail.com

(Received: 14 May, 2021; Revised: 29 Nov, 2021; Accepted: 7 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

แนวคิดการสร้างชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการผลิตซ้ำผ่านกระบวนการผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดกระบวนการสร้างชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล มุ่งศึกษาจากการ เก็บข้อมูลภาคสนาม รวมถึงภาคปฏิบัติ ซึ่งได้จัดกระทำข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ และจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบ เอกสาร ข้อมูลภาพนิ่ง มีการลำดับตั้งแต่ขั้นรวบรวมข้อมูล ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสุดท้ายขั้นสรุปข้อมูล ผลการศึกษา พบว่า แนวคิดในการสร้างชอด้วงจากวัสดุทดแทนของครูจักรี มงคล มาจากที่ท่านได้รับรู้และพบเห็นค่านิยมของสังคม นักดนตรีไทยในการใช้เครื่องดนตรีไทยที่ทำมาจากไม้หายากและงาช้างเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดเป็น ค่านิยมที่ชวนชวามาครอบครองแม้จะมีราคาสูงและหายาก ท่านต้องการนำเสนอแนวคิดการใช้เครื่องดนตรีไทย ให้เห็นถึงแก่นแท้คือการบรรเลง จึงได้ผลิตเครื่องดนตรีไทยที่ทำจากวัสดุทดแทนที่หาง่ายและมีราคาไม่สูงให้มีคุณภาพ ทั้งกายภาพและเสียงดีทัดเทียมกับวัสดุธรรมชาติ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการตื่นตัวตระหนักถึงวัตถุประสงค์แท้จริง ของเครื่องดนตรี และตระหนักถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ในปัจจุบันมีน้อยลงให้ยังคงอยู่

คำสำคัญ: ชอด้วงจากวัสดุทดแทน, การสร้างเครื่องดนตรีไทย, จักรี มงคล

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทยและเอเชีย คณะศิลปกรรมศาสตร์

ABSTRACT

The purpose of this research aimed to study concept of Saw–duang production process from artificial material (resin) made by Kru Jakree Mongkol. The qualitative research focused on studying from document collecting, interviewing, and practicing. The data was analyzed by descriptive method. The research findings revealed the conceptual framework of Saw–Duang production from artificial materials by Kru Jakree Mongkol: perception and social value among Thai traditional musicians, they believed that authentic Thai musical instruments should be made from rare precious wood and ivory. Nevertheless, Kru Jakree Mongkol desired to present his conception of focusing on the essence of performing traditional Thai music. For this reason, he attempted to produce the instruments from artificial materials – resin, which was easy to find, reasonable price, besides, the physical and sound quality was as good as natural materials. Subsequently, his concept had raised awareness of core purpose of Thai musical instruments and also conservation of natural resources.

KEYWORDS: Artificial Material, Thai Music Instrumental Creation, Jakree Mongkol

บทนำ

ดนตรี เป็นเครื่องมือกระตุ้นความรู้สึกระดับดี ในการประกอบพิธีกรรมของมนุษย์ ประวัติศาสตร์ชาติไทย ในยุคต่าง ๆ มีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตผู้คน ตั้งแต่เกิดจนถึงยามสุดท้ายของชีวิต ในภาคพื้นแผ่นดินสุวรรณภูมิพบเครื่องมือและเครื่องใช้ในการดำรงชีพ ที่มีรูปร่างลักษณะวิธีใช้คล้ายคลึงกันในหลายภูมิภาค รวมไปถึงเครื่องดนตรีที่มีใช้อยู่ แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมดนตรีเป็นวัฒนธรรมที่กลุ่มประเทศในดินแดนสุวรรณภูมิ มีใช้ร่วมกัน ดนตรีไทยนั้นมีพัฒนาการคล้ายคลึงกับดนตรีของชาติเพื่อนบ้านในแถบภูมิภาคนี้ ซึ่งล้วนได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียและจีน อันเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมและวัฒนธรรมที่เก่าแก่ (พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2554, น. 9)

เครื่องดนตรีไทยโดยส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่ผลิตมาจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเครื่องดนตรีไทยในสังคมไทยสมัยก่อนเป็นการสร้างขึ้นเพื่อมิใช้กันภายในวงแคบ เพราะเครื่องดนตรีที่สามารถผลิตเป็นอุตสาหกรรมได้ส่วนมากเป็นเครื่องดนตรีตะวันตก ส่วนเครื่องดนตรีประจำชาติและประจำถิ่นนั้น โดยมากเป็นหัตถกรรมในครัวเรือน (ประสิทธิ์ เสียวศิริพงศ์, 2544, น. 78) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ถูกสั่งสมกันมาจนเกิดเป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการผลิตเครื่องดนตรีไทยที่สืบทอดกันจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้พัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงในเรื่องของกายภาพเครื่องดนตรีที่เปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมในสังคม อีกทั้งการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อให้สะดวกต่อการผลิต ปัจจุบันช่างทำเครื่องดนตรีไทยในสังคมไทยกระจายกันอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ ทั้งช่างมืออาชีพและช่างมือสมัครเล่นล้วนแล้วแต่เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมการผลิตเครื่องดนตรีไทยจากรุ่นสู่รุ่น เกิดเป็นวิชาความรู้ความสามารถในด้านเทคนิควิธีการผลิต การปรับปรุงพัฒนาสัดส่วนเครื่องดนตรีและคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรี และการประยุกต์ใช้เครื่องมือที่ทันสมัย ทั้งนี้กระบวนการสร้างเครื่องดนตรีไทยนับว่าเป็นศิลปะแขนงหนึ่งในงานช่างที่มีความสำคัญ อยู่ควบคู่มาับดนตรีไทย (ภารดี มหาขันธ์, 2527, น. 58) อนึ่งองค์ความรู้

ต่าง ๆ ที่ช่างผู้ผลิตเครื่องดนตรีไทยได้คิดค้น ทดลอง เรียนรู้จนเกิดเป็นภูมิปัญญา ย่อมส่งผลต่อเครื่องดนตรีที่พวกเขาเหล่านั้นได้ผลิตขึ้นมา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับนักดนตรี เพราะเครื่องดนตรีเปรียบเสมือนเป็นหนึ่งในอาวุธของตนเอง กล่าวคือถ้าเครื่องดนตรีมีคุณภาพที่ดี นั้นหมายถึงคุณภาพของเสียงที่ออกมาก็จะดีตามคุณภาพของเครื่องดนตรีเช่นกัน

สิ่งเหล่านี้คือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นการสืบทอดรักษาวัฒนธรรมที่ผลิตขึ้นเพื่อแสดงตัวตนและความยั่งยืนของวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้วัฒนธรรมนั้นยังมีชีวิตหรือมีบทบาทในสังคม (วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน, 2557, น. 14) หากว่าวัฒนธรรมไหนมีการศึกษาถึงการผลิต คนผลิต และกระบวนการต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการศึกษ เพื่อสืบทอด วัฒนธรรมนั้น ๆ ก็ย่อมที่จะดำรงอยู่

ปัจจุบันมีช่างผลิตเครื่องดนตรีไทยอยู่มากมาย ล้วนแล้วแต่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูบาอาจารย์หรือบรรพบุรุษ บางกลุ่มอาศัยวิชาความรู้แบบครูพักลักจำ ดำรงเลี้ยงชีพของตนเองด้วยวิชาชีพนี้อยู่อย่างแพร่หลาย ครูจักรี มงคล เป็นอีกหนึ่งช่างผู้ผลิตเครื่องดนตรีไทยที่มีความสามารถในการผลิตและซ่อมแซมเครื่องดนตรีไทยอย่างเชี่ยวชาญ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยได้อย่างลึกซึ้งแจ่มแจ้ง ครูจักรี มงคล มักจะสร้างปรากฏการณ์ทางดนตรีใหม่ ๆ ให้กับวัฒนธรรมดนตรีไทยเพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทางด้านดนตรี เช่น การผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทนวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น การกระทำดังกล่าวเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอยู่แล้วให้สามารถมีบทบาทในสังคม มีการสร้างสรรค์ใหม่ในเรื่องกระสวน (สัดส่วน) คุณภาพเสียง รวมถึงการเลือกใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในปัจจุบัน และมีราคาต่ำกว่าวัสดุจากธรรมชาติ อาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ทางดนตรีที่ครูจักรี มงคลได้สร้างขึ้นมานั้น ก่อให้เกิดการนำวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมมาผลิตใหม่ในวัตถุประสงค์ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องตอบสนองสถานการณ์หรือบริบทใหม่ (วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน, 2557, น.17)

ครูจักษ์ มงคล เป็นนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในสังคมดนตรี นอกจากนี้ยังเป็นนักประดิษฐ์และผู้ผลิตเครื่องดนตรีไทยโดยใช้ภูมิปัญญาอันเป็นประโยชน์ต่อวัฒนธรรมของชาติ แนวคิดและกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทนเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงความเป็นตนเอง อีกทั้งยังเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย การผลิตทางวัตถุเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ อีกหลายกิจกรรม ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าควรศึกษาไว้ในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล เพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์เผยแพร่งานที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ซึ่งให้ถึงการดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของชาติด้วยภูมิปัญญาที่ทันสมัย อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาควบคู่กัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดกระบวนการการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล
2. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) และการตกแต่งคุณภาพเสียงของครูจักษ์ มงคล

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาแนวคิดกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทนของครูจักษ์ มงคล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความและงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งได้รวบรวมข้อมูลภาคสนามและนำข้อมูลต่าง ๆ มารวบรวมเรียบเรียงเพื่อทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์เป็นความเรียง ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกประชากรในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ที่เป็นบุคคลข้อมูลเป็นส่วนสำคัญ ที่ทำให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในงานวิจัยเชิงคุณภาพ บุคคลข้อมูลจำเป็นต้องมีลักษณะเฉพาะที่สัมพันธ์กับเรื่องราว หรือ

วัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา และสิ่งสำคัญของการเลือกสรรบุคคลข้อมูลคือ ต้องเป็นผู้รู้เกี่ยวกับเรื่องราวนั้น ๆ เป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องในการศึกษาวิจัยเรื่องแนวคิดกระบวนการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลข้อมูลในการศึกษา คือครูจักษ์ มงคล เพราะท่านเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมดนตรีไทย ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเชิงช่างและความเป็นนักดนตรี นอกจากนี้ท่านยังเป็นเจ้าของผลงานเครื่องดนตรีไทยจากเรซินหลากหลายเครื่องมือ จึงเหมาะสมในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) การสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล และคุณภาพของซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงได้แก่แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ แบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีการกำหนดข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการสร้างเครื่องดนตรีจากวัสดุทดแทน (เรซิน) โดยการตั้งข้อคำถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยในการสร้างแบบสัมภาษณ์นั้นถูกสร้างขึ้นจากแนวคิดหรือสิ่งที่ต้องการศึกษาโดยมีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์และกำหนดประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล
2. นำประเด็นหรือหัวข้อมาทำการแบ่งหมวดหมู่เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ได้แก่แนวคิดกระบวนการการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล และกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) รวมไปถึงการตกแต่งคุณภาพเสียงของครูจักษ์ มงคล

เมื่อได้ข้อคำถามในการสัมภาษณ์แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและนำผลการปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการแก้ไข เพื่อให้ได้แบบ

สัมภาษณ์ที่ถูกต้องและครบถ้วนตามประเด็นการศึกษาที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามจากบุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูลโดยตรง เพื่อนำไปสู่ความรู้อย่างเป็นทางการเชื่อมต่อกับข้อมูลจากการรวบรวมเอกสาร ตำรา วิชาการ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล

นอกจากนี้การเก็บข้อมูลจากตำราวิชาการ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและกระบวนการผลิตซอด้วงตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงแนวทางการจัดทำข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ โดยเก็บข้อมูลจากสถานที่ต่าง ๆ เช่น สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานวิทยทรัพยากร สาขาอาคารจามจุรี 10 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการรวบรวมจากเอกสาร ตำรา วิชาการ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และข้อมูลทางภาคสนาม มารวบรวมแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ความคิดหรือแนวคิดรวบยอดในการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) โดยทำการศึกษาในด้านแนวคิดที่เป็นแนวคิดของครูจักรี มงคล ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซอด้วงในอดีตจนถึงปัจจุบันรวมถึงวัสดุที่ใช้ผลิตซอด้วง จากนั้นจึงทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดของครูจักรี มงคล ในการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน การศึกษาในครั้งนี้ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตเครื่องดนตรีไทยของครูจักรี มงคล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เกี่ยวแนวคิดและกระบวนการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล สามารถแบ่งประเด็นของผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. แนวคิดกระบวนการการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล

การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ความคิดหรือแนวคิดรวบยอดในการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน โดยทำการศึกษาในด้านแนวคิดที่เป็นแนวคิดของครูจักรี มงคล ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซอด้วงในอดีตจนถึงปัจจุบันรวมถึงวัสดุที่ใช้ผลิตซอด้วงและศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดของครูจักรี มงคล ในการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) การศึกษาในครั้งนี้ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับซอด้วงจากวัสดุดั้งเดิมและคุณค่าของซอด้วง

การศึกษาแนวคิดของครูจักรี มงคล เกี่ยวกับซอด้วงจากวัสดุดั้งเดิม เช่น ไม้ หรืองาช้าง และคุณค่าของซอด้วงเป็นทางการศึกษาเพื่อให้ได้ความคิดรวบยอด และทัศนคติของครูจักรี มงคล ที่มีต่อการผลิตซอด้วงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงค่านิยมของซอด้วงหรือวัสดุที่นำมาใช้ผลิตเป็นซอด้วงในปัจจุบัน ผ่านมุมมอง แนวคิด หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงกับครูจักรี มงคล

ครูจักรี มงคล กล่าวถึงวัสดุในการทำซอด้วงในสมัยก่อนว่านิยมใช้วัสดุที่มาจากจากธรรมชาติหาได้ง่าย นอกจากนี้สิ่งสำคัญในการผลิตซอด้วงที่ครูจักรี มงคล ได้เน้นย้ำเสมอคือการกลึงโพรงด้านใน ซึ่งขึ้นอยู่กับสูตรหรือกระสวนของช่างแต่ละคน โดยโพรงนั้นจะมีผลต่อเสียงที่ได้ และอีกหนึ่งสิ่งที่ส่งผลต่อเสียงคือ ส่วนปากของกระบอกที่ครูจักรี มงคล หรือช่างหลาย ๆ ท่านเรียกว่าปากนกแก้ว ตรงส่วนนี้ท่านได้กล่าวว่าช่างจะ

ทำให้ปากนกแก้วนั้นคมหรือมนมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับสูตรของแต่ละช่างเช่นเดียวกันกับการกลึงโพรงด้านในของซอดด้วง สิ่งเหล่านี้เป็นกายภาพของซอดด้วงที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงของซอดด้วงในสมัยอดีต (จักรี มงคล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563) และสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือการเลือกหนังสัตว์มาใช้ในการขึ้นหน้า ครูจักรี มงคล กล่าวว่านิยมใช้หนังงูมากที่สุด เพราะหนังงูมีความเหนียว และสามารถยืดได้มากกว่าหนังสัตว์ใด ๆ งูที่นิยมนำมาใช้ขึ้นหน้าคือ งูเหลือม และงูวงช้าง เกี่ยวกับงูวงช้าง ครูจักรีได้แสดงความเห็นว่ามีความเหนียวกว่าหนังงูชนิดอื่น ๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายเพราะหายากและวิธีการรักษาและทำความสะอาดนั้นยากกว่าหนังงูชนิดอื่น ๆ และมีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์อยู่มากพอสมควร (จักรี มงคล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563)

สังคมไทยในอดีตชาวบ้านสร้างเครื่องดนตรีขึ้นมาใช้เอง โดยการอาศัยวัสดุและอุปกรณ์ในท้องถิ่น

เป็นเครื่องมือในการทำ มุ่งเน้นเรื่องเสียงเป็นสำคัญ มิได้เน้นเรื่องความงามและรูปร่าง ทรวดทรง สัดส่วน โดยครูจักรี มงคล ได้ กล่าวถึงการผลิตและการสร้างเครื่องดนตรีไทยหลาย ๆ ชนิด หรือเครื่องมือเครื่องใช้อำนวยความสะดวกในสมัยก่อนไว้ว่า คนในสมัยก่อนใช้วัสดุสิ่งของที่ถูกรอบตัวหาได้ง่ายมาประกอบมาทำขึ้นเพื่อให้เป็นเครื่องดนตรีหรือเครื่องมือต่าง ๆ (จักรี มงคล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563) ผลงานหรือชิ้นงานที่เกิดขึ้นเป็นภูมิปัญญาของประชาชนที่อาศัยการคิดวิเคราะห์ผ่านกระบวนการลองผิดลองถูก จนเกิดขึ้นเป็นภูมิปัญญาในการประดิษฐ์สิ่งของเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง อีกทั้งผลงานหรือชิ้นงานเหล่านั้นล้วนเป็นงานฝีมืองานหัตถกรรมภายในครัวเรือนที่เกิดขึ้นเมื่อยามมีเวลารว่างจากการทำมาหากิน ซึ่งแตกต่างจากในยุคปัจจุบัน ที่การทำเครื่องดนตรีไทยนั้นเป็นไปเพื่อธุรกิจการค้าและเพื่อความสวยงามตามค่านิยมในปัจจุบัน

ภาพที่ 1 การกลึงโพรงกระบอกซอดด้วงจากวัสดุทดแทน(เรซิน)ของครูจักรี มงคล

ครูจักรี มงคล ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัสดุในการทำซอดด้วงว่าเปลี่ยนแปลงไปจากแต่ก่อนตรงที่ว่า งาช่วง กลายเป็นที่นิยมของนักดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันงาช้างไม่ใช่ของสงวนไว้เพื่อเจ้านายหรือผู้มียศถาบรรดาศักดิ์อีกต่อไป (จักรี มงคล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563) โดยเครื่องดนตรีและข้าวของเครื่องใช้ที่ทำมาจากงาช้างได้แพร่กระจายความนิยมออกมาสู่ประชาชนภายนอกจนเกิดเป็นค่านิยมในการใช้เครื่องดนตรีที่ทำจากงาช้าง โดยมีนัยยะเพื่อแสดงตนเป็นผู้ที่มียศถาบรรดาศักดิ์ เหตุที่งาช้างเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้น

ครูจักรี มงคล ได้ให้ความคิดเห็นในข้อนี้ว่า เป็นเพราะงาช้างมีลักษณะสีขาวนวลและสวยงาม เครื่องดนตรีที่ถูกสรรค์สร้างจากงาช้าง ช่างผู้ผลิตจึงต้องใส่ใจในทุกกระบวนการ ทุกรายละเอียดในการผลิตเพื่อให้ได้เครื่องดนตรีที่ทรงคุณค่าชิ้นนี้ออกมาอย่างกระสวนที่วางไว้ของแต่ละช่าง (จักรี มงคล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563) ในปัจจุบันงาช้างเป็นสิ่งที่ผู้ครอบครองได้นั้นต้องตรวจสอบดูว่างาช้างนั้นถ้าเป็นงาช้างสมบูรณ์ แม้ว่าจะเป็นงาช้างทั้งกิ่ง แปรรูปเป็นเครื่องประดับ หรือสิ่งอื่นใดที่ทำมาจากงาช้างผู้ที่

ครอบครองนั้นต้องแจ้งการครอบครองตามพระราชบัญญัติ
งาช้าง พ.ศ. 2558 ต่อมกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและ
พันธุ์พืชตามพระราชบัญญัติงาช้าง

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตซอ ด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล

แนวคิดการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน
ของครูจักรี มงคล เป็นการศึกษาถึงความคิดและแนวคิด
ของครูจักรี มงคล ที่มีในการคิดค้นรูปแบบการสร้างซอ
ด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) รวมไปถึงแนวคิดในการเลือก
ใช้วัสดุทดแทน (เรซิน) ในการนำมาสร้างเป็นซอด้วง ซึ่ง
การสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี
มงคล เป็นวิธีการใหม่ในการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีที่
ส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีเกิดมิติใหม่และหลากหลาย
มากขึ้น และเป็นแบบอย่างให้กับช่างทำเครื่องดนตรีไทย
รุ่นใหม่ ๆ ได้ศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาผลงาน เรซิน
เป็นวัสดุที่ครูจักรี มงคล ได้ปรับปรุงขั้นตอนเพื่อจะสร้าง
เป็นเครื่องดนตรี เพราะความสวยงามและวัสดุที่สามารถ
หาซื้อได้ง่ายมีราคาไม่สูง อีกทั้งยังเป็นวัสดุที่มีความ
ทนทานต่อการใช้งานในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ยัง
สามารถใช้วิธีกลึงรูปแบบเดียวกับวัสดุธรรมชาติได้ตาม
ต้องการ ซึ่งท่านได้ให้ความสำคัญในเรื่องวัสดุที่หาได้ง่าย
ตามที่สามารถหาได้ในชีวิตประจำวัน นอกเหนือจากนี้

เรซินเมื่อผสมสีแล้ว ยังเป็นวัสดุที่มีความสวยงาม
คล้ายคลึงกับงาช้างที่เป็นวัสดุธรรมชาติ ครูจักรี มงคล
ยังให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัสดุเรซินนี้ว่า เป็นวัสดุที่มี
ความคงทนกว่าวัสดุธรรมชาติจำพวกไม้และงาช้าง

อีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นแรงบันดาลใจให้ครูจักรี
มงคล คิดค้นวิธีการในการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน
(เรซิน) เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและค่านิยม
ในสังคมนักดนตรีไทยที่มีความเชื่อและความชอบเกี่ยวกับ
งาช้างที่เป็นวัสดุธรรมชาติ การผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน
(เรซิน) ครูจักรี ได้ทดลองทำงานสำเร็จมีรูปลักษณะ
ใกล้เคียงกับงาช้างอยู่มาก เมื่อวิเคราะห์จากเหตุผลที่
กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าค่านิยมที่ถูกถ่ายทอดออกมา
ผ่านเครื่องดนตรีที่ทำจากงาช้างนั้น สะท้อนให้เห็นว่า
สังคมไทยนั้นอยู่คู่กับความเชื่อและศรัทธาในสิ่งที
ธรรมชาติสร้างขึ้น ในทางกลับกันสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น
นับวันจะยิ่งหายากและน้อยลง แนวคิดของของที่ครูจักรี
มงคล รวมไปถึงกระบวนการผลิตเครื่องดนตรีไทย
ที่ทำจากวัสดุทดแทน (เรซิน) นับว่าเป็นการสืบทอด
ต่อยอดค่านิยม ความเชื่อความศรัทธาของคนไทยที่มีต่อ
เครื่องดนตรีที่ทำจากงาช้าง จึงทำให้ผู้ใช้เครื่องดนตรีที่มี
สีขาวนวลมีแรงบันดาลใจในการเล่นดนตรี นั้นหมายถึง
การสืบสานวัฒนธรรมดนตรีไทยให้คงอยู่ต่อไป

ภาพที่ 2 กระบวนการผสมเรซิน วัสดุหลักในการทำซอด้วงจากวัสดุทดแทนของครูจักรี มงคล

2. กระบวนการผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) และการตกแต่งคุณภาพเสียงของครูจักษ์ มงคล

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการการผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคลผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล และนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล ดังนี้

2.1 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้และการผสมเรซินเพื่อผลิตชอด้วง

ครูจักษ์ มงคล เลือกใช้วัสดุทดแทนวัสดุธรรมชาติคือ เรซิน เพราะเป็นวัสดุที่สามารถหาซื้อได้ง่ายโดยครูจักษ์ มงคลซื้อวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ในการหล่อเรซินที่ร้านเรซินอาร์ต จตุจักร กรุงเทพฯ เช่น เรซินสำหรับหล่อทั่วไป 1 แกลลอน, ตัวม่วงสำหรับเร่งปฏิกิริยาเรซิน 1 ขวด, สีขาว, สีเหลือง, ตัวทำแข็งเรซิน 1 ขวด, ผงแคลเซียม เป็นต้น เมื่อเตรียมอุปกรณ์ทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ครูจักษ์ มงคล ทำการผสมเรซินโดยใช้แกลลอนที่ใส่เรซินเป็นอ่างผสม เริ่มจากใส่ตัวม่วงเร่งปฏิกิริยาเรซินลงในเรซินเหลวครึ่งละ 2 – 3 หยด คนให้เข้ากันและค่อย ๆ เพิ่มทีละ 1 – 2 หยดจนกว่าจะได้เรซินสีชมพูจาง ๆ จากนั้นจึงผสมสีขาวลงไปใ้ในเรซินที่ผสมตัวเร่งปฏิกิริยาแล้ว ในข้อนี้ครูจักษ์ มงคล ให้เหตุผลไว้ว่า

สีของงาช้างเมื่อเรามองไปเราเห็นเป็นสีขาวก่อนดังนั้นจึงจำเป็นต้องผสมสีขาวลงไปเป็นสีพื้นก่อนซึ่งครูจักษ์ มงคล กล่าวว่าจะต้องผสมสีให้ได้สีขาวเหมือนหัวกะทิ โดยครูจักษ์ มงคล ผสมสีขาวลงไปประมาณ 20 กรัม หลังจากนั้นจึงผสมสีเหลืองลงไปเพื่อให้เรซินเกิดเป็นสีขาวนวลคล้ายสีของงาช้างและผสมผงแคลเซียมลงในเรซินที่ผสมสีเรียบร้อยแล้วเพื่อเพิ่มมวลสารให้กับเรซิน จากนั้นจึงพักเรซินที่ผสมเรียบร้อยแล้วไว้ประมาณ 12 ชั่วโมง

2.2 การหล่อขึ้นรูปเรซินและการกลึง

ครูจักษ์ มงคล ใช้แผ่นพลาสติกมาทำเป็นพิมพ์สำหรับการหล่อเรซิน โดยมีฐานเป็นไม้เพื่อง่ายต่อการรองรับและการแกะออกจากพิมพ์ แต่พิมพ์สำหรับขอบบนนั้นครูจักษ์ มงคล จะใช้แผ่นไม้อัดมาประกบกันเพื่อให้ได้ความแข็งแรงและรูปทรงที่ชัดเจน ซึ่งในแต่ละพิมพ์นั้นครูจักษ์ มงคล จะสอดแท่งอะลูมิเนียมไว้ตรงกลางเพื่อเป็นแกนกลางเสริมความแข็งแรงให้ชิ้นงานแทนไม้ซึ่งอาจจะเกิดการแตกหักได้ง่าย แต่พิมพ์ที่สำหรับทำกระบอกนั้นครูจักษ์ มงคล จะสวมท่อไม้ขนาดย่อมไว้ตรงกลางเพื่อเวลาหล่อเรซินแล้วจะเกิดเป็นโพรงตรงกลางสะดวกต่อการกลึงโพรงให้เป็นทรงกระบอก โดยพิมพ์ที่ทำขึ้นนั้นจะแบ่งออกเป็น 5 ชิ้น คือ พิมพ์ส่วนขอบบนของชอด้วง พิมพ์ส่วนที่เป็นคันทวน พิมพ์สำหรับลูกบิด 2 อัน และพิมพ์สำหรับทำกระบอกชอ

ภาพที่ 3 แม่พิมพ์สำหรับการหล่อเรซินเป็นรูปทรงต่าง ๆ สำหรับใช้กลึงเป็นชอด้วง

หลังจากพักเรซินที่ผสมไว้ประมาณ 12 ชั่วโมง ครูจักษ์ มงคล จะคนเรซินอีกครั้งจนเข้ากันดีจึงผสมตัวเร่งทำแข็งเรซินในอัตราส่วน 5 ใน 100 ส่วน และเทเรซินนั้นลงในพิมพ์ต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ ในขั้นตอนนี้ครูจักษ์ มงคล ได้ให้ข้อพึงระวังเรื่องฟองอากาศและผงฝุ่นละออง หากเกิดมีฟองอากาศต้องกำจัดออกให้หมดหรือหากมีฝุ่นละอองลงไปพิมพ์ขณะที่เทเรซินนั้น ครูจักษ์ มงคล จะใช้ปลายไม้แหลมเขี่ยผงฝุ่นละอองเหล่านั้นออก เมื่อเทเรซินลงในพิมพ์เรียบร้อยแล้วจึงปล่อยให้เรซินแห้งและแข็งตัวประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง เมื่อเรซินแห้งสนิทดีจึงแกะออกจากพิมพ์โดยใช้ตะไบค่อย ๆ แกะเรซินออกจากแม่พิมพ์ ทั้ง 5 ชิ้น จากนั้นจึงเริ่มขั้นตอนการกรึงเป็นรูปทรงซอด้วงตามกระสวยหรือสัดส่วนของครูจักษ์ มงคล โดยเริ่มกรึงที่ส่วนโคนบนของซอด้วงก่อน ครูจักษ์ มงคล จะนำเรซินที่ถอดออกจากแม่พิมพ์แล้วมาวัดสัดส่วนตามที่ตนเองต้องการ โดยให้มีความยาวของทวนบนประมาณ 28.5 - 29 เซนติเมตร และมีความกว้างของทวนบนประมาณ 2.5 เซนติเมตร ด้านบนของทวนที่กรึงเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมคางหมูหรือเรียกว่า โขน มีด้านคู่ขนานด้านหนึ่งยาว 4 เซนติเมตร และด้านคู่ขนานหนึ่งยาว 4.5 เซนติเมตร และมีความสูงประมาณ 7 เซนติเมตร ขั้นตอนถัดไปครูจักษ์ มงคล จะกรึงส่วนทวนกลางหรือคันทวน เพื่อนำมาประกอบกับส่วนทวนบน ในขั้นตอนนี้จะเป็นการเชื่อมต่อระหว่างทวนบนและทวนกลางโดยใช้กาวร้อนซึ่งความยาวของคันทวนตลอดคันทวนมีความยาวประมาณ 72.5 - 73 เซนติเมตร

ขั้นตอนถัดไปในการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักษ์ มงคล คือการกรึงลูกบิดทั้งสองลูกซึ่งลูกบิดซอด้วงในรูปแบบของครูจักษ์ มงคล ท่านได้นำทรงลูกบิดซอด้วงจากร้านดุริยบรรณมาปรับปรุงและเพิ่มส่วนยอดคันทวนขึ้น ปลายลูกบิดหรือหยดน้ำจะใช้วิธีการกรึงแยกชิ้นส่วนและนำมาประกอบติดกันเมื่อได้ลูกบิดทั้ง 2 ลูกแล้ว ครูจักษ์ มงคล จึงจะกรึงส่วนกระบอก ในขั้นตอนนี้ครูจักษ์ มงคล กล่าวว่า เป็นสูตรลับของแต่ละช่างที่มักจะไม่บอกหรือสอนใครได้โดยง่าย กระบอกซอด้วงจากเรซินของครูจักษ์ มงคล ได้ถอดแบบมาจากกระบอกซอด้วงของร้านดุริยบรรณ

แต่ปรับขนาดให้ใหญ่ขึ้นกว่าของเดิมเพียงเล็กน้อย เพื่อให้ได้สัดส่วนตามที่ท่านได้วางไว้

2.3 การขึ้นหน้าซอด้วงและการตกแต่งคุณภาพของเสียงเครื่องดนตรี

ครูจักษ์ มงคล เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปรับปรุงคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรีให้ออกมาดีมีความดังและคมชัด โดยซอด้วงนั้นครูจักษ์ มงคล ให้ความสำคัญในการขึ้นหน้าซอ และการใช้หย่องตามแบบฉบับของท่านซึ่งทำขึ้นจากไม้ไผ่รวมไปถึงใช้สายซอที่ทำจากเชือกไนลอนเส้นเล็กแบบนี้มีท่านได้คิดค้นและค้นขึ้นโดยตัวของท่านเอง ครูจักษ์ มงคล กล่าวว่า สายนี้เหนียวและทน ขาดยากและมีสีสวยงาม แต่อาจไม่ดั่งเท่ากับสายที่ทำจากเส้นไหมจริง ๆ แต่มีความดังมากอยู่(จักษ์ มงคล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563)

การขึ้นหน้าซอด้วงของครูจักษ์ มงคล ใช้วัสดุธรรมชาติจำพวกหนังงูซึ่งหนังงูที่ครูจักษ์ มงคล เลือกนำมาใช้ คือหนังงูเหลือม ส่วนสันหลังของงู บางครั้งท่านเลือกใช้ส่วนท้องงูหากต้องการให้ซอด้วงมีเสียงดังมาก เพราะช่วงท้องของงูมีความบางและสามารถขยายได้มาก ครูจักษ์ มงคล ใช้เวลาในการขึ้นหน้าซอด้วงประมาณ 2 วัน โดยขึ้น 2 ครั้ง ในครั้งแรกเมื่อขึ้นหน้าท่านจะไม่ขึ้นให้มีความดังมากและนำไปตากแดดให้แห้งหลังจากนั้นท่านจึงนำมาขึ้นหน้าอีกครั้งให้เกิดความดังมากที่สุด ซึ่งในการขึ้นหน้าซอด้วงครูจักษ์ มงคล จะใช้กาวอีพอกซ์ซึ่งให้ความทนทานและแข็งแรงมากกว่ากาวขาวทั่วไป การขึ้นหน้าซอด้วง ครูจักษ์ มงคล มีเคล็ดลับในการขึ้นหน้าซอด้วงให้ได้เสียงดังกังวานคือ เวลาขึ้นหน้าซอด้วงจะต้องขึ้นจนหนังนั้นตึงมาก จนสามารถใช้นิ้วเคาะที่หนังหน้าซอได้เสียง ซ (ซอล) หรือบางครั้งเสียงเคาะได้เสียง ล (ลา) เมื่อใช้ไปสักพักจะลงมาพอดีที่เสียง ซ (ซอล) ส่งผลให้เกิดการกำธรรของเสียงที่กระบอก (จักษ์ มงคล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563)

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการเลือกใช้วัสดุที่มีราคาแพงและหายากที่แฝงไปด้วยความเชื่อที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านานเป็นค่านิยมที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และไม่มีที่ท่าที่จะลดลง ซึ่งสวนทางกับ

ทรัพย์ากรที่มีอยู่ ครูจ๊กกรี่ มงคล เป็นช่างที่สรรหาวัสดุใหม่ ๆ มาผลิตเป็นเครื่องดนตรีโดย ครูจ๊กกรี่ มงคล ได้เลือกที่จะหาวัสดุที่มีราคาถูกและหาได้ง่ายมาเพิ่มมูลค่าให้กับสิ่งเหล่านั้น รังสรรค์เป็นผลงานชิ้นเอกที่หาตัวจับได้ยาก การได้พบเห็นนวัตกรรมต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่งไปสู่ระยะเวลาหนึ่งที่ท่านได้นำมาปรับใช้กับผลงานของตนเอง ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการตอบสนองความต้องการของ ผู้บริโภค และส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมที่ปัจจุบันมีการรณรงค์ไม่ใช้พลาสติก หรือชิ้นส่วนสังกะสี รวมไปถึงพืชพันธุ์ไม้ที่ไม่ต้องห้ามในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ครูจ๊กกรี่ มงคล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้สร้างซอด้วงว่า เป็นเครื่องดนตรีที่สามารถสร้างจากวัสดุได้หลากหลายชนิด ซึ่งในปัจจุบันเป็นค่านิยมในสังคมดนตรีไทยที่มีเครื่องดนตรีไทยทำจากงาช้าง ไม่ใช่เพียงแค่ความสวยงามของงาช้าง แต่นั้นหมายถึงการแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ของการมีฝีมือ มีฐานะอำนาจที่จะครอบครองเครื่องดนตรีที่ทำจากงาช้างได้ แต่สิ่งเหล่านั้นสวนทางกับปัจจุบันที่งาช้างหายากและมีราคาสูง ประกอบกับมีกฎหมายออกมาควบคุมการครอบครองงาช้างมากขึ้น จึงสวนทางกับความต้องการของผู้บริโภค ครูจ๊กกรี่ มงคล จึงได้คิดค้นวัสดุที่จะมาทดแทนงาช้างได้และนั่นคือเรซิน เพราะครูจ๊กกรี่ มงคล

ให้เหตุผลว่า เรซินเป็นสิ่งของที่หาได้ง่ายทั่วไปและมีราคาไม่สูง สามารถหล่อขึ้นรูปและกลึงได้เหมือนกับงาช้าง นอกเหนือจากกายภาพที่สวยงามแล้ว เสียงของซอด้วงจากวัสดุทดแทนยังมีคุณภาพเสียงที่ดีเหมาะสมใกล้เคียงกับเสียงซอด้วงที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ

ความสามารถในด้านดนตรีและความเชี่ยวชาญในเชิงช่างของครูจ๊กกรี่ มงคล เป็นสิ่งที่ทำให้คุณภาพของเสียงเครื่องดนตรีไทยที่ครูจ๊กกรี่ มงคล สร้างขึ้นเป็นที่น่าพึงพอใจในหมู่นักดนตรีไทย อาจกล่าวได้ว่าการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจ๊กกรี่ มงคล เป็นอีกหนึ่งวิธีการในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมดนตรีไทย โดยปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ที่เจริญก้าวหน้าในเรื่องของเทคโนโลยีและนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ชิ้นนี้ของครูจ๊กกรี่ มงคล เป็นเสมือนเครื่องมือที่รักษาวัฒนธรรมดนตรีไทยที่เป็นสมบัติของชาติให้คงอยู่คู่กับสังคมไทย ในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้แนวคิดการเลือกใช้วัสดุทดแทนที่มีอยู่รอบตัวในชีวิตประจำวันมาสร้างเป็นเครื่องดนตรีไทยของครูจ๊กกรี่ มงคล ยังเป็นการสร้างปรากฏการณ์ค่านิยมในการเลือกใช้วัสดุทดแทนอย่างเช่น เรซินและยังเป็นแรงกระตุ้นให้สังคมดนตรีไทยมองข้ามเรื่องวัสดุในการนำมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทย และให้คุณค่ากับบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงของเครื่องดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4 ผลงานการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจ๊กกรี่ มงคล

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดและกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นแนวคิดที่ครูจักรี มงคล ได้เรียนรู้และสั่งสมจากประสบการณ์ส่วนตัวของท่าน ทั้งในฐานะความเป็นนักดนตรี และในฐานะความเป็นช่างผู้สร้างเครื่องดนตรี โดยท่านมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับซอด้วงหรือ เครื่องดนตรีไทยในปัจจุบันว่ามีค่านิยมในวัสดุมากกว่าประโยชน์ที่แท้จริงของเครื่องดนตรี นักดนตรีไทยส่วนมากนิยมใช้ช่างมาทำเป็นเครื่องดนตรี ซึ่งสวนทางกับวัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติที่มีน้อยลงไปทุกวัน จึงทำให้วัสดุธรรมชาติที่หายาก เช่น งาช้าง มีราคาสูงมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ครูจักรี มงคล จึงมีแนวคิดที่จะหาวัสดุที่สามารถหาซื้อได้ง่ายทดแทนงาช้างได้ ซึ่งท่านได้เลือกใช้ เรซิน เป็นวัสดุหลักในการสร้างเครื่องดนตรีไทย ครูจักรี มงคล ให้เหตุผลว่า เรซินเป็นสิ่งของที่หาได้ง่ายทั่วไปและมีราคาไม่สูง สามารถหล่อขึ้นรูปได้ง่าย หากต้องการให้มีความใกล้เคียงงาช้างก็จะมีผลสืบเนื่องไปให้มีความใกล้เคียงมากที่สุด ในด้านคุณภาพเสียงของซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) พบว่ามีคุณภาพเสียงที่ใกล้เคียงกับซอด้วงที่สร้างมาจากวัสดุธรรมชาติ เพราะรายละเอียดขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ที่ครูจักรี มงคล ได้ลงมือทำในการสร้างซอด้วงเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและชำนาญในการผลิต เพราะทุก ๆ ขั้นตอนจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรี

ซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นผลงานการประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นจากแนวคิด และการสะท้อนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมดนตรีไทยในการเลือกใช้วัสดุมาทำเป็นเครื่องดนตรี ครูจักรี มงคล ผู้ซึ่งคลุกคลีอยู่ในสังคมดนตรีไทยมาเป็นเวลาช้านาน ท่านเห็นการเปลี่ยนแปลงจากระยะหนึ่งไปสู่ระยะหนึ่ง ท่านจึงต้องการนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ ในการเลือกใช้วัสดุในการทำเครื่องดนตรีไทย เพื่อเป็นการนำเสนอถึงคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริงของเครื่องดนตรีไทย และเป็นการนำเสนอวัสดุทดแทน หรือวัสดุทางเลือกใหม่ ๆ ให้กับสังคมดนตรีไทย และการกระทำของครูจักรี มงคล ยังถือว่าเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติของประเทศให้ยังคงมีอยู่ได้อย่างอุดมสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาแนวคิดและกระบวนการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. แนวคิดที่เกิดขึ้นในการเลือกใช้วัสดุทดแทนของครูจักรี มงคล เกิดจากการต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลือกใช้วัสดุเพื่อมาสร้างเป็นเครื่องดนตรีไทยที่ปัจจุบันนิยมใช้ไม้เนื้อแข็งหรือชิ้นส่วนของสัตว์นำมาเป็นวัสดุ โดยวัสดุเหล่านี้ในอนาคตอาจจะหมดลง หรือมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ และสิ่งที่ทำให้ครูจักรี มงคล เลือกใช้เรซินมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทย หรือการเลือกใช้เชือกไนลอนเส้นเล็กมาค้ำวันเป็นสายซอ เพราะต้องการนำสิ่งที่หาได้ง่ายในท้องตลาดมาเพิ่มมูลค่าให้มากขึ้น และเป็นวัสดุที่ผู้คนสามารถจับต้องได้ทั้งหาซื้อได้ง่าย และมีราคาไม่แพง การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ครูจักรี มงคล แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมดนตรีไทย เพราะเป็นการตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นในสังคมที่ต้องการใช้ เครื่องดนตรีที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเครื่องดนตรีที่ทำจากงาช้าง เป็นการนำเสนอแนวคิดที่ครูจักรี มงคล ต้องการที่จะปลดปล่อยความคิด ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการนำงาช้างมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทยนี้ เพื่อให้มองเห็นแก่นแท้ของเครื่องดนตรีไทยว่าแท้จริงแล้วผู้บรรเลงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสุนทรีย์จากดนตรีมากกว่าเครื่องดนตรี เพราะเรื่องราวของดนตรีเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการฟังมากกว่าการดู ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ศุภกร เจริญสุขประภา (2555) ได้ทำการศึกษาการเลือกใช้วัสดุทดแทนในการสร้างเครื่องดนตรีไทย กรณีศึกษาารงระนาดเอกไฟเบอร์กลาสของอาจารย์มานพ แก้วบุชา ที่กล่าวว่า การเลือกใช้ไฟเบอร์กลาสมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทยเพราะว่าปัจจุบันวัสดุธรรมชาติเริ่มหายากมากยิ่งขึ้น และการเลือกใช้วัสดุทดแทนมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทยจะส่งผลให้ประหยัดงบประมาณ ประหยัดเวลา และเป็นการรักษาทรัพยากร ซึ่งกระบวนการหรือกรรมวิธีการต่าง ๆ ที่ครูจักรี มงคล ใช้ในการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) นั้น เป็นกระบวนการที่ท่านได้ศึกษาด้วยตนเอง สอบถามจากผู้รู้หรืออาศัยวิชาครูพักลักจำบ้าง ทั้งหมดนั้นล้วนเป็น

การสั่งสมประสบการณ์ การลองผิดลองถูกของครูจักรี มงคล จนได้เป็นกระบวนการสร้างซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ที่เกิดขึ้น ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ อีรพงศ์ คำโปร่ง (2560) โดยได้ศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมาโนช ผุดผ่อง พบว่า ช่างมาโนช ผุดผ่อง ได้ศึกษาการสร้างซอด้วงด้วยใจรักดนตรีไทย แต่ไม่มีโอกาสได้เรียน จึงเป็นแรงผลักดันให้ศึกษาด้วยตนเอง จนประสบความสำเร็จในการสร้างซอด้วงจนเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ โดยกระบวนการทั้งหมดต้องอาศัยความละเอียด ประณีตในการสร้าง เพราะรายละเอียดแต่ละอย่างที่ประกอบกันเป็นซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพเสียงของซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกลึงโพรงด้านใน ระบายของซอด้วงจากวัสดุทดแทนที่ช่างแต่ละท่าน จะกลึงโพรงให้เป็นโพรงกว้างหรือแคบก็ขึ้นอยู่กับความต้องการให้เสียงออกมาเป็นแบบใด ซึ่งการกระทำดังกล่าวของครูจักรี มงคล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วัชรพล คงอุดมสิน (2560) ที่ได้ทำการศึกษาศาสตร์การสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนากร ที่กล่าวว่ากรรมวิธีการสร้างที่ละเอียด ประณีต สัดส่วนที่เหมาะสม รวมไปถึงวัสดุที่ใช้สร้างซอด้วงต้องเป็นของดี จะส่งผลให้คุณภาพเสียงของซอด้วงมีความดัง กังวาน และมีแก้วเสียงที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน โดยสิ่งที่เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวของช่างแต่ละท่านคือการกลึงโพรงภายใน ระบายของซอด้วง

2. ในปัจจุบันสังคมนักดนตรีไทยให้คุณค่ากับเครื่องดนตรีที่ทำจากงาช้างเป็นอย่างมาก สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ครูจักรี มงคล ตระหนักและมองเห็นถึงค่านิยมที่เกิดขึ้นจึงเลือกที่จะผสมสีของเรซินให้มีสีใกล้เคียงกับงาช้างมากที่สุด เพราะท่านต้องการสื่อสารกับสังคมนักดนตรีไทยถึงค่านิยมและประโยชน์แท้จริงของเครื่องดนตรีไทยนั่นคือการใช้เพื่อบรรเลงให้เกิดสุนทรียะทางด้านเสียงมากกว่าสุนทรียะในรูปลักษณะกายภาพของเครื่องดนตรี เมื่อท่านได้ผลิตสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับสังคมและได้มีการเผยแพร่ออกไป กลุ่มสังคมนักดนตรีไทยเกิดการรับรู้ในแนวคิดนี้จนกลายเป็นที่ยอมรับและเกิดเป็นค่านิยม

ในการใช้วัสดุทดแทนธรรมชาติ (เรซิน) มาทำเป็นเครื่องดนตรีหรือส่วนประกอบในเครื่องดนตรีไทยมากยิ่งขึ้น ซึ่งการรับรู้และยอมรับในค่านิยมนี้ได้สอดคล้องกับทฤษฎีการรับรู้ (Perception Theory) ที่กล่าวว่า การรับรู้คือพื้นฐานในการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งเมื่อรับรู้แล้วจะสามารถแปลความหมายของสิ่งที่ตนเองรับรู้ได้มากขึ้นเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนเองมี เช่น ประสบการณ์สัมผัส ปัจจัยทางด้านจิตใจหรือความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น ซึ่งในกระบวนการถ่ายทอดและเผยแพร่ของครูจักรี มงคล ที่ต้องการนำเสนอแนวคิดของตนเอง ออกไปนั้นสอดคล้องกับหลักแห่งความคล้ายคลึง ที่กล่าวไว้ว่า สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายคลึงกันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน ในกรณีของซอด้วงที่ทำจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ที่มีสีและลักษณะคล้ายคลึงกับซอด้วงที่ทำจากงาช้างจึงส่งผลทำให้การตอบสนอง (Response) และพฤติกรรมของผู้ที่พบเห็นเกิดการเปลี่ยนแปลง กลายเป็นมีความตระหนักและมีความรู้สึกนึกคิดไปในทิศทางเดียวกันกับเครื่องดนตรีไทยที่ทำมาจากงาช้าง

3. การผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทนของครูจักรี มงคล เป็นการผลิตเพื่อสืบต่อวัฒนธรรมและการนำเสนอแนวคิดในการเลือกใช้วัสดุทางเลือกที่มีอยู่ในสังคมเพื่อนำมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทย และเป็นการนำเสนอแนวคิดคุณประโยชน์ที่แท้จริงของเครื่องดนตรี อีกทั้งยังเป็นการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ จารุพันธ์ เชาวดี (2559) ที่ศึกษาการผลิตซำทางวัฒนธรรมสวยดอก และพบว่าเป็นการปรับตัวของวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและวิถีชีวิตของคนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการผลิตซอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นการผลิตเพื่อให้เกิดกระแสและความตื่นตัวของกลุ่มนักดนตรีไทยในการเลือกใช้วัสดุที่มีอยู่รอบตัวมาผลิตเป็นเครื่องดนตรีไทยมากกว่าการเลือกใช้วัสดุที่หายากมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทย จนทำให้เกิดการรุกร้าขอบเขตของกฎหมายที่มีอยู่ในการครอบครองวัสดุเหล่านั้นอย่างเช่น กฎหมายการครอบครองงาช้าง หรือการใช้ไม้หายากหรือพันธุ์ไม้ที่เป็นไม้สงวนในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นการตอบสนอง

ความต้องการของสังคมยุคใหม่ ที่ในปัจจุบันผู้คนเริ่มหันมาให้ความสนใจในเรื่องของการรักษาทรัพยากรจากธรรมชาติมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่ทว่ายังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษ เช่น กระบวนการผลิตวัสดุธรรมชาติที่จำเป็นในการสร้างชอด้วงอย่างเช่น หนังกุลาสำหรับขึ้นหน้าชอ เป็นต้น จากที่กล่าวมาอาจเปรียบเทียบกับกรณีที่ครูจักรี มงคล ได้คิดประดิษฐ์ชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และเป็นการทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมในสังคมยังคงอยู่ได้ การผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นการริเริ่มใช้วัสดุทดแทนต่าง ๆ เพื่อให้ทำให้อาคารค้ำไม้ทางเลือกอื่น ๆ ในการเลือกใช้วัสดุมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทยได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในวิธีการรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกวิธีหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

แนวคิดกระบวนการผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากบุคคลข้อมูลโดยตรง คือครูจักรี มงคล ซึ่งจากผลการศึกษานำผลการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิด หรือชุดความคิดของครูจักรี มงคล ในการผลิตเครื่องดนตรีไทยจากวัสดุทดแทน สามารถนำไปอ้างอิงในผลงานทางวิชาการต่าง ๆ ได้ เพราะข้อมูลที่น่ามาใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นำมาจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิ หรือนำมาจากตัวข้อมูลบุคคลโดยตรง และมีการนำข้อมูลที่ได้มาเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และเทียบเคียงผลการศึกษาจากหลักทฤษฎี และผลการศึกษาของวิจัยฉบับอื่น ๆ ที่ศึกษาในเรื่องราวที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิต หรือสร้างเครื่องดนตรีไทย ทั้งจากวัสดุธรรมชาติและวัสดุ

ทดแทน หรือวัสดุทางเลือก

2. ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการผลิตเครื่องดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน โดยชุดข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษา กระบวนการผลิตเครื่องดนตรีไทยในปัจจุบัน ในด้านของแนวคิด วัสดุอุปกรณ์ รวมไปถึงกระบวนการผลิตในขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาให้ทันสมัย และมีการปรับตัวในการเลือกใช้วัสดุเพื่อให้เข้ากับเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์กับผู้ที่สนใจศึกษา เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมในวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทักษะกระบวนการความเป็นช่าง และนำไปปรับใช้ให้เข้ากับความรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาในการทำเครื่องดนตรีไทย

3. ประโยชน์อีกหนึ่งประการที่สามารถนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปใช้คือ ความรู้และหลักการในการเลือกใช้วัสดุทดแทน หรือวัสดุทางเลือกในการนำมาผลิตหรือสร้างเป็นเครื่องดนตรีไทย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ พบว่าการเลือกวัสดุทดแทนหรือวัสดุทางเลือกมาทำเป็นเครื่องดนตรีไทย มีหลักการที่ว่า เป็นวัสดุที่สามารถขึ้นรูปได้ และสามารถกลึงเป็นรูปทรงต่าง ๆ ได้ ครูจักรี มงคล ยังเลือกใช้วัสดุทดแทนที่สามารถหาซื้อได้ง่าย และมีราคาไม่สูงมากเพื่อนำมาใช้เป็นวัสดุหลักในการสร้างชอด้วง ซึ่งสามารถเป็นแนวทางให้สำหรับผู้ที่ได้ศึกษา เพื่อนำไปต่อยอดในการเลือกใช้วัสดุทดแทนหรือวัสดุทางเลือกประเภทอื่น ๆ ในการนำมาสรรค์สร้างเป็นเครื่องดนตรีไทยได้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการผลิตชอด้วงจากวัสดุทดแทน (เรซิน) ของครูจักรี มงคล เป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตเครื่องดนตรีจากวัสดุทดแทน หรือข้อมูลในการศึกษาเพิ่มเติม นอกเหนือจากกระบวนการการผลิตเครื่องดนตรีจากวัสดุทดแทนที่เกิดขึ้นแล้วยังมีประเด็นต่าง ๆ ที่พบระหว่างการศึกษาวิจัยที่สามารถนำไปศึกษาเพื่อพัฒนาต่อยอดได้ ดังนี้

1. องค์ความรู้ของครูจักรี มงคลทั้งในเรื่องการเป็นนักดนตรีและช่างผู้ทำเครื่องดนตรี ครูจักรี มงคลเป็นผู้ที่รอบรู้และมีความสามารถอย่างมากทั้งในเรื่องการเป็นนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในสังคมด้านภูมิความรู้เรื่องดนตรีไทยของท่าน มีผลงานเชิงประจักษ์อย่างมากมายที่ปรากฏในสังคม เช่น การได้รับเชิญเป็นกรรมการตัดสินการประกวดต่าง ๆ การได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการบรรยายความรู้เกี่ยวกับดนตรีไทยหรือแสดงผลงานการบรรเลงดนตรีในงานแสดงดนตรีไทยเวทีต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานรัฐบาลหรือเอกชน เป็นต้น นอกจากนี้ องค์ความรู้ทางด้านช่างทำเครื่องดนตรีไทยของท่านยังเป็นที่ประจักษ์แก่สังคม เพราะการสร้างเครื่องดนตรีไทยของท่านมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นผลงานการสร้างของครูจักรี มงคล ซึ่งองค์ความรู้เรื่องการทำเครื่องดนตรีของท่านส่งผลโดยตรงกับผลงานการสร้างเครื่องดนตรีไทยของท่าน เพราะในความเป็นนักดนตรีจะทราบความต้องการของนักดนตรีทั้งในเรื่องลักษณะของเครื่องดนตรีที่ดี หรือคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรีที่ดี ซึ่งเรื่องราวเกี่ยวกับองค์ความรู้ของครูจักรี มงคล ทั้งเรื่องการทำเครื่องดนตรีและช่าง

ผู้ทำเครื่องดนตรีไทยเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเพิ่มเติมเพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับช่างผู้ทำเครื่องดนตรีไทยที่เป็นนักดนตรีไทยด้วยในขณะเดียวกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครื่องดนตรีไทยให้เหมาะสมกับสรีระของผู้บรรเลง ครูจักรี มงคลสร้างเครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้นมีขนาดไม่เท่ากันแต่มีความใกล้เคียงกัน เพื่อให้เหมาะสมกับสรีระของผู้บรรเลง เช่น หากผู้บรรเลงมีขนาดตัวเล็กก็จะทำเครื่องดนตรีไทยให้ออกมามีขนาดย่อมลงกว่าขนาดมาตรฐาน หรือหากผู้บรรเลงมีขนาดตัวที่ใหญ่สูงก็จะขยายสัดส่วนของเครื่องดนตรีไทยออกเพื่อให้เหมาะสมกับผู้บรรเลง ซึ่งครูจักรี มงคล ให้เหตุผลไว้ว่า เพื่อที่จะเกิดความสะดวกสบายขณะบรรเลง เมื่อเกิดความสะดวกสบายแล้วจะส่งผลให้การควบคุมการบรรเลงออกมาดี และทำให้คุณภาพเสียงของเครื่องดนตรีออกมาดีด้วยเช่นกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ควรนำมาทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสรีระของผู้บรรเลงกับเครื่องดนตรีไทยมีผลต่อกันอย่างไรหรือไม่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาหรือข้อมูลให้กับช่างทำเครื่องดนตรีไทยรุ่นใหม่ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จารุพันธ์ ชาวีรัตน์. (2559). สวยตอก: การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมหัตถศิลป์ งานใบตองล้านนา. *ตำรงวิชาการ*, 15(2), 117-144.
- ธีรพงศ์ คำโปร่ง. (2560). *กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมาโนช ผุดผ่อง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางค์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงษ์. (2544). การทำเครื่องดนตรีล้านนา. *ดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 32*, 77-86.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2554). *ปฐมบทดนตรีไทย*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภารดี มหาขันธ์. (2527). *การสร้างเครื่องดนตรีไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ระลึกในการประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งที่ 5 ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์*. ชลบุรี: ม.ป.พ.
- วัชรพล คงอุดมสิน. (2560). *กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางค์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน. (2557). *พระอุปคุต : การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อ ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ศุภกร เจริญสุขประภา. (2555). *การเลือกใช้วัสดุทดแทนในการสร้างเครื่องดนตรีไทยของอาจารย์มานพ แก้วบุชา : กรณีศึกษารางระนาดเอกไฟเบอร์กลาส*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

ภาพลักษณ์และประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ที่มีต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

IMAGE AND EFFECTIVENESS OF PUBLIC RELATIONS MEDIA OF CHIANGMAI
RAJABHAT UNIVERSITY TOWARDS THE DECISION OF ADMISSION FOR
MATHAYOMSUKSA 6 STUDENTS IN MUANG DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

ศิริสา สอนศรี^{1*}

Sirasa Sornsri^{1*}

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถ.ช่างเผือก ต.ช่างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300¹

Chiang Mai Rajabhat University, 202 Chang Phueak Sub district, Mueang Chiang Mai District, Chiangmai 50300¹

*Corresponding author E-mail: sirasa_sor@g.cmru.ac.th

(Received: 18 May, 2021; Revised: 21 Dec, 2021; Accepted: 23 Dec, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ ประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ระหว่าง ประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ของนักเรียนมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 จำนวน 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบองค์ประกอบ เดียวทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธีการของเชฟเฟ ผลการวิจัยด้านภาพลักษณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบภาพลักษณ์จำแนกตามโรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาด้านการรับรู้ การเปิดรับ และชื่นชอบสื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่จะรับรู้ เปิดรับ และชื่นชอบสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จากเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University และผลการศึกษาประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก และมีผลต่อการตัดสินใจในการศึกษา ต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีความคิดเห็นในระดับมาก

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์, ประสิทธิภาพของสื่อประชาสัมพันธ์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ

ABSTRACT

This research aimed to study image, effectiveness of public relations media, and the relationship between effectiveness of public relations media and decision making to study in Chiang Mai Rajabhat University for Mathayomsuksa 6 students in Mueang District, Chiang Mai Province. The instrument consisted of questionnaires administered to 400 Mathayomsuksa 6 students. The descriptive statistics was for data analysis with the analyzed of single-component variance, tested the paired mean by the way of comparing multiple with the method of Scheffé. The study of image found that most of the respondents had opinions at a high level and the results of comparing the image by school pointed that different schools had different opinions on the image of Chiang Mai Rajabhat University with the statistically significant at 0.05 level. The results of the study of perception, exposure and liking public relations media revealed that most respondents were aware, exposed and liked public relations media from Rajabhat Chiang Mai University: facebook page. Finally, the study of the effectiveness of public relations media showed that the majority of respondents agreed that public relations media of Chiang Mai Rajabhat University had a high level of effectiveness, also, had an effect on the decision making for admission to Chiang Mai Rajabhat University with a high level of opinion.

KEYWORDS: Image, Effectiveness of Public Relations Media

บทนำ

การแข่งขันของมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชนในปัจจุบันเพื่อให้มีนักศึกษาเข้าศึกษาในสถาบันของตนเป็นไปอย่างเข้มข้น ด้วยจำนวนผู้เรียนลดลง เนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรที่ลดลง สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

เชียงใหม่ เป็นสถาบันอุดมศึกษา อีกแห่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบนี้ ดังจะเห็นได้จากสถิติจำนวนนักศึกษาภาคปกติของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2561 ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2557-2561

ปี (พ.ศ.)	จำนวนนักศึกษา (คน)
2557	5,310
2558	4,590
2559	4,121
2560	4,243
2561	3,743

ที่มา: สำนักทะเบียนและประมวลผล, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2561

จากสถิติเห็นได้ชัดเจนว่า จำนวนนักศึกษาภาคปกติในแต่ละปีลดลงตามลำดับ ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึง โน้มน้าวใจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อกลุ่มเป้าหมายในการเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัช ลภีรัตนกุล (2553, น. 2) ที่ให้ทัศนะว่า การประชาสัมพันธ์เป็นการวางแผนล่วงหน้าขององค์กร บริษัท สถาบัน ฯลฯ ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนจรรยาวัธซึ่งทัศนคติที่ดีของประชาชนและต่อสถาบันเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ ความเข้าใจ ความน่าเชื่อถือ และความศรัทธา เพื่อให้ประชาชนยอมรับสนับสนุนให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ นโยบาย และความเคลื่อนไหวของสถาบันหรือหน่วยงานนั้น ซึ่งการเลือกใช้เครื่องมือหรือสื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากอย่างหนึ่งที่จะทำให้การประชาสัมพันธ์ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับอรุณรัตน์ ชินวรรณ (2553, น. 346-347) ที่อธิบายถึงประสิทธิผลของการประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้ 1. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องมีการวางแผนโดยคำนึงถึงเนื้อหาความรู้ที่จะเผยแพร่ให้กับกลุ่มเป้าหมายและต้องสอดคล้องกับความรู้สึก สภาพสังคมของผู้รับสารเป็นหลัก 2. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องเข้ากับวัฒนธรรมได้ดีจะต้องก่อให้เกิดความรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร ดังนั้น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์

ก็ต้องให้ตรงกับความเชื่อและทัศนคติของผู้รับสารเพื่อให้เกิดการยอมรับในสื่อประชาสัมพันธ์นั้น 3. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย 4. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง 5. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องมีความต่อเนื่องและน่าเชื่อถือ 6. องค์กร นักประชาสัมพันธ์ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในคุณสมบัติหรือธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท

โดยที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ทำการประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ สื่อเฉพาะกิจ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อสมัยใหม่ การวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปเป็นแนวทางการศึกษา

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

คัทลิป, เซ็นเตอร์ และบรูม (Cutlip, Center, and Broom, 2013) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) คือ การติดต่อเผยแพร่ข่าวสารนโยบายของหน่วยงานไปยังประชาชนทั้งหลายที่มีส่วนสัมพันธ์ ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางตรวจสอบความคิดเห็น ความรู้ และความต้องการของประชาชนให้หน่วยงานหรือองค์การทราบ เพื่อสร้างความสนับสนุนอย่างแท้จริงให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย เรียกกย่อ ๆ ว่า PR โดย Public หมายถึง ประชาชน หรือสาธารณชน หรือคนกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกันหรือสิ่งเดียวกัน

(สุไร พงษ์ทองเจริญ, 2551, น. 63) และการประชาสัมพันธ์ เป็นกระบวนการในการจัดการบริหารข้อมูลขององค์การ เพื่อให้ข่าวสารเกิดการสื่อสารที่ดีเป็นที่รับรู้ของคนในองค์การและนอกองค์การได้เข้าใจถึงภารกิจขององค์การ ทำให้เกิดทัศนคติและเกิดความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงาน องค์การ สถาบัน กับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน่วยงาน องค์การนำมาซึ่งความร่วมมือให้การสนับสนุนจากประชาชนและในที่สุดองค์การจะประสบผลสำเร็จ (อรุณรัตน์ ชินวรรณ, 2553, น. 3)

2. แนวคิดทฤษฎีสื่อประชาสัมพันธ์

พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์ (2560, น. 3-6) ได้กล่าวถึงความหมายของสื่อประชาสัมพันธ์ไว้ว่า สื่อประชาสัมพันธ์ คือ สื่อที่ใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ซึ่งมีความหมายรวมถึงสื่อที่นักประชาสัมพันธ์สามารถควบคุมได้โดยตรง และสื่อที่จะต้องใช้ความพยายามที่จะใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการประชาสัมพันธ์องค์กร สอดคล้องกับ รุ่งนภา พิตรปรีชา (2562, น. 12-6) ที่ให้ความหมายของ “สื่อประชาสัมพันธ์ ในยุคดิจิทัล” ว่า “สื่อประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล” คือการสื่อสารผ่าน “สื่อ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางหรือช่องทางในการส่ง “สาร” จากองค์การ (ผู้ส่งสาร) ไปยังกลุ่มเป้าหมาย (ผู้รับสาร) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สร้างความสัมพันธ์เชิงบวก สร้างภาพลักษณ์ กำหนดตำแหน่ง (Position) ขององค์การ หรือผลิตภัณฑ์ที่องค์กรนำเสนอให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งรูปแบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัลหรือที่คนไทยนิยมเรียกติดปากว่า “ดิจิทัล 4.0”

3. แนวคิดทฤษฎีประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์

อรุณรัตน์ ชินวรรณ (2553, น. 346-347) อธิบายถึงประสิทธิผลของการประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องมีการวางแผนโดยคำนึงถึงเนื้อหาความรู้ที่จะเผยแพร่ให้กับกลุ่มเป้าหมายและต้องสอดคล้องกับความรู้สึก สภาพสังคมของผู้รับสารเป็นหลัก
2. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องเข้ากับวัฒนธรรมได้ดีจะต้องก่อให้เกิดความรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร ดังนั้น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ก็ต้องให้ตรงกับความเชื่อและทัศนคติของผู้รับสารเพื่อให้เกิดการยอมรับ

ในสื่อประชาสัมพันธ์นั้น 3. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย 4. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง 5. สื่อประชาสัมพันธ์ต้องมีความต่อเนื่องและน่าเชื่อถือ 6. องค์กร นักประชาสัมพันธ์ต้องมีความรู้ความเข้าใจในคุณสมบัติหรือธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท

4. แนวคิดเรื่องภาพลักษณ์องค์กร

คอตเลอร์ (Kotler, 2016) กล่าวว่า ภาพลักษณ์เป็นองค์รวมของความเชื่อ ความคิดและความประทับใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทัศนคติและการกระทำที่คนเรามีต่อสิ่งนั้นจะมีความเกี่ยวพันอย่างสูงกับภาพลักษณ์ของสิ่งนั้น ๆ นอกจากนี้ อภิวัช พุกสวัสดิ์, 2556, น. 32-33) ได้กล่าวถึงความหมายของภาพลักษณ์ไว้ว่า หมายถึงภาพรวมขององค์กรหน่วยงาน สถาบันตามความคิดเห็นของประชาชน กลุ่มเป้าหมายและ/ หรือสาธารณชนที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมต่าง ๆ ขององค์กร หน่วยงาน สถาบันที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายและ/ หรือสาธารณชนเกี่ยวข้องรับรู้ การเกิดภาพลักษณ์ต้องใช้ระยะเวลาและใช้กลไกการประชาสัมพันธ์ในการสร้างภาพลักษณ์ องค์กร หน่วยงาน สถาบัน

5. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้และการเลือกรับรู้

การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลมีการเลือก จัดระเบียบ และแปลความหมายของสิ่งเร้าให้กลายเป็นสิ่งที่มีความหมายและมีความสอดคล้องกัน ซึ่งแต่ละบุคคลอาจมีการรับรู้ที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่มีสิ่งเร้าเดียวกันก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น ความต้องการ ค่านิยม หรือประสบการณ์เดิม (Schiffman and Kanuk, 2007) นอกจากนี้ แคลปเปอร์ (Klapper, 1960; Baran and Davis, 2006) อธิบายว่า กระบวนการเลือกสรรเปรียบเสมือนเครื่องกรอง (Filters) ข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์เรา คือ มนุษย์จะเลือกเปิดรับข่าวสารที่ตนสนใจหรือต้องการเพื่อสนองความต้องการ และข่าวสารนั้นต้องสอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่เดิม นอกจากนี้ผู้รับสารจะตีความสารที่ได้ตามความเข้าใจและความเชื่อของตนเอง อีกทั้งจะเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำเอาไว้ในประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาพลักษณ์และประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดย จาตุรงค์ สุขุมาลพงษ์ สมณี กัททิยธนี และฐิตาภรณ์ เวียงวิเศษ (2560) ได้ศึกษาความต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีโดยรวมและรายชื่อทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ บัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีเป็นคนที่มีคุณภาพ มีความรู้ มีทักษะ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ, คณาจารย์มีความรู้ความสามารถ และมีชื่อเสียงเป็นที่น่าเชื่อถือ และมหาวิทยาลัยมีความเป็นผู้นำทางการศึกษาให้กับท้องถิ่น เช่นเดียวกับ วนิตา รำไพกุล (2550) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของการรับรู้ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงกับการตัดสินใจเลือกเรียนต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมปลาย จังหวัดราชบุรี พบว่า นักเรียนมีภาพลักษณ์ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นมหาวิทยาลัยที่ผลิตครูและเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเข้มแข็งที่สุด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเรียนต่อกับมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ได้แก่ ภาพลักษณ์ของศิษย์เก่า ภาพลักษณ์การเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับคนเรียนไม่เก่ง ภาพลักษณ์บัณฑิต ภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของนักศึกษา และการได้รับข่าวสารของนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ส่วนปัจจัยที่ส่งอิทธิพลเชิงลบต่อการตัดสินใจมาเรียนต่อกับมหาวิทยาลัย ได้แก่ ภาพลักษณ์การเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับการผลิตครูและพัฒนาท้องถิ่น และการเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ห่างไกล และพิทยาธร บุญวรรณ (2559) ได้ศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาของประชากรในกรุงเทพมหานคร พบว่า เพศที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้เกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพและ

ความสัมพันธ์ด้านบุคลากรของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยผ่านการรับรู้การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อ สังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก และณัฐวัฒน์ คณารักษ์สมบัติ (2560) ศึกษาการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ของนักศึกษาที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีสมุทรปราการต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อทั้ง 5 ประเภท คือ สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ สื่อบุคคล และสื่อกิจกรรม พบว่า สื่อแต่ละชนิดมีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีสมุทรปราการไม่แตกต่างกัน

จากแนวคิดทฤษฎีละงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น จึงนำไปสู่กรอบแนวคิดการวิจัยว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ 2) ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ อาชีพ การศึกษา รายได้ และทัศนคติของครอบครัว และ 3) ปัจจัยด้านโรงเรียน ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) มีผลต่อประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์และภาพลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนการสร้างภาพลักษณ์และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์

ดังนั้นการวิจัยจึงต้องการจะนำเสนอภาพลักษณ์และประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่มีต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่สามารถนำไปประกอบการวางแผนเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เด่นชัดในใจของกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงการปรับปรุงและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ในสายตาของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่นำแนวคิดและเทคนิคการวิจัยภาพลักษณ์ของคอตเลอร์ (Kotler, 2016) ไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาภาพลักษณ์ขององค์กร และ 2) รายละเอียดของภาพลักษณ์องค์กร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์

ประชากร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) 6 โรงเรียน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) 14 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 20 โรงเรียน และมีนักเรียนจำนวน 4,424 คน

กลุ่มตัวอย่าง

1. ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาเท่ากับ 400 คน ได้มาจากการเปิดตารางแสดงจำนวนตัวอย่าง จำแนกตามความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าที่ระดับความเชื่อมั่นในการเลือกตัวอย่าง ประมาณร้อยละ 95 ของ Yamane (1973 อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์, 2557, น. 147)

2. วิธีการสุ่มตัวอย่าง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยใช้สูตรของ Yamane (1973 อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์, 2557, น. 147) โดยกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนเป็น 0.05 โดยมีสูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนหน่วยประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

$$\text{แทนค่าสูตร } n = \frac{4424}{1 + 4424 (0.05)^2} = 367 \text{ คน}$$

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 367 ตัวอย่าง แต่เก็บแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบหลายชั้น (Multi-stage Random Sampling) เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ตามสังกัดของโรงเรียน จากนั้นใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนและครอบคลุม โดยสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มย่อยในแต่ละโรงเรียนเพื่อเป็นสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาตามสัดส่วน (Proportional Allocation) คือ ชั้นใดมีประชากรมากควรได้รับการสุ่มตัวอย่างในตัวแทนที่มากกว่า ด้วยการสุ่มอย่างง่าย โรงเรียนละร้อยละ 10 จากจำนวนนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมดของแต่ละโรงเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนการเก็บข้อมูลนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากทั้งหมด 20 โรงเรียน

ที่	โรงเรียน	จำนวน (คน)
1	โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย	73
2	โรงเรียนวัดมโนทัยพาศัย	50
3	โรงเรียนหอพระ	2
4	โรงเรียนนวมินทราชูทิศพาศัย	13
5	โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย	6
6	วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	2
7	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	12
8	โรงเรียนธรรมราชศึกษา	2
9	โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย	64
10	โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย	54
11	โรงเรียนดาราวิทยาลัย	53
12	โรงเรียนพระหฤทัย	5
13	โรงเรียนเรยีนาเชลีวิทยาลัย	3
14	โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน	4
15	โรงเรียนโกวิทอรัญเชียงใหม่	2
16	โรงเรียนเทพดินทร์วิทยาเชียงใหม่	5
17	โรงเรียนวาริชเชียงใหม่	6
18	โรงเรียนวชิรวิทย์เชียงใหม่	40
19	โรงเรียนสารสาสน์วิเทศเชียงใหม่	2
20	โรงเรียนพิงครัตน์เชียงใหม่	2
รวมทั้งสิ้น		400

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยใช้วิธีการสร้างแบบสอบถาม เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ค้นคว้าและอ้างอิงจากแนวคิดเกี่ยวกับ ภาพลักษณ์และประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์
2. ร่างแบบสอบถามและนำแบบสอบถาม ไปทำการทดสอบ Pre-test จำนวน 20 ชุด
3. ปรับแก้ไขแบบสอบถามแล้วนำไปปรึกษากับ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการตลาด 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิเทศศาสตร์ 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารธุรกิจ 1 คน เพื่อหาค่า IOC สำหรับแบบสอบถามที่ใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็น

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบสอบถามปลายปิด ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ โรงเรียน แผนการเรียน อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ต่อเดือน ของครอบครัว และค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากครอบครัว ต่อเดือน มีลักษณะคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จากสื่อประชาสัมพันธ์ การเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

และความชื่นชอบสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีลักษณะคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีการเรียนการสอนหลักสูตรที่มีความหลากหลาย เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และการเห็นด้วยกับข้อความที่ว่าบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ มีลักษณะคำถามแบบมาตราวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตราวัด 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึง น้อยที่สุด
- 2 หมายถึง น้อย
- 3 หมายถึง ปานกลาง
- 4 หมายถึง มาก
- 5 หมายถึง มากที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้แก่ การเผยแพร่ข่าวสารประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ สื่อประชาสัมพันธ์มีความทันสมัย สื่อประชาสัมพันธ์น่าสนใจชวนให้ติดตาม สื่อประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน สื่อประชาสัมพันธ์นำเสนอเนื้อหาที่เข้าใจง่าย สื่อประชาสัมพันธ์มีประโยชน์ สื่อประชาสัมพันธ์ทำให้มีความเชื่อถือศรัทธาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มากขึ้น สื่อประชาสัมพันธ์ทำให้สนใจที่จะเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มากขึ้น สื่อประชาสัมพันธ์มีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และสื่อประชาสัมพันธ์ควรมีการปรับปรุงลักษณะคำถามแบบมาตราวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึง น้อยที่สุด
- 2 หมายถึง น้อย
- 3 หมายถึง ปานกลาง
- 4 หมายถึง มาก
- 5 หมายถึง มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่สมบูรณ์และถูกต้องแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ใช้บรรยายคุณสมบัติของสิ่งที่ศึกษาวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับแสดงลักษณะการกระจายของกลุ่มตัวอย่างและข้อมูล

2. สถิติในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบองค์ประกอบเดียว (One-way Analysis of Variance) ทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison Procedure) ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé, 1999 อ้างถึงใน พัทณี เสงี่ยมรยา, 2558, น. 290)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. ผลการศึกษาภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1.1 ผลการศึกษาด้านภาพลักษณ์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับดังนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดโดยมีความคิดเห็นในระดับมาก รองลงมา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอนหลักสูตรที่มีความหลากหลาย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ

1.2 ผลการเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำแนกตามโรงเรียนในทุกข้อคำถาม ในกลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่เป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า โรงเรียนยุพราชวิทยาลัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ต่างกับโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนโรงเรียนโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ต่างกับโรงเรียนกาวิละวิทยาลัย ขณะที่กลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ที่เป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่พบว่า โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย โรงเรียนคาราวิทยาลัย และโรงเรียนวาริชเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ต่างกับโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2.1 ผลการศึกษาด้านการเคยได้รับข้อมูล

ตารางที่ 3 จำนวนการเข้าถึงเพจเฟซบุ๊กของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2562-2564

ปี พ.ศ.	การเข้าถึง (ครั้ง)	การคลิกลิงก์ (ครั้ง)
2562	107,986	10,133
2563	433,965	33,639
2564	259,217	54,115

ที่มา: สำนักทะเบียนและประมวลผล, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2564

จากตารางแสดงให้เห็นว่า กลุ่มเป้าหมายมีการเข้าถึงและการคลิกลิงค์ข่าวและกำหนดการรับสมัครนักศึกษาใหม่ผ่านเพจเฟซบุ๊ก มีจำนวนครั้งเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพจเฟซบุ๊กของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีประสิทธิผลสูงในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

2.4 ผลการศึกษาด้านประสิทธิผลของการวัดประสิทธิผลจะใช้เกณฑ์ในการวัดประสิทธิผลตามแนวทางของ จุมพล รอดคำดี (2533 อ้างถึงในอรุณรัตน์ ชินวรรณ, 2553, น. 355) ที่ได้เสนอแนวทางการทดสอบประสิทธิผลของสื่อโดยวัดปฏิกริยาและพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลเป้าหมายหลังจากการใช้สื่อไปแล้วใน 4 ประเด็น คือ สื่อนั้นสามารถทำให้เกิด

ข่าวสารประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะรับข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จากเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University

2.2 ผลการศึกษาด้านการเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยจากเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University

2.3 ผลการศึกษาด้านความชื่นชอบสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะชื่นชอบเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University ดังข้อมูลแสดงจำนวนการเข้าถึงและการคลิกลิงค์ข่าวและกำหนดการรับสมัครนักศึกษาใหม่จากเพจเฟซบุ๊กของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เปรียบเทียบตั้งแต่ปีพ.ศ. 2562-2564 ตามตารางที่ 3

ความรู้และความเข้าใจเพิ่มหรือไม่ สามารถกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นเพิ่มขึ้นหรือไม่ สามารถโน้มน้าวใจให้เปลี่ยนทัศนคติได้หรือไม่ และสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมได้หรือไม่ ผลการศึกษามีดังนี้

1) ประเด็นสื่อ่นั้นสามารถทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจเพิ่มหรือไม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า (1) สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน อยู่ในระดับมาก (2) สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่นำเสนอเนื้อหาที่เข้าใจง่ายอยู่ในระดับมาก (3) สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ทำให้มีความเชื่อถือศรัทธาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มากขึ้น อยู่ในระดับมาก โดยทั้ง 3 ประเด็น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ทั้งสิ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน นำเสนอเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และนำไปสู่มีความเชื่อถือ ศรัทธาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มากขึ้น

2) ประเด็นสื่อ่นั้นสามารถกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นเพิ่มขึ้นหรือไม่ พบว่า จากผลการศึกษาในประเด็น สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่น่าสนใจ ชวนให้ติดตามมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3) ประเด็นสื่อ่นั้นสามารถโน้มน้าวใจให้เปลี่ยนทัศนคติได้หรือไม่ พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความเชื่อถือ ศรัทธาต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มากขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ทำให้กลุ่มตัวอย่างสนใจที่จะเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

4) ประเด็นสื่อ่นั้นสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมได้หรือไม่ พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มตัวอย่างในการเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่อยู่ในระดับมาก ถึงแม้ผลการศึกษาอาจจะยังไม่ได้เป็นการยืนยันว่ากลุ่มตัวอย่างจะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ตามที่ได้ตอบ แต่ผลการศึกษาก้เป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แสดงให้เห็นว่า สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีน้ำหนัก ส่งผลต่อการตัดสินใจของกลุ่มตัวอย่าง

ดังนั้นจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาภาพลักษณ์และประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ที่มีต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการศึกษาด้านภาพลักษณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จำแนกตามโรงเรียนในทุกข้อคำถามพบว่า โรงเรียนที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะรับข้อมูลข่าวสารเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์และชื่นชอบเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มากที่สุด และยังเห็นว่าสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก และสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีผลต่อการตัดสินใจการเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่อยู่ในระดับมาก

การอภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาด้านภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ก่อตั้งมาอย่างยาวนาน มีเกียรติประวัติ และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ถึงขณะนี้มีอายุ 96 ปี จึงเป็นผลให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ในการเข้ารับการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับสถาบัน ประจำปีการศึกษา 2563 ผลการประเมินมีค่าคะแนน 4.54 อยู่ในระดับดีมาก รวมถึงได้รับการจัดอันดับจาก

THE (Times Higher Education) Impact Ranking 2021 ตามเกณฑ์การพัฒนาความยั่งยืนขององค์กรเพื่อสังคมของสหประชาชาติ ในวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2564 ผลการจัดอันดับเป็นอันดับที่ 1 ในกลุ่มของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นอันดับที่ 20 ของประเทศไทย และเป็นอันดับที่ 801-1,000 ของโลกจากมหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมการจัดอันดับ 1,115 แห่งจาก 94 ประเทศทั่วโลก (งานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2564ก, 2564ข) จึงเป็นผลให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือ

2. จากผลการศึกษาด้านภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่พบว่า โรงเรียนที่ต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจาตุรนต์ สุขุมาลพงษ์, สมณี ภัททิยธนี และฐิตาภรณ์ เวียงวิเศษ (2560) ถึงความต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีโดยรวมและรายชื่อทุกชื่ออยู่ในระดับมาก ชื่อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ บัณฑิตเป็นคนที่มีความรู้ มีทักษะ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณาจารย์มีความรู้ความสามารถและมีชื่อเสียงเป็นที่น่าเชื่อถือ และมหาวิทยาลัยมีความเป็นผู้นำทางการศึกษาให้กับท้องถิ่น

3. จากผลการศึกษาด้านการรับรู้ การเปิดรับและชื่นชมสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะรับข้อมูล ข่าวสารประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จากเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University และส่วนใหญ่เปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยจากเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University และชื่นชมเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกฤติญา จันทพันธ์ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง 72 ปี มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาพลักษณ์ โอกาส และศักยภาพของมหาวิทยาลัยศิลปากรในมุมมองของสังคม พบว่า การรับรู้ต่อ

มหาวิทยาลัยศิลปากรของสังคม มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยศิลปากรจากสื่อออนไลน์มากที่สุดร้อยละ 35.91 และผลการศึกษาของพิทยาธร บุญวรรณ (2559) เรื่องกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาของประชากรในกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยฯ ในภาพรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยผ่านการรับรู้การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อ จากสื่อประเภทสื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก และการประชาสัมพันธ์โดยไม่ใช้สื่อ จากสื่อประเภทสื่อบุคคล ความสัมพันธ์ของการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อและการประชาสัมพันธ์โดยไม่ใช้สื่อมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยฯ ทั้ง 5 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ พงศ์ภัทร์ พักพุ่ม (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยนเรศวรของประชาชนพื้นที่ให้บริการในภาคเหนือตอนล่าง พบว่า การเปิดรับข่าวสารของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จะเปิดรับข่าวสารทั่วไปและข่าวสารที่น่าสนใจเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยนเรศวรจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด

4. จากผลการศึกษาด้านประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ ที่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก และสื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากนั้น สอดคล้องกับ จาตุรนต์ สุขุมาลพงษ์, สมณี ภัททิยธนี และฐิตาภรณ์ เวียงวิเศษ (2560) ที่ได้ศึกษาความต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า ผลการจัดอันดับความต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มตัวอย่างเลือกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีเป็นอันดับแรก ร้อยละ 32.10 รองลงมา ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ร้อยละ 27.03 และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ร้อยละ 19.70 นอกจากนี้ยังสอดคล้อง

กับ ญัฐวัฒน์ คณารักษ์สมบัติ (2560) ที่ศึกษาเรื่องการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ของนักศึกษาที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ ถึงการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ ต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อทั้ง 5 ประเภท คือ สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ สื่อบุคคล และสื่อกิจกรรม พบว่า สื่อแต่ละชนิดมีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาพลักษณ์ แม้ผลการศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่รายข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ควรทำการประชาสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นเนื้อหาที่สร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในใจของกลุ่มเป้าหมาย เช่น สถิติการดำเนินงานของบัณฑิต การนำเสนอข้อมูลบัณฑิตของมหาวิทยาลัยฯ ที่ประสบความสำเร็จ รวมถึงเกียรติประวัติ การได้รับการยอมรับหรือยกย่องโดยสื่อสารผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- กฤติญา จันทพันธ์. (2560). 72 ปี มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาพลักษณ์ โอกาส และศักยภาพของมหาวิทยาลัยศิลปากร ในมุมมองของสังคม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- งานประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2564ก). *วารสารพิงค์ราชภัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 18(17), 1.
- งานประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2564ข). *วารสารพิงค์ราชภัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 18(20), 3.
- จาตุรนต์ สุขุมลพงษ์, สมนึก ภัททิยธนี และฐิตาภรณ์ เวียงวิเศษ. (2560). ความต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(2), 31-40.

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลของสื่อประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ต้องเลือกใช้สื่อสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้น เพราะจากผลการศึกษาที่พบว่านักเรียนส่วนใหญ่รับข้อมูล ข่าวสารประชาสัมพันธ์ เปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ และชื่นชอบเพจเฟซบุ๊ก Chiang Mai Rajabhat University ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และมีข้อเสนอแนะว่ามหาวิทยาลัยควรพัฒนาเพจบุ๊กให้สวยงาม ดึงดูดความสนใจและนำเสนอข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นำเสนอข้อมูลและข่าวสารที่ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับข่าวสารได้รวดเร็ว ถูกต้อง และทันเวลา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดเชียงใหม่ หรือศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สามารถนำมาเปรียบเทียบข้อมูลและปรับปรุงสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
2. ควรทำการวิจัยที่เจาะลึกถึงข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับภาพลักษณ์และสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการวางแผนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรต่อไป

- ณัฐวัฒน์ คณารักษ์สมบัติ. (2560). การรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ของนักศึกษาที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(1), 55-66.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2557). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์ภัทร์ พักพุ่ม. (2557). ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยนเรศวรของประชาชนในพื้นที่ที่ให้บริการภาคเหนือตอนล่าง. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- พรทิพย์ พิมลสินธุ์. (2560). สื่อประชาสัมพันธ์. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ (หน่วยที่ 13)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัชนี เขยจรรรยา. (2558). *การวิจัยเชิงปริมาณทางนิเทศศาสตร์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิทยาธร บุญวรรณ. (2559). กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาของประชากรในกรุงเทพมหานคร. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 1(1), 46-52.
- รุ่งนภา พิตรปรีชา. (2562). สื่อประชาสัมพันธ์และสื่อโฆษณาในยุคดิจิทัล. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการประชาสัมพันธ์และโฆษณา (หน่วยที่ 12)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วนิดา รำไพกุล. (2550). อิทธิพลของการรับรู้ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงกับการตัดสินใจเลือกเรียนต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมปลาย จังหวัดราชบุรี. ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- วิรัช ลภีรัตนกุล. (2553). *การประชาสัมพันธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุโร พงษ์ทองเจริญ. (2551). *Oxford word power dictionary for Thai learners ฉบับอังกฤษ-ไทย ในวิสาหกิจชุมชนไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2561). *สถิติจำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2557-2561*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2564). *รายงานจำนวนการเข้าถึงเพจเฟซบุ๊กของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2562-2564*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อภิษฐ์ พุกสวัสดิ์. (2556). *การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณรัตน์ ชินวรรณ. (2553). *สื่อประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baran, S. J., and Davis, D. K. (2006). *Mass communication theory*. (4th ed). California: Thomson Wadsworth.
- Cutlip, S. M., Center, A. H., and Broom, G. M. (2013). *Effective public relations*. (11th ed). New Jersey: Pearson Prentice-Hall.
- Klapper, J.T. (1960). *The effects of mass communication*. New York: Free Press.
- Kotler, P. (2016). *Marketing management*. (15th ed). New Jersey: Pearson Prentice-Hall.
- Schiffman, L.G., and Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior*. (9th ed). New Jersey: Pearson Prentice-Hall.

พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้
การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
ONLINE MEDIA USAGE BEHAVIOR, MEDIA LITERACY AND CYBERBULLYING
AWARENESS OF YOUTH IN CHIANG MAI PROVINCE

รินทร์ลภัส เกตุวีระพงศ์^{1*}

Rinlapas Ketverapong^{1*}

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300¹
Chiang Mai Rajabhat University, 202 Chang Phueak Road, Chang Phueak Sub-district, Mueang District, Chiang Mai Province 50300¹

*Corresponding author E-mail: Rinlapas_ket@cmru.ac.th

(Received: 22 Apr, 2021; Revised: 15 Oct, 2021; Accepted: 2 Nov, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ การตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์กับการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 15-25 ปี จำนวนทั้งสิ้น 400 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้สื่อสังคมออนไลน์เพชบุรีมากที่สุด มีระยะเวลาในการทำงานสื่อสังคมออนไลน์ 3-4 ชั่วโมงต่อวัน ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงเวลา 21.01-24.00 น. มากที่สุด ส่วนมากใช้งานที่บ้านหรือที่พักมากที่สุด ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยทักษะการรู้เท่าทันสื่อระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.48 (S.D. = 0.62) มีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.76 (S.D. = 0.70) และมีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.83 (S.D. = 0.55) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า

1. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในภาพรวมไม่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีเพียงตัวแปรจำนวนชั่วโมงที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์สัมพันธ์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

3. การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์สัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์, การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์, การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์, การตระหนักรู้

¹ อาจารย์ ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ

ABSTRACT

This study “Online Media Usage Behavior, Media Literacy and Cyberbullying Awareness of Youth in Chiang Mai Province” was quantitative research. The objectives of this study were to: 1) investigate online media usage behavior, media literacy and cyberbullying awareness of youth in Chiang Mai Province, 2) analyze relationship between online media usage behavior and media literacy, 3) analyze relationship between online media literacy and bullying behavior, and 4) analyze relationship between online media literacy and awareness of online bullying among youth in Chiang Mai Province. The quantitative research was conducted from 400 samples aged 15–25 years by using questionnaire. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test, One-way ANOVA, and Multiple Regression Analysis.

The study found that Facebook was the social media that the sample group used the most, the average time was 3–4 hours per day and the device of using was a mobile phone. The sample’s media literacy skills was at medium level which mean was 3.48 (S.D. = 0.62), cyberbullying behavior was at low level mean was 1.76 (S.D. = 0.70) and awareness of cyberbullying was at high level which mean was 3.83 (S.D. = 0.55). The results of hypothesis testing showed that:

1. Overall online media usage behavior was not correlated with online media literacy among youth in Chiang Mai Province. Only the number of hours spent on social media was associated with online media literacy statistically significant at the 0.05 level.
2. Online media literacy correlated with the cyberbullying behavior of youth in Chiang Mai Province.
3. Online media literacy correlated with awareness of cyberbullying of youth in Chiang Mai Province.

KEYWORDS: Online Media Usage Behavior, Online Media Literacy, Cyberbullying, Awareness

บทนำ

ปัจจุบันการเข้าถึงสื่อเป็นไปอย่างง่ายขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเข้าถึงสื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ ที่มีจำนวนมากขึ้น อีกทั้งสื่อดั้งเดิมต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์เองต่างก็มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ด้วยการนำเสนอเนื้อหาผ่านรูปแบบของสื่อออนไลน์ไปด้วย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ทำการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทย ประจำปี 2562 จากกลุ่มตัวอย่าง 10,998 คน กระจายอยู่ทั้งใน Gen X, Y, Z และ Baby Boomer ผลสำรวจ พบว่าคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 10 ชั่วโมง 22 นาที และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากนโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางอินเทอร์เน็ต บริการ Free Wi-Fi ตามสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงอุปกรณ์ในการเข้าถึงต่าง ๆ ทั้งสมาร์ทโฟน แท็บเล็ตมีราคาถูกลง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2562)

การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ถือเป็นกระบวนการที่จะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการใช้สื่อ ซึ่งผู้รับสารจะต้องรู้และเข้าใจในคุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภท เข้าใจในกระบวนการผลิต การเผยแพร่ รวมทั้งอิทธิพลหรือผลของสื่อในทางที่ดีและไม่ดี และเลือกรับสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทักษะการรู้เท่าทันสื่อนี้จะช่วยให้เกิดการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และเข้าใจ และจะช่วยลดปัญหาของการใช้สื่อและผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สื่ออย่างไม่รู้เท่าทันของเยาวชนได้

โดยการรู้เท่าทันสื่อนั้นประกอบไปด้วย 4 ทักษะด้วยกัน ดังนี้ (Livingstone, 2004)

1. การเข้าถึงสื่อ คือ ความสามารถที่บุคคลจะเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยจะต้องรับรู้และเข้าใจในความหมายได้ ซึ่งถือว่าเป็นจุดแรกที่จะทำให้เกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

2. การวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการวิเคราะห์สื่อและความหมายที่ถูกประกอบสร้างจากสื่อได้ ตั้งแต่กระบวนการผลิต เทคนิค ภาษา การใส่ความหมาย

3. การประเมิน คือ เมื่อมีการเข้าถึงสื่อและวิเคราะห์สื่อแล้ว จะต้องมีการประเมินควบคู่ไป เพื่อทำการแยกแยะ และให้คุณค่ากับสิ่งที่เปิดรับว่าดีหรือไม่ดี สามารถนำไปใช้ให้ก่อประโยชน์ต่อผู้รับสารมากน้อยเพียงใด

4. การสร้างสรรค์เนื้อหา คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาอย่างเท่าทัน เพราะการรู้เท่าทันสื่อนั้น ไม่ใช่แต่เพียงสามารถเปิดรับสื่อ มีทักษะในการวิเคราะห์และประเมินสื่อเท่านั้น แต่จะต้องมีทักษะในการสร้างสรรค์สื่อออกไปอย่างเท่าทันด้วย โดยจะต้องรู้ว่าจะต้องผลิตสารออกไปอย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) เป็นผลกระทบอย่างหนึ่งของการใช้สื่อโดยขาดการตระหนักรู้ ซึ่งการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์นั้น หมายถึง เป็นการใช้อุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อคุกคามหรือทำร้ายผู้อื่นผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ เพื่อให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย หวาดกลัว และรู้สึกสิ้นหวัง การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์มีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การโจมตีกันด้วยข้อความที่รุนแรงหรือหยาบคายผ่านเว็บไซต์หรือ มือถือ (Flaming) การก่อกวน คุกคามผู้อื่นผ่านมือถือหรือเว็บไซต์อย่างซ้ำ ๆ (Harassment) การนำข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลที่เป็นความลับของผู้อื่นไปเผยแพร่ทางมือถือ หรืออินเทอร์เน็ต (Outing and Trickery) การเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นความเท็จเกี่ยวกับผู้อื่นทางอินเทอร์เน็ตหรือมือถือ ส่งผลให้บุคคลนั้นได้รับความเสียหาย เสื่อมเสียชื่อเสียง อับอาย ถูกดูหมิ่น หรือเกลียดชัง (Denigration) การแอบอ้างชื่อหรือตัวตนของผู้ถูกกระทำเพื่อทำร้าย ตาพองทางมือถือหรืออินเทอร์เน็ตต่อผู้อื่น (Impersonation) เป็นต้น (วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, คิวพร ปกป้อง, นันทนัช สงศิริ และปองกมล สุรัตน์, 2552)

การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์กลายเป็นประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจ เนื่องจากส่งผลต่อ

สภาพกายและสภาพจิตใจของผู้ถูกระทำ และนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงต่าง ๆ ตามมา ปัจจุบันพฤติกรรมการใช้สื่อ การรู้เท่าทันสื่อและประเด็นการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์นั้น ได้รับความสนใจจากภาครัฐมากขึ้น เนื่องจากสื่อออนไลน์ สื่อดิจิทัลจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น จนนำไปสู่การทำให้เป็นแผนยุทธศาสตร์ และหลักสูตรการเรียนรู้อันมีระดับชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และมหาวิทยาลัย และหากเยาวชนมีการตระหนักรู้ในเรื่องของการใช้สื่ออย่างเข้มแข็งแล้ว ก็จะทำให้เยาวชนเหล่านี้มีทักษะในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ อีกทั้งยังมีมหาวิทยาลัย สถานศึกษาหลายแห่ง มีกลุ่มเยาวชนจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงในการใช้สื่อและเข้าถึงสื่อออนไลน์ที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ได้ จากการขาดความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อ และอาจส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ เพราะขาดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นดังกล่าว จึงนำไปสู่ความสนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะได้ข้อมูลการใช้สื่อ ความเชื่อมโยงในการใช้สื่อ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเยาวชนให้รู้เท่าทันสื่อ และสร้างเครือข่ายการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของเยาวชนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

4. เพื่อศึกษาการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

6. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์กับการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานการวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
2. การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่
3. การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดเรื่องรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อนี้หมายถึงความสามารถที่จะเข้าใจและใช้การสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (Stanley, 2002, p. 50) โดย Livingstone (2004) ได้สรุปองค์ประกอบที่จะเพิ่มทักษะการเท่าทันสื่อต่าง ๆ ไว้ 4 ประการ คือ

1. การเข้าถึงสื่อ คือ ความสามารถที่บุคคลจะเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่
2. การวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการวิเคราะห์สื่อและความหมายที่ถูกประกอบสร้างจากสื่อ ตั้งแต่กระบวนการผลิต เทคนิค ภาษา การใส่ความหมายเป็นต้น
3. การประเมิน คือ การประเมิน แยกแยะและให้คุณค่ากับสื่อที่เปิดรับว่าดีหรือไม่ดี สามารถนำไปใช้ให้ก่อเกิดเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสารอื่น ๆ มากน้อยเพียงใด
4. การสร้างสรรค์เนื้อหา คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาอย่างเท่าทัน เพราะการรู้เท่าทัน

สื่ออื่นไม่ใช่แต่เพียงสามารถเปิดรับสื่อ มีทักษะในการวิเคราะห์และประเมินสื่อ หากแต่ยังจะต้องมีทักษะในการสร้างสรรค์สื่อด้วยโดยจะต้องรู้ว่าจะต้องผลิตสารอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

โดยการรู้เท่าทันสื่อ นั้น ถือว่าเป็นทักษะที่จะต้องมีการพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันสื่อประเภทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเรื่องการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) เนื่องจากปัจจุบันมีประเด็นการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้น โดยวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, ศิวพร ปกป้อง, นันทนัช สงศิริ และปองกมล สุรัตน์ (2552) สรุปว่า การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใช้การติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตในการลงข้อความหรือรูปภาพที่รุนแรง หยาดคาย ล้อเลียน อันเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ตกเป็นเป้าหมายให้ปรากฏแก่สาธารณะ หรือส่งไปยังผู้ถูกรังแกโดยตรง ซึ่งในสังคมไทยมีลักษณะรูปแบบหลัก เช่น การโจมตีกันด้วยข้อความที่รุนแรงหรือหยาดคาย (Flaming) การก่อกวนคุกคามผู้อื่นอย่างซ้ำ ๆ (Harassment) การนำข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลที่เป็นความลับของผู้อื่นไปเผยแพร่ (Outing and Trickery) การเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นความเท็จเกี่ยวกับผู้อื่นทางอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้บุคคลนั้นได้รับความเสียหาย เสื่อมเสียชื่อเสียง อับอาย ถูกดูหมิ่น หรือเกลียดชัง (Denigration) การแอบอ้างชื่อหรือตัวตนของ (Impersonation) การเผยแพร่คลิปวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่ทำให้บุคคลนั้นเกิดความอับอายเสื่อมเสียชื่อเสียง การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากหลายข้อด้วยกัน เช่น ปัจจัยความเป็นนิรนาม (Anonymous) ของพื้นที่ออนไลน์ ที่ไม่ต้องเปิดเผยชื่อ หรือตัวตนจริง ๆ ของผู้ที่ใช้งาน ซึ่งความเป็นนิรนามเหล่านี้ทำให้ผู้รังแกมีความกล้าที่จะสร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่นได้ง่ายขึ้น ความง่ายและสะดวกในการรังแกกันเนื่องจากสามารถเข้าใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้ง่าย จึงทำให้การเข้าไปรังแกผู้อื่นบนพื้นที่ออนไลน์สามารถกระทำจากที่ไหนและเวลาไหนก็ได้ รวมไปถึงบางครั้งการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ อาจเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากการก

กระทำในพื้นที่จริงจากนั้นจึงนำมาขยายความในพื้นที่ออนไลน์ซ้ำ

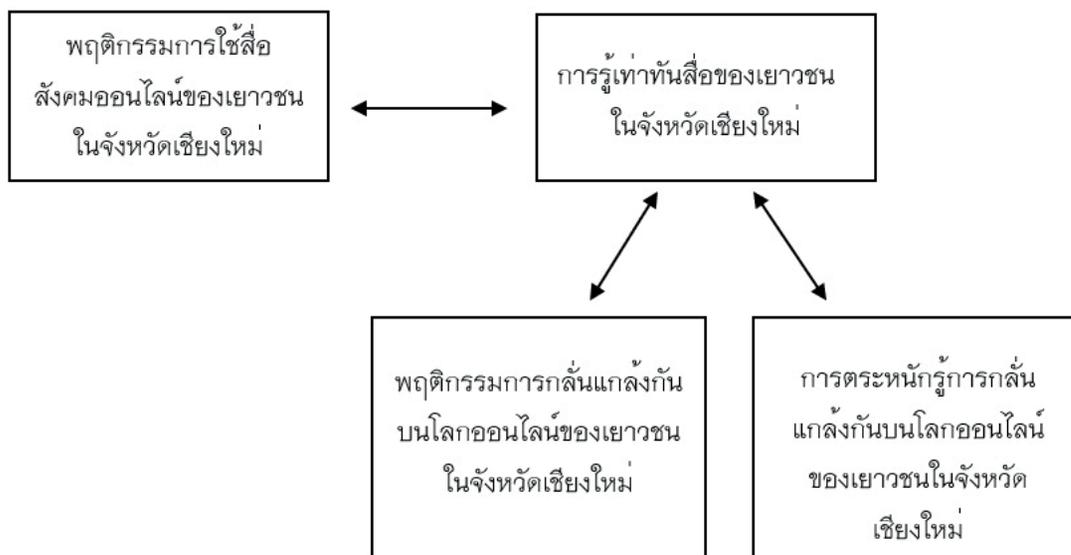
การศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในกลุ่มเยาวชนนั้น พบว่ามีผลการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อระดับปานกลางจนถึงมาก เนื่องจากความแตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างและระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้เก็บข้อมูล โดยการรู้เท่าทันสื่อจะเพิ่มขึ้นได้หากได้รับการให้ความรู้และฝึกฝน เช่น ในการศึกษาของ ภัทรศินี แสนลำแดง (2557) พบว่าวัยรุ่นในจังหวัดสกลนครมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่โดยรวมในระดับมาก โดยทักษะนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่วัยรุ่นที่เข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ด้านเยาวชน บัณฑิต และมาริชา สุจิตวณิ (2558) มองว่าทักษะการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่จะต้องอาศัยการพัฒนาอยู่เสมอ

ส่วนของการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์นั้น ชินดนัย ศิริสมฤทัย (2560) ได้ศึกษากับกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์เป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ และในส่วนของความตั้งใจในการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะไม่แสดงพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์อย่างแน่นอนมากที่สุด ซึ่งสะท้อนว่าการรับรู้และทัศนคติมักจะมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์

ในมิติของตัวแปรที่เกี่ยวข้องระหว่างการเปิดรับสื่อกับการรู้เท่าทันสื่อและการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์นั้น พบว่าเพศที่แตกต่างกันมีการรู้เท่าทันสื่อเพชบุรีไม่แตกต่างกัน แต่การใช้สื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการเกิดการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (ภาวนีย์ เจนกิตติวรงค์, 2561) ขณะที่การศึกษาเรื่อง A Meta-analysis on Cyberbullying Factors Correlation in Thai Academic Research (พัชนี เชนจรรยา, 2561) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรการชมแข่งรังแกกันในโลกออนไลน์ในผลงานวิชาการของไทยที่มีการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test

และ f-test เพื่อสรุปความสัมพันธ์และอิทธิพลของตัวแปรที่ศึกษา สามารถจำแนกได้เป็น กลุ่มตัวแปรที่สำคัญจำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ลักษณะทางประชากรศาสตร์และภูมิหลัง การเปิดรับสื่อ ความรู้และการรับรู้ และกลุ่ม ตัวแปรตาม 2 ตัว คือทัศนคติที่มีต่อการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ และพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ โดยกลุ่มตัวแปรที่มีขนาดอิทธิพลและความสัมพันธ์มากที่สุดคือกลุ่มตัวแปรการเปิดรับสื่อ ($d = -1.0289$, $r = -0.4569$) จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ายังมี

ความแตกต่างกันในเรื่องทักษะการรู้เท่าทันสื่อของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งควรจะมีการศึกษากลุ่มเยาวชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงตัวแปรเรื่องของการเปิดรับสื่อว่ามีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อ และการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์หรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่ผ่านมา มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร

ประชากร ได้แก่ เยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ อายุระหว่าง 15-25 ปี จำนวน 225,853 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง

วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้การคำนวณตามสูตรที่นำเสนอโดยทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane อ้างถึงในปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2553) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากประชากรทั้งหมด 225,853 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 399.293 คน ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บข้อมูลกับนักเรียนและนักศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ อายุ 15-25 ปี และมีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) มีรายละเอียดคำถาม 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 4 พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 5 การตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาแบบสอบถามขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยรวบรวมจากเอกสาร แนวคิด/ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้

จากนั้นจึงทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ พัฒนาแก้ไขแบบสอบถาม นำไปทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ได้ค่า Alpha Coefficient เฉลี่ยเกิน 0.87 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ อธิบายลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ และใช้ค่าเฉลี่ยในการอธิบายการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying)

2. สถิติวิเคราะห์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้สถิติ F-test และ t-test

สมมติฐานที่ 2 การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้ Multiple Regression Analysis

สมมติฐานที่ 3 การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้ Multiple Regression Analysis

ผลการวิจัย

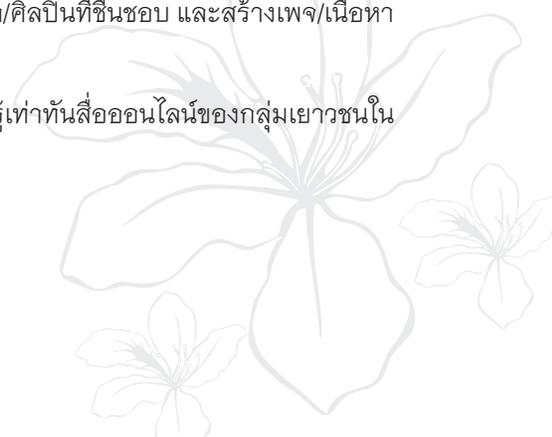
การศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีผลการวิจัย ดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน แบ่งเป็นเพศหญิงจำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 เพศชาย จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 49.75 ส่วนใหญ่อายุ 19 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 220 คิดเป็น ร้อยละ 55.00

ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้สื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กมากที่สุด มีระยะเวลาในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ 3-4 ชั่วโมงต่อวัน ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงเวลา 21.01-24.00 น. มากที่สุด ส่วนมากใช้งานที่บ้านหรือที่พัก ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการใช้งานมากที่สุด ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อนและคนในครอบครัวมากที่สุด ตามมาด้วยติดตามดารา/ศิลปินที่ชื่นชอบ และสร้างเพจ/เนื้อหาของตนเอง

2. การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 3.48 (S.D. = 0.62) มีระดับการรู้เท่าทันสื่อระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายข้อพบว่าในข้อคำถาม ท่านอ่านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อย่างละเอียดทุกครั้งมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.81 (S.D. = 0.52) มีระดับการรู้เท่าทันสื่อระดับมาก ตามมาด้วย ท่านมักจะคิดก่อนที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ ค่าเฉลี่ย 3.79 (S.D. = 0.50) มีระดับการรู้เท่าทันสื่อระดับมาก และท่านสามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ว่าอันไหนจริงหรือเท็จ ค่าเฉลี่ย 3.77 (S.D. = 0.48) มีระดับการรู้เท่าทันสื่อระดับมาก และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมักจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์เป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ย 2.88 (S.D. = 0.92) มีระดับการรู้เท่าทันสื่อระดับปานกลาง

3. พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยที่ 1.76 (S.D. = 0.70) มีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับน้อย เมื่อจำแนกรายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับปานกลาง คือ ท่านโพสต์หรือส่งต่อรูปตลก รูปน่าเกลียดของเพื่อนในวันเกิดลงบนสื่อสังคมออนไลน์ ค่าเฉลี่ยที่ 2.56 (S.D. = 0.81)

กลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ในข้อคำถามท่านปลอมแอดเคาท์เป็นบุคคลอื่นในสื่อออนไลน์และโพสต์ข้อความภาพที่ไม่เหมาะสม ระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.13 (S.D. = 0.40)

4. การตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยที่ 3.83 (S.D. = 0.55) มีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับมาก เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ในข้อคำถามท่านคิดว่าการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์เป็นเรื่องที่ไม่ดี มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยที่ 4.08 (S.D. = 0.38) มีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับมาก และในข้อคำถาม ในมุมมองของท่านการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยที่ 3.30 (S.D. = 0.93) มีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) น้อยที่สุด

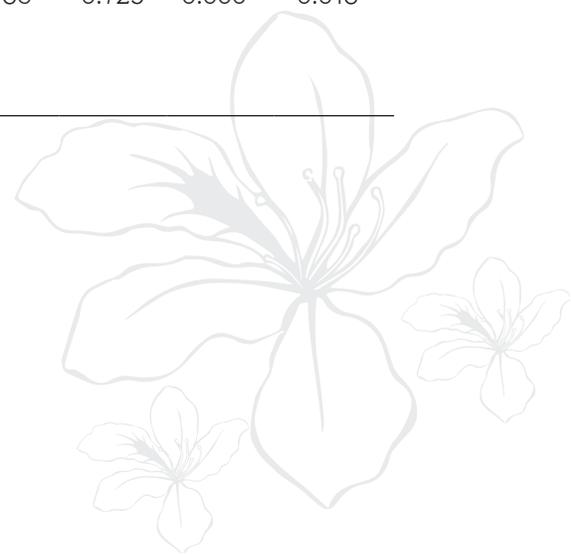
ในส่วนของการทดสอบสมมติฐาน ได้ผลการศึกษาดังนี้

สมมติฐานที่ 1 พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของการรู้เท่าทันสื่อ จำแนกตามพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์

การรู้เท่าทันสื่อ	พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์					
	สื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้	จำนวนชั่วโมง	ช่วงเวลาที่ใช้	สถานที่	อุปกรณ์	วัตถุประสงค์
1. ท่านมักจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์เป็น อันดับแรก	0.826	0.000*	0.000*	0.006*	0.473	0.004*
2. ท่านมักจะคิดก่อนที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์	0.193	0.888	0.741	0.480	0.239	0.348
3. ท่านสามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ว่าอันไหนจริงหรือเท็จ	0.022*	0.183	0.024*	0.105	0.940	0.988
4. ท่านอ่านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อย่างละเอียดทุกครั้ง	0.125	0.125	0.943	0.973	0.679	0.158
5. ท่านมักเชื่อข้อความต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์เสมอ	0.979	0.000*	0.012*	0.153	0.163	0.006*
6. ท่านมักรู้ว่าการโพสต์ข้อความเนื้อหาต่าง ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์มักมีวัตถุประสงค์บางอย่างแอบแฝงอยู่	0.040*	0.796	0.039*	0.069	0.800	0.368
7. ท่านมักจะวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อยู่เสมอ	0.118	0.242	0.122	0.015*	0.494	0.517
8. ท่านมักแชร์ข้อมูลข่าวสารที่ท่านพบเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ทันที	0.908	0.000*	0.000*	0.015*	0.657	0.001*
9. ท่านมีการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์มาเทียบกับแหล่งข่าวอื่น ๆ	0.010*	0.119	0.125	0.465	0.842	0.287
10. ท่านจะไม่แชร์หรือโพสต์ภาพ ข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์ หากยังไม่แน่ใจในความถูกต้อง	0.202	0.897	0.096	0.529	0.000*	0.787
11. ท่านมักตั้งเตือนหากบุคคลใกล้ชิดโพสต์ แชร์ภาพ คลิปวิดีโอที่เข้าข่ายว่าอาจจะมีเนื้อหาไม่น่าเชื่อถือ หรือแหล่งที่มาที่ไม่ชัดเจน	0.789	0.361	0.783	0.729	0.000*	0.018*

ตารางที่ 1 (ต่อ)

การรู้เท่าทันสื่อ	พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์					
	สื่อสังคม ออนไลน์ ที่ใช้	จำนวน ชั่วโมง	ช่วงเวลา ที่ใช้	สถานที่	อุปกรณ์	วัตถุประสงค์
12. หากท่านรู้ว่าข้อมูลข่าวสารที่ตนแชร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไม่ถูกต้องท่านจะแก้ไขข้อมูลทันที	0.770	0.136	0.466	0.753	0.000*	0.022*
13. ท่านมักตกใจตื่นเพื่อนหรือบุคคลใกล้ชิดเรื่องการแชร์ภาพ/ข้อมูลต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์	0.313	0.414	0.981	0.426	0.002*	0.131
14. ท่านคิดเสมอว่าการโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือการส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ถูกต้องอาจมีผลกระทบต่อผู้อื่น	0.545	0.234	0.502	0.494	0.000*	0.093
15. ท่านคิดอย่างถี่ถ้วนก่อนทุกครั้งที่จะโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์	0.352	0.263	0.552	0.847	0.042*	0.080
การรู้เท่าทันสื่อในภาพรวม	0.680	0.030*	0.960	0.764	0.112	0.187

* หมายถึงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน

ที่มา : จากการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 1 จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกันมีช่วงเวลาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่อวันแตกต่างกัน ใช้สถานที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน และมีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีเพียงตัวแปรด้านระยะเวลาหรือจำนวนชั่วโมงที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์

เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้พิจารณาในรายละเอียดในรายชื่อจะพบว่า อุปกรณ์ที่ใช้งานแตกต่างกันส่งผลต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่แตกต่างกันมากที่สุด

สมมติฐานที่ 2 การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์	พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์				
	B	Std. Error	Beta	t	p-value
(Constant)	3.079	0.087		35.398	0.000
1. ท่านมักจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์เป็นอันดับแรก	-0.202	0.058	-0.381	-3.500	0.001*
2. ท่านมักจะคิดก่อนที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์	0.034	0.053	0.066	0.653	0.514
3. ท่านสามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ว่าอันไหนจริงหรือเท็จ	0.054	0.046	0.110	1.168	0.243
4. ท่านอ่านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อย่างละเอียดทุกครั้ง	0.144	0.038	0.268	3.847	0.000*
5. ท่านมักเชื่อข้อความต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์เสมอ	0.255	0.067	0.325	3.800	0.000*
6. ท่านมักรู้ว่าการโพสต์ข้อความเนื้อหาต่าง ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์มักมีวัตถุประสงค์บางอย่างแอบแฝงอยู่	-0.026	0.080	-0.026	-0.330	0.742
7. ท่านมักจะวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อยู่เสมอ	0.036	0.041	0.071	0.884	0.377
8. ท่านมักแชร์ข้อมูลข่าวสารที่ท่านพบเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ทันที	-0.130	0.059	-0.206	-2.205	0.028*
9. ท่านมีการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์มาเทียบกับแหล่งข่าวอื่น ๆ	-0.054	0.059	-0.080	-0.913	0.362
10. ท่านจะไม่แชร์หรือโพสต์ภาพ ข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์ หากยังไม่แน่ใจในความถูกต้อง	0.037	0.041	0.065	0.906	0.365
11. ท่านมักตั้งเตือนหากบุคคลใกล้ชิดโพสต์ แชร์ภาพ คลิปวิดีโอที่เข้าข่ายว่าอาจจะมีเนื้อหาไม่น่าเชื่อถือ หรือแหล่งที่มาที่ไม่ชัดเจน	0.060	0.031	0.156	1.901	0.058
12. หากท่านรู้ว่าข้อมูลข่าวสารที่ท่านแชร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไม่ถูกต้องท่านจะแก้ไขข้อมูลทันที	-0.069	0.039	-0.140	-1.781	0.076
13. ท่านมักตั้งเตือนเพื่อนหรือบุคคลใกล้ชิดเรื่องการแชร์ภาพ/ข้อมูลต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์	0.160	0.063	0.235	2.553	0.011*

ตารางที่ 2 (ต่อ)

การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์	พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์				
	B	Std. Error	Beta	t	p-value
(Constant)	3.079	0.087		35.398	0.000
14. ท่านคิดเสมอว่าการโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือการส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ถูกต้องอาจมีผลกระทบต่อผู้อื่น	-0.193	0.068	-0.373	-2.834	0.005*
15. ท่านคิดอย่างไรถึงวันก่อนทุกครั้งที่จะโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์	0.141	0.079	0.241	1.782	0.076

R = 0.432 R Square (R²) = 0.18 Adjust R Square (AR²) = 0.155
 Std.Error of Estimate (SEE) = 0.367
 F = 5.868 P-value = 0.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากผลการวิเคราะห์ ข้อมูลในตารางที่ 2 จะพบว่าการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์สัมพันธ์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.432 สามารถพยากรณ์พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ได้ ร้อยละ 18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

แต่เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่ามีเพียงบางปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์เป็นอันดับแรก (P-value = 0.001) การอ่านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อย่างละเอียดทุกครั้ง

(P-value = 0.000) การเชื่อข้อความต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์เสมอ (P-value = 0.000) การแชร์ข้อมูลข่าวสารที่ท่านพบเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ทันที (P-value = 0.028) การดักเตือนเพื่อนหรือบุคคลใกล้ชิดเรื่องการแชร์ภาพ/ข้อมูลต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ (P-value = 0.011) และการคิดเสมอว่าการโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือการส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ถูกต้องอาจมีผลกระทบต่อผู้อื่น (P-value = 0.005) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 3 การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์	ตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์				
	B	Std. Error	Beta	t	p-value
(Constant)	2.733	0.153		17.809	0.000
1. ท่านมักจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์เป็นอันดับแรก	-0.219	0.063	-0.581	-3.482	0.001*
2. ท่านมักจะคิดก่อนที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์	-0.139	0.051	-0.202	-2.338	0.020*
3. ท่านสามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ว่าอันไหนจริงหรือเท็จ	-0.230	0.068	-0.319	-3.391	0.001*
4. ท่านอ่านข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อย่างละเอียดทุกครั้ง	-0.025	0.065	-0.037	-0.383	0.702
5. ท่านมักเชื่อข้อความต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์เสมอ	0.003	0.073	0.007	0.039	0.969
6. ท่านมักรู้ว่าการโพสต์ข้อความเนื้อหาต่าง ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์มักมีวัตถุประสงค์บางอย่างแอบแฝงอยู่	-0.154	0.063	-0.241	-2.442	0.015*
7. ท่านมักจะวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์อยู่เสมอ	-0.067	0.050	-0.118	-1.347	0.179
8. ท่านมักแชร์ข้อมูลข่าวสารที่ท่านพบเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ทันที	-0.197	0.070	-0.343	-2.347	0.005*
9. ท่านมีการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์มาเทียบกับแหล่งข่าวอื่น ๆ	-0.181	0.063	-0.301	-2.887	0.004*
10. ท่านจะไม่แชร์หรือโพสต์ภาพ ข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์ หากยังไม่แน่ใจในความถูกต้อง	-0.021	0.061	-0.035	-0.350	0.726
11. ท่านมักตั้งเตือนหากบุคคลใกล้ชิดโพสต์ แชร์ภาพ คลิป วิดีโอที่เข้าข่ายว่าอาจจะมีเนื้อหาไม่น่าเชื่อถือ หรือแหล่งที่มาที่ไม่ชัดเจน	-0.292	0.090	-0.433	-3.250	0.001*
12. หากท่านรู้ว่าข้อมูลข่าวสารที่ตนแชร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไม่ถูกต้องท่านจะแก้ไขข้อมูลทันที	-0.169	0.072	-0.264	-2.384	0.019*
13. ท่านมักตั้งเตือนเพื่อนหรือบุคคลใกล้ชิดเรื่องการแชร์ ภาพ/ข้อมูลต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์	0.101	0.079	0.149	1.281	0.201

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์	ตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์				
	B	Std. Error	Beta	t	p-value
14. ท่านคิดเสมอว่าการโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือการส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ถูกต้องอาจมีผลกระทบต่อผู้อื่น	-0.136	0.060	-0.221	-2.254	0.025*
15. ท่านคิดอย่างไรถึงว่ก่อนทุกครั้งที่จะโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์	-0.099	0.059	-0.170	-1.667	0.096

R = 0.464 R Square (R2) = 0.216 Adjust R Square (AR2) = 0.185
Std.Error of Estimate (SEE) = 0.314
F = 7.041 P-value = 0.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 3 จะพบว่า การรู้เท่าทันสื่อสัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.464 สามารถพยากรณ์การตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 21.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

แต่เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่ามีเพียงบางปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์เป็นอันดับแรก (P-value = 0.001) การคิดก่อนที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ (P-value = 0.020) การแยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ว่าอันไหนจริงหรือเท็จ (P-value = 0.001) การรู้ว่าการโพสต์ข้อความเนื้อหาต่าง ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์มักมีวัตถุประสงค์บางอย่างแอบแฝงอยู่ (P-value = 0.015) การแชร์ข้อมูลข่าวสารที่ท่านพบเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ทันที (P-value = 0.005) การตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์มาเทียบกับแหล่งข่าวอื่น ๆ (P-value = 0.004) ตักเตือนหากบุคคลใกล้ชิดโพสต์ แชร์ภาพ คลิปวิดีโอที่เข้าข่ายว่าอาจจะมีเนื้อหาไม่น่าเชื่อถือ หรือแหล่งที่มาที่ไม่ชัดเจน (P-value = 0.001) รู้ว่าข้อมูลข่าวสารที่ตนแชร์

ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไม่ถูกต้องท่านจะแก้ไขข้อมูลทันที (P-value = 0.019) และการคิดเสมอว่าการโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือการส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ถูกต้องอาจมีผลกระทบต่อผู้อื่น (P-value = 0.025) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปการวิจัยได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้สื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กมากที่สุด มีระยะเวลาในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ 3-4 ชั่วโมงต่อวัน ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงเวลา 21.01-24.00 น. มากที่สุด ส่วนมากใช้งานที่บ้านหรือที่พัก ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นหลักในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน/คนในครอบครัว

2. การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 3.48 (S.D. = 0.62) มีระดับการรู้เท่าทันสื่อระดับปานกลาง

3. พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยที่ 1.76 (S.D. = 0.70) มีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับน้อย

4. การตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาด้านการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) พบว่าการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยที่ 3.83 (S.D. = 0.55) มีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับมาก

5. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6. ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ และมีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

ในส่วนของการทดสอบสมมติฐาน ได้ผลการศึกษาดังนี้

สมมติฐานที่ 1 พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกัน มีช่วงเวลาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่อวันแตกต่างกัน ใช้สถานที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน และมีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีเพียงตัวแปรด้านระยะเวลาหรือจำนวนชั่วโมงที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 2 การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่า การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.432 สามารถพยากรณ์พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 3 การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

พบว่า การรู้เท่าทันสื่อมีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.464 สามารถพยากรณ์การตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 21.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้สื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กมากที่สุด สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ที่สำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทย ประจำปี 2562 พบว่าสื่อออนไลน์ที่คนไทยใช้มากที่สุดคือ เฟซบุ๊ก (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2562) มีระยะเวลาในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ 3-4 ชั่วโมงต่อวัน และส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากใช้งานง่าย สะดวก สอดคล้องกับแนวคิดการเลือกกรับสื่อ (Klapper, 1960, p. 19-25) เนื่องจากสื่อออนไลน์เป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้มาก และการทำงานผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้นสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา มีความสอดคล้องกับแบบแผนการใช้ชีวิตและความสนใจของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างมีระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ภาพรวมระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยที่ 3.48 (S.D. = 0.62) สอดคล้องกับการศึกษาของเยาวภา บัวเวช และมาริษา สุจิตตวณิ (2558) ที่พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มีความเข้าใจเรื่องการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับปานกลาง ยังไม่สามารถแสดงความรู้ด้วยการใช้เหตุผลและทักษะการคิดวิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นว่าทักษะการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่จะต้องอาศัยการพัฒนาอยู่เสมอ ดังที่ Livingstone (2004) ระบุว่า การรู้เท่าทันสื่อจำเป็นต้องประกอบไปด้วย 1) การเข้าถึงสื่อ 2) การวิเคราะห์สื่อและความหมายที่ถูกรวบรวมสร้างจากสื่อได้ด้วย 3) การประเมินค่าสื่อให้คุณค่ากับสิ่งที่เปิดรับว่าดีหรือไม่ดี สามารถนำไปใช้ให้ก่อเกิดเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสารอื่น และ 4) การสร้างสรรค์เนื้อหา ซึ่งทักษะเหล่านี้จะต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยที่ 1.76 (S.D. = 0.70) อาจเพราะกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเรื่องพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ แต่เมื่อจำแนกรายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) สูงสุดในข้อคำถาม ท่านโพสต์หรือส่งต่อรูปตลก รูปน่าเกลียดของเพื่อนในวันเกิดลงบนสื่อสังคมออนไลน์ ค่าเฉลี่ยที่ 2.56 (S.D. = 0.81) ทั้งนี้จะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างยังอยู่ในช่วงวัยรุ่นและสังเกตเห็นว่าพฤติกรรมการแกล้งเพื่อนด้วยการโพสต์รูปตลกเป็นเรื่องปกติและสามารถทำได้ พฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ที่พบ และมีค่าเฉลี่ยปานกลางอีกประเด็นคือ การใช้คำหยาบคาย แสดงความคิดเห็นในโพสต์ของผู้อื่นลงบนสื่อออนไลน์ เนื่องจากการกลั่นแกล้งกันในสื่อสังคมออนไลน์นั้นมีความเป็นนิรนาม (Anonymous) ไม่ต้องเปิดเผยชื่อ หรือตัวตนจริง ๆ ของผู้ที่ใช้งาน ทำให้ผู้รังแกมีความกล้าที่จะกระทำการใด ๆ ที่จะสร้างความเสียหายให้แก่ผู้ถูกกระทำได้อย่างง่ายดาย (วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ และคนอื่น ๆ, 2552) ด้านการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) พบว่าการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยที่ 3.83 (S.D. = 0.55) มีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ระดับมาก เมื่อจำแนกรายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ในข้อคำถามท่านคิดว่า การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์เป็นเรื่องที่ไม่ดีมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยที่ 4.08 (S.D. = 0.38) สอดคล้องกับงานของชินดนัย ศิริสมฤทัย (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การรับรู้ทัศนคติ และความตั้งใจในการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียล ที่ระบุว่า การกลั่นแกล้งบนโลกโซเชียลหรือโลกออนไลน์นั้นเป็นเรื่องที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรกระทำจากการทดสอบสมมติฐาน พฤติกรรมการใช้สื่อสังคม

ออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกัน มีช่วงเวลาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่อวันแตกต่างกัน ใช้สถานที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน และมีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์แตกต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภารัตน์ แก้วสุทธิ (2553) เรื่อง พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต การรู้เท่าทันสื่อและพฤติกรรมการป้องกันการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ต ที่พบว่าพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตไม่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ มีเพียงตัวแปรด้านระยะเวลาหรือจำนวนชั่วโมงที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้พิจารณาในรายละเอียดในรายละเอียดจะพบว่าอุปกรณ์ที่ใช้งานแตกต่างกันส่งผลต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่แตกต่างกันมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนมากใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการใช้งาน เนื่องจากการใช้งานผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่สามารถทำได้ง่าย ซึ่งอาจส่งผลต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการแชร์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วโดยขาดการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนได้

ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น พบว่าการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงให้เห็นว่าการเปิดรับสื่อหรือพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์มีผลต่อการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ ซึ่งผลการศึกษาคล้ายคลึงกับการงานของ ภาวณีย์ เจนกิตติวงศ์ (2561) ที่พบว่าการเปิดรับเนื้อหาที่สร้างความเกลียดชังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้วาจาสร้างความเกลียดชังโดยเป็นความสัมพันธ์ทางบวก นอกจากนี้ข้อสรุปที่ว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการเกิดการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์นั้น ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พัชณี เขยจรรรยา (2561) ที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการข่มเหงรังแกกันบนโลกออนไลน์ในผลงาน

วิชาการของไทย โดยศึกษากลุ่มตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ลักษณะทางประชากรศาสตร์และภูมิหลัง การเปิดรับสื่อความรู้และการรับรู้ กลุ่มตัวแปรตาม 2 ตัว คือ ทักษะการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ และพฤติกรรม การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรที่มีขนาดอิทธิพลและความสัมพันธ์มากที่สุดคือกลุ่มตัวแปรการเปิดรับสื่อ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันสื่อกับการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงให้เห็นว่าการหากกลุ่มตัวอย่างมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในประเด็นการแยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ได้ว่าอันไหนจริงหรือเท็จ การรู้ว่าการโพสต์ข้อความเนื้อหาต่าง ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์มักมีวัตถุประสงค์บางอย่างแอบแฝงอยู่ การตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อสังคมออนไลน์มาเทียบกับแหล่งข่าวอื่น ๆ การคิดเสมอว่าการโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือการส่งต่อข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ถูกต้องอาจมีผลกระทบจะส่งผลกระทบต่อระดับการตระหนักรู้ในเรื่องการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ สอดคล้องกับแนวคิดการตระหนักรู้ที่กล่าวไว้ว่ากระบวนการการเกิดความตระหนักเป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) กล่าวคือเมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับสัมผัสสิ่งเร้าแล้วจะเกิดความรู้ เมื่อรับรู้ขั้นต่อไปก็จะเข้าใจในสิ่งเหล่านั้น เกิดความคิดรวบยอดและนำไปสู่การเรียนรู้ คือความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดความตระหนักในที่สุด ซึ่งความรู้และความตระหนักก็จะนำไปสู่การกระทำหรือการแสดงออกพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ (Good, 1973)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาออกแบบเนื้อหาการสอน การจัดกิจกรรม การอบรมให้ความรู้ในประเด็นการรู้เท่าทันสื่อและการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ศึกษา
2. การศึกษาการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ และการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ควรมีการระบุคำถามที่ชัดเจนขึ้น โดยอาจจะระบุตามสื่อ

ประเภทของเนื้อหา หรือลักษณะของการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying)

3. ควรมีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มที่อยู่ระหว่างชั้นประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น หรือกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุเดียวกันแต่อยู่ในภูมิภาคอื่น ๆ เพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- ชินดนัย ศิริสมฤทัย. (2560). *การรับรู้ทัศนคติและความตั้งใจในการเกิดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2553). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชณี เชนจรรยา. (2561). A meta-analysis on cyberbullying factors correlation in Thai academic research. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 36(2), 1-14.
- ภัทร์คินี แสนสำแดง. (2557). ทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ของวัยรุ่นในจังหวัดสกลนคร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 6(12), 47-58.
- ภาวนีย์ เจนกิตติวรงค์. (2561). การเปิดรับสื่อทัศนคติ พฤติกรรมและการรู้เท่าทันในการใช้วาจาสร้างความเกลียดชังของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานครผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก (Facebook). *วารสารการสื่อสารและการจัดการนิต้า*, 4(3), 79-93.
- เยาวภา บัวเวช และมาริษา สุจิตวณิ. (2558). *รายงานการวิจัย การรู้เท่าทันสื่อ: ประโยชน์และการนำไปใช้ กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วิมลทิพย์ มุลิกพันธ์, คิวพร ปกป้อง, นันทนัช สงศิริ และปองกมล สุรัตน์. (2552). *พฤติกรรมการชมเชยรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: ปัญญาสมาพันธ์เพื่อการวิจัยความเห็นสาธารณะแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.). กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ในประเทศไทย ปี 2561 Thailand Internet User Profile 2019*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.). กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *สถิติประชากรจังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้นจาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>
- สุภารัตน์ แก้วสุทธิ. (2553). *พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต การรู้เท่าทันสื่อและพฤติกรรมการป้องกันตัวเองจากการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ต*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York: Mcgraw-Hill.
- Klapper, J. T. (1960). *The effects of mass communication*. New York: The Free Press.
- Livingstone, S. (2004). What is media literacy?. *Intermedia*, 32(3), 18-20.
- Stanley, J. B. (2002). *Introduction to mass communication: Media literacy culture*. Boston: McGraw-Hill.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความเพื่อเผยแพร่ในวารสารพิษเนศวร์สาร

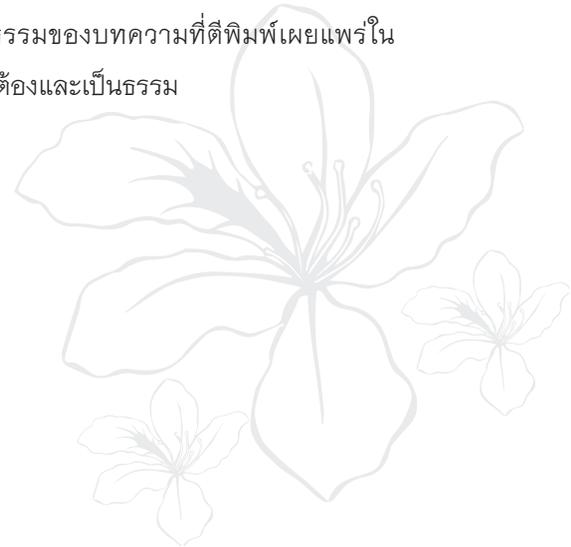
บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์

1. เขียนบทความให้มีความสมบูรณ์ ถูกต้องและเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในวารสาร
2. รับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน หรืออยู่ในระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น (ไม่ว่าจะเป็นภาษาใด ๆ)
3. หากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในผลงานของตนเอง ผู้นิพนธ์ต้องอ้างอิงผลงานดังกล่าวรวมทั้งต้องระบุไว้ในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความให้ถูกต้อง
4. บทความที่เกี่ยวกับการวิจัยในมนุษย์ควรผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน (ถ้ามี) โดยผู้นิพนธ์ต้องแนบหลักฐานการรับรองจากคณะกรรมการฯ มาพร้อมบทความที่ส่งให้กับกองบรรณาธิการ
5. ต้องรับรองว่าข้อมูลทั้งหมดในบทความไม่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินทางปัญญา
6. ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสาร ห้ามผู้นิพนธ์นำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ ยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการวารสาร

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการ

1. จัดหากองบรรณาธิการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่กำหนดตามนโยบายของวารสาร รวมทั้งเปิดเผยชื่อและสังกัดที่ถูกต้องของกองบรรณาธิการในเว็บไซต์ของวารสาร
2. ให้ข้อมูลการติดต่อที่ถูกต้องของวารสารในเว็บไซต์ของวารสาร
3. ให้ข้อมูลแก่ผู้นิพนธ์บทความและผู้ประเมินบทความเกี่ยวกับขั้นตอนการส่งบทความ และค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้นิพนธ์บทความอย่างชัดเจน

4. คัดเลือก กลั่นกรอง และพิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร
5. ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ในทุกกรณี
6. ตีพิมพ์เผยแพร่บทความที่ผ่านกระบวนการประเมินจากผู้ประเมินบทความแล้วเท่านั้น
7. ตรวจสอบและปฏิเสธการตีพิมพ์บทความที่เคยเผยแพร่ที่อื่นมาแล้ว
8. ไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความโดยใช้เหตุผลและความรู้สึกส่วนตัว
9. ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์บทความ ผู้ประเมินบทความและกองบรรณาธิการ
10. ตรวจสอบการคัดลอกผลงานทางวิชาการของผู้อื่นในบทความอย่างเคร่งครัด หากพบการคัดลอกผลงานดังกล่าวจะต้องหยุดกระบวนการประเมินบทความและติดต่อผู้นิพนธ์บทความหลักเพื่อขอคำชี้แจง
11. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รวมทั้งชี้แจงการแก้ไขและการถอนบทความเมื่อจำเป็น
12. ตรวจสอบบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต้องไม่ละเมิดกฎหมายและทรัพย์สินทางปัญญา
13. ตรวจสอบขั้นตอนการประเมินบทความของวารสารให้เป็นความลับ มีความเป็นธรรม ปราศจากอคติ และตรงตามเวลาที่กำหนด
14. ดำเนินการออกวารสารให้ตรงตามเวลาที่กำหนด
15. ต้องจัดการและแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดการละเมิดทางจริยธรรมของบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. ต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในระหว่างการประเมินบทความ

2. ปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ เมื่อพิจารณาว่าผู้ประเมินอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์บทความ เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระภายหลังจากได้รับบทความจากกองบรรณาธิการ

3. ประเมินบทความในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญด้านเนื้อหาในบทความ คุณภาพของการวิเคราะห์ข้อมูลและความเข้มข้นของผลงาน

4. ประเมินบทความบนพื้นฐานความเป็นจริงตามหลักวิชาการ เป็นกลาง ไม่มีอคติและตรงตามเวลาที่กำหนด

5. หากมีข้อสงสัยว่าข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความมีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที

คำแนะนำในการส่งบทความ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารพิษเนศวร์สาร

พิษเนศวร์สาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีกำหนดออกเผยแพร่เป็นราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และ ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ และสหวิทยาการ ด้านภาษาและสังคมศาสตร์

ผลงานทางวิชาการที่ลงพิมพ์ใน “พิษเนศวร์สาร” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ แยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. บทความวิจัย (Research Article) เป็นการนำเสนอผลการวิจัยที่ผู้เขียนได้ดำเนินการด้วยตนเอง

2. บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นการนำเสนอสาระซึ่งผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างลุ่มลึกจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ จากทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัย โดยมีทัศนะหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และมีการอ้างอิงอย่างชัดเจน

ผลงานที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารต้องไม่เคยถูกนำไปพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน เพื่อให้การตีพิมพ์วารสารพิษเนศวร์สารเป็นไปตามมาตรฐานและมีรูปแบบเดียวกันของบรรณาธิการ จึงมีคำแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ดังนี้

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ องค์ประกอบต่าง ๆ ของบทความวิจัยหรือบทความวิชาการให้ทำตามคำแนะนำการเตรียมต้นฉบับนี้ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาก่อน

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word โดยจัดหน้ากระดาษ ขนาด A4 (8.5 x 11 นิ้ว) ตั้งค่าน้ำกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบบนกระดาษ 1 นิ้ว (1.25 นิ้ว เฉพาะหน้าแรก) ขอบล่าง 0.8 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 0.8 นิ้ว จัดสองคอลัมน์ (ยกเว้นบทความย่อภาษาไทย บทความย่อภาษาอังกฤษ และเอกสารอ้างอิง ให้จัดหนึ่งคอลัมน์) ความกว้างคอลัมน์ 2.98 นิ้ว

ระยะห่างระหว่างคอลัมน์ 0.25 นิ้ว ใส่มารเลขหน้ากำกับอยู่ด้านบนขวาทุกหน้า

3. รูปแบบตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษรแบบ TH Niramit AS ขนาดตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ขนาดเดียวกัน ดังนี้ ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา ชื่อผู้พิมพ์บทความใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ ชื่อหน่วยงานที่สังกัดและตำแหน่งทางวิชาการของผู้พิมพ์บทความ (ถ้ามี) ใช้ตัวอักษรขนาด 12 pt. หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวหนา เนื้อหาทุกส่วนใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ

4. จำนวนหน้า ไม่ควรเกิน 15 หน้า รวมตาราง รูปภาพ และเอกสารอ้างอิง

5. ตาราง รูปภาพ ภาพลายเส้น แผนภูมิ และกราฟ หากมีขนาดเล็กให้แทรกไว้ในเนื้อหาที่จัดเป็น 2 คอลัมน์ หากมีขนาดใหญ่ให้จัดเป็น 1 คอลัมน์ โดยให้ผู้พิมพ์บทความคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น เรียงลำดับให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ชื่อตารางให้อยู่ด้านบนของตาราง ส่วนชื่อรูปภาพ แผนภูมิ และกราฟ ให้อยู่ด้านล่าง พร้อมทั้งคำอธิบายสั้น ๆ ที่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วน

6. การส่งต้นฉบับ ให้ส่งบทความต้นฉบับในรูปแบบไฟล์เวิร์ด (Microsoft word) ผ่านระบบจัดการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (ThaiJo) ที่ Website: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pikanasan> พร้อมทั้งส่งแบบนำส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ หนังสือรับรองก่อนการตีพิมพ์ตามวารสารกำหนดและหลักฐานการโอนค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ทางอีเมล phikanatesan@gmail.com และส่งแบบนำส่งบทความเพื่อตีพิมพ์และหนังสือรับรองก่อนการตีพิมพ์ฉบับจริงทางไปรษณีย์

ประเภทของบทความ

1. บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากงานศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Study) หรือที่เรียกว่า งานวิจัย สาระของบทความสะท้อนให้เห็นขั้นตอนการดำเนินการศึกษา การนำเสนอ

ผลการวิจัยอาจเป็นผลงานวิจัยบางส่วนหรือผลงานวิจัยที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว

2. บทความวิชาการ (Academic Article)

เป็นบทความที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานแปล และผลงานจากประสบการณ์ของผู้เขียนหรือถ่ายทอดจากผู้อื่นมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ องค์ความรู้ การเสนอความคิดเห็นที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ทางวิชาการของสาขาต่าง ๆ

ส่วนประกอบของบทความ

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ควรสั้น กระชับ และตรงกับเนื้อเรื่อง ให้ขึ้นต้นชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ โดยภาษาอังกฤษใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2. **ชื่อผู้นิพนธ์บทความ (Authors and Co-authors)** ใช้ชื่อและนามสกุลเต็มทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สำหรับภาษาอังกฤษใช้อักษรตัวพิมพ์ใหญ่เฉพาะอักษรตัวแรกของชื่อตัวและนามสกุลไม่ระบุคำนำหน้าและตำแหน่งทางวิชาการไว้ กึ่งกลางหน้ากระดาษต่อจาก ชื่อเรื่อง หากเป็นนักศึกษาให้ใส่ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้นิพนธ์ร่วม ถ้ามีผู้นิพนธ์หลายคนให้ใช้หมายเลข ¹ หรือ ² กำกับไว้ท้ายชื่อตามจำนวนผู้นิพนธ์

3. **สังกัดผู้นิพนธ์บทความ (Affiliation)** ใส่ชื่อหน่วยงานที่สังกัดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเรียงลำดับตั้งแต่หน่วยงานระดับต้นไปจนถึงหน่วยงานหลักต่อจากชื่อผู้นิพนธ์บทความ และใส่สถานะของผู้นิพนธ์โดยระบุตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) ที่เชิงบรรทัดของหน้าแรก กรณีเป็นนักศึกษาให้ระบุระดับการศึกษาชื่อหลักสูตร สาขาวิชา และสถาบันการศึกษา

4. **บทคัดย่อ (Abstract)** บทคัดย่อภาษาไทย ความยาวไม่เกิน 500 คำ และภาษาอังกฤษ ความยาวไม่เกิน 300 คำ จัดเป็น 1 คอลัมน์ โดยให้ลำดับบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนตามด้วยบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

5. **คำสำคัญ (Keywords)** ให้เขียนทั้งคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ละชุดไม่เกิน 5 คำ โดยให้ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

6. เนื้อหาในบทความ (Main Texts)

6.1 บทความวิจัย ประกอบด้วย

6.1.1 **บทนำ (Introduction)** นำเสนอภูมิหลังความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเหตุผลของการทำวิจัย

6.1.2 **วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)** นำเสนอจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษา ค้นคว้า แสวงหาคำตอบในการวิจัย

6.1.3 **สมมุติฐานการวิจัย (Hypothesis)** (ถ้ามี) เป็นการนำเสนอคำตอบที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอย่างสมเหตุสมผลต่อปัญหาที่ศึกษา ระบุความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา

6.1.4 **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** นำเสนอแบบแผนการวิจัย เช่น การสำรวจ การทดลอง เป็นต้น

6.1.5 **ประชากร (Population)** นำเสนอคุณลักษณะและจำนวนให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6.1.6 **กลุ่มตัวอย่าง (Sample)** นำเสนอหลักเกณฑ์การกำหนด จำนวนตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง

6.1.7 **เครื่องมือการวิจัย (Research Instrument)** นำเสนอชนิดของเครื่องมือ วิธีการสร้าง การทดลองใช้ (Try Out) และการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัย

6.1.8 **การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)** นำเสนอวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาการรวบรวมข้อมูล

6.1.9 **การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)** นำเสนอวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1.10 **ผลการวิจัย (Results)** นำเสนอรายงานผลการวิจัยจากการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ในการวิจัยอย่างชัดเจนและตรงประเด็น โดยยึดแนวทางตามวัตถุประสงค์การวิจัย ควรอธิบายผลการวิจัยด้วยคำบรรยายเป็นหลัก ถ้ามีตัวแปรที่ศึกษาหรือตัวเลขมากให้นำเสนอเป็นรูปภาพตาราง แผนภูมิ และกราฟแทรกในเนื้อหาพร้อมอธิบายผลการวิจัยให้ได้สาระครบถ้วนอย่างสั้น ๆ กระชับ

6.1.11 สรุปผลการวิจัย (Conclusion)

เป็นการสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญที่เกิดจากการทำวิจัย

6.1.12 การอภิปรายผลการวิจัย

(Discussion) เป็นการนำเสนอความเห็นว่าการวิจัยสอดคล้องหรือแตกต่างจากวัตถุประสงค์ สมมติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ได้อย่างไร เป็นเพราะเหตุผลใด มีหลักฐานทางทฤษฎีหรือผลงานวิจัยอะไรที่มาสับสนุน

6.1.13 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัย

ไปใช้ (Suggestion) นำเสนอให้เห็นว่าสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ตลอดจนข้อเสนอแนะให้ผู้ที่จะทำวิจัยครั้งต่อไปในลักษณะเดียวกัน ทราบว่าควรจะต้องศึกษาในประเด็นปัญหาหรือ ตัวแปรอะไร จึงจะทำให้ได้ผลการวิจัยหรือข้อสรุปที่สมบูรณ์

6.2 บทความวิชาการ (Academic

Article) : ประกอบด้วย

6.2.1 บทนำ (Introduction) กล่าวถึง

ความน่าสนใจของเรื่องที่น่าเสนอก่อนเข้าสู่เนื้อเรื่อง

6.2.2 เนื้อเรื่อง (Body) นำเสนอให้เห็นถึง

ปรากฏการณ์หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในวงวิชาการที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุที่นำไปสู่ผล (Causal Relationship) การอ้างอิงข้อมูลต่าง ๆ และเหตุผลที่พิสูจน์ได้ทางวิชาการ ซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้าและจากประสบการณ์ของผู้นิพนธ์บทความ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้อ่าน

6.2.3 สรุป (Conclusion) สรุปประเด็น

สำคัญ ๆ จากเนื้อเรื่องให้สั้น กระชับได้เนื้อหาสาระครบถ้วนของบทความ บอกผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง (Reference) ให้ระบุเฉพาะ

เอกสารที่ผู้นิพนธ์บทความได้นำมาอ้างอิงในบทความอย่างครบถ้วน

การอ้างอิงเอกสาร

ใช้การอ้างอิงระบบ APA (American Psychological Association Citation Style) โดยแยกเป็น

1. การอ้างอิงในเนื้อความ (In-text Citations)

การอ้างอิงในเนื้อความเป็นการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อความ ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author-date in Text Citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้า (ถ้ามี) ต่อท้ายข้อความที่ต้องการอ้างอิง เช่น (ขจร ตริโสภณากร, 2556) แต่ถ้าชื่อผู้แต่งที่อ้างถึงเป็นส่วนหนึ่งของบทความให้วงเล็บเฉพาะปีที่พิมพ์ และเลขหน้า (ถ้ามี) ต่อจากชื่อผู้เขียน เช่น ขจร ตริโสภณากร (2556, น. 36) รูปแบบการอ้างอิง มีดังนี้

1.1 การอ้างอิงบุคคล คนไทยให้ลงชื่อตัว

และนามสกุล ส่วนชาวต่างประเทศให้ลงเฉพาะชื่อสกุล

ตัวอย่างการอ้างอิง**ผู้แต่ง 1 คน**

(สมเจตน์ ภูศรี, 2550) (Smith, 2014)

ผู้แต่ง 2 คน

(สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, 2545)

(Chanaim & Chanaim, 2015, pp. 33-35)

ผู้แต่ง 3 – 6 คน

(ศิริพร พรสิรินทิพย์, ประพันธ์ ธรรมไชย และหนู ม้วน ร่มแก้ว, 2558)

(Peterson, Smith, & Clare, 2015) หากเป็น

การอ้างผลงานเดิมในครั้งที่สอง ให้ใช้ชื่อสกุลของผู้แต่งคนแรก และคำว่า “และคนอื่น ๆ” หรือ “et al.” แล้วตามด้วยปีที่พิมพ์

(ศิริพร พรสิรินทิพย์ และคนอื่น ๆ, 2558)

(Peterson et al., 2015)

ผู้แต่ง 7 คน ขึ้นไป

(สุจิต เพียรชอบ และคนอื่น ๆ, 2548)

(Pianchoop et al, 2005)

การอ้างอิงผลงานหลายชิ้น ให้เรียงตามตัวอักษรของชื่อสกุลผู้แต่ง คั่นระหว่างด้วยเครื่องหมาย ;

(Johnson, 2015; Ortega, 2014; Peterson, 2010)

1.2 การอ้างอิงนิติบุคคล หน่วยงาน องค์กร

ที่ทำเอกสารให้ระบุชื่อหน่วยงานตามที่ปรากฏ

ตัวอย่างการอ้างอิง

(มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2557)

(Chiangmai Rajabhat University, 2015)

2. เอกสารอ้างอิง (References)

เป็นการอ้างอิงส่วนท้ายบทความ โดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้พิมพ์บทความได้ใช้อ้างอิงในเนื้อความ พร้อมจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรของผู้แต่ง ดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์).
สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2557). *ตามรอยพระราชดำริ สู่ความสำเร็จ*.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Mitchell, T. R. & Larson, J.R., Jr. (1987). *People in organizations: An introduction to organizational behavior*. New York: McGraw-Hill.

วารสารและนิตยสาร

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่
(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

เบญจพร ธิหลวง. (2558). พฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอคลองห่อ
จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพิษเนศร์วารสาร*, 6(1),
1-12.

Akira, A & Yong J, (2016). Determinants of Word-of-Mouth Influence in Sport Viewership. *Journal of Sport Management*, 30(2), 192-206.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่) สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต).
ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความ. สืบค้นจาก <http://www.....>

ตัวอย่าง

ธนวรรณ พลวิชัย. (2559, 30 เมษายน). *AEC go on*.
สืบค้นจาก <http://www.thairath.co.th/content/613039>

Wollman, N. (1999). *Influencing attitudes and behaviors for social change*. Retrieved from <http://www.radpsynet.org/docs/wollman-attitude.html>

รายงานการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อเอกสารรวมเรื่องรายงาน
การประชุม, วัน เดือน ปี สถานที่จัด. เมืองที่พิมพ์:
สำนักพิมพ์

ตัวอย่าง

กรมวิชาการ. (2538). *การประชุมปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน*, 25-29 พฤศจิกายน 2528 ณ วิทยาลัยครูมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

บริพัตร นิลเพชร. (2554). แนวทางการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา*, 9-14 กุมภาพันธ์ 2554 (น. 40-41). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Pinsuwan, S., & Keawnopparat, S. (2006). Experimental and computational studies of epithelial transport of mefenamic acid ester prodrugs. In The Thailand Research Fund (Ed.), *RGJ-Ph.D. Congress VII*, April 20-22, 2006 Jomtien Palm Beach Resort Pattaya Chon Buri (p. 88). Thailand: The Thailand Research Fund.

วิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ชื่อผู้พิมพ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. (ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์, สถาบันการศึกษา).

ตัวอย่าง

ยุทธศักดิ์ ยารังสี. (2557). *เครือข่ายการค้าปลูสดัวไทย-ลาว*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ กลุ่มน้ำโขงและสาละวินศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่).

Gjoligaj, V. (2014). *Developing a sports club management competency model for Albania: A Delphi study*. (Doctoral dissertation, School of Business and Technology Capella University, USA).

ตัวอย่างการพิมพ์ตาราง แผนภาพ และภาพ

2. ตัวอย่างภาพ (Picture, Figure and Graph)

1. ตัวอย่างการพิมพ์ตาราง (Table)

1.1 ตัวอย่างตารางภาษาไทย

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ระหว่างคะแนนก่อนกับหลังการจัดกิจกรรม

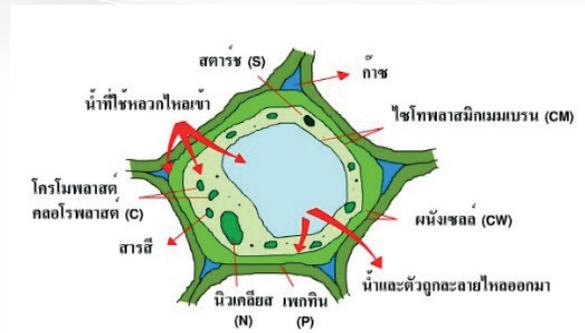
คนที่	คะแนน (ก่อนเรียน)	คะแนน (หลังเรียน)	คะแนน (ความก้าวหน้า)	ร้อยละ ของความก้าวหน้า
1	7	10	3	30
2	6	9	3	30
3	4	8	4	40
4	6	9	3	30
5	7	10	3	30
รวม	30	46	16	160
เฉลี่ย	6.00	9.20	3.20	32.00

1.2 ตัวอย่างตารางภาษาอังกฤษ

Table 1 Chang in the Employment Rates of Young Black Men, by Age and Educational Status, 1992 – 2000

Age and educational status	Employment rate		Absolute change
	1992	2000	
Enrolled in school			
Ages 16 – 24	22.5	29.4	6.9
Ages 16 – 19	17.4	22.8	5.4
Ages 20 – 24	35.8	46.7	10.9
Not enrolled in School, age 20 – 24			
All levels of education	62.2	66.2	40.0
Less than high school diploma	41.6	48.4	6.8
High school diploma only	64.2	66.7	2.5
Some college, no bachelor's degree	73.8	79.6	5.8
College graduate	85.7	88.1	2.4

2.1 ตัวอย่างภาพภาษาไทย (Picture)

ภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเซลล์พืชระหว่างการลวก

2.2 ตัวอย่างภาพภาษาอังกฤษ (Picture)

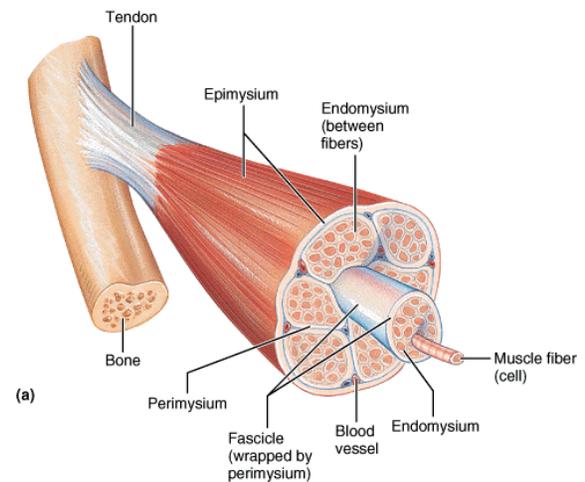
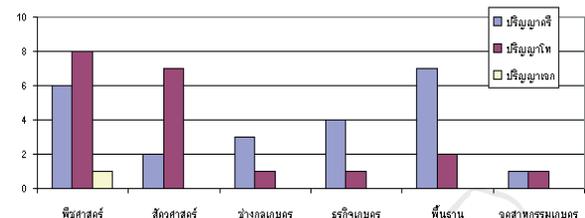
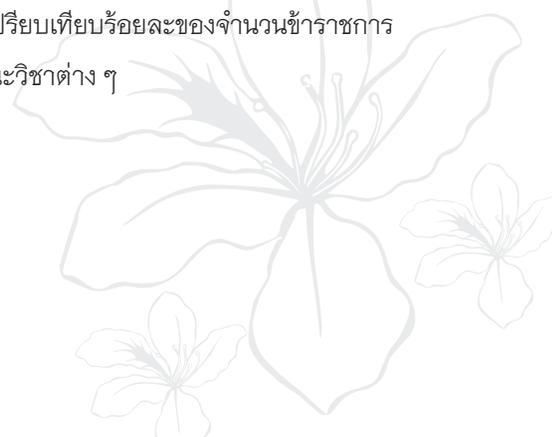

Figure 6.1 Muscle Coverings

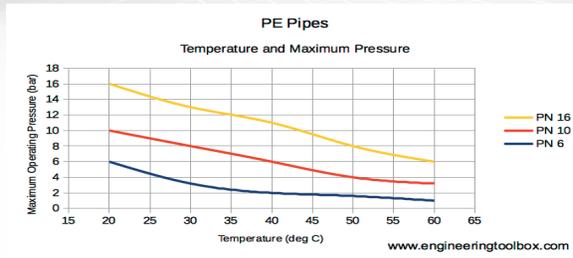
2.3 ตัวอย่างกราฟภาษาไทย (Graph)

แผนภูมิที่ 1 การเปรียบเทียบร้อยละของจำนวนข้าราชการประจำแนกตามคณะวิชาต่าง ๆ

2.4 ตัวอย่างกราฟภาษาอังกฤษ (Graph)

Graph 1 PE pipe temperature operating pressure

3.2 แผนภาพและแผนภูมิภาษาอังกฤษ

(Diagram)

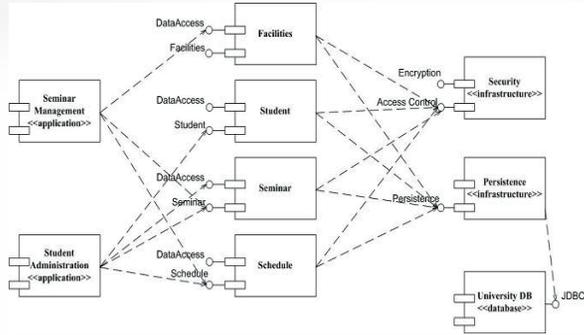
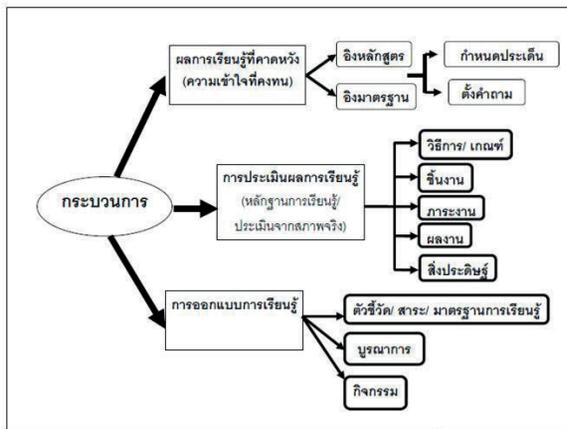

Figure 1 UML 2.x component diagram

3. ตัวอย่างแผนภาพและแผนภูมิ (Diagram)

3.1 แผนภาพและแผนภูมิภาษาไทย (Diagram)

แผนภาพที่ 1 การจัดการเรียนรู้สู่ศึกษาแบบย้อนกลับ
ที่มา: เอมอัชฌา วัฒนบูรานนท์, 2554

1 นิ้ว

ABSTRACT (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

xxxxxxxxxxไม่ควรเกิน 300 คำ.....

1.25

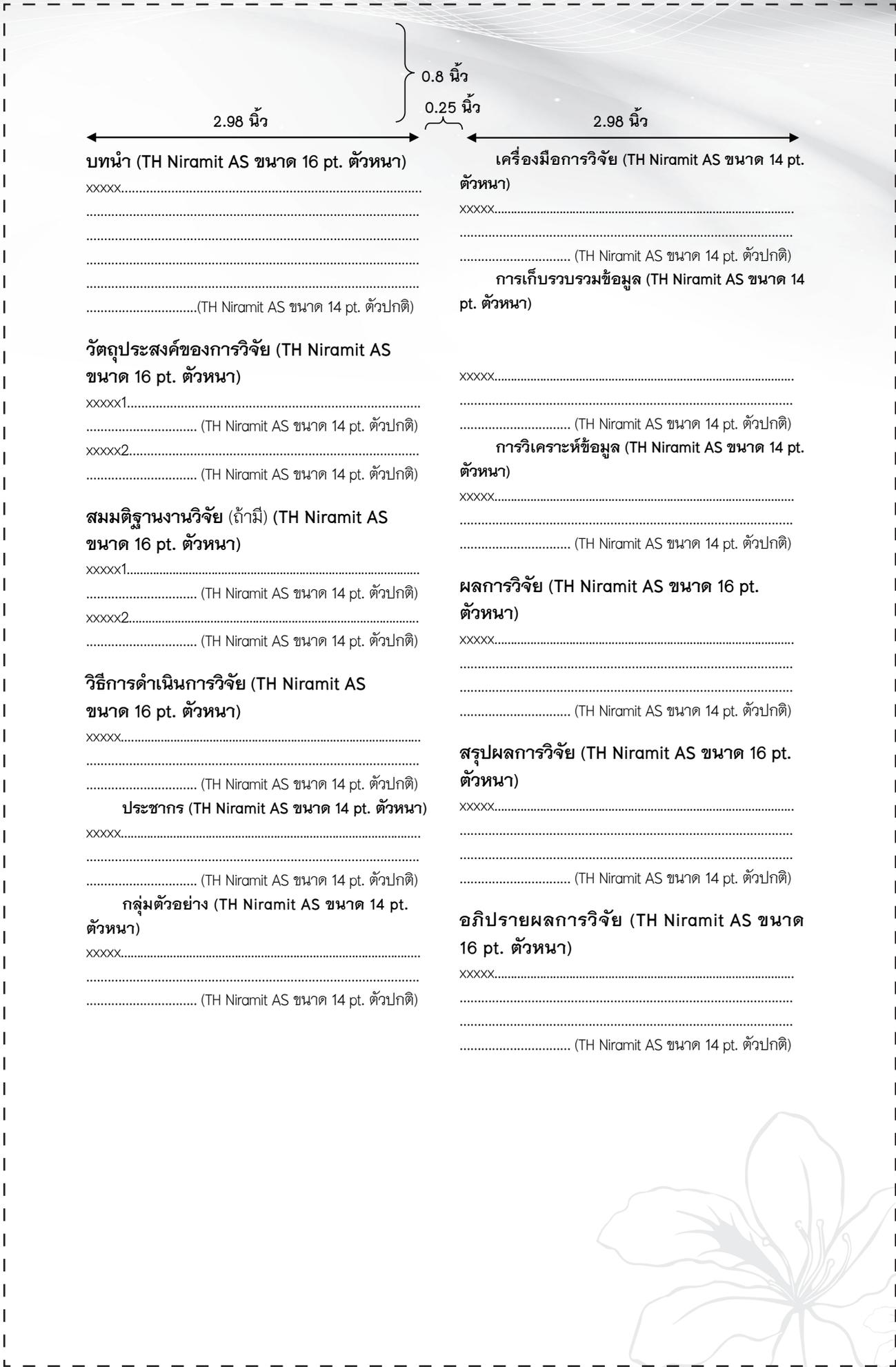
นิ้ว

0.8 นิ้ว

.....(TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

KEYWORDS: Not more than five words (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

2.98 นิ้ว

0.8 นิ้ว

0.25 นิ้ว

2.98 นิ้ว

บทนำ (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

(TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

xxxxx1.....
 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)
 xxxxx2.....
 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

สมมติฐานงานวิจัย (ถ้ามี) (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

xxxxx1.....
 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)
 xxxxx2.....
 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

วิธีการดำเนินการวิจัย (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

ประชากร (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

กลุ่มตัวอย่าง (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

เครื่องมือการวิจัย (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)
การเก็บรวบรวมข้อมูล (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....
 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

การวิเคราะห์ข้อมูล (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

ผลการวิจัย (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

สรุปผลการวิจัย (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

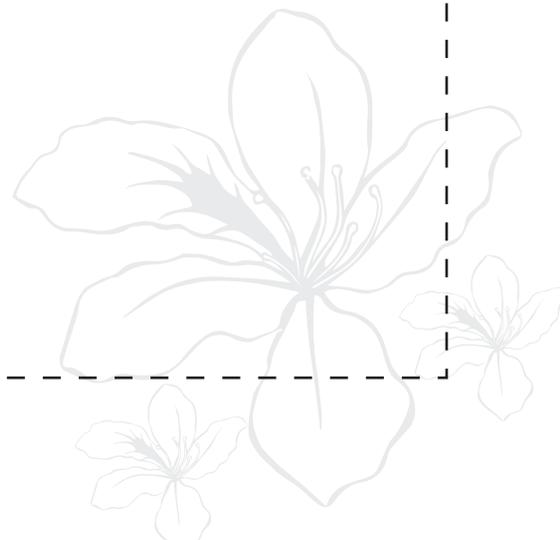
xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

อภิปรายผลการวิจัย (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

 (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

ข้อเสนอแนะ (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

.....

.....

..... (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวหนา)

xxxxx.....

.....

.....

..... (TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

เอกสารอ้างอิง (TH Niramit AS ขนาด 16 pt. ตัวหนา)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

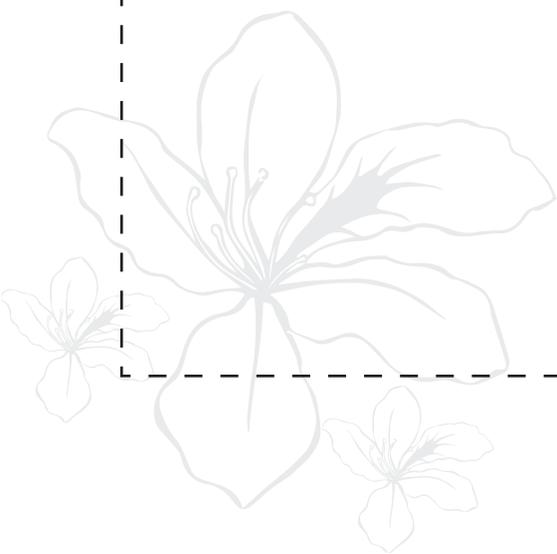
ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต). ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความ. สืบค้นจาก <http://www>

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อเอกสารรวมเรื่องรายงานการประชุม, วัน เดือน ปี สถานที่จัด. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ชื่อผู้พิมพ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. (ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์, สถาบันการศึกษา).

(TH Niramit AS ขนาด 14 pt. ตัวปกติ)

แบบนำส่ง บทความวิชาการ บทความวิจัย

เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารพิษเนศวร์สาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วันที่ส่งบทความ.....

ชื่อ-สกุล ผู้นิพนธ์บทความ (ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งทางวิชาการ ศ. รศ. ผศ. สถานะผู้นิพนธ์บทความ อาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา (ป.เอก/ป.โท)

สถานที่ติดต่อได้สะดวก..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

โทรสาร..... โทรศัพท์มือถือ..... E-mail.....

ชื่อเรื่องภาษาไทย

.....

.....

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ

.....

.....

ชื่อผู้นิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) 1.ภาษาไทย.....ภาษาอังกฤษ.....

ตำแหน่งทางวิชาการ.....สังกัด.....

ชื่อผู้นิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) 2.ภาษาไทย.....ภาษาอังกฤษ.....

ตำแหน่งทางวิชาการ.....สังกัด.....

ชื่อผู้นิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) 3.ภาษาไทย.....ภาษาอังกฤษ.....

ตำแหน่งทางวิชาการ.....สังกัด.....

.....

คำรับรองของผู้นิพนธ์

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ไม่เคยเผยแพร่หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาถ้อยแถลงในวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่น

ลงชื่อ.....ผู้นิพนธ์บทความ
(.....)

คำรับรองของอาจารย์ที่ปรึกษา (กรณีผู้นิพนธ์บทความเป็นนักศึกษา)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาถ้อยแถลงและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาบทความ และนักศึกษาได้แก้ไขตามข้อเสนอแนะดังกล่าวแล้ว

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความของนักศึกษามีคุณภาพและสามารถนำไปเผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์ทางวิชาการได้

ลงชื่อ.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(.....)

สำหรับเจ้าหน้าที่

ลำดับบทความ.....วันที่รับบทความ.....

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้รับค่าลงทะเบียนบทความวารสาร “พิษเนศวร์สาร” ประจำปีที่ เล่มที่

จาก.....สังกัด.....ชำระวันที่.....

เป็นจำนวนเงินบาท (.....) ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

จึงลงนามรับทราบ

ลงชื่อ.....ผู้ตรวจสอบ
(.....)

...../...../.....

หนังสือรับรอง

ก่อนการตีพิมพ์บทความในวารสารพิษเนศวร์สาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เรียน บรรณาธิการวารสารพิษเนศวร์สาร

ตามที่ข้าพเจ้า.....
ได้ส่งบทความเรื่อง.....
.....

เพื่อตีพิมพ์ในวารสารพิษเนศวร์สารและกองบรรณาธิการได้รับพิจารณาบทความของข้าพเจ้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าและผู้นิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรือไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งตีพิมพ์อื่นใด หรือได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

ข้าพเจ้าและผู้นิพนธ์ร่วม ยอมรับนโยบายการพิจารณาตีพิมพ์ผลงานของวารสารพิษเนศวร์สาร ทั้งยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณาและตรวจแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร พร้อมทั้งขอมอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หากมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ แผนภูมิ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ ข้าพเจ้าและผู้นิพนธ์ร่วม ยินยอมรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว

หาก กองบรรณาธิการวารสารพิษเนศวร์สารตรวจพบว่าคำรับรองดังกล่าวไม่เป็นความจริง รวมทั้งหากข้าพเจ้าไม่ปฏิบัติตามนโยบายการพิจารณาตีพิมพ์ผลงานของวารสารพิษเนศวร์สาร กองบรรณาธิการ มีสิทธิ์ยกเลิกบทความของข้าพเจ้าออกจากวารสารพิษเนศวร์สารได้ทันทีโดยไม่ต้องแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบล่วงหน้า และข้าพเจ้าขอรับรองและยินยอมปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวข้างต้น พร้อมทั้งลงนามรับรองไว้ที่ข้างท้ายของหนังสือรับรองฉบับนี้

ลงนามผู้นิพนธ์หลัก (คนที่ 1)

ลงนามผู้นิพนธ์ร่วม (คนที่ 2)

.....

.....

(.....)

(.....)

...../...../.....

...../...../.....

หมายเหตุ: ให้ผู้นิพนธ์หลักและผู้นิพนธ์ร่วมลงนามให้ครบทุกท่าน หากมีผู้นิพนธ์มากกว่า 2 ท่าน สามารถเพิ่มเติมรายชื่อผู้ลงนามข้างท้ายได้ตามจำนวนผู้นิพนธ์บทความทั้งหมด

การเผยแพร่

พิชเนศวร์สารมีกำหนดออกเป็นราย 6 เดือน (2 ฉบับ/ปี) ดังนี้
ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) กำหนดออกสัปดาห์สุดท้ายของเดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) กำหนดออกสัปดาห์สุดท้ายของเดือนธันวาคม

วารสารออนไลน์ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pikanasan>

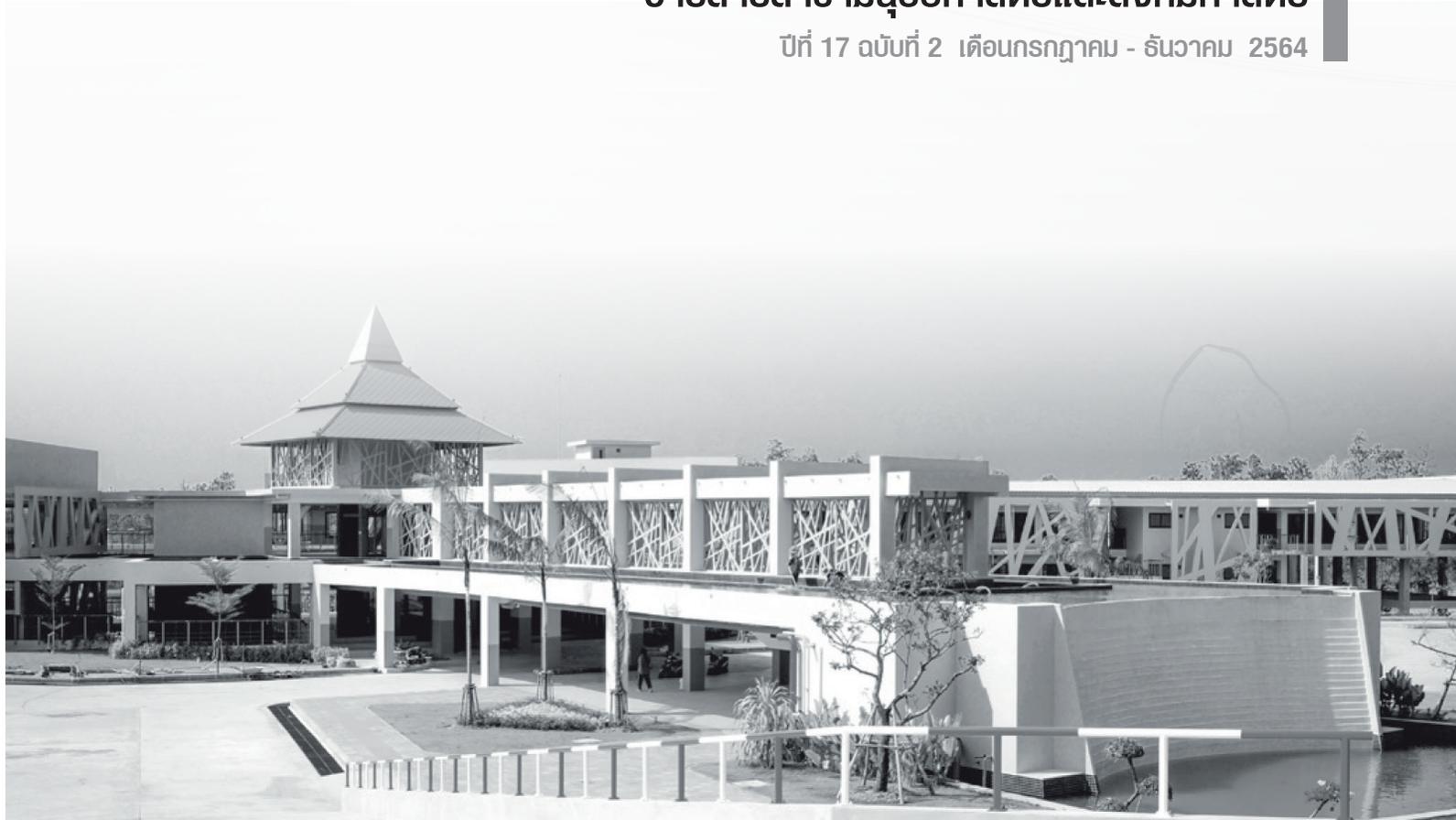
ออกแบบ/พิมพ์ที่

เจริญปรีนท์เอ็กซ์เพรส
83/1 หมู่ 14 ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์ 088 291 1758

พิชเนศวร์สาร

วารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

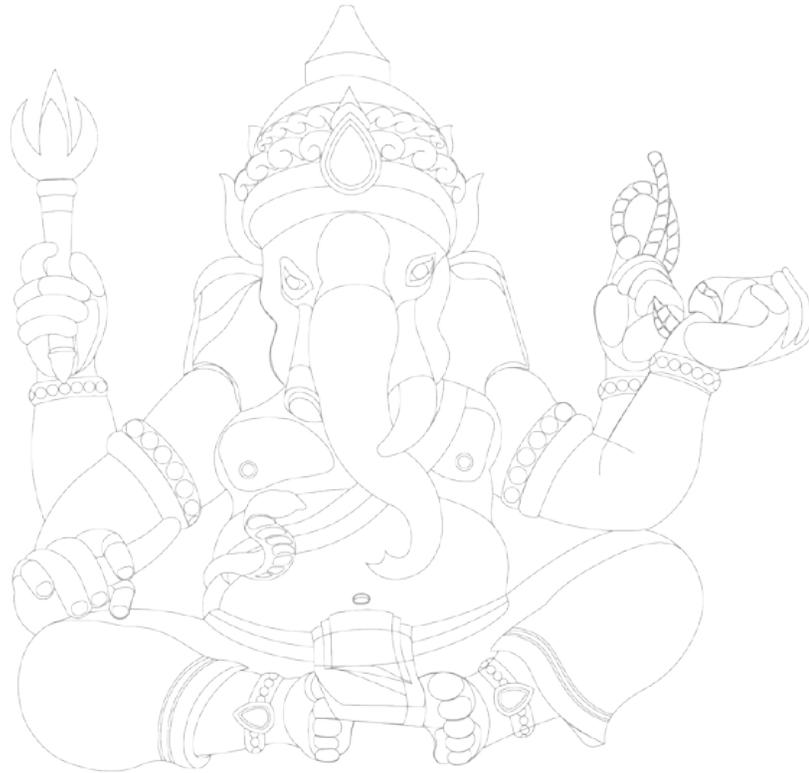
ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2564

ISSN 1686-7467 (Print)

ISSN 2651-141X (Online)

GANESHA JOURNAL

พินนศวรสาร Vol. 17 No. 2 July - December 2021

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chiang Mai Rajabhat University

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300